પ્રભુશ્રી—વિચાર જ નથી થયો. કંઈક છે, કંઈ જ કરે નહિ, તો બેઠા બેઠા ક્યાંથી ખવાય? આત્મા ન હોય તો બધાં મડદાં; માટે કંઈક છે તો ખરું. માબાપ વગર દીકરો ક્યાંથી થાય? મા છે તો દીકરો છે. ભગવાને પાંચ સમવાય કારણ કહ્યાં છે — કાળ, સ્વભાવ, નિયતિ, પૂર્વકૃત અને પુરુષાર્થ — એક હાથે તાળી ન પડે, બેઉ હાથ જોઈએ. દેહને ગૂરવી નાખીને, તપ-જપ કરીને, બાળીઝાળીને પણ આખરે આત્માનો મોક્ષ થયો. તે પણ એના ભાવે જ.

૧. મુમુક્ષુ—હાથીના હોદ્દે કેવળજ્ઞાન થયુ. તો ત્યાં તેણે શું કર્યું?

પ્રભુશ્રી—એ જ. હાથીને હોદ્દે થઈ ગયુ તે જ કર્યું છે. લૂગડું મેલું હોય પણ ધોઇ આવે તો ઊજળું થાય. કર્યા વગર નહીં બને; કરવું પડશે. એક પૈડે ગાડી ન ચાલે, બે પૈડાં જોઈએ. એક પૈડે ચાલ્યુ તો તેનો કરનારો તો હતો ને? અહીં બેઠા છો, તો તે પણ કંઈક કરીને આવ્યા છો તો ને? ચિત્ર-વિચિત્ર બધો દેખાવ દે છે અને થાય છે. પણ એ વગર નહીં. પણ છે. ભેદનો ભેદ જાણવો છે.

૧. મુમુક્ષુ—પરમ દહાડે આપ કહેતા હતા કે ભેદનો ભેદ જાણવો; પણ આજ સુધી અમને તો એનો અંશ માત્ર પણ જણાતો નથી.

પ્રભુશ્રી—હવે શું સમજવું? અને ભેદનો ભેદ કેમ?

૨. મુમુક્ષુ—ભેદનો ભેદ તો પર્યાયદૃષ્ટિ ખસે ત્યારે જણાય ને?

પ્રભુશ્રી—ભેદનો ભેદ કહી ચૂકયા છીએ. બધું શું દેખાય છે? પર્યાય. તે પણ વસ્તુ (આત્મા) વગર દેખાશે? ભગવાને કહ્યુ કે અરૂપી. તેને પછી દેખશો? ભલે કહો જોઈએ 'કાકા'. દેખાશે? નહીં દેખાય. માટે કરી લે એક ઓળખાણ. 'એક આત્માને જાણ, તેની કરી લે ઓળખાણ'.

૨. મુમુક્ષુ—દિવ્યચક્ષુ આપો ત્યારે ને?

પ્રભુશ્રી—કૃપા જોઈએ; તે તો કૃપાળુની કૃપાથી કલ્યાણ થશે. રાજાની રહેમ નજરથી જેમ રળી ખાય છે, તેમ જીવને થવુ જોઈએ. રહેમ નજર મેળવવી જોઈએ. એ જ નજર કરી લે આળખાણ. 'એક મત આપડી કે ઊભે માર્ગે તાપડી'. ચમત્કાર છે, પ્રભુ! "આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે". બાળકથી બોજો નહિ ઊપડે, ગજા પ્રમાણે ઊપડે. "બાળ-ધુલિઘર-લીલા સરખી, ભવચેષ્ટા ઈહાં ભાસે રે". માટે હવે તો એક જ ભજો. તૈયાર થાઓ; કેડ બાધો હવે શું? મારાથી હવે વધારે બોલાતું પણ નથી.

૧. મુમુક્ષુ—આપે હમણા કહ્યુ કે મારાથી બોલાતું પણ નથી; પરંતુ કૃપાળુ દેવ લખે છે કે નિર્ગ્રંથ મહાત્માના દર્શન-સમાગમ મોક્ષની પ્રતીતિ કરાવે છે. માટે ન બોલો તો પણ આમ છે.

પ્રભુશ્રી—કહું? અને કહેવું પડશે કે વાચ્યુ નથી, ઊકેલ્યુ નથી અને દર્શન પણ થયુ નથી. આ કહ્યુ, તો તે માટે કંઈક ખામી હશે. બહુ ભૂલ છે, જેમ બાળક ભૂલે છે એટલી

પર્યાય, પરિણામ હોય તેને ગ્રહે છે તે બંધ. જ્ઞાનીનું બળ કેવું છે કે તે ગ્રહણ ન કરે? કારણ, અસંગ રહ્યા. બીજું બધું ભલે હોય, પણ મારું નહીં. મારો એક આત્મા. તે જાણનાર છે. બધું ભેદવાળું તેને દેખાય છે, તેને પણ જાણનારો થયો. કેટલું માહાત્મ્ય છે? એ થયા વગર ખબર નહિ પડે. વાતે વડાં નહિ થાય.

૨. મુમુક્ષુ—" શાસ્ત્ર ઘણાં મતિ થોડલી, મનમોહન મેરે;
શિષ્ટ કહે તે પ્રમાણ રે, મનમોહન મેરે. "

માટે તેમાં મતિ પહોંચતી નથી.

પ્રભુશ્રી—આ વાત વિચારવા જેવી છે, કરવા જેવી છે, બધેથી ફરવું પડશે. થયે છૂટકો.

"અત્યંત ઉદાસ પરિણામે રહેલું એવું જે ચૈતન્ય, તેને જ્ઞાની પ્રવૃત્તિમાં છતાં તેવું જ રાખે છે."

પ્રભુશ્રી—તેણે કર્મ જાણ્યું, તેથી ભિન્ન—અસંગ સ્વરૂપે રહી ભેદ રાખ્યો. વાત તો ભેદજ્ઞાનની છે.

૧. મુમુક્ષુ—જ્ઞાનીઓ આત્મામાં રહે છે; માયાને તો એક ક્ષણ માત્ર પણ હૃદયમાં પેસવા દેતા નથી. માયાનું બળ પણ ઘણું છે અને એવી છે કે જો તેનું મહત્ત્વ લાગે તો સમકિત પણ જતું રહે.

૨. મુમુક્ષુ—ઉદાસ પરિણામ એ અબંધતાનું કારણ છે.

પ્રભુશ્રી—વાત તો કરી પણ તેમાં, બીજામાં જો ભાવ ન હોય તો બંધ નથી; પણ માંહી ભાવ હોય તો બંધ થાય છે

૩. મુમુક્ષુ—જે રાગવાળો હોય તે બંધ પામે અને જે વૈરાગ્યવાળો હોય તે ઊલટો મુક્ત થાય છે, આ ભગવાને શાસ્ત્રનો સાર કહ્યો છે. માટે તું રાગ ન કર એમ સમયસારમાં એક ઠેકાણે જણાવ્યું છે.

પ્રભુશ્રી—એકનો ભાવ નથી અને એકનો ભાવ છે, તેમાં ફેર પડ્યો. ભાવ વગર બંધ નથી. ક્રિયા કરે પણ ભાવે બંધ થાય. મુદ્દે વાત બધી ભાવ ઉપર આવી. ભગવાને કહ્યું કે ભાવે બંધન થાય છે.

" ભાવે જિનવર પૂજિયે, ભાવે દીજે દાન;
ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે કેવળ જ્ઞાન "

માટે ભાવ મોટી વસ્તુ છે. જૈનધર્મનો માહિત હોય તેને કહેવાય કે આ ધર્મ. જીવ-અજીવ, પુદ્ગલ, પર્યાય, વગેરે કહીએ તો સમજે; બીજાને કહીએ તો ન માને. તેમ માન્યતામા ફેર. પકડ્યું તે છોડવું છે. બધાય જીવ માત્રને માનવા ઉપર છે, એમ નક્કી થયું. જેવા ભાવ—પરિણામ તેવું બંધન થાય, તેવી લેશ્યા થાય અને તેવો ભવ થાય—ચાર ગતિ લેશ્યા પ્રમાણે થાય. ડાહ્યા સમજુ હોય તે જુએ છે કે આનું આવું પરિણામ છે. ચાર ગતિનાં પરિણામ જાણી લે છે. સમજણ જોઈએ. તેમાં કચાશ છે. બીજો બધો સંબંધ છે. 'જે જાણ્યું તે નવિ જાણ્યું અને જે નવિ જાણ્યું તે જાણ્યું.' અહીં આંટી ઊકલી ગઈ. વાત છે માન્યાની. માટે 'વાની મારી કોયલ,' પંખીના મેળા.' સૌ સૌને રસ્તે. એકલો આવ્યો અને એકલો જશે. માટે ચેત.

❀

કીધું? આ જીવે અનંતવાર સાધુપણું, જપ, તપ, ક્રિયા, વગેરે કર્યાં. "વહ સાધન બાર અનંત કિયો, તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પર્યો." આટલું કર્યું, તો હવે ખામી શી રહી?

માન૦—આત્માને ઓળખ્યો નહીં.

પ્રભુશ્રી—આત્મા શાથી ઓળખાય?

માન૦—ઓળખવા માટે તો સાધુપણું લીધું છે અને તેનો પ્રયત્ન છે.

પ્રભુશ્રી—તો હવે ખામી કંઈ આવે છે?

મુમુક્ષુ—(જિનચંદ્રજીને) તમે કંઈ કહો છો?

જિન૦—મને તો સાંભળવાની ઇચ્છા રહે છે.

પ્રભુશ્રી—એ તો ઠીક, પણ કંઈ સાંભળ્યુ હોય તો તે કહેવું. જે હોય તે, એમાં શું? વાત તો કરવી.

જિન૦—એવું જણાય છે કે આ જીવને મુખ્ય આઠ આત્મા છે; બીજી બાજુ અઢાર પાપસ્થાનક છે. પાપસ્થાનકમાં મિથ્યાદર્શનશલ્યની પ્રકૃતિ જ્યાં સુધી ઉદયમાં હોય ત્યાં સુધી પ્રકૃતિ, સ્થિતિ,, અનુભાગ અને પ્રદેશ બંધ થાય છે અને તે આત્માની સાથે જોડાયેલી છે. મિથ્યાત્વનું ઉપશાંતપણું કે ક્ષાયકપણું કરીને જો આત્માને ઓળખવા જાય તો બને.

પ્રભુશ્રી—એમણે કહી દીધું: 'મિથ્યાત્વ'. હવે એનો પ્રતિપક્ષી કોણ છે અને શું છે?

[જિનચંદ્રજીને પ્રશ્ન પૂછ્યો; ત્યાં વચમાં જ]

મુમુક્ષુ—પ્રતિપક્ષી સમકિત છે.

પ્રભુશ્રી—એમને કહેવા દો. વચમાં ડાહ્યા થાઓ છો એ શું? અનંત કાળથી સમકિત આવ્યુ હશે કે નહીં?

જિન૦—ભવ્યને કોઈ વખતે આવ્યુ હશે. સન્મુખપણું દેખાય; ત્યારે વિશ્વાસરૂપે આવ્યુ હશે. મોક્ષની ઈચ્છા થાય ત્યારે અનુમાન થાય કે આવ્યું હશે.

પ્રભુશ્રી—સજ્ઝાયમાં આવે છે કે, 'સમકિત નવિ લહ્યું રે, એ તો રૂલ્યો ચતુર્ગતિમાંહે' ત્યાં સમકિતની ના કેમ પાડી છે?

જિન૦—આ ગાથાના જે શબ્દો છે તે સામુદાયિક છે. સમકિત પામેલો પણ અર્ધ-પુદ્‌ગલ પરાવર્તન રૂલી શકે છે, કંઈ એકાત નથી; જેમકે, શ્રેણિક રાજા.

પ્રભુશ્રી—આ જીવનું ભૂંડું કરનાર રાગ-દ્વેષ, ક્રોધ, માન, માયા અને લોભ છે. વીતરાગ મારગ સમ છે. આપણે તો સાચના ખપી થવું.

જીવ અને ભવિની વાત છે. સમકિત અસંખ્યાતી વાર આવે અને જાય; પણ યથાતથ્ય આવે ત્યારે મોક્ષે જાય છે, તે વગર ન જવાય. અભવીની વાત નથી, ભવીની છે. અને સમકિત આવ્યું તો મોક્ષે લઈ જાય. તે તો મોટી વાત છે. આ જીવ કરણી કરે છે તેનું ફળ મળે છે; તેથી નવ ગ્રૈવેયક તથા બાર દેવલોકે જાય છે, તે પણ જીવને જ થાય છે, અને મોક્ષ પણ

દુઃખ અને વેદની બધી. બીજો તેમાં પરિણમી જાય. એને દુઃખ છે? વેદની છે? જેમ છે તેમ છે. જ્ઞાનીએ જાણ્યો. બાકી બધાં સૌ સાધન સંસારમાં બંધનરૂપ છે. તેથી છૂટવાને જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ આત્મસ્વભાવ, આત્માનો વિચાર કરવો. આ બધા બેઠા છે. સૌનો ભાવ અને ઉપયોગ છે. પરભાવમાં વર્ત્યે બંધન થાય, સ્વભાવ છે તે આત્મા છે તે ઉપયોગે પુણ્ય બંધાય તથા નિર્જરા થાય. તેમાં લૂંટંલૂંટ લેવાનું છે. સારો, નબળો, વાણીઓ, બ્રાહ્મણ, પાટીદાર, બાઈભાઈ તે જોવાનું નથી; બધા આત્મા. હવે તો અહીંથી છૂટવું. સંબંધ અને સંજોગ છે. તે આત્મા નો'ય. આત્માને પરભાવથી મુકાવવો. તે કેમ થાય? પ્રતિબંધ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો. બધા સાથે ચાર ભાવનાએ વર્તવું—મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય અને માધ્યસ્થભાવના. જીવ સજ્ઝાયમાં, જ્ઞાન-ધ્યાનમાં, ધર્મધ્યાન, ચર્ચા, વાંચવા વિચારવામા રહે તે ઉત્તમ છે. સૌથી શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ આ કાળને વિષે સત્સંગ છે. ત્યાં ધર્મની વાત હોય. બીજી કથા-વાર્તા કરે ત્યાં પાપ છે. સત્સંગમાં આત્માની વાત છે અને ત્યાં ઉપયોગ જાય છે. તે કર્તવ્ય છે. સત્પુરુષ કહે છે કે ગુણગ્રામ તો જ્ઞાનીના, વીતરાગ માર્ગના કર્તવ્ય છે. બીજી ચાર કથા—સ્ત્રીકથા, ભોજનકથા, રાજકથા, દેશકથા; તેથી તો બંધન છે. આત્મધર્મની વાત, જ્ઞાન, ધ્યાન, વૈરાગ્યની વાતો પોતાને હિતકારી છે અને પુણ્ય બંધાય છે.

"તે શ્રીમત્ અનંત ચતુષ્ટયસ્થિત ભગવંતનો અને તે જયવંત ધર્મનો આશ્રય સદૈવ કર્તવ્ય છે."

જુઓ, બીજી વાત ન આવી. આ માયાના સ્વરૂપથી બંધન થાય છે. માટે ચેતવાનું છે. ક્ષણ લાખેણી જાય છે. મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. લીધો કે લેશે થઈ રહ્યું છે. વેદની અને અશાતા આવી તો કંઈ નહિ થાય. જાણે છે જીવ. માટે ઓળખાણ કરી લે. ઓળખ્યે છૂટકો.

"જેને બીજું કંઈ સામર્થ્ય નથી એવા અબુધ અને અશક્ત મનુષ્યો પણ તે આશ્રયના બળથી પરમ સુખહેતુ એવાં અદ્ભુત ફળને પામ્યા છે, પામે છે અને પામશે. માટે નિશ્ચય અને આશ્રય જ કર્તવ્ય છે, અધીરજથી ખેદ કર્તવ્ય નથી."

આવા ભગવાનના ગુણગ્રામ કરવાથી, ભક્તિભાવનાથી આવા પણ સમ્યક્ત્વ પામે અને ક્રમે કરીને મુક્ત થાય. બીજી વાતો જવા દે; તે કાઠાથી પાર ન આવે. આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી બળી રહ્યો છે. કોઈ પુન્યાઇથી મનુષ્યભવ પામ્યા છો તો સાંભળો છો. ઢોરથી તે નહીં બને. માટે આ ભવમાં જેમ બને તેમ કરી લેવું. 'લીધો તે લહાવ.' "આજનો લહાવો લીજિયે રે, કાલ કોણે દીઠી છે?" '**समयं गोयम मा पमाए**' એક આજ શરણ, ભાવના આત્મભાવની કરી તો કેવળજ્ઞાન પમાડે. પ્રમાદ છોડીને હવે લક્ષ લેવા ભૂલવું નહિ. પ્રારબ્ધ આડું આવે—ખાવુંપીવું, બોલવું ચાલવું, વગેરે—તે તો બધાં આઠ કર્મ છે, તેને આત્મા ન જાણ. તેથી છૂટવાની ભાવના કરે તો બંધનથી મુકાવું થાય 'દેહ છૂટી જશે,' હું મરી જઈશ' એમ ભય રાખે છે, પણ અનંતીવાર દેહ છોડ્યો છતાં જન્મમરણથી છૂટ્યો નથી. તે શાથી છૂટે? તો કે સમકિતથી. આ પહેલું પામ્યો તો ગતિ સારી થઈ; પછી નરક-તિર્યંચમાં જવું ન થાય, જેવીતેવી કમાણી નથી. માટે ગફલતમા ન રહે. 'મારું મારું' કરીને મરી રહ્યો છે ગુરુ-ચેલા, હાટ હવેલી, પૈસો ટકો, છોકરાં છૈયાં તે તારું નથી; બધું મૂકવાનું છે. માટે 'મારું,

અને પછી આવે ને કહે હું તો મારી બચકી ભૂલી ગયો. તે લેવા જાય તો રહે. તેમ અહીં બરોબર તૈયાર થઈને આવે તો થયુ, નહીં તો પછી રામ રામ! તેવું છે; વિચારવા જેવું છે. વાંચી જાય તેમ નહીં; વિચારશે તો માંહિ માગ આપશે. કૃપાળુદેવ કહેતા કે વિચારો; પણ બીજું કંઈ કહે નહીં. માટે એ તો એ જ.

૧. મુમુક્ષુ—એમાં જ માહાત્મ્ય છે!

પ્રભુશ્રી—ભૂતભાઈ જાણે! કોણ માને? પણ જ્ઞાનીની ગતિ તો જ્ઞાનીજ જાણે.



તા. ૧૩-૧-'૩૬, સાંજના

પત્રાંક ૮૧૯નું વાંચનઃ—



'ખેદ નહીં કરતાં શૂરવીરપણું ગ્રહીને જ્ઞાનીને માર્ગે ચાલતાં મોક્ષપાટણ સુલભ જ છે.'

૧. મુમુક્ષુ—આ જીવને આર્ત-રૌદ્ર ધ્યાન વર્તે છે તે ખેદ છે. સંસારના અનેક કારણોને લઈને ખેદ થઈ જાય છે, તે આર્તધ્યાન છે. ત્યાંથી જ્ઞાની બચાવે છે.

પ્રભુશ્રી—વેદનીનુ દુઃખ કઈ ઓછુ છે? તે દુઃખ કોઇ વૈદ પણ મટાડવાને સમર્થ નથી.

૧. મુમુક્ષુ—તે તો કર્મનો રોગ! જ્ઞાની મોટા વૈદ છે, તે જ મટાડશે.

પ્રભુશ્રી—ખામી છે સમજવાની, પકડવાની. કોઈ દૃષ્ટિ પડી તો પછી પકડવા જેવી છે, મૂકવા જેવી નથી. દુઃખ, વ્યાધિ, વગેરે દેહમાં થાય છે. ઘણા પ્રકારના રોગ થાય છે તે કોઈ મટાડવા સમર્થ નથી કહો, મટાડશે?

૨. મુમુક્ષુ—જ્ઞાની કર્મરોગ મટાડશે. રોગ બે પ્રકારના : દ્રવ્યરોગ અને ભાવરોગ. દ્રવ્યરોગ શરીરને થાય; ભાવરોગ મનનો છે, તે ઠેઠ સુધી છે. તે ગયા વગર દ્રવ્યરોગની શક્તિ ઘટતી નથી અને તે ગયા પછી દ્રવ્યરોગની શક્તિ ટકતી નથી. ભાવરોગ મટાડનાર જ્ઞાની છે; માટે આપ જ તે મટાડી શકો, બીજા નહીં.

પ્રભુશ્રી—તાવ આવે, માથું દુખે, ચૂંક આવે, પીડા થાય, ઊંઘ ન આવે તેવું શરીરના સંબંધે થાય છે. પછી તે ભાવ જો મટી ગયો તો બધું મટી ગયુ. તે કોઈ કહેનાર છે? કહેનાર કોઈ ન મળે. જાણવાવાળો કહે. જાણવાવાળો હોય અને ભાન ન હોય તો ન કહી શકે. તેને કોણ કહે? એક જ્ઞાની, તેનાથી કંઈ છાનું નથી. તે ક્યાં છે? કહો.

૩. મુમુક્ષુ—જ્યાં જ્ઞાન છે ત્યાં જ્ઞાની છે.

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાની વેદે જ્ઞાનમાં જ્ઞાન ક્યા છે? જ્ઞાનીમાં.

"मा चिट्ठह, मा जंप्पह, मा चिंतह किं वि, जेण होइ थिरो ।
अप्पा अप्पम्मि रओ, इणमेव परं हवे झाणं ॥"

ત્યાં છે, કોઈ ઠેકાણું, બીજું નથી. આ જીવ માત્રને શું શોધવાનું? તે વિચારો.

પ્રભુશ્રી—જેમ છે તેમ સમજવું. ક્ષમાનું નામ મોટું આવ્યું. વસ્તુગતે વસ્તુ છે. બીજો બોલે 'ક્ષમા' તે ક્ષમા નહીં. શુભ, અશુભ અને શુદ્ધ—ભેદ પડયા છે ને ? માટે વાત બરોબર વિચારી લક્ષમાં લેવી પડશે.

૧. મુમુક્ષુ—મૂળ વસ્તુના બળ વગર ક્ષમા થતી નથી. સમભાવને લઈને ક્ષમા વગેરે બધા ગુણ કહ્યા.

પ્રભુશ્રી—સમભાવ આત્મામાં છે. શુભ અને શુદ્ધમાં આભ-જમીનનો ફેર પડયો ? તે માન્યા વગર છૂટકો નથી તે તો ખરું ને ?

૪. મુમુક્ષુ—મને બેસતું નથી. અને બેઠા વગર કેમ મનાય ? શાસ્ત્રની રીત પ્રમાણે બેસતું આવતું નથી.

પ્રભુશ્રી—વીતરાગે જે કહ્યું તે સત્ છે. મૂળ વસ્તુ, વાત શું આવી છે ? ધર્મ-સંન્યાસ તે આત્મા છે. ધર્મ ક્ષમાદિક પણ મટે કહ્યુ તેથી ધર્મ મટી ગયો ? નહિ. ક્ષાયોપશમિક ક્ષમાદિક ગુણધર્મ મટયા કારણ હવે ધ્યાન માંડયું, તેમાં બીજાં ધ્યાન મૂકી દીધાં, પણ શુક્લ ધ્યાન લીધુ. બીજાં કાઢી નાખ્યાં. દશા વધી ગઈ એટલે બીજું થઈ ગયુ એટલે ધ્યાન બીજું છેવટનુ જ થાય છે. ધર્મસંન્યાસથી ક્ષાયિક ભાવે ક્ષમાધર્મ તો પોતે આત્મા આવ્યો.

૨. મુમુક્ષુ—સિદ્ધ ભગવાનને જે ધ્યાન હોય તેમાં તો બીજુ કોઈ ધ્યાન રહ્યુ નહીં. ચારે ધ્યાન મટી ગયાં—આર્ત, રૌદ્ર, ધર્મ અને શુકલ.

પ્રભુશ્રી—" જ્યા જ્યા જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવુ તેહ;
ત્યા ત્યાં તે તે આચરે, આત્માર્થી જન એહ. "

મુદ્દાની રકમ શી છે તે જોવી પડશે. તેનું નામ દીધું તો કબૂલ કરવું પડશે. આ સાધુ થઈને બેઠા અને વહેવાર વહેવાર કરે છે. એક ગીરધરભાઈ હતા તે કહે, "શુ આમ નહીં ? તેમ નહીં ? આમ હોય !" વાહ ! તારું સમકિત ! સાચું ભાઈ, પણ મનમાં કહું, "વાહ ! મૂર્ખા, આ શુ ? જે કરવાનુ છે તે મૂકી દે છે !" વાત તો અપૂર્વ છે ! જીવને રુચિ કરવાની છે. સમજણમાં ફેર હોય તો પણ માન્યતા તો ધણીની છે. તો તે માન્યતાએ માન. માન્યતા તો કામ કાઢી નાખે. '**सद्धा परम दुल्लहा**'. કોઈ પૂછે, માથે ધણી છે ? તો કહે, હા. તો ફિકર નહીં. માથે ધણી તો રાખવો.



તા. ૧૪-૧-'૩૬ સાંજના

'ઉપદેશછાયા'માંથી વાંચન:—

" વેદાંત વિષે આ કાળમાં ચરમશરીરી કહ્યા છે. જિનના અભિપ્રાય પ્રમાણે પણ આ કાળમાં એકાવતારી જીવ થાય છે. આ કાંઈ થોડી વાત નથી; કેમકે આ પછી કાંઈ મોક્ષ થવાને વધારે વાર નથી. સહેજ કાંઈ બાકી રહ્યું હોય, રહ્યું છે તે પછી સહેજમાં ચાલ્યું જાય છે. આવા પુરુષની દશા, વૃત્તિઓ કેવી હોય ? અનાદિની ઘણીજ વૃત્તિઓ શમાઈ ગઈ હોય છે; અને એટલી બધી શાન્તિ થઈ ગઈ હોય છે કે રાગદ્વેષ બધા નાશ પામવા યોગ્ય થયા છે, ઉપશાંત થયા છે. "

મુમુક્ષુ—બાપે ધન દાટયું હોય અને છોકરાને કહ્યું હોય તેને તેની ખબર હોય અને સાથે આજ્ઞા પણ કરી હોય તો તે જ બતાવે. માટે અહીં તો માથું મૂકીને કામ કરવા જેવું છે. જરાય ફિકર નથી અને નિરાંત છે. માટે તેને મળે તો છૂટકો થાય. બારોબાર પત્તો નહીં લાગે. મલવું જોઈએ.

પ્રભુશ્રી—આ વાંચો—

"હે! ગૌતમ, તે કાળ અને તે સમયમાં છદ્મસ્થ અવસ્થાએ, હું એકાદશ વર્ષની પર્યાયે, છઠ્ઠ છઠ્ઠે, સાવધાનપણે નિરંતર તપશ્ચર્યા અને સંયમથી આત્મતા ભાવતાં, પૂર્વાનુપૂર્વીએ ચાલતાં, એક ગામથી બીજે ગામ જતાં, જ્યાં સુષુમારપુર નગર, જ્યાં અશોક વનખંડ બાગ, જ્યાં અશોકવર પાદપ, જ્યાં પૃથ્વીશિલાપટ્ટ, ત્યાં આવ્યો; આવીને અશોકવર પાદપની નીચે પૃથ્વીશિલાપટ્ટ પર અષ્ટમભક્ત ગ્રહણ કરીને, બન્ને પગ સંકોચીને, લાંબા કર કરીને એક પુદ્દગલમાં દૃષ્ટિ અડગ સ્થાપીને, અનિમેષ નયનથી, જરા શરીર નીચું આગળ ઝૂકી રાખીને, યોગની સમાધિથી સર્વ ઇન્દ્રિયો ગુપ્ત કરીને, એક રાત્રિની મહા પ્રતિમા ધારણ કરીને વિચરતો હતો." (ચમર)

પ્રભુશ્રી—લખ્યું તે વાંચી ગયો, પણ જે ભેદી છે તેની પાસેથી મર્મ ખૂલી જાય તેમ થવું જોઈએ. એમાંથી પોતે પકડી બેસે, પોતાની કલ્પનાએ તો એ નહિ; પણ એ તો એ કહે તે જ ખરુ એમ કરે તો થાય.

૧. મુમુક્ષુ—આમાં કંઈ સમજાતું નથી. સમજવા જઈએ તો તે બધી કલ્પના.

પ્રભુશ્રી—અમે પણ ઇડર ગયેલા અને ત્યાં બધી કલ્પના કરેલી, તે શિલા અને તે ડુંગરી જોયેલી. તેના ઉપર સોનેરી રેતી હતી, નદી હતી. દિગંબર મુનિની છત્રીઓ હતી. તે બધું જોઈને આશ્ચર્ય પામેલા.

૧. મુમુક્ષુ—કૃપાળુદેવે આપને જણાવેલું કે અમે મહાવીર સ્વામી સાથે અહીં વિચરેલા હતા. તે સિદ્ધશિલા, તે પુઢવી શિલા વગેરે પણ તમને બતાવેલ છે. તો આપને તે ખબર છે, તો તે આપ જ કહો.

પ્રભુશ્રી—જેટલુ કહેવાય તેટલું કહેવાય. જે જગ્યા જોઈ તે વિષે કહી આપ્યુ. શિલા તે પુઢવી શિલા કહેવાણી. ત્યા વિચરેલા ય ખરા. પણ અહીં તો આત્માને જાણવો છે. બીજાથી ઉકેલ આવે તેવું નથી

૧. મુમુક્ષુ—તેથી તો કલ્પના થાય અને આશાતના ય થાય.

પ્રભુશ્રી—એક વચન એવું આવ્યું કે,

"વહ સાધન બાર અનંત કિયો;
તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પર્યો.
અબ ક્યૌં ન બિચારત હૈ મનસેં;
કછુ ઔર રહા ઉન સાધનસે.
બિન સદ્‌ગુરુ કોય ન ભેદ લહે;
મુખ આગલ હૈ, કહ બાત કહે?"

તા. ૧૫-૧-'૩૬, સવારના
[આઠમી દૃષ્ટિ]

આટલું બધુ તેમા બળ છે? તે કંઈ જેમતેમ છે? અનંત સત્તાનો ધણી આત્મા છે અને તે જ કરશે. એને જાણે તો દીવો અને સમકિત કહેવાય; એને જાણ્યા વગર બધું કાચું છે. આ જે જીવ ખપી રહેશે તેને થશે. આટલાં આવાં વચન અમૂલ્ય તે કાનમાં પણ ક્યાંથી પડે? આત્મા અનંત શક્તિનો ધણી, કેવળજ્ઞાનવાળો છે! આવો તે છે. કોટિ કર્મ ખપી જાય. એની જ તે તાકાત છે કૃપાળુદેવનુ વચન અમને સાંભરે છે, અમને કહે: "હવે શું છે?" બીજી વાતો હવે શુ કરવી? માટે હવે જાગો, જાગ્યે છૂટકો. વસ્તુ વિષેનો વિચાર થયો નથી, મહા પુણ્ય વધે ત્યારે તે આવે છે. અનંતા કાળથી આવરણે કરીને ભાન ભૂલ્યો છે, આત્માની સત્તા તો બધાની પાસે છે પણ જો અટક્યું હોય તો આવરણે કરીને.

૧. મુમુક્ષુ—બધો બોજો ઉતારીને હલકો થઈ જાય ત્યારે ને? એમ આપ જ કહો છો.

પ્રભુશ્રી—મને લાગે છે કે કંઈક ધક્કો વાગવો જોઇએ.

૧. મુમુક્ષુ—અમે એની જ વાટ જોઇએ છીએ.

પ્રભુશ્રી—કેવળીએ, જ્ઞાનીએ ધક્કો માર્યો ત્યારે થયુ.

૧. મુમુક્ષુ—"પ્રવચનઅંજન જો સદ્‌ગુરુ કરે, દેખે પરમ નિધાન; જિનેશ્વર". છે ખરા અને એને જ ખોળી કાઢવા છે.

પ્રભુશ્રી—"વ્યવહારસે દેવ જિન, નિહચેંસે હૈ આપ". પ્રતીતિ અને વિશ્વાસની ખામી છે; કહેશો? એક આ જ એમ નથી થયુ, થાય તો કામ થઈ જાય. એ પ્રવચનઅંજન જ્ઞાની કોઈ જુદું જ ભોગવે છે; બીજા જેવું નો'ય. કંઈક રંગ બદલાય, બદલાય છે ખરું. સારી હવામા બેઠા હોઈએ તો સારી હવા આવે છે. ધન્યભાગ્ય કે આવો વીતરાગનો માર્ગ હાથ આવ્યો! 'અપૂર્વ વાણી તાહરી, અમૃત સરખી સાર' એવુ પદ છે ને?

૧. મુમુક્ષુ—" અનંત કાળ હું આથડ્યો, ન મળ્યા ગુરુ શુદ્ધ સંત;
દુષમ કાળે તુ મળ્યો, રાજ નામ ભગવંત. "

પ્રભુશ્રી—આ કાળ છે, તો તેમાં આત્માને એમ છે કે ન મળું. નહિ મળે એમ કંઈ છે? મળી શકે; પણ તૈયાર થાઓ.

૨. મુમુક્ષુ—આપને તો સાક્ષાત્ પ્રભુ મળ્યા!

પ્રભુશ્રી— એટલી જ જરૂર છે મળ્યાની, ઓળખાણની, બોધની, અને સત્સંગની. આ વાતના જ ખપી, ખપી અને ખપી થવું. સત્સંગ કર્યો છે? તારી વારે વાર. કેવળજ્ઞાન થયુ તેની બીજાને કંઇ ખબર પડી? ન પડી. એ તો એને જ, પોતાને ખબર પડી. ભાવના તો હવે એની જ કરવી; બીજી નહીં. કૃપાળુદેવે મને લખી દેખાડ્યું, 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે.' આમ થોડામાં ઘણો મર્મ સમજાય, પણ એ ઉકેલ આપે તો ની વળે. આત્મા વગર કોઇ આપી શકશે? એ તો એ જ બોધ આપશે અને એનું જ કામ છે, બીજાનું નહીં. બીજા ઘણા ભવ પામ્યા, રિદ્ધિસિદ્ધિ દેવલોક વગેરે પામ્યા. ઘણા ઘણા ભવ પામ્યા પણ

આ તે શું કહેવું? અને ક્યાં જવું?

૧. મુમુક્ષુ—આપ કહો ત્યાં.

પ્રભુશ્રી—કેમ કરવું? કહો. આણે તો પ્રશ્ન કરી નાખ્યો. તેનો ઉત્તર તો કહેશો ને? હવે ક્યાં જવું? કહ્યું તે તો ખરું.

૪. મુમુક્ષુ—સેનાનો નાયક જ્યાં લઈ જાય ત્યાં જઈએ.

૧. મુમુક્ષુ—અમારાથી ના બને તે અમારો દોષ. જેમ કહો તેમ કરીએ અને જઈએ.

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાની કહે તેમ.

૫. મુમુક્ષુ—ત્યારે જીવ જવામાં વાર શું કરવા લગાડે છે? જ્ઞાનીએ તો કહેવામાં બાકી નથી રાખ્યું અને વળી કહે છે કે ક્યાં જઈએ અને શું કરીએ?

૧. મુમુક્ષુ—દોષ તો અમારો છે તેમાં ના નહિ. પણ આશરો છે તેને કંઈ કાઢી નખાય છે?

પ્રભુશ્રી—આવા બધા બેઠા છો, તો કહો કે હવે કોની પાસે જવું કે જેથી હાશ એમ થાય.

૧. મુમુક્ષુ—આત્માની પાસે, બીજે ક્યાં?

પ્રભુશ્રી—એ કોણે જાણ્યો અને ભાળ્યો? જ્ઞાનીએ. તો તેની પછવાડે જવાય. અને પૂછવાનું પણ એ જ છે.

મુમુક્ષુ—" પાયાકી એ બાત હૈ, નિજ છંદનકો છોડ;
પીછે લાગ સત્પુરુષકે, તો સબ બંધન તોડ. "

જવાનું તો સત્પુરુષની પછવાડે.

પ્રભુશ્રી—છે એમ, પણ આત્મામાં; બીજે ક્યાં જવું હવે? જેમ જગતમાં, શહેરમાં, ગામડામાં, બાગ-બગીચા વગેરે ઠેકાણે જાય અને આનંદ માને, તેમ અહીં ક્યાં જવું છે? અને કરવું છે શું?

૧. મુમુક્ષુ—બીજામાં છે ત્યાંથી પોતામાં.

૪. મુમુક્ષુ—આપ જ કહો છો કે એન્જીન છે તેને ડબ્બા જોડાય તો લઈ જાય છે; જોડાયો ન હોય તે પડ્યો રહે. માટે જો સાંકળ ભરવાઈ ગઈ તો જવાનો.

પ્રભુશ્રી—એમ જ છે. કેટલી વાર? તો કે તારી વારે વાર. બીજું કંઈ કામ નથી, આટલું જ છે. સ્ત્રી, પુરુષ, ઘરડો જુવાન, સુખી દુઃખી—બધું દુઃખ જ; માત્ર આત્મા છે, એ વસ્તુ છે. ત્યાં મળવું, આવવુ-જવુ, બેસવું ઊઠવું. એની કૃપા થઈ જાય તો અત્યારે, વાર ક્યાં છે? આની ઉપર જે ઢી તે ઢી એની કૃપા થશે ત્યારે વળશે. એના વગર એક સળીના બે કકડા નહીં થાય. એ હોઈને બધું છે. બોલીએ ચાલીએ એને લઈને; બાકી બધું ધૂળ! જડ છે, આત્મા નથી. કચાશ છે યોગ્યતાની, ત્યા અટક્યું છે.

૨. મુમુક્ષુ—ગુરુની નાવમાં બેસી જવું.

પ્રભુશ્રી—ખરું કહે છે, એના જ ઉદ્ધાર થયા છે, એમ ન કર્યું હોય તો ન જવાય.

તેમજ કૃપાળુદેવે આત્મસિદ્ધિજીરૂપી ખજાનો–નવ નિધાનનો ભંડાર બતાવ્યો છે તે મહાન ઉપકાર કીધો છે. આત્મસિદ્ધિજી પણ આત્મારૂપી મકાન બાંધવાનો મહાન નકશો છે. આવું થયુ હોય તો કાળો નાગ દેખીને પણ જરાય ડરે નહિ.

૩. મુમુક્ષુ—" વર્તમાન આ કાળમાં, મોક્ષમાર્ગ બહુ લોપ;
વિચારવા આત્માર્થીને, ભાખ્યો અત્ર અગોપ્ય. "

સમાગમ છે તે જીવની વૃત્તિ, ભાવ, વગેરે ફેરવી નાખે છે. શ્રવણ અને બોધથી થશે. તે ઉપર ભાવના કરે તો પ્રીતિ જાગે. માટે મોહ ટાળ્યા વગર મોક્ષે ન જવાય.

૧. મુમુક્ષુ—સત્સંગ વગર રંગ ન લાગે તે તો તદ્દન સાચી વાત છે, અને આત્માર્થી માટે છે તે પણ ખરું. પણ આત્માર્થી એમ કરીને બેસી જાય તેમાં દી ન વળે. આ તો આત્માર્થીને માથે મોટી જવાબદારી છે. જેને કૃપાળુદેવની માન્યતા થઈ તેને તો એમ થાય કે હું જ્યાં જ્યાં જાઉં ત્યાં કૃપાળુદેવનો ડંકો વગાડું – અપૂર્વ અવસર એવો ક્યારે આવશે? જ્ઞાની મુમુક્ષુને જ્ઞાન આપે તો મુમુક્ષુ આત્મા આપી દે છે:—

" શું પ્રભુ ચરણ કને ધરું, આત્માથી સૌ હીન;
તે તો પ્રભુએ આપિયો, વર્તું ચરણાધીન "

આંબાને પાણી પાય તો આંબો રસ આપે છે; ગાયને ચારો અને દાણ આપે તો ગાય દૂધ આપે છે; તેમ મુમુક્ષુને જ્ઞાન મળવાથી તે પોતાના પ્રાણ આપી દે. તે એમ સમજે છે કે મને જે વસ્તુ અનંત કાળથી નથી મળી તે આપી ભગવાને અનહદ ઉપકાર કીધો; માટે તે પ્રાણ પણ આપી દે છે. જ્યાં ભોળા અને અણસમજુ લોકો ધર્મ સમજતા નથી ત્યાં ત્યાં પ્રભુશ્રીજીની પધરામણી કરાવીને શ્રીમંતોએ પૈસાનો સદુપયોગ કરી વાપરવો અને ભોળા લોકોને આત્માનો અપૂર્વ લાભ અપાવી આ આશ્રમરૂપી ઝૂંપડીમાં આવતા કરવા.

પ્રભુશ્રી—એક બાઈ છે–નાની ઉમરની છે અને ભાવ સારો છે–તેને ચોથા વ્રતની બાધા લેવી છે. આત્મા છે. બાઈ હો; ભાઈ હો; પણ મનને લઈને બધું છે. ભાવ અને લક્ષ ચોંટ્યો તો બેડો પાર. મોટામાં મોટુ એ મહાવ્રત છે. ધન્ય છે તેને જે આ વ્રત લેશે. આ વ્રત અમને અંતરથી ગમે છે અને કરવા જેવું છે, માટે એ જ કરવું. આ મનુષ્ય ભવ તો કાલ સવારે જતો રહેશે. બાઈને અહીં બ્રહ્મચારિણી બહેનો સાથે રહેવાની પણ વૃત્તિ છે. પુદ્ગલ વિણસી જશે; નાશવંત છે તેને માની બેઠો આત્મા. તે તો ક્યાંય ન મળે; તે જાણ્યો જ્ઞાનીએ. જ્ઞાનીઓએ મનુષ્યભવ દુર્લભ બતાવ્યો તે વાત શ્રેષ્ઠ છે. તે ભવમાં આત્મા જ જે દી તે દી મોક્ષ કરશે, જડ નહીં કરે. જીવને કર્તવ્ય છે. ફરી ફરી આવો અવસર નહીં મળે. અનંત કાળથી રઝળતો આવ્યો છે. બધા પાસે સંજોગ અને સામગ્રી છે. તેમાં જ લોલીભૂત–એકાકાર થઇ ગયો છે, જેમ દૂધમાં માખણ રહ્યું છે તેમ. આત્મા તેમ નથી, જુદો છે. જ્ઞાનીપુરુષો કેટલું કહે?–' આત્મા છે, નિત્ય છે, કર્તા છે, ભોક્તા છે, મોક્ષ છે અને મોક્ષનો ઉપાય છે.' આ પદ રામનાં બાણ. ચેતી જાય તો ભાગ્યશાળી. પૂર્વભવનું આરાધકપણું હોય અને ભાગ્યશાળી હોય તો ચેતી જાય. બાઈ, ભાઈ, વગેરે કંઈ ન જોશો, પણ જો જો આત્મા—જ્ઞાની પુરુષોએ

" ભાવે જિનવર પૂજિયે, ભાવે દીજે દાન:
ભાવે ભાવના ભાવીએ, ભાવે કેવળ જ્ઞાન. "

મુખ્ય બે વાત છે : ભાવ અને પરિણામ. અને તે સામગ્રી આત્મા પાસે છે. જડનાં જડ પરિણામ અને ચેતનનાં ચેતન પરિણામ—આ સમજવાનું છે. એક વિશ્વાસ અને તેવી પ્રતીતિ આ જીવને નથી. મર્મમાં વાત કરી છે કે **'सद्धा परम दुल्लहा'**. તે બરાબર છે અને માન્ય છે. એ જ મોટી વાત છે. કૃપાળુદેવે કહ્યું છે, તારી વારે વાર. મડદું તો નથી ? આત્મા છે. ભાવ થવો જોઈએ. 'જેવા ભાવ તેવા પ્રભુ ફળે, ભભ્ભા ભજન થકી ભય ટળે.'

૨. મુમુક્ષુ—સ્તવનમાં આવે છે, 'રુચિ અનુયાયી વીર્ય, ચરણધારા સધે.' રુચિ હોય તેવા ભાવ પ્રગટે.

પ્રભુશ્રી—ભગવાને કહ્યું છે અને જ્ઞાની જાણે છે. જેવા ભાવ અને રુચિ થાય તે જ્ઞાની જાણે છે. કોઈ તો થોડી વારમાં કોટિ કર્મ ક્ષય કરી નાખે છે, તે પણ ભાવથી જ.

૩. મુમુક્ષુ—ચારિત્ર એ આત્માનો ધર્મ છે. તે સમરૂપ છે. મોહ એટલે દર્શનમોહ અને ક્ષોભ પમાડનાર ચારિત્રમોહ તે બન્નેથી રહિત સમભાવ છે. ભાવમન તે તો આત્મા છે. તે મન શ્રદ્ધાં તરફ વળે છે પછી ચારિત્ર પ્રગટે છે. કષાય ચારિત્રને આવરણ કરનાર છે, તેને તો હેય જાણે છે અને મૂકે છે તેમ તેમ ચારિત્ર પ્રગટે છે. બાહ્ય અને અભ્યંતર ક્રિયાઓનું અટકી જવું તે ચારિત્ર. ત્યારે યથાર્થ ભાવ ચારિત્ર હોય છે. મનને લઈને બધું છે, મન બાહ્યમાં હોય ત્યાંલગી ચારિત્ર આવતું નથી. મમની સ્થિરતા તે ચારિત્ર; ત્યાં મન વશ વર્તે છે.

૨. મુમુક્ષુ—અંતરાય કર્મનો ક્ષય થાય ત્યારે લાભ અને કેવળજ્ઞાન પ્રગટે છે.

૩. મુમુક્ષુ—અંતરાય કર્મ નાશ પામે ત્યારે અનંત લાભ, અનંત ભોગ, અનંત વીર્ય, અનંત દાન, અનંત ઉપભોગ હોય છે. ત્યાં એક ઠેકાણે શંકાકારે ટીકા કરી છે કે જ્ઞાનીએ તો બધું છોડયું છે અને આ તો અનંતું ભોગવે છે એવું થયુ. તો તે શું સમજવું ? ભોગ બે પ્રકારના છે : બાહ્ય અને અભ્યંતર. તે બેઉથી ભગવાન તો રહિત છે. જેવી રીતે, ઘીનો ઘડો. ઘડો કહેવાયો ઘીનો; પણ વાસ્તવિક રીતે ઘી અને ઘડો બન્ને જુદાં છે, ઘડો તો માટીનો છે. તેમ સમવસરણમાં ભગવાનની જે વિભૂતિઓ હોય છે તે તો પુણ્યની વિભૂતિ છે. તે ભોગવે છે તેમાં તેમને કંઈ લેવાદેવા નથી. તે તો સહજ સ્વભાવે પુણ્યાનુસાર બન્યા કરે છે અને પૂર્વનું બાંધેલું આવીને જાય છે; તેમાં તેઓ તદ્દન ઉદાસીન છે, તેમને કંઈ પણ હર્ષશોક છે નહિ.

૪. મુમુક્ષુ—મને લાગે છે કે અત્યાર સુધી જે શરીરના ભોગ હતા તેને બદલે જે અંતરના ગુણ પ્રગટ્યા, તે પ્રગટવાથી આત્મિક ભોગ ભોગવે છે—જે અનંત લાભ, અનંત વીર્ય વગેરે સ્ફુરે છે તે ભોગવે છે, બીજા પૌદ્ગલિક ભોગ નહીં.

૫. મુમુક્ષુ—પુણ્યની પ્રકૃતિના ભોગ અહીં કહેવા નથી. વીર્ય તો આત્માનો ગુણ છે. પહેલાં ભાવ પરવશ હતા તે કર્મ આવરણ જવાથી સ્વવશ થયા; કારણ, અનંત વીર્ય પોતામાં પ્રગટ્યું. તે કહેવું છે. સ્તવનમા આવે છે કે 'દાન વિઘન વારી સૌ જનને, અભયદાન પદ દાતા.' જે પોતાના પરિણામનું દાન બીજામાં થતું હતું તે હવે પોતામાં થાય છે અને બીજાનાં સંસા

તા. ૨૫-૧-'૩૬, સવારના

પત્રાંક ૭૨૭નું વાંચન:—

"આયુષ્ય અલ્પ અને અનિયત પ્રવૃત્તિ, અસીમ બળવાન અસત્સંગ, પૂર્વનું ઘણું કરીને અનારાધકપણું, બળવીર્યની હીનતા, એવાં કારણોથી રહિત કોઈક જ જીવ હશે, એવા આ કાળને વિષે પૂર્વે ક્યારે પણ નહીં જાણેલો, નહીં પ્રતીત કરેલો, નહીં આરાધેલો તથા નહીં સ્વભાવસિદ્ધ થયેલો એવો માર્ગ પ્રાપ્ત કરવો દુષ્કર હોય એમાં આશ્ચર્ય નથી; તથાપિ જેણે તે માર્ગ પ્રાપ્ત કરવા સિવાય બીજો કોઈ લક્ષ રાખ્યો જ નથી તે આ કાળને વિષે પણ અવશ્ય તે માર્ગને પામે છે."

જીવને વિચાર આવ્યો નથી. કામ કાઢી નાખે એટલું બધું છે; છતાં આ ઠેકાણે કંઈ કરે તો અત્યારે કંઈ કરવા જેવું છે. ફક્ત આ જીવનો જ વાક છે. હવે ભૂલશો નહીં. આટલું સમજવા લાયક છે. એ જો કંઇ કર્યું તો બસ; એ જ કૂંચી છે. આ વાત જબરી આવી. તૈયાર થઇ જા, તારી વારે વાર; હવે છે શું? જેમ તેમ નથી. મરતાને જીવતો કરે છે. સત્પુરુષોએ મરેલાને જીવતા કર્યા છે. હિમ્મત હારવી નહીં.

૧. મુમુક્ષુ—હિમ્મત હારવાની નથી, હવે મરણિયા થવાનું કામ છે. આપે કહ્યું હતું કે માથે સત્પુરુષ છે, સાથે છે અને એની હિમ્મત છે તો પછી હિમ્મત શું કરવા હારે?

પ્રભુશ્રી—એ જ કર્તવ્ય છે. હિમ્મત હારવા લાયક નથી.

૨. મુમુક્ષુ—વીતરાગ માર્ગમા પ્રવૃત્તિ છે તો હિમ્મત શું કરવા હારીએ?

પ્રભુશ્રી—પડચા તો ઊભા થઈ જવું, પછી કેમ નહીં ચલાય? ચલાશે. ખબર નથી. કોઈ જો પડચો તો ઊભા થઈ જવું. હવે શું છે? પડ્યું રહેવાશે જ નહીં. ઊભો થઈ જા, ભૂલ્યો ત્યાંથી ફેર ગણ; સમજ્યો ત્યાંથી સવાર, ફેર મંડી પડને. સ્વચ્છંદે ભૂંડું કર્યું છે. બીજા કોઈનો વાક નથી. બેઠો ત્યાથી હવે ઊભો થઇ જા. જે અત્યારે હાલ છે તે પડેલો છે, ત્યાંથી ઊભા થવાનું છે. જાગૃત થયા સિવાય છૂટકો જ નથી.

"સદ્‌ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યા વણ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ."

ચમત્કાર છે! એ તો ચિંતામણિ છે! કોઇને ખબર નથી. 'ઓહો! આમાં શું છે?' એમ કહે પણ એ તો નિધાન છે, સાંભળવા જેવું છે, રાખવા જેવું છે. બળ રાખવા જેવું છે. એ આવ્યુ તો અજવાળું થઇ જશે, ભવ ટળી જશે. ચિત્તમા કચરો છે, ખામી છે. જીવ તો રૂડા છે પણ યોગ્યતાની ખામી છે. એ જ કરશે. એ વગર બીજો કોઈ નથી. એ તો છે જ, હાથ આવ્યો તો થઈ રહ્યુ! તત્તો તેર મણનો છે આવી જાય તો કંઈ નહીં, વાર નહીં. વાત બે જોઈએ છે · નિમિત્ત અને ઉપાદન. બેઉ આવે તો થાય એક પૈડે ગાડી ન ચાલે, બે પૈડાં હોય તો ગાડી ચાલે. આ પંચમકાળમા સત્પુરુષ, એની આજ્ઞા, વગેરે મળ્યાં; પણ આ જીવ કરતો નથી. એ તો એનો જ વાંક છે. જીવ તૈયાર થયો નથી. તૈયાર થાઓ. ખામી છે. ઊભા થાઓ, માનો. શું માર ખાવો છે? હવે અહંકારમા અને અહંકારમાં જ રહ્યો છે. જો એક

"જ્ઞાન, ગરીબી, ગુરુવચન, નરમ વચન નિર્દોષ;
ઇનકું કબી ન છાંડિયે, શ્રદ્ધા, શીલ, સંતોષ."

" નીરખીને નવયૌવના લેશ ન વિષયનિદાન:
ગણે કાષ્ઠની પૂતળી, તે ભગવાન સમાન. ૧. "

આ જીવ કંઇને કંઈ સમજી બેઠો છે. તેમ ન કરતાં બરાબર વિચારવું. આ દેહમાં પરુ, પાચ, લોહી, હાડકાં, વિષ્ટા વગેરે છે. એમાં આત્મા માની લીધો એ જ અજ્ઞાન: 'આ ભાઈ છે, આ બાઈ છે,' એ અજ્ઞાન. એ બધું મૂકવાનું છે. તારા ભાર નથી કે તું જાણે, એ તો જ્ઞાની જ જાણે. માત્ર ત્યાગ, ત્યાગ અને ત્યાગ જ. દેહ પડે તો ભલે પડે. આ (અજ્ઞાન) મૂકવાથી અજર, અમર થશો.

" આ સઘળા સંસારની, રમણી નાયકરૂપ;
એ ત્યાગી, ત્યાગ્યું બધું, કેવળ શોકસ્વરૂપ. ૨. "

આની મોકાણ, હોળી પહેલી કરવી છે!

" એક વિષયને જીતતાં, જીત્યો સૌ સંસાર;
નૃપતિ જીતતા જીતિયે, દળ, પુર ને અધિકાર. ૩ "

એ વિષયને જ જીતવો, બીજું કામ નથી. અત્યારે કહે છે કે મેં ખાધું, મેં પીધું. એ આત્માને સુખ નથી, એ પુદ્‌ગલ છે. એને મારાં માન્યાં એ જ જન્મ-મરણ છે.

" વિષયરૂપ અંકુરથી, ટળે જ્ઞાન ને ધ્યાન;
લેશ મદિરાપાનથી છાકે, જ્યમ અજ્ઞાન ૪. "

મદિરાપાન પીવે તો છાક અને ઝેર ચઢે, બીજું ગાંડું બોલાય; તેથી જ્ઞાન અને ધ્યાન જે વસ્તુ છે તેની ખબર પડે નહીં. શાનો મંડયો રહ્યો છું? જ્ઞાન અને ધ્યાન કોઈ ગુરુગમથી, ભેદી માણસ પાસેથી સમજી લે અને ચેત.

" જે નવ વાડ વિશુદ્ધથી, ધરે શિયળ સુખદાઈ:
ભવ તેનો લવ પછી રહે, તત્ત્વવચન એ ભાઈ ૫ "

ખેતરમાં વાડથી ઢોર, જાનવર, માણસ સચવાય છે; તેમ આ નવ વાડ કરી છે. જબરુ કામ છે! આ સંસારની માયા છે તે તું નહીં. તારો આત્મા છે. આ બધુ મૂક લક્ષ લેવા જેવું છે. તે (બ્રહ્મચર્ય) મોટામા મોટુ વ્રત છે. દૃષ્ટિ, વાતચીત, બોલવા-હસવાથી પાછો વળ; એ તું નહીં. તું એમ કરવા જાય તે મરી જાય છે. તને ખબર નથી. જાણે કે આમા શું? બોલું છું એટલે કંઇ નહી. પણ જ્ઞાનીએ આત્મા જાણ્યો છે તેવો ભેદ બીજાએ જાણ્યો નથી. માત્ર ભેદ જાણવાની જરૂર છે. જ્યાંસુધી આત્મા નથી જાણ્યો ત્યાંસુધી બીજાને જ આત્મા માની બેઠો છે; અને તેથી નરક, તિર્યંચ, વગેરેમાં રઝળે છે માટે ત્યાગ જ કરવો. ચોથુ વ્રત મોટામા મોટુ છે.

" સુંદર શિયળ સુરતરુ, મન વાણી ને દેહ.
જે નર-નારી સેવશે અનુપમ ફળ લે તેહ ૬ "

સુરતરુ—કલ્પવૃક્ષની જેમ ફળ આપે તેવું છે. મન, વાણી, દેહ એ ઝેર છે. જે નર નારી તે વ્રતની ભાવના કરશે તે અનુપમ ફળ લેશે.

પ્રભુશ્રી—શું નથી? કઈ વસ્તુ નથી? આત્મા પાસે શું નથી? બીજો કોઈ, બાપ આપે એવો હોય તો કહો. માત્ર એક આત્મા જ આપશે, નક્કી જ કરવો. એ નક્કી નથી થયુ, એટલી ભૂલ છે. આ કરવાનું છે. એ નક્કી થાય એટલી જરૂર છે. એ વાત એવી છે. 'ભરત ચેત!' એમ કોઈ આવીને કહેતો હતો. એના જેવો તૈયાર નથી, બધી સમજવાની વાત છે. વાત અજબગજબ છે! '**सवणे, नाणे, विन्नाणे**' કંઈ ઓછું કીધું છે? અરે! તમારું કામ થઈ ગયુ! રોજ રોજ વાત કરતા હોય તો કોઈક વાર નીકળે, તે પણ અજાણમાં જાય! આ બરાબર છે, સત્ જાણજો. કહેવાની મતલબ કે તૈયાર થઈ જાઓ. શુકદેવજીને કીધું કે ચોકખો થઈને આવ. એમ ખબર પડયે બધું થશે. આ બધું સત્સંગ વગર નહીં થાય. આ વચન જ્ઞાનીનાં છે, આ વાત કરી તે પણ એ જ. કોઈના ભાર નથી-કે સત્સંગ વગર પામે. સમાગમમા આવે, ખાસડાં પડે, ભાલોડાંનો વરસાદ પડે તોપણ ન ખસે ત્યારે બને. 'વાની મારી કોયલ,' 'પંખીના મેળા!' આ ભાઈ, બાઈ, માબાપ ન જોશો. એ નહીં; માત્ર એક આત્મા. આ વાત બીજી થાય છે. આ તમે નથી. આ વાણિયો, બ્રાહ્મણ, પાટીદાર કહેવાય છે એ નથી કંઈ બીજું કરવું છે અને એ જોવરાવવું છે—એ વાત અદ્ભુત છે! કંઈક બીજું કરવાનુ છે. શું? દૃષ્ટિ ફેરવાવવી છે. તૈયાર થઈને આવ, યોગ્યતા તો જોઇશે જ. આ વાત કરતાં તો પર્યાય પેસે છે અને વાત કામ આવે છે, લાભ થશે—કાનમાં પડી કની? એ વાત બહુ જબરી છે, અજબગજબ છે! લોકદૃષ્ટિમા કાઢી નાખે છે. સત્સંગને તો જ્ઞાનીએ પણ વખાણ્યો છે; તો પછી આપણે પણ એ જ આધારે બેસી રહેવું. હવે કંઈ ઉપાય છે?

૨. મુમુક્ષુ—ઉપાય તો જેનો જે હોય તે જ હોય, બીજો નહીં. યોગ્યતા લાવવા માટે આરંભથી તે ઠેઠ સુધી સત્સંગ અને સત્પુરુષ જ છે.

પ્રભુશ્રી—વાત ના તો કેમ કહેવાય? કાઢી ન નંખાય. પણ, અહીં આગળ બીજું કંઈ કહેવું છે, એ શુ રહ્યું?

૩. મુમુક્ષુ—વીતરાગ માર્ગ આત્મભાવસ્વરૂપ અગર પરિણામસ્વરૂપ છે. તે અસત્સંગને લીધે વિપરીત પ્રવર્તે છે તો આત્મભાવના કેવી રીતે કરવી? ભાવ ફેરવવાના છે અને તે ફેરવ્યે જ થશે.

પ્રભુશ્રી—मा चिट्ठह, मा जंपह, मा चिंतह किं वि, जेण होइ थिरो ।
अप्पा अप्पम्मि रओ इणमेव परं हवे झाणं ॥

કર્મ છે એને ભૂત કહો. ભૂતને કાઢે, પછી માણસ સારું થાય.

૪. મુમુક્ષુ—ભૂતને કાઢવા ભૂવો જોઈએ, તે બતાવો.

પ્રભુશ્રી—તમારું અજાણ્યુ નથી, બેધડક વાત કરી છે. 'પાવે નહીં ગુરુગમ વિના'; એ જ છેડો, એ જ નિવેડો. એ વાત બહુ ઊંડી છે, હજુ સમજવા લાયક છે. ગુરુ શું છે?—એ સમજવા લાયક છે. આ બધી વાત કીધી તે સોનામહોર જેવી છે. 'સત્સંગ કરું, સત્સંગ કરું" એમ નથી થયુ આ જીવને. શાથી? તો કે આથી, એમ નથી થયુ. આ દેખંત આડું આવ્યુ છે એમ જીવને નથી થયુ. તે શું છે? આ જીવને એક જ જોઈશે; શું? તમે જાણો

૨. મુમુક્ષુ—પરને તજવું અને પોતાનું કરવું.

૩. મુમુક્ષુ—" શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ, સુખધામ;
બીજું કહીએ કેટલું? કર વિચાર તો પામ. "

પ્રભુશ્રી—આ બધું પડી મૂકો. હજારો વાતો છે; પણ ટૂંકામાં એક આત્મા. હજારો લાખો વાર વાતો કરી, પણ એ નહીં. " આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે." એ થાય તો સમજાય.

મનુષ્યભવ પામ્યા છો તો દેહ રહે ત્યાં સુધી સારું નિમિત્ત રાખ્યા કરવું; છોડવું નહીં. એથી લાભ થશે. આ નિમિત્ત મેળવ્યુ તો સાંભળ્યુ. મનમાં ભાવના કરવી કે સાંભળ સાંભળ કરું. 'હુ સમજુ છું હુ જાણું છુ,' એમ થાય; પણ અલૌકિક દૃષ્ટિથી સમજવાનું નથી કર્યું. શું કરીએ?



તા. ૨૭-૧-'૩૬, સવારના

ખામી પ્રમાદથી છે. પ્રમાદે ભૂંડું કર્યું છે પુરુષાર્થ આવ્યો હોત તો કલ્યાણ થઈ જાત. પૂર્વે જ્ઞાનીઓ મળ્યા હતા, પણ પુરુષાર્થ વગર યોગ નિષ્ફળ ગયો. પુરુષાર્થ વગર ખામી છે. અહીંથી બીજે જવું હોય તો ડગલાં ભરવા પડે, પુરુષાર્થ કરવો પડે. કાગડા-કૂતરાના અવતારમા પણ આત્મા છે. એક પૂર્વકૃત, મનુષ્યભવ છે માટે કહેવાનું કે ચેતો. હવે પુરુષાર્થની જરૂર છે. સ્ત્રી, છોકરાં, માન, મોટાઈમાં જેવી કાળજી છે તેવી આની નથી. એ જ ભૂંડું કરનાર, અનર્થ કરનાર છે. માટે ચેતો! જેવી તેવી વાત નથી; રત્નચિંતામણિ છે! " વીતરાગનો કહેલો પરમ શાંત રસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે એવો નિશ્ચય રાખવો. " વીતરાગનો કહેલો એવો બીજો કોઈ નથી. શ્વેતાબર, સ્વામીનારાયણ, દિગંબર આદિ ભલે હો, પણ વીતરાગના માર્ગની વાત છે. 'તું ગમે તે ધર્મ માનતો હો તેનો મને પક્ષપાત નથી.' 'જીવના અનધિકારીપણાને લીધે તથા સત્પુરુષના યોગ વિના સમજાતું નથી.' આ વચનો ભાલોડાં જાણો, ઘૂટીને પી જવાં. 'આ તો મેં જાણ્યુ.' એમ કરે છે. પણ જા મૂર્ખા! આ તો ચિન્તામણિ છે; જેવી તેવી વાત નથી. સત્પુરુષ વિના સમજાતું નથી—આ જ ખામી, આ જ અવગુણ, આ જ ભૂલ, આ જ અંધારું, જે કહો તે સમજણ આવવી જોઇએ. આથી ભવ સુધરશે. તારું કામ થશે. ઘણું હિત થશે. આ વાત વિચારવા જેવી નહીં? 'હું જાણું છું' એ પડી મૂક. કોતરી કોતરીને વચનો લખ્યાં છે. ખબર નથી. 'તૂંબડીમાં કાકરા!' આ સવાલ જેવો તેવો નથી. તૈયાર થાઓ. ભલેને કકડા થાઓ, સૂઝે તેમ થાઓ; પણ તૈયાર થાઓ. અહીં મરી જવું. લાખો રૂપિયા ખાલી થઈ જાય; દેહ પડી જાય, પણ તૈયાર થાઓ. આ પૈસાદાર છે, ડાહ્યો છે; પણ ધૂળ પડી એમા! સમજ શાનો? આમાં કોઈના ઉપર વિષમભાવ નથી. આ વાત કરવાની છે અહો! કંઈ જેવી તેવી કમાણી છે? ચિંતામણિ છે! ભૂંડું કોનાથી થયુ? પરભાવે. પરભાવ જેવું બીજું કોઈ વેરી નથી. આ પડયા છો તે ઊભા થાઓ. તમારી નજરે આ પ્રત્યક્ષ છે કે કંઇક કર્યું તો કૂતરા-બિલાડાના અવતાર છૂટી મનુષ્યભવ આવ્યો કની? એથી તો સારું

દયા વર્તે છે તે અજબગજબ છે! પૈસાથી, સોનાથી, રૂપાથી, મહેલથી કામ થશે નહીં. ઘણા ભવ પૈસા મળ્યા; પણ અનંતા ભવ કરવા પડ્યા – નરકમાં જઈને આવ્યો, જન્મ–જરા–મરણ કર્યાં તે ભોગવતો આવ્યો. જીવ કહો કે ચેતન કહો, એને આ વાત છે: 'હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું?' આ વાત લક્ષમાં નથી. કેટલી ભૂલ છે? આ જેવી તેવી વાત નથી. આટલો અવસર આવ્યો છે માટે વાત કહેવાય છે. આ કંઈ જેવો તેવો છે? કોઈ ભિખારીને ખાવું મળી આવે તો રાજી થાય, તેમ આ દેખાવ છે–આવું બની આવ્યું છે! જુઓને, બેઠા છે બધા ય! – નિન્દા નથી કરવી – ટક ટક સાંભળે છે. આ તો દીકરાની, બાઈની, મુકામની ફિકર; ધન નથી એની ચિન્તા. જગત આખું આશામાં છે – ભીખ, ભીખ અને ભીખ! તૃષ્ણા છે, તૃષ્ણા મટી નથી. કલ્પનાનો કોથળો ભરી બેઠો, ઇચ્છા જ કર્યા કરે છે. આ એના ધંધા છે! કલ્પના, વિકલ્પ, માન–મોટાઈની ઇચ્છા; મનથી ક્રોધ પણ આવી જાય. આપણું શું? ધિક્કાર પડ્યો! જ્ઞાનીને જુદું કહેવું છે. નાટક, સિનેમા વગેરે જોવાની રમૂજ છે એમ કરીને જોવા જાય. તેમા તારા અવતારને ધિક્કાર પડ્યો! કાલે ઘરડો થઈ જઈશ; કોઈ વચન સાંભળશે ય નહીં. ભૂંડું મોહે કરી નાખ્યું છે. બધા ય ઉપર મોહ; મહેલ, ઘરેણું, બાયડી, છોકરાં ભાળે કે મોહ, મોહ ને મોહ જ! આ બધું મેળવવાનું કરે પણ એ બધું તો ધૂળધાણી ને રાખ પાણી! આવી ભાવનાઓ કરી અનર્થ કરી નાખ્યો. જે વસ્તુ ખરેખરી છે; જેની વાત કરવાની છે તે નહીં! વખાણ (વ્યાખ્યાન) સાંભળે માનાર્થે. સૌ માનના ભૂખ્યા. શેઠ તમે છો કે? આગળ બેસો. મોટા ખરા ને? એટલે આગળ બેસે; વાતોચીતો કરે. આ માને જ ભૂંડું કરી નાખ્યું છે, નહીં તો મોક્ષ અહીં જ છે. જ્ઞાની પુરુષોએ બહુ વાતો કરી છે. અમે બહુ વાતો કરેલી; જ્ઞાની હાથ આવી ગયેલા. આઠ નવ જણા સાધુ હતા. નાના મોટા બધા સરખા ન હોય. આ જગતમા ચેતવાનુ શુ છે? કોઇને ખબર છે? શું છે? ડાહ્યા છો. કહોને.

મુમુક્ષુ—એક સમ્યગ્દર્શન કરી લેવુ.

પ્રભુશ્રી—ઠીક, એ. એની કોણ ના પાડી શકે? જીવને કરવાનું એ જ છે. બીજું છે શું? સાચું છે, સાચાને ખોટુ કેમ કહેવું? કરવાનુ એ જ છે. એના અત્યારે બહુ ભેદ પડ્યા છે. આ મે માન્યુ એ ખરુ, આ નહીં. આ માન્યું એ ખરું? ઠાર ઠાર સૌ માની બેઠા. એવું થઈ ગયું છે. એની ખોજમાં કોઈ વિરલા! તો કેમ હશે એ?

મુમુક્ષુ—ઘરનું સમકિત કરવાનુ નથી ભગવાનનું હોય તે જ કામનુ છે. લોકો માને, પણ અનુભવ નહીં એટલે નામ સમકિત, ભાવ સમકિત નથી. સમકિત એમ નથી

પ્રભુશ્રી—એ સુગમ છે. હમણાં આમ (દુર્ગમ) કહ્યુ, અને આમ કેમ કે સુગમ છે? જ્ઞાનીનાં વચન કાઢી કેમ નંખાય? તમારી પાસે લાખો રૂપિયા હોય તોય સમકિત મળશે? ભાવ અને પરિણામથી મળશે. એ તમારી પાસે છે નાનો મોટો જોવો નથી. ભાવ અને પરિણામમા રહ્યું છે. એટલું તો ખરુ કે કારણ વિના કાર્ય નહી થાય – કારણ અને કાર્ય કહેવાય છે, ત્યા થશે; નહિ તો નહિ થાય. એની ખામી છે. એ મેળવવું જોઈશે. એ શાથી મળે? પુરુષાર્થથી.

મુમુક્ષુ—'દાન, શીલ, તપ ભાવ.'

આવો દાવ ક્યા આવે ? માટે લાવ કરી લઉં એવો હજી વિચાર નથી આવ્યો. બધું ય મળ્યું છે તે કોઈ રહેવાનુ નથી, જવાનુ છે. જે કરવાનુ છે એ ખબર નથી. અને એની કાળજી નથી; કાળજી બીજાની છે. આ તો જાણે એ કરીને બેઠો છે ! કરવાનું રહી જાય છે અને ન કરવાનું આગળ કરે છે. વેપારવણજ, છોકરા પરણાવવાં વગેરે કરે છે. અને દોડાદોડ કરી માથું કૂટે છે! પાણી વલોવ્યે માખણ નીકળે નહીં. મહા દુઃખ છે ! કોને કહેવું ? વાત કંઈ કહી જાય તેમ નથી. કોને કહીએ ? કોઈ આત્માર્થી હોય તો વાત થાય. આ સંબંધે જ કાળજી રાખવાની છે. રાતદિવસ જાય છે; પણ બધુ અલેખામા ! કંઈ ગણતરીમાં નથી. સત્સમાગમ થયો હોત તો ગણતરી થાત. પાંચ–પદર મિનિટ સત્સમાગમ થાય તો ભાગ્ય ! અને કહે કે વખાણ સાંભળી આવ્યો; પણ કૂટ માથું. કહેવાનુ બીજું છે; સમજાયુ નથી. અંતરમાં વિચાર કરી પકડ કરવાની છે. જો ખોટી થાય, તો થાય આ શિખામણ છે. આટલું તો પકડ. એક હજાર રૂપિયા મેળવે પણ પાપ કરી નરક–તિર્યંચ ગતિમા જાય. પણ આથી તો દેવગતિ થાય; બીજી નહીં. અહીંથી છૂટયા એટલીવાર ! રમવાનુ છે એ ન રમવું ? કરવાનુ છે એ ન કરવું ? હું કરીશ એમ કહે; પણ એ તો તારી મોકાણ ! અવસર ગયો એટલે થઈ રહ્યું ! મઘાનાં પાણી વરસે છે, વાસણ હતા તેણે ભરી લીધા. તે જ પીવે. મઘાનાં પાણી મીઠાં, રોગ ન થાય, સારુ થાય; તેમ જીવે કર્યું નથી, તે કર્તવ્ય છે. આ આને માટે, આને માટે એમ નથી; આત્માને જ માટે છે. "ચેત ભરત, ચેત !" એમ કહેતા હતા, તેમ ચેતવાનુ છે. એક ફક્ત ભાવ. અહીં પાંચ મિનિટ બેઠા તેમાં પૈસોટકો આપ્યો કે લો લઈ જાવ આટલા ? માત્ર કોઈ એક વાત આત્માના હિતની ગ્રહણ થઈ ગઈ તો તેનુ કામ થાય. આ વાત સારી થઈ ગઈ છે.

"આપણે ફલાણુ કરવું છે હો," આમ આ જીવે હજારો બીજા કામ કર્યાં છે, પણ આ (સત્સંગ) કરશે તો દેવની ગતિ થશે. નહી તો પછી ધૂળ ફાક, ધૂમાડાના બાચકા ભર ! આ તો તારુ કામ થશે; અવતાર સફળ થશે. 'મનખા દેહનુ ટાણુ રે ફરી ફરી નહીં મળે.' માટે ચેત. જે મારે એની તરવાર, કરે એના બાપનુ જો તારા ભાવ ! તને આત્માની દયા આવતી હોય તો કરી લે. ફરી ફરી અવસર નહીં મળે. સમજ્યા ? સમજવા જેવું છે. સહુ વાત કરે છે : "હદ વાત કહી !" પણ 'તૂંબડીમા કાંકરા' આ વાત કીધી તે કોનાથી સમજાય ? વાત ચમત્કારી છે ! આનો ખપી કોણ છે ? 'અસંગ, નિર્મોહ–' આ વાતો કદી સાંભળી નથી. મોંઢે બડબડ બોલે પણ તેથી કંઈ કલ્યાણ થાય ? કલ્યાણ તો સમજ્યે, પકડયે, ભાવ્યે થાય છે. ભાવ —

"ભાવે જિનવર પૂજિયે, ભાવે દીજે દાન.
ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે કેવળ જ્ઞાન"

કંઈ આવું કોઈ ઠેકાણે છે ? કોઈને સો–પાચસો રૂપિયા આપ્યે કોઈ આપશે ? આ કેવી વસ્તુ છે ? આટલા મનુષ્ય ભવનુ ટાણુ, લાગ ઘણો જબરો છે. ઘણા દિવસે આ વાત સાભળી, તે ગાળ ભાંડી કંઈ ? વાત કીધી તો સાચી કીધી. પકડ થાય તો કામ કાઢી નાખે, અહીં પુણ્યશાળી જીવ આવે છે, લક્ષ રાખે છે, લક્ષ છોડતા પણ નથી. છોકરા છોકરી હોય તોય શું ? તે ન હોય

"સદ્‌ગુરુના ઉપદેશ વણ, સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યા વણ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ"

સમજ્યે છૂટકો છે. પહેલું શ્રવણ કરાશે; પછી કરવાનું છે. સૌ જાણે ત્યારે માલ લે છે ને? વગર જાણ્યે ધબધબ કોઈ લે છે? આ વાત તો પોતાને 'અસંગ, અપ્રતિબંધ' શ્રવણ કર્યે થશે. પહેલાં 'એકડે એકો' એમ ભણે છે. ભણ્યા વગર કહે કે વાંચ, શું વાંચે? જીવને તેમ અવશ્ય જાણવાનું છે. આ મારો દીકરો, બાપ, બાયડી, દેહ. એ કોણ કરે છે? ભાવ કરે છે: આ મારું, મારું ઘર, એ બધું. બંધ અને મોક્ષ એ બે વાત છે. વાત પહેલી બંધ.

"સૌ સાધન બંધન થયા, રહ્યા ન કોઈ ઉપાય;
સત્સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બંધન શું જાય?"

વીસ દોહા, ક્ષમાપનાનો પાઠ એ મહા મંત્ર છે! તાલપૂટ વિષ ઉતારે એવો મહા મંત્ર છે! જો એનો ભેદી મળે અને માહિત થાય તો બધું થાય. જીવને શ્રવણ કરે તો વિજ્ઞાનપણું આવે. તેમ શ્રવણ કરવાથી ખબર પડે. તેથી કર્મ મૂકીને મોક્ષ થાય. આપણા બાપદાદા કરતા આવ્યા છે તે કંઈ મૂકીએ? તો કે તેમાં ધૂળ પડી! કરવાનું છે તે કર્યું નથી. પુરુષ, સ્ત્રી એ કોણ છે? આત્મા છે આત્મા પુરુષ, સ્ત્રી, ઢોર નથી, એ બધાં વળગણ છે, એ તો મૂકવાનાં છે. માત્ર એક આત્મા જ છે. આ ઠપકો નથી, પણ શિખામણ છે. વીસ દોહા અને ક્ષમાપનાનો પાઠ કરવા જેવા છે.



તા. ૨૮-૧-'૩૬, સવારના

પત્રાંક ૧૮૭નું વાંચનઃ—

"છેવટનું સ્વરૂપ સમજાયામાં, અનુભવાયામાં અલ્પ પણ ન્યૂનતા રહી નથી. જેમ છે તેમ સર્વ પ્રકારે સમજાયું છે. સર્વ પ્રકારનો એક દેશ બાદ કરતાં બાકી સર્વ અનુભવાયું છે. એક દેશ સમજાયા વિના રહ્યો નથી. પરંતુ યોગ(મન, વચન, કાયા)થી અસંગ થવા વનવાસની આવશ્યકતા છે; અને એમ થયે એ દેશ અનુભવાશે અર્થાત્ તેમાં જ રહેવાશે...."

વાત વસ્તુતઃ એક સત્ છે અને એક પર છે. પરને બાદ કરતાં સત્‌ને લીધું એટલે કંઈ બાકી રહ્યુ નથી. જાણ્યુ તો ખરું પણ અહીં કહેવું શું છે? 'એક દેશ સમજાયા વિના રહ્યો નથી' શું કહ્યું? એણે તો મૂક્યું છે. મૂક્યું શું? તો પર. પોતાનું મૂક્યું નથી અને મુકાય પણ નહીં એણે કહ્યું છે અસંગ, ત્યાં હવે સંગવાળો કેમ કહેવાય? કોઈ પ્રકારે કહેવાય—તરતમતાએ. પ્રજ્ઞામાં કચાશ છે એટલે બધુ ન સમજાય. પણ મૂળ વાત તો એમ છે કે જાણનાર છે તે જાણે છે. તેનો જાણનાર છે. આત્માને જાણનાર જ્ઞાન છે. જાણે છે તે જાણે છે. પણ જડ નહીં જાણે—સૂઝે એમ કરો, કૂંચીઓ મેળવો, બોલાવો, જંતર મૂકો પણ એ જાણે નહીં અને જૂએ ય નહીં. ભેદનો ભેદ શું એ જાણવું છે અને તેને તે જ જાણે છે. જેને જાણવું છે તેને જાણે છે એવું છે કંઈ? સિદ્ધમાં કહો, બીજી ચોરાશી લાખ જીવયોનિમાં કહો પણ તે જાણનાર તો છે જ. તે જાણે, બીજો કોઈ ન જાણે. એની ખામી કેટલી કહેવાય?

છે. તે અમે પહેલાં વાંચેલું અને દરેકમાં કયાં કયાં ખોટ આવે છે તે વિચારેલું. બધી દુકાનોની ખોટ ભાગે તેવી એક દુકાન પરમ કૃપાળુની કૃપા થવાથી સમજાઈ.

(મુનિ મોહનલાલજીને) વચનામૃતમાં છે કે જો તું સ્વતંત્ર હોય તો નીચે પ્રમાણે દિવસના ભાગ પાડજે—ભક્તિકર્તવ્ય, ધર્મકર્તવ્ય, વગેરે. તેમાં ધર્મ અને ભક્તિ આવે છે તેનો ભેદ શું?

મુનિ મોહનલાલજી—જે મંત્ર મળ્યો છે તે તથા સત્પુરુષની મુખાકૃતિ વગેરે ચિંતવવું, ક્ષમાપના, વીસ દોહરા, વગેરે જે સત્પુરુષે કહ્યું હોય તે બોલવું એ ભક્તિ; અને સ્વરૂપનું ચિંતવન તે ધર્મ.

પ્રભુશ્રી—અમે કૃપાળુદેવની હયાતિમાં આમ દિવસો ગાળતા હતા. દિવસે જુદા જુદા ગ્રંથો વાંચ્યા હોય તેની રાત્રે ચર્ચા કરતા. પણ દિવસે ઊંઘવાની મનાઈ હતી એટલે રાત્રે સૂવાનો વખત થયાની રાહ જોતા. બે પ્રહર નિદ્રાના 'પુષ્પમાળા'માં છે, પણ એક પ્રહર જ મળતો અને ચાર વાગે ઊઠતા. પ્રતિક્રમણ, વગેરે આવશ્યક કરી સવારે કેટલાક ગોચરી માટે જતા અને અમે વાંચતા. આખો પહોર ન બને તો ગમે તેમ કરી ઘડી બે ઘડી નિયમિત રીતે તેમાં કાળ ગાળવો, ધર્મનું સ્વરૂપ તો અનુભવ થશે ત્યારે સમજાશે. વિષય, કષાય, પ્રમાદ અને સ્વચ્છંદ ટાળવા અને એ ટળશે. 'ધર્મ કહે આત્મસ્વભાવકું એ સત્ મતકી ટેક.'



"ભગવત્ મુક્તિ આપવામાં કૃપણ નથી, પણ ભક્તિ આપવામાં કૃપણ છે એમ લાગે છે."
(પત્રાંક ૨૮૩)

આનું શું સમજવું?

[પછી-ચર્ચા થઈ]

'હમણાં રહેજે રહેજે' કહ્યું હતું; પણ કહેવું હતું તે ચાલ્યું ગયું. (પછી થોડી વારે કહ્યું) મુક્તિ એટલે છૂટવું; તું કર્મ બાંધ અને હું છોડું એમ ચાલ્યા કરે છે. પણ પાત્રતા, વિના ભક્તિ (આત્મા) આપવામાં કૃપણ છે.



એક બાળકૃષ્ણ નામના જૈન મુનિ હતા. એક વખત સૌરાષ્ટ્રમાંના એક રાજાને તેમણે વરસાદ આવશે એવું જણાવેલું. રાજા ઉપાશ્રયમાંથી ઘેર પહોંચ્યા કે તરત વરસાદ થયેલો. એટલે તેમના ઉપર તે રાજાની આસ્થા થયેલી અને તેના રાજ્યમાં શિકાર કરવાની મનાઈ કરેલી.

તે મહારાજને દીક્ષા લેતાં પહેલાં અમે મળેલા. વટામણમાં તે કોઈ કોઈ વખત આવતા. દેવકરણજી અને અમે સાથે હતા. દેવકરણજીને એવા મહારાજને નમવાનું ઠીક નહીં લાગેલું; પણ અમે સરળભાવે નમસ્કાર કર્યા હતા અને તેમણે આશીર્વાદ આપ્યો હતો કે તને જ્ઞાન થશે.



તા. ૩૧-૫-'૨૩

અગાસી ઉપર એક વિચાર સ્ફૂર્યો હતો તે જાણવા જેવો છે:—

સંતથી, સત્સંગથી, પ્રત્યક્ષ પુરુષની વાણીથી અને પ્રત્યક્ષ પુરુષથી શ્રદ્ધા જેને થઈ છે, તેની આજ્ઞાએ વર્તનાર તે જ્ઞાતપુત્ર (જ્ઞાનીનો પુત્ર) છે. તે બધાં સમકિત પામવાનાં સાધન છે. આથી આત્મધર્મ પોષાય છે. કોઈને તેમાં શંકા જેવું હોય તો કહો.

મુમુક્ષુ—પ્રત્યક્ષ પુરુષ અને તેમની વાણી તો સમજાય છે; પણ સંત અને સત્સંગ, એમાં સંત એટલે આત્મા ન પામ્યા હોય તે કે કેમ?

પ્રભુશ્રી—સદ્‌ગુરુ, સંત અને પરમાત્મામાં ભિન્નભાવ નથી; સર્વ આત્મા છે.



તા. ૩૧-૫-'૨૩

મુનિ મોહનલાલજી—(મુમુક્ષુને) તમે સમાધિ અને બોધિ સંબંધી વિચાર કર્યો હતો?

મુમુક્ષુ—પ્રભુશ્રીના ચરણકમળના યોગથી બધુ પતી જશે. એમની કૃપાથી સર્વ વાનાં સવળાં છે.

પ્રભુશ્રી—(એક વાક્ય બોલ્યા, પછી મોહનલાલજીને) યાદ રહ્યું? ટાંકી લેવા જેવાં વચન છે!

[મોહનલાલજીને યાદ ન રહેવાથી 'ના' કહી, ઇંતેજારી બતાવી]

પ્રભુશ્રી—પણ એ તો જતું રહ્યું!

[ફરી ગોઠવીને લખાવવા લાગ્યા]

પોતાને પોતાનો બોધ થવાથી પોતાને પોતામાં શમાઈ જવું—ભાવથી અને વિચારથી, બીજા વિકલ્પો મૂકીને. આ વિચાર સમાધિને આપે છે.

અપ્રતિબંધ (પ્રતિબંધ રહિત), અસંગ (સર્વ સંગથી રહિત) શાંતિનો માર્ગ આ છે. પુરુષાર્થ કર્તવ્ય ભક્તિ છે-સ્વચ્છંદ, પ્રમાદ મૂકીને. જાગૃત થા, જાગૃત થા.

સત્સંગ-સત્પુરુષના બોધે વિચાર કર્તવ્ય છે, રત્નચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્યભવ મળ્યે આ જીવને જે લક્ષમાં લેવા જેવું છે તે જીવે જાણ્યુ નથી. અનાદિની ભૂલ થતી આવી છે તે શું? અને શાથી ટળે? તેનો જ્ઞાનીપુરુષોએ વિચારી વિચારી નિશ્ચય કર્યો છે તે અવધારવું કર્તવ્ય છે જી.



ધન્યભાગ્ય, અહીં જે છે તે બધાનાં; આવો વખત મળવો દુર્લભ છે! જન્મ, જરા અને મરણના ત્રિવિધ તાપથી સંસાર બધો બળી રહ્યો છે. તેમાં આવી જોગવાઈ-સત્સંગની મળવી દુર્લભ છે. કોને ધર્મની ગરજ છે? અહીં આ બધાને કોણે બોલાવ્યા હતા? કોઈક ભાગ્ય-

૭. મુમુક્ષુ—લોહચુંબકની પેઠે આકર્ષણ થાય છે, રાંદેસર જવું હોય અને અહીં આવી જવાય. એક વખત બળદ ખોવાઈ ગયેલો તે ખોળવા જતાં નડિયાદ આપની પાસે અવાયું. ખેતરમાં જવું હોય અને અહીં આવતું રહેવાય છે. એ ઉપરથી અમે તો જાણીએ કે આ સાચું છે.

૮. મુમુક્ષુ—સંસારભાવ મોળો પડે તે ઉપરથી જણાય.

મુનિ મોહનલાલજી—દેવકરણજીના બોધથી હું સંસાર છોડી સાધુ થયો. આપના ઉપર પણ પૂજ્યભાવ ખરો. પણ પછી કૃપાળુદેવ સાથે આપનો સંબંધ થયા પછી આપ અને આપના શિષ્ય દેવકરણજી બન્ને ઉપરથી ભાવ ઊઠી ગયો અને આપનાં વગોણાં કરતો. પછી એક ભાવનગરના સાધુ પાસે આચારાંગ સૂત્ર ભણવા રહ્યો. તેમણે કહ્યું કે આપણને સમજવું આટલું મુશ્કેલ પડે છે પણ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર કરીને એક પુરુષ છે તે તો જાણે મહાવીરનું હૃદય જાણ્યુ હોય તેમ તેનો અર્થ કરે છે. એટલે મેં કહ્યુ કે એમ? તો કહે, 'એમ!' એટલે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે દેવકરણજી અને મોટા મહારાજને અવગણ્યા તે ખોટું થયુ. એટલે તે સાધુએ કહ્યું કે એમની જે આશાતના કરી તો માર્યા ગયા જાણજો. તેથી એકદમ આપને મળવાની ઇચ્છા જાગી. એક પરમ સ્નેહી સાધુ હતો. તેને મેં આગળ મોકલ્યો કે આપની ચર્ચા જુએ અને તેને જે લાગે તે કહે. પછી હું એકાદ માસ બાદ ખંભાત તરફ ગયો. ત્યા તો રસ્તામાં પેલો સાધુ એક માસ આપનો સમાગમ કરી મને મળ્યો. તેને પૂછ્યુ પણ કંઈ કહે નહીં, પછી વધારે પૂછ્યુ એટલે કહ્યુ કે ચોથા આરાના બન્ને પુરુષ છે. એટલે વળી જિજ્ઞાસા વધી. બીજા બધા ખેડા ગામમાં ગયા. હું તો આપને મળવા એક બંગલામાં રોજ આપ જાવ છો એમ મને ખબર મળી કે ત્યાં ગયો. નદીકિનારે વિશ્વાસીનો ચાર માળનો બંગલો હતો. તેના ઉપલા માળે આપ કંઈ બોલતા હતા. મેં દાદરામા રહી આપ શું કરો છો તે જોયુ. ઘડીક પ્રણામ કરતા, કોઈ વખત ગાથા બોલતા, કોઈ વખત ઊભા જ રહેતા. એ બધી ચર્ચા ઉપરથી આપની કોઈ અલૌકિક દશા લાગતી હતી! પછી ગામમાં જવાનો વખત થવા આવ્યો હતો એટલે પ્રણામ કરી બેઠો અને પછી ગામમા ગયો. ત્યાં કોઈની સાથે આપ બોલતા નહીં માત્ર સાધુ સાથે જ કંઈ પૂછે તો બોલો, નહિ તો શાંત જ રહેતા.

પછી ખંભાત પધાર્યા ત્યારે સાથે ચોમાસું ગાળવાનો લાભ મળ્યો અંબાલાલ ભાઈની વૈરાગ્યદશા અને આપની સાથે આખી રાત તેમને વાતો ચાલતી તે બધું જોઈને મને ચમત્કાર લાગી ગયો અને તે જ ચોમાસામાં શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર–કૃપાળુદેવ પધાર્યા અને એક અઠવાડિયું મુનિઓને બોધ આપ્યો આપે પહેલા મુમતિ નાખી દીધી અને પછી થયું શું કહેશે. પૂછ્યા વગર કર્યું તે ઠીક કહેવાય? એ વિચારથી એક કલાક સુધી આપને આંસુની ધાર ચાલી અને કૃપાળુદેવની આંખમાથી પણ આંસુ ઝરવા લાગ્યાં! બધા સ્તબ્ધ થઈ ગયા. પછી પરમ કૃપાળુદેવે દેવકરણજીને કહ્યું કે મહારાજને મુમતિ આપો અને જણાવો કે હજી પહેરવાની જરૂર છે. પછી દેવકરણજીએ મને એક બાજુ બોલાવી કહ્યુ: "જેમણે દોઢ માસનો દીકરો અને બ્યાશી વરસની ડોસી છોડી, સાધુપણું લીધું તે જે પુરુષને ગ્રહણ કરે તે અમથા કરતા હશે? જે એમનુ થાય તે મારું થજો, એમ આજથી ગણી લે અને તેમાં તારું કલ્યાણ થશે એટલે તે દિવસથી કૃપાળુદેવ પર આસ્થા થઈ.



દૂર ડુંગર ઓળગી આત્મકલ્યાણ માટે આવ્યા છે. અહીંથી કંઈક લાભ લઈને જાય તો સારું. દુષમકાળમાં સત્સંગ દુર્લભ છે. આત્મહિત વિચારે ન પડે માટે પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે.



તા. ૨૨-૬-'૨૪

આ તે શું કહેવાય? શું સ્વામીનારાયણની ગોઠે [1]સંસારીને ગાદી ઉપર બેસાડી તેને સન્યાસી નમે એવો માર્ગ ચલાવવો છે? માર્ગ આવો હશે? અનંત સંસાર રઝળવાનું કારણ આવું કયાંથી સૂઝયું? તમારામાંથી પણ કોઈ ન બોલ્યુ? એ ગાદી ઉપર પગ કેમ મેલાય? અમે પણ નમસ્કાર કરીને એની આજ્ઞાએ બેસીએ, ત્યાં આમ સ્વચ્છંદ! પરાણે દાબીને બેસાડયો એમાં એનો શો વાંક? પણ કોઈને ના સૂઝયું કે આમ તે થાય?

અમે તો હવે છૂટી જવા માગીએ છીએ. જેવું છે તેવું ચોકખુ કહી દેવાના છીએ. જેને માનવું હોય તે માને. બિચારા જીવો પરાણે તણાઈને ખર્ચ કરી ભક્તિભાવ માટે આવે અને એમાં આવું જાગે! અમને તો એ ગમતું નથી. મોહનીય કર્મ છે. પ્રભુ, હવે પધારો. મોહનીય કર્મે તો મારીને ભૂંડું કરી નાખ્યુ છે. હવે ચેતવા જેવું છે, પ્રભુ!



તા. ૨૩-૬-'૨૪

" ધન્ય! તે નગરી, ધન્ય! વેળા ઘડી;
માતપિતા કુલ વંશ જિનેશ્વર " [સવારે સ્તવનમાં ગવાયુ]

એમાં શો મર્મ રહ્યો છે? લૌકિક વાતમાં એ કડી સમજવાની છે કે અલૌકિક રીતે? કુલવંશ અને એ સગાઈ બધી તે શું આ શરીરની? એમ તો આખો સંસાર કરી જ રહ્યો છે. એ તો સમકિત સાથેની સગાઈની વાત; અને સમકિતથી પ્રગટેલા ગુણ તે વંશ. જુઓ, પેઢી ખોળી કાઢી! સંસારીને ગાદીએ બેસાડી સંન્યાસી પણ એને પગે લાગે એવો સ્વામીનારાયણ અને વૈષ્ણવના જેવો માર્ગ કરી નાખવો છે? એ તો એનું યોગબળ છે, તે એ જગાનો દેવ જાગશે ત્યારે થશે. 'કર વિચાર તો પામ' એમ કહ્યુ છે તે અમથું? વિચાર વગર તો સદ્‌વિચાર વિના, ધર્મ પમાતો હશે? 'એસાને મળ્યા તેસા, તેસાને મળ્યા તાઈ; ત્રણેએ મળીને તતૂડી બજાઈ.' એ વાત તો લૌકિક છે; પણ પરમાર્થ સમજવા કહું છું.

એક હતો મોચી તે ઘર છોડીને ફરવા નીકળ્યો. જતાં જતાં કાશી બનારસ જઈ પહોંચ્યો. ત્યાં સંસ્કૃત વગેરે ભણી પંડિત થઈને આવ્યો. એટલે હવે તેને જોડા સીવવાનું કંઈ ગમે? તે તો પાછો દૂર દેશ નીકળી પડયો, એક નાના ઠાકોરના દરબારમાં જઈને શ્લોક બોલ્યો અને સભાને રાજી કરી. તેથી તેને પંડિતની જગા ઠાકોરે આપી. એટલે ત્યાં જ તે રહેવા લાગ્યો. ત્યાંના રાજગોરની કન્યા સાથે તેનાં લગ્ન પણ થયાં.

---

૧. પૂનામાં પ્રભુશ્રીના પૂર્વાશ્રમના ચિરંજીવી મોહનભાઈને કેટલાક મુમુક્ષુઓએ પ્રભુશ્રીની ગેરહાજરીમાં તેમની ગાદી ઉપર પરાણે બેસાડી ભક્તિ કરેલી તે સબંધી.

બધા સંઘ આગળ અમે તો કહી છૂટીએ છીએ કે નાની ઉંમરથી સંયમ લીધો હતો તે આવા ને આવા હઈશું? ભૂલો પણ થઈ હશે. પણ હવે તો એ સાચ ઉપર જ જવું છે. અમને આશ્રમનો ય શો પ્રતિબંધ છે? એ આશ્રમમાં હવે અમારે માથું મારવું નથી. ભલે ત્યાં ઢોરાં ને ગધેડાં ફેરવો. એક નિવૃત્તિનું કાળ ગાળવાનું, ભક્તિભજન કરી ખાવાનું ઠામ કર્યું હતું ત્યાં તો શુંનું શું થઈ પડયું! અમે જાત્રામાં આમ બધે વિચર્યા છીએ ત્યાં ઘણી જગાઓ જોઈ રાખી છે. વૃદ્ધાવસ્થા છે એટલે સ્થવિરકલ્પીને ઘટે તેમ કોઈ સ્થાનક જોઈએ તે પુણ્યના જોગે એવું બીજું કોઈ થઈ પડશે. પણ ત્યાં કોઈએ અમારી રજા વગર આવવું નહીં. અને પત્ર વગેરે લખવાની પણ જરૂર નથી.

ગુરુને શરણે, અમે તો જ્યારે આશ્રમ સુધરશે, બધાં સારાં વાનાં થશે ત્યારે જાણીશું અને તે વખતે પધારવાને પણ હરકત નથી.

ત્યાં આશ્રમમાં એકાદ મુનિ રહેશે અને જે ખપી હોય તેણે ભક્તિભજનમાં કાળ ગાળવો. પણ ત્યાં ચિત્રપટ અને શુભ સ્થાનકો છે તેની આશાતના ન કરવી અને નાગઈવેડા મ કરવા. બીજું બધું કામ બંધ રાખવું. અમને એમ જણાયું છે કે આશ્રમના ગ્રહ હમણાં ઠીક નથી અનુકૂળતાએ ધીમે ધીમે મંદુ મદુ બધું થઈ રહેશે.

કોઈના ભણી કાંઈ જોવા જેવું નથી. પોતે પોતાનું કરી વહ્યા જવાનો માર્ગ છે. અમારે અમારુ સંભાળવું જોઈએ કે નહિ? અમે તો અજ્ઞાનપણે જડ ભરત પેઠે વિચરતા હતા. તેમ આણે (રણછોડભાઈએ) પોણું ફોડયુ. એવા કાળમાં કંઈક એની સેવાભક્તિને લીધે સંતની આંતરડી ઠરી. તેની દુવાને લીધે આ જે કંઈ છે તે, પણ આ કાળમાં જિરવવું મુશ્કેલ છે. અમને તો કોઈ સેવાભક્તિ કરે ત્યારે ગલગલિયાં આવતાં. કેમ ભાઈ, તમને આમ થાય છે?

રણછોડભાઈ—થાય છે, પ્રભુ.

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાન તો અપૂર્વ વસ્તુ છે. (પરમકૃપાળુદેવના ચિત્રપટ તરફ આંગળી કરી) એને શરણે અમે તો બેઠા છીએ. કેમ ભાઈ, તમને જ્ઞાન થયુ છે? થયુ હોય તો કહી દેજો.

રણછોડભાઈ—(ડોકુ ધુણાવી) ના પ્રભુ.

પ્રભુશ્રી—નિષ્પક્ષપાતપણે એક આત્મહિતની ખાતર અમે એક વાત જણાવવા ઇચ્છીએ છીએ તેમાં નથી અમારો સ્વાર્થ, નથી કોઈને આડો રસ્તો બતાવવો કે નથી પૂજાસત્કાર સ્વીકારવાની વાત. બધા સઘની સાક્ષીએ એ વાત કહીએ છીએ. જે ભરી સભામાં સંઘ આગળ જૂઠું કે છેતરવાને બોલે તેનું શાસ્ત્રમાં મહાપાપ વર્ણવ્યું છે. તેવા બોબડા જન્મે છે, વાચા બંધ થઈ જાય, મૂઢ પણ થાય. અમે જે કહીએ છીએ તેના ઉપર જેને વિશ્વાસ હોય તે જ ઊભા થાય. બીજા ભલે પોતાની જગાએ રહે. પણ અમે કહીએ તેમ કરવુ હોય તો ઊભા થઈ કૃપાળુદેવના ચિત્રપટ આગળ હાથ મૂકે અને કહે કે સંતના કહેવાથી મારે કૃપાળુદેવની આજ્ઞા માન્ય છે. અમને તો ભલા એમ થયું કે જે વચન અમને આત્મહિતનુ કારણ થયું તે વચન બીજા પણ સાંભળે, શ્રદ્ધે તો કલ્યાણ થાય તેથી તેની આજ્ઞા, 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ,' જે અમારી પાસે આવ્યા તેમને કૃપાળુની દૃષ્ટિએ કહી સંભળાવી.

પ્રભુશ્રી—પ્રભુ, આ તો કોઈ અપૂર્વ ગ્રંથ થાય? પ્રથમ પ્રશ્ન તમે જણાવ્યો તે મહત્ પુણ્યના ઉદયે તમને સૂઝ્યો છે. કાળ તો પ્રભુ, જાય છે; પણ એના નિમિત્તે કાઢ્યો હોય તો લેખે લાગે.

મુમુક્ષુ—ધર્મના વિસ્તારમાં પડવું કે આપણે આપણું કરી વહ્યા જવું—મૌન રહેવું?

પ્રભુશ્રી—સ્યાદ્વાદ માર્ગ છે, પ્રભુ. આખા જગતને ચામડે ન મઢાય; માત્ર પગમાં જોડા પહેરાય. અને માર્ગમા કાંટા પડ્યા હોય તે દૂર કરવામાં વાંધો, હાનિ નથી. પણ કૃપાળુદેવનું વચન છે કે કાંટે ફાળિયુ ભરાયુ હોય તો ફાળિયા માટે આગળ જતા અટકવું નહીં. છૂટે તો છોડી લેવું; નહીં તો પડી મૂકીને આગળ વધવું.



તા. ૧૯-૧૨-૧૯૨૪

'ઇષ્ટોપદેશ' માંથી વાંચન:—

"क्षोभरहित अेकान्तमें तत्त्वज्ञानथित लाय।
सावधान हो संयमी निजस्वरूपको भाय॥ ३६॥

ક્ષોભરહિત—ખળી ન રહે; મરને ગમે તેટલી અડચણ આવે; પણ દૂર કરે. આત્માનુભવની, ગુરુના સાચા શરણની ખૂબી ઓર છે! ગળુ રૂંધાતું હોય, શ્વાસોશ્વાસ માતો ન હોય, ચક્કર આવતાં હોય, મૂઝવણ થતી હોય પણ તેથી શું થયુ? ગમે તો ભલેને મોત આવે; પણ સાચ તે સાચ જ છે. હવે તને (વેદનાને) ન માનું. અનાદિ કાળથી આમ ને આમ ભુલવણી થતી; પણ હવે સદ્ગુરુના વચન હૃદયમા કોતરી રાખ્યાં છે. દેહ પડી જાય પણ તેને ન મૂકું. આ પલ્લો પકડેલો છોડે નહિ તો ભાર છે કે મોહરાજા તેના સામું જોઈ શકે?

મોહરાજા ક્રોધને કહે, "ભાઈ તું જા, જા. એ તો કંઈક જુદું જ સાભળવા, સમરવા બેઠો છે. પછી આપણો મટી જશે. માટે ઝટ જા." પણ તરવાર કે ફરશી લઈને ઊભેલા પાસે જતાં સૌ ડરે. તેમ ક્રોધ કહે, "હમણા તો તે વેગમાં છે, તે મને નહિ ગાંઠે." માનભાઈને કહે, "તમે તો મોટા તે તમારો ભાર પડશે"; પણ તેને પણ ડર લાગ્યો કે મોટાને આશરે છે એટલે હમણા મારો લાગ નહિ ખાય. માયાને કહ્યું તો તે પણ ડરવા લાગી કે તેને લગની લાગી છે બીજી, એટલે મારું કઈ નહિ ચાલે એટલે છેવટે લોભભાઈ ચાલ્યા. રિદ્ધિ અને સિદ્ધિ જ્યાં દેખાય એટલે લાગે કે બીજાના કરતાં મારામાં કંઈક વિશેષ છે એમ લોભભાઈ પાછળ માનભાઈ પણ પેસે અને માયા વગેરે પણ આવે. પણ પહેલેથી જ માનપૂજા, બડાઈ, લાલસા વગેરેને બાળી દીધાં હોય અને એક માત્ર મોક્ષની અભિલાષા રાખી હોય તો પછી જોઈ લ્યો એનું બળ! પ્રભુ, કરી મૂકેલું ખપમાં આવે છે; અને ડગે નહીં તો તો એનુ—કૃપાળુદેવનુ—એવું યોગબળ છે કે ગમે તેવા કર્મ હોય તેને બાળીને ભસ્મ કરી નાખે. કર્મના શા આશરા? પણ એને શરણે રહે તો. ગાઠ એવી પાડી દે કે વછૂટે જ નહિ. તો તો જે આવે તેને ફટ દેવા માડે, તું ય આવી જા. શૂરવીરની પેઠે શસ્ત્ર ચલાવે અને કર્મ ખપાવે. ... ી વેદની હોય, પણ એનો એ જ લક્ષ રહે.

શરીર નહિ ઠીક હોવાથી મન રોકવા બિચારાએ વાત વાંચી, પણ ઊલટું મોહનીય કર્મ વધાર્યું. કાળ તો એમાં ય ગયો; પણ આવું કોઈ ધર્મપુસ્તક વાંચવામાં કાળ ગાળ્યો હોય તો શુભ નિમિત્તથી નિર્જરાનું કારણ થાય. અમનેય વૃદ્ધાવસ્થામાં વેદનીયને લીધે ચેન ન પડે ત્યારે કંઈક શુભ નિમિત્ત ગોઠવીએ છીએ. આજે કંઈ ઊંઘ ન આવી, ચેન ન પડ્યું એટલે આમ વાંચવામા કાળ ગાળ્યો તે કાંઈ ખોટ ગઈ?

આ કંઈ તમને કે આમને જ કહું છુ એમ નહિ. ખોટું લગાડવા નહિ, પણ આખું જગત આમ ને આમ દારૂના છાકમાં ગાંડુ બન્યું હોય તેમ મિથ્યાત્વ જ વધાર્યા કરે છે. તો હવે કંઈ વિચારવુ કે નહિ?

અનાદિકાળથી ઇન્દ્રિયોના વિષયોમાં જ ફસાઈ પરિભ્રમણ કર્યું.

"અનાદિ સ્વપ્નદશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ, મમત્વભાવ."

અહંભાવ અને મમત્વભાવ, અહંભાવ અને મમત્વભાવ! બસ, આમાં બધું આવી ગયુ—પશુપંખી, ઝાડ–પહાડ, ઈંદ્ર–ચંદ્ર વગેરે. મેં જાણ્યું, મેં ખાધું, મેં પીધું, બધામાં 'હું' ને 'મારુ'–એ મિથ્યાત્વનુ મૂળ છે

છ પદનો પત્ર અમૃતવાણી છે. પત્રો તો બધાય સારા છે. પણ આતો લબ્ધિવાક્ય જેવો છે! છ માસ સુધી એને ફેરવે તો પ્રભુ, કંઈનું કંઈ થઈ જાય! ગમે તે અડચણ, વિઘ્ન આવે, તે હડસેલી મૂકવું. એ દિવસ પ્રત્યે એક વખત વિચારી જવાનો રાખ્યો તો પછી જોઈ લો. સમકિતનુ કારણ છે.

"એ સ્વપ્નદશાથી રહિત માત્ર પોતાનું સ્વરૂપ છે એમ જો જીવ પરિણામ કરે તો સહજ માત્રમાં તે જાગૃત થઈ સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય. સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત થઈ સ્વસ્વભાવરૂપ મોક્ષને પામે."

આ મોક્ષમાર્ગ! હવે, બીજુ મારે કયા માન્ય છે? એવી પકડ થઈ ગઈ એટલે વહેલું મોડું એ રૂપ થયે જ છૂટકો

"જન્મ, જરા, મરણ, રોગ આદિ બાધારહિત સંપૂર્ણ માહાત્મ્યનું ઠેકાણું એવું નિજસ્વરૂપ જાણી, વેદી તે કૃતાર્થ થાય છે."

કઇ બાકી રહ્યુ? જન્મ, ઓછું દુઃખ? જરા, આ ઘડપણનાં (પોતા તરફ આંગળી કરી) દુઃખ ઓછાં ન જાણશો—હરાય ફરાય નહિ, ખાવું પીવું ગમે નહીં અને રોગ, દુઃખ, દુઃખ ને દુખ, હલાય નહિ, બોલાય નહિ, ગમતું થાય નહિ, ગમત ચેન ન પડે—એ સર્વ બાધા–પીડાથી રહિત, બાદ કરતા 'સપૂર્ણ માહાત્મ્યનુ ઠેકાણું એવું નિજસ્વરૂપ,' હાશ! બીજું મરને ગમે તે થાઓ, પણ એમા કયા બીજુ થવાનું છે?

"જે જે પુરુષોને એ છ પદ સપ્રમાણ એવાં પરમ પુરુષનાં વચને આત્માનો નિશ્ચય થયો છે તે તે પુરુષો સર્વ સ્વરૂપને પામ્યા છે; આધિ વ્યાધિ, ઉપાધિ સર્વ સંગથી રહિત થયા છે, થાય છે અને ભાવિ કાળમાં પણ તેમજ થશે."

છાપ મારી છે છાપ! શ્રદ્ધાની જરૂર છે, નિશ્ચયની જરૂર છે. **सद्धा परम दुल्लहा** કહી છે, પ્રભુ!

તા. ૨૬-૧૨-૧૯૨૪

કોઈને [1]ધક્કો ન દેવો. કૃપાળુદેવે કહેલું અમને સાંભરે છે. એમની સેવામાં ખંભાતના શ્રી અંબાલાલભાઈ રહેતા હતા. તે તેમનાં પત્ની સાથે બિલકુલ સંબંધ રાખતા નહિ. તેથી તેમનાં માબાપને ખોટું લાગેલું અને કૃપાળુદેવના આગળ વાત આવી એટલે તેમને સેવામાંથી જવાની આજ્ઞા કરી અને કહ્યું કે તેમના મનને સંતોષો. ગમે તે રીતે સામાને સમજાવીને, રાજી રાખીને ધર્મ સાધવો; દુભવણી ન કરવી.

*

આશ્રમમાં નથી જવું એવો કોઈ પ્રતિબંધ અમને નથી. અને એ જગા પણ રૂડી એકાન્તની છે. પણ કૃપાળુદેવની દૃષ્ટિએ વિચરવુ છે; અને હમણાં આશ્રમ ઉપરથી મન ઊઠી ગયું છે. ત્યાં મોહનલાલજી રહેશે. અહીં પણ કાંઈ હરકત જેવું નથી, પણ સવારસાંજ જાળ લઈને માછીલોક જાય છે તે ગમતું નથી. કૃપાળુદેવે અમને ના કહી છે. "જ્યાં અનાર્ય કે અભક્ષ્ય આહાર લેનાર રહેતા હોય ત્યાં મુનિ, ન રહેવું, ન વિચરવું," એવું કૃપાળુદેવનું કહેલું સાંભરે છે. એટલે એવા પર્યાયવાળા ક્ષેત્રમા રહેવું ન બને તે ઠીક.

*

['ઇષ્ટોપદેશ'નુ વાચનઃ—ચોથે પાંચમે ગુણસ્થાનકે ગૃહસ્થાશ્રમી પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય કષાયસહિત હોય તે કર્મો આદરે છે પણ તે બાંધેલા ભોગવી ખપાવે છે.]

પ્રભુશ્રી—આમાં શું સમજવું ?

૧. મુમુક્ષુ—લક્ષ બીજે છે એટલે કર્મોને ભોગવતાં છતાં તે ન ભોગવતો હોય એવું પરિણામ આવે છે. ભોગવીને તેનાથી મુક્ત થાય છે.

પ્રભુશ્રી—તમે શું સમજ્યા ?

૨. મુમુક્ષુ—પૂર્વે બાંધેલાં કર્મો તે આવવાના તો ખરા જ; પણ આસક્તિ રહિત ભોગવી તેને બાળી દે છે.

પ્રભુશ્રી—વાત સાચી છે. તમારું કહેવું સાચું છે અને એમનુ કહેવું ય સાચું છે. પણ મર્મ કોઈ રહી જાય છે.

ઘણા એમ કહે છે કે અમે તો ભોગવીને કર્મ ખપાવી દઈએ છીએ. વૃત્તિ કંઈ ઊઠી તેને પૂર્વકર્મ જાણી સ્ત્રી વગેરે ભોગવી પછી એમ માને કે મેં કર્મ ખપાવ્યુ. પણ એમ નથી; એ તો મોહ છે. વૃત્તિને રોકવી, સૂકવી નાખવી. બાકી એમ સંતોષ્યાથી કર્મથી છુટાતું નથી. એ તો અગ્નિમાં લાકડાં નાખવાનો કે બળતામાં ઘી હોમીને હોલવી નાખવાના જેવો પ્રયત્ન થયો; તેમ કોઈ દિવસ થયું નથી.

સમ્યગ્દૃષ્ટિની વાત જુદી છે. પણ 'હું ભોગવુ અને છૂટી જાઉં', એમ ન બને. એને તો રોકવી, ક્ષય કરવી. "વૃત્તિઓનો ક્ષય કરજો, મુનિ," એવું અમને કૃપાળુદેવે કહેલું. ફરશી

[1] કોઈનુ દીલ દુભાય એવુ ન કરવુ.

"પ્રવચન અંજન જો સદ્‌ગુરુ કરે દેખે પરમ નિધાન, જિનેશ્વર "

એમાં પ્રવચન અંજન કહ્યુ છે તે આ પત્રમાં છે. ત્રણ ગુપ્તિ—મન, વચન, કાયાની અને પાચ સમિતિ — આજ્ઞાના ઉપયોગપૂર્વક બોલવું, ચાલવું, આહાર ગ્રહણ કરવો, વસ્ત્રાદિ લેવાં-મૂકવાં અને નિહારક્રિયા (મળ-ત્યાગ વગેરે) આમ આઠે બાબતોમાં આજ્ઞાનો ઉપયોગ રાખીને વર્તે તે 'પ્રવચન અંજન'. ઘટપટ વિષે બોલતા પહેલાં આત્મા તરફ ઉપયોગ રહે. પહેલો આત્મા અને પછી બીજુ. જ્યા જુએ ત્યા આત્મા, આત્મા, આત્મા. રોમેરોમ એ સાચો, સાચો, સાચો થઈ રહ્યુ છે.

અઢાર દૂષણથી રહિત કેવો એ દેવ! ક્રોધ નહિ, માન નહિ, માયા નહિ, રતિ-અરતિ નહિ વગેરે દોષોથી રહિત! એ કદી તરસ્યો થયો છે? ભૂખ્યો થયો છે? રોગી છે? બ્રાહ્મણ છે? સ્ત્રી છે? પુરુષ છે? એક સમજ ફરે તો ચમત્કાર જેવું છે. 'પણે હું ગયો' કહે ત્યા મિથ્યાત્વ. 'હું' અને 'તું' જુદુ થયુ છે તેને થયુ છે. બાકી બીજા કહે તેમાંનું કશું ગમતું નથી. મોટા કાશીના પંડિત હોય કે ગમે તે હોય પણ એક સાચાની માન્યતા થઈ ગઈ છે તેથી બીજો કોઈ ગમતો નથી. અને એ જ કર્તવ્ય છે. 'વાત છે માન્યાની'. સત્પુરુષની યથાયોગ્ય પ્રતીતિ વિના જીવાજીવનુ જ્ઞાન થતું નથી તે સત્ય છે રાત્રે પાણી ટૂંઢિયા ન રાખે, જરૂર પડે તો માટી કે રાખથી ચલાવે. શાસ્ત્રમા તેવી સંકડાશ કેમ રાખી હશે? તેવી આચારાંગ વાંચતાં શંકા અમને થયેલી તે દેવકરણજી અને અમે પુછાવેલ તેનો આ ઉત્તર.

એમા તો અપૂર્વ વાતો રહી છે! તોડીફોડીને કહેવાય તો ખરી ખૂબી આવે. બાવળીએ બાથ ભીડીને કહે છે કે મને છોડાવો, મને કોઈ છોડાવો છોડી દે એટલે છૂટો થઈશ. સત્પુરુષ તો કહી છૂટે. ગોર તો પરણાવી આપે. શુ ઘર પણ માડી આપે?



તા. ૫-૧-૧૯૨૬

['ગોમટ્ટસાર'માથી કષાયમાર્ગણા વચાતાં]

કૃપાળુદેવે ચાર કષાયને ચાર ચક્રવર્તી કહ્યા છે. તેમને જીતવા તે ચક્રવર્તીઓને જીતવા સમાન છે. રાગદ્વેષરૂપ બળદ લઈ કષાયખેડૂત મિથ્યાત્વબીજ વાવી રહ્યો છે. તે કેવું ફળ આપે છે? અરરર! અનંત સંસાર રઝળાવે છે. આ વેરી, એને ન મારવા? મરો! મરો! ઠેકાણે ઠેકાણે મરી જવા જેવુ છે હા, મોત ન હોત અને ભલે જરા, રોગથી જર્જરિત થયેલું પણ શરીર આમ ને આમ ચાલવાનુ હોત તો ઠીક, ધીરજ રખાય પણ આ બે ઘડી દહાડો —આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે – તેનો શો ભરૂંસો? કેટલું જીવવું છે? રોજ બેસી રહેવું છે? તો હવે મોતને કેમ ભુલાય?

સમ્યક્‌ત્વને, આત્માના શુદ્ધ પરિણામને ઘાતે તે કષાય. અરરર! તે તો કસાઈ જ, તેનાથી મોટુ પાપ શું? મોહનલાલજી બોલતા હોય કે અમે બોલતા હોઇએ અને મનમા વિચાર આવે કે એ તો એમ કહે છે પણ આમ હોવું જોઇએ. એ મોટા છે એટલે શું કહેવું? નહીં તો

તા. ૬-૧-૧૯૨૬

પ્રભુ, જીવ હજી ક્યાં થાક્યો છે? સ્વચ્છંદ અને સ્વચ્છંદમાં જ નિજકલ્પનાએ દોડ્યા જ કરે છે. કંઈ કહેવા જેવુ નથી. આ વખત કોઇ અપૂર્વ છે, ચેતી લેવા જેવું છે. આમ કરું અને આમ થાય, આમ કર્યું તે ઠીક, વગેરે અણસમજ છે. કર્મ છે તે ક્યાં છોડે તેમ છે? ગુરુના શરણથી અમને તો શાતાવેદનીય હોય તોપણ ગમતી નથી અને અશાતા પણ તેવી જ છે. એ ક્યાં આત્માનો ધર્મ છે? ક્યાંય ખળવા જેવું નથી.

*

મુમુક્ષુ—બે દિવસ થોડો મંદવાડ હતો ત્યાંસુધી તો મંત્રનું સ્મરણ થયું પણ ત્રીજે દિવસે વિશેષ દુઃખ થતું ત્યારે મંત્રના જાપની ઇચ્છા, ભાવના તો રહેતી પણ બાપરે! અરેરે! એમ બોલાઈ જતું તેનુ કેમ હશે?

પ્રભુશ્રી—જે ભાવના રહે છે તે કંઈ ઓછું નથી. અપરિણામિક મમતા જેવું છે; પણ પછી શરીર ઠીક થવા આવ્યુ એટલે તો બીજા કર્મનો પ્રવાહ બંધ પડ્યો હતો તે શરૂ થયોને?—આ બોલાવે છે, આ અમુક લાવ્યા, આ કામ છે, ને આ લેશોને? એ ગડમથલમાં સ્મરણ પણ રહેવું કઠણ થઈ પડે. માટે મંદવાડ પણ હિતકર્તા થઈ પડે છે. મટ્યા પછી ઠીક થયુ એમ તમને લાગતું હશે પણ પાછી ઉપાધિ આવીને વળગી, લફરાં બાંધેલાં તે બધાંનું દેવું ચૂકવવુ પડેને? પણ જેટલો વખત સ્મરણમા અને ભાવનામાં ગયો તે લેખામાં ગયો.

અમને તો હવે વૃદ્ધાવસ્થા થઈ, દુઃખ પણ ચાલતું રહે છે. અત્યારે ગઈ કાલ કરતાં તાવલી વિશેષ છે, તો ય લવરી થતી હોય તેમ, આ જોને બોલાઈ જાય છે. તેથી કશું ગમતું નથી. મરણ ન હોય તો તો કંઈ વાંધો નથી; પણ આવું આવુ ય શરીર કેટલો કાળ રહેવાનું? અને અમારા એકલા ઉપર ક્યાં છે? કોઇનેય ક્યાં એમ છે કે આટલાં વર્ષ સુધી તો મોત નથી જ આવવાનું? ઘડીમા શું નુ શું થઈ જાય છે! તેથી અમને તો એના શરણાથી કશામાં ગમ્મત નથી આવતી. એક દેવે વેરભાવને લઇને એક સમકિતીને દરિયામાં નાખ્યો ત્યાંથી તેનો મોક્ષ થયો એમ કઈ વાત છે ને? પણ નિમિત્ત હંમેશાં સારાં રાખવાં.

મુનિ મો૦—ધારશીભાઈના અંતકાળ વખતે ચોવીસે કલાક તેમની સમીપ શુભ નિમિત્ત રાખવામાં આવ્યાં હતા. કોઈ વખત વંચાય તો કોઈ વખત મંત્રનો જાપ કરનાર રાખી મૂક્યો હતો. 'સહજાત્મસ્વરૂપ, સહજાત્મસ્વરૂપ, કેવળજ્ઞાનદર્શનમય સહજાત્મસ્વરૂપ.' એવો જાપ ચાલુ જ રહેતો. જ્યારે વેદનીનુ જોર વિશેષ હોય ત્યારે જીવનું વીર્ય મંદ પડી જાય. અને દબાઈ જાય તે વખતે સ્મૃતિ આપનાર હોય તો વિશેષ લાભ છે.

પ્રભુશ્રી—સૌભાગ્યભાઈના મરણ વખતે અંબાલાલભાઈ 'સહજાત્મસ્વરૂપ' સંભળાવતા હતા. ત્યારે પોતાના ધ્યાન-ઉપયોગમાંથી બહાર આવી તેમાં સૌભાગ્યભાઇને ઉપયોગ જોડવો પડ્યો. તેથી તે વખતે કંઈ ન બોલવાનું તેમણે સૂચવ્યું હતું. એમ સ્યાદ્વાદ પણ છે.

લઈને, આ બધું અને તેનો નિર્ણય' એ પત્ર ૩૭૩ માં એ જ વાત આવી છે. ૪૩૦ મા પત્રમાં જણાવેલા પ્રતિબંધ દરેકને વિચારવાજોગ છે.

"અસંગપણું એટલે આત્માર્થ સિવાયના સંગપ્રસંગમાં પડવું નહીં, સંસારના સંગીના સંગમાં વાતચીતાદિ પ્રસંગ શિષ્યાદિ કરવાના કારણે રાખવો નહીં. શિષ્યાદિ કરવા સાથે ગૃહવાસી વેષવાળાને ફેરવવા નહીં. દીક્ષા લે તો તારું કલ્યાણ થશે એવાં વાક્ય તીર્થંકરદેવ કહેતા નહોતા. તેનો હેતુ એક એ પણ હતો કે એમ કહેવું એ પણ તેનો અભિપ્રાય ઉત્પન્ન થવા પહેલાં તેને દીક્ષા આપવી છે; તે કલ્યાણ નથી. જેમાં તીર્થંકરદેવ આવા વિચારથી વર્ત્યા છે, તેમાં આપણે છ છ માસ દીક્ષા લેવાનો ઉપદેશ જારી રાખી તેને શિષ્ય કરીએ છીએ તે માત્ર શિષ્યાર્થ છે, આત્માર્થ નથી. પુસ્તક છે તે જ્ઞાનના આરાધનને અર્થે સર્વ પ્રકારના પોતાના મમત્વભાવરહિત રખાય તો જ આત્માર્થ છે, નહીં તો મહાન પ્રતિબંધ છે. તે પણ વિચારવા યોગ્ય છે.

આ ક્ષેત્ર આપણું છે, અને તે ક્ષેત્ર જાળવવા ચાતુર્માસ ત્યાં રહેવા માટે જે વિચાર કરવામાં આવે છે તે ક્ષેત્રપ્રતિબંધ છે. તીર્થંકરદેવ તો એમ કહે છે કે દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી એ ચારે પ્રતિબંધથી જો આત્માર્થ થતો હોય અથવા નિર્ગ્રંથ થવાતું હોય તો તે તીર્થંકરદેવના માર્ગમાં નહીં, પણ સંસારના માર્ગમાં છે."

આ વાત કોઈ વાંચે તો કેવું પરિણામ થાય? કોઈ પણ સાધુને પોતાના દોષ જાણવાનું આ સાધન છે.

*

['ગોમ્મટસાર'માંથી જ્ઞાનમાર્ગણા વંચાતાં]

મિથ્યાત્વ જતાં શ્રદ્ધા થાય. પણ શ્રદ્ધા આવ્યો પહેલાં શું કરવું? મનોનિગ્રહના પાઠમાં આવ્યું હતું તે યોગ્યતા આપે તેવું છે. 'એક મત આપડી કે ઊભે મારગે તાપડી,' એ તો શ્રદ્ધા આવ્યા પછી થાય. પણ તે પહેલાં તો યોગ્યતા લાવવા, તે ટકાવી રાખવા, મહેનત કરવી પડે. દવા આપતા પહેલા રેચ આપીને પછી ચરી પાળવાની હોય છે. તેવી યોગ્યતા કે દશા લાવવાની વાત છે. જો પોતાનામાં ગુણ પ્રગટ્યો છે એમ જોવા જાય તો પાછું જેમ બાળકને ખજૂરની ચરી હોય ને તે ખાઈ ગયો હોય તો અરર! ફરી રેચ આપવો પડશે અને બધું નકામું ગયુ એમ ગણાય છે, તેમ પાંશરો ન રહે, લાંબાટૂંકા હાથપગ કરે તેને માબાપ કહે છે કે સમો રહેને હવે; તેમ ધર્મમાં પણ માત્ર કંગાલ, રાંકની પેઠે દીન થઈ પડી રહેવા જેવું છે. ઉપદેશ આપવા કે ડહાપણ કરવા જેવું નથી. પણ એક સત્પુરુષે માન્ય કર્યું છે, તેણે દીઠું છે તે જ ખરું છે એ નિશાન, લક્ષ રાખવા જેવું છે; તે ભૂલી જવા જેવું નથી. જો પોતાનામાં જોવા જાય તો શું દેખે? અંધારુ, તર્ક-વિતર્કનું જાળું. જ્યા એટલી દશા આવી નથી, યોગ્યતા થઈ નથી ત્યા શું જણાય? એ તો જરા મોટો થાય, વયે આવે ત્યારે સમજાય એવું હોય, તેનું કેમ કરવુ? "સાકર આવી હોય," એમ કહ્યે તેનો ખ્યાલ ન આવે, પણ જેમ એકે ચાખી હોય તેમ બીજો ચાખે ત્યારે ખબર પડે કે તે આવી હોય. પરીક્ષાપ્રધાનપણું વયે, યોગ્યતાએ આવે છે. ત્યાસુધી તે શી રીતે પરીક્ષા કરશે? કયા માપે માપશે? ઊંધી માટલીમાં પાણી ભરાય? ગઈ કાલે એક ભાઈ વાત કરતા હતા કે પશ્ચિમમાં રાગ-દ્વેષ

સ્થિતિકરણ!—પરમ કૃપાળુદેવે આ પામર જીવ ઉપર કેટલા ઉપકાર કર્યા છે! કેવા કેવા મિથ્યાત્વમાંથી છોડાવી ક્યાં ઊભો રાખ્યો છે! તેનાં સુખનાં નિમિત્તભૂત, હિતમિત વચનોથી કેટલો ઉપકાર થયો છે! તે ઉપકારનો બદલો કોઇ પણ રીતે વળી શકે તેમ નથી. સ્થિતિકરણ —મોક્ષમાર્ગમાં ઊભો રાખવો, સ્થિર કરવો. અહો! કેવો ગુણ છે! આખું જગત ક્યાં ઊભું છે?

[મોહનલાલજી મહારાજ સભામાંથી આવ્યા તેમને ઉપગૂહન અને સ્થિતિકરણ સંબંધી વંચાવ્યું અને તેનો અર્થ પૂછ્યો.]

પ્રભુશ્રી—ગ્લાનિ એટલે શું?

મુનિ મો૦—વિચિકિત્સા, દુગંચ્છા.

પ્રભુશ્રી—સમ્યગ્ જ્ઞાનાદિમાં ગ્લાનિ શું?

મુનિ મો૦—પ્રમાદ, મંદ ઉત્સાહ, અભાવો, અણગમો, વગેરે.

પ્રભુશ્રી—એ પ્રમાદ, મંદ ઉત્સાહ અધીરજ, કોઇ પ્રશ્ન પૂછે તો કંટાળી જવું, વગેરે દોષો છે. તે દૂર કરવાથી સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ થાય છે. સભામાં શું વંચાયુ?

મુનિ મો૦—"સત્પુરુષની આજ્ઞામાં વર્તવાનો જેનો દૃઢ નિશ્ચય વર્તે છે અને જે તે નિશ્ચયને આરાધે છે તેને જ જ્ઞાન સમ્યક્ પરિણામી થાય છે, એ વાત આત્માર્થી જીવે અવશ્ય લક્ષમાં રાખવા યોગ્ય છે. અમે જે આ વચન લખ્યાં છે તેના સર્વ જ્ઞાનીપુરુષો સાક્ષી છે.

અનંતવાર દેહને અર્થે આત્મા ગાળ્યો છે. જે દેહ આત્માને અર્થે ગળાશે તે દેહે આત્મવિચાર જન્મ પામવા યોગ્ય જાણી, સર્વ દેહાર્થની કલ્પના છોડી દઈ, એક માત્ર આત્માર્થમાં જ તેનો ઉપયોગ કરવો, એવો મુમુક્ષુ જીવને અવશ્ય નિશ્ચય જોઇએ."

(પત્રાંક ૭૧૯)

મને જ્ઞાનાવરણીય કર્મના આવરણે શું કરવું યોગ્ય છે તે સમજાતું નથી તો કરવા યોગ્ય બાબત સૂચવવા કૃપા કરશો.

પ્રભુશ્રી—તે અમે ક્યારે નથી જણાવતા? એ પુરુષના ઉપર શ્રદ્ધા છે એટલે લાગી આવે છે. નહીં તો અમારે શાનું કહેવું થાય?

જે કષાય છોડવાનાં નિમિત્ત તે નિમિત્તે કષાય બાંધવાનું થાય અને મનમાં એમ ને એમ કષાયે રહ્યા કરે, તે મનુષ્યભવ છે એટલે ખબર તો પડેસ્તો. અમારે તો હવે કાનમાં બે શબ્દો તેની આજ્ઞા પ્રમાણે પડે તેવાં નિમિત્તમા રહેવું છે એટલે એવાં કષાયનાં નિમિત્ત ઉપર ખારાશ આવે છે.

પૃચ્છનાઃ—પ્રશ્નો પૂછવામાં ખેંચતાણ કરવી યોગ્ય છે? મતિમા એમ લાવવું કે આ તો સમજતા નથી, મારું ધારેલું સાચુ છે અને તેને આધારે પકડ રાખી ચર્ચા કરવામા કે કષાય કરવામાં માલ છે? અહીં કેવું વિનયનું સ્વરૂપ આવ્યુ છે? કોઈ આબેહૂબ વર્ણન કર્યું છે! આત્માને સત્નો રંગ ચઢાવે તે-સત્સંગ કે કષાયનો રંગ ચઢાવે તે?

કોઈ પ્રશ્ન કરે તો ધીરજથી જે આપણને ઉત્તર સૂઝે તે કહેવામાં શી અડચણ છે? ભરને બુદ્ધિ તર્કથી ગમે તેવો પ્રશ્ન કરેને. ખોટે ખોટો પ્રશ્ન ઊભો કર્યો હોય; તો પણ તેનો

જવાય તેના કરતાં [1]બંગડીના વેપારીની પેઠે અભ્યાસ કરી મૂક્યાં હોય તો મોઢે સારી જ વાણી નીકળે. કંઈ નહીં તો પુણ્ય બંધાય. 'પ્રભુ' એ તો બહુ સરસ શબ્દ છે. આપણને તો એની આજ્ઞાએ એ શબ્દ હિતકારી છે. પ્રભુત્વ એને અર્પી આપણે દીનત્વ, દાસત્વ, પરમ દીનત્વમાં રહેવું ઘટે છે. ગમે તેમ પણ કષાય ઘટાડવો છે. અવસ્થાને લઈને બેસી શકાય નહિ, આમ સૂઈ જવું પડે; પણ ભાવ બીજો હતો? ગુરુ કહે તેમ કરવું, કરે તેમ ન કરવું.



તા. ૧૬-૧-૧૯૨૬

['મોક્ષમાળા' શિક્ષાપાઠ ૮ 'સત્‌દેવ'ના વાંચન પ્રસંગે]

આ બધું ખોટું છે. રાખનાં પડીકાં જેવું છે. આ કેડિયું, આ મકાન, આ શરીર એ બધું છે તેવું ને તેવું રહે તેમ છે? જૂનું થઈ જાય છે ને? ફાટી જાય છે, બચકાઈ જાય છે, નાશ થાય છે; તો એમાં શું રાખવા જેવું છે? શામાં મમતા કરવા જેવું છે? શું હારે લઈ જવાનું છે? બધું ય પડી રહેવાનું છે. મારાં સગાં, મારાં વહાલાં, મારા હાથ, મારા પગ એ બધું મારું મારું કરેલું ક્યાં રહેવાનુ છે? એટલું જ કરવાનુ છે કે મારું કશું નથી.

જ્યાં ત્યાં દહાડા પૂરા કરવાના છે, હેડ પૂરી કરવાની છે. ખાવુ પીવું પડે તે હડકાયા કૂતરાની પેઠે આમ ખાધું ન ખાધું કરી બાંધેલાં પૂરાં કરવાનાં છે. અંતરમાંથી બધું કાઢી નાખવા જેવું છે. કોનાં છોકરાં અને કોનાં સગાં?

આત્મા સિવાય કોઈ સહાય કરે તેવું નથી. અને તે તો એક સત્પુરુષે જાણ્યો છે. તો એવા એક સત્પુરુષમાં જ ચિત્ત રાખવું. આત્મારૂપ થયા હોય તે જ સત્ય છે. તેણે જાણ્યુ છે તે જ સાચું છે. તેની પ્રત્યક્ષ વાણી ઉપરથી કોઈ સંતસમાગમથી તેની પ્રતીતિ કરી તેની ઓળખાણ કરી લેવા જેવી છે. બીજે બધેથી તો મરી જવા જેવું છે. મરી જવાનો હોય તેને શી ચિન્તા હોય? અહીંથી જવાનું હોય તો પછી અહીંની ચિન્તાઓ શું કામ રાખવી? જ્યાં ત્યાંથી ઊઠી જવા જેવું છે અને ઘર જાણી લેવા જેવું છે. જેમ નાનું છોકરું હોય તે તેની માને ઓળખે એટલે બીજા 'આવ, આવ' કહે પણ કહે 'ના, ના.' કોઈ તેડે તોપણ નજર તેની મા તરફ જ રાખે છે. પણ ઓળખતું ન હોય ત્યાંસુધી આની પાસે ય જાય અને આની પાસે ય જાય. પણ પછી તો બીજો બોલાવે તો ય ના કહે

મારું તારું મૂકી, કોઈ ગમે તે કહે તે સહન કરવું. દુઃખ પડે તે સહન કરવું. ખમી ખૂંદવું. એમાં બધુંય—તપ કહો, ક્ષમા કહો, ચારિત્ર કહો, બધુંય – આવી જાય છે. ખોટું

---

૧. એક બંગડીઓનો વેપારી ગધેડી ઉપર બંગડીઓ, ચૂડીઓ, વગેરે લાદીને વેચવા માટે ગામડે જતો. તે ગધેડીને હાકતાં લાકડી મારીને બોલતો કે માજી ચાલો, બેન ચાલો, ફૂઈબા ઉતાવળે ચાલો એમ માનભર્યા શબ્દો વાપરી લાકડી મારતો. વાટમાં બીજો કોઈ માણસ મળ્યો તેને એમ લાગ્યુ કે 'આ આમ કેમ બોલતો હશે?' એટલે તેણે તેને પૂછ્યુ, ત્યારે બંગડીના વેપારીએ કહ્યું કે "અમારે ગામડામાં ગરાસિયા વગેરેની બાઈઓ સાથે બંગડીઓનો ધંધો કરવો પડે છે તેથી આવુ સારુ બોલવાની ટેવ પાડી મૂકી હોય તો અપશબ્દો બોલી જવાય નહિ. જો ભૂલે-ચૂકે ગધેડી જેવા શબ્દો બોલી જવાય તો ગરાસિયા લોકો અમારુ માથું કાપી નાખે માટે સારો અભ્યાસ પાડવા આમ બોલું છું."

ગોપવી રાખે તેનો કે જે યાદ હોય તે સરળતાથી બોલી જાય તેનો કે જે યાદમાં હોય કે સ્મૃતિમાં હોય તેનો—એકેનો ગર્વ કરવા જેવું ક્યાં છે? એનું શું મહત્ત્વ છે? પણ આપણા સ્વાધ્યાયમાં કોઈ સાંભળી જાય તો કાંઈ નુકશાન થવાનું છે? ભલેને બધાય વહેલા વહેલા મોક્ષે જતા. કોઈ અધિકારી જીવ હોય તેનું કલ્યાણ થાય. કાંઈ ગર્વ કરવા જેવું નથી. કોઈ કોઈ તો નિકટભવી આમ કાને વાત પડતાં પકડ કરી મોક્ષે ચાલ્યા જાય છે. અને કેટલાકને કેટલુંય સંઘર સંઘર કર્યું હોય છતાં પરિભ્રમણ કરવું પડે છે. 'હું તો દોષ અનંતનું ભાજન છું કરુણાળ.' એમાં શું આવ્યું? હું બોલ બોલ કરું છું; પણ મારી ભૂલ હશે તે મારે કાઢ્યે છૂટકો છે; તમારી ભૂલ હશે તે તમારે કાઢ્યે છૂટકો છે અને આની ભૂલ હશે તે એણે કાઢ્યે છૂટકો છે.



તા. ૨૫-૧-'૨૬

[મૂળાચારમાંથી 'અજીવ દયા'ના વાચન પ્રસંગે]

અહીં અઠ્ઠાવીસ પ્રકારે ઇન્દ્રિયસંયમ અને ચૌદ પ્રકારે જીવદયા તથા અજીવદયા કહી. તેમાં, સૂકાં તૃણ, લાકડાં, વગેરે ગમે તેમ તોડવાં નહીં, પછાડવા નહીં. પણ ઉપયોગ રાખવો.



તા. ૨૬-૧-'૨૬

[મૂળાચારમાં ઇન્દ્રિયસંયમ અને કષાય રોકવા વિષેનું વાચન થતાં.]

પ્રભુશ્રી—(મુનિ મો૦ને) નીચે સભામાં આજે શું વંચાયું?

મુનિ મો૦—ઇન્દ્રિયવિષયથી ઉપરામ પામીને સત્શાસ્ત્રનો અભ્યાસ કરાય તો તે ફલદાયી નીવડે. એ ભાવાર્થનો પત્ર વંચાયો હતો.

પ્રભુશ્રી—અહીં પણ એ જ રાઢો પાડવામાં આવી. ઇન્દ્રિયોને જીતવી એ જ વાત વારંવાર કહી.

પંચ પરાવર્તનમાં જ્ઞાની ભગવાનને આપણી સમક્ષ શું સમજાવવું છે તેનો તમે શો વિચાર કર્યો હતો?

મુનિ મો૦—આજ એટલું વિચારાયું હતું કે અનંત અનંત વાર ભવભ્રમણ આ જીવે કર્યું તે માત્ર એક જિન ભગવાને બોધેલા તત્ત્વોની સમ્યક્ શ્રદ્ધા ન થઈ તેને લીધે છે, તે જણાવવાનો હેતુ જણાય છે.

પ્રભુશ્રી—વ્યાજબી છે. બધામાં અમૂલ્ય વસ્તુ સમકિત છે. તેનાં શાં વર્ણન થાય! તેની ઑર ખૂબી છે! મહા દુર્લભ છે, તે પ્રાપ્ત થવાથી મોક્ષ અવશ્ય થાય અને ભ્રમણનો અંત આવે.

નિષ્પુણ્યકની વાત યાદ રાખવા જેવી છે. તેણે અંતરદયા અને સદ્બુદ્ધિને પોતાનું ઠીબકું ધોઈને સાફ કરી આપવા વિનંતિ કરી કે દુર્ગંધીવાળું બધું અન્ન કાઢી નાખીને તે સાફ કરી આપો, પછી પરમાન્ન આપો. પાત્રતા વિના શામાં ભરે? આ ઠીબકું જોને! સિંહણનું દૂધ

સ્થાપવાની જિજ્ઞાસા અનુમોદનીય છે તથાપિ તે કેવા ભાવે, કેવા આશયે ઉદ્દેશે ઉદ્ભવી હશે તે પણ વિચારણીય છે ......બાકી આપણે તો શ્રી પરમ કૃપાળુદેવની પરોક્ષ આજ્ઞા પ્રમાણે પોતાનુ કરીને વહ્યું જવું છે, એ વિચારને ગૌણ અણકરતાં તથારૂપ સત્પુરુષની સદ્ભાગ્યે સંપ્રાપ્તિ થાય અને તેમની પ્રત્યક્ષ આજ્ઞા આરાધવી અથવા ઉપાસવી તેનો ત્રિકાળમાં અટકાવ નથી; કારણકે ભૂત, ભવિષ્ય, વર્તમાન એમ કાળભેદે જ્ઞાની સંત પુરુષોમાં ભેદ કલ્પાય પરંતુ વસ્તુત્વે સત્પુરુષો એક સ્વરૂપે જ છે ..”

શ્રી લઘુરાજ સ્વામી ચકલાસીથી રત્નરાજને થયેલા ઉપસર્ગ પ્રસંગે આશ્વાસનપત્રમાં લખે છે : “ હાલમા અત્રે ઉમરેઠથી વિહાર કરી પણસોરા થઈ મુકામ વણસોલ આવ્યા. ત્યાંથી ચકલાસી .. પાચ છ દિવસથી સ્થિતિ છે....આપ પારિષહ ઉપસર્ગ જે સહન કરો છો તે ધન્ય છે ! આપને તો સહજ કર્મ ખપે તેવા જીવોથી કારણ મળ્યુ છે....ધૈર્યથી ગુરુપ્રતાપે સર્વ સમાધિ થશે.”

શ્રી રત્નરાજજીના કેટલાક તે વર્ષના પત્રોના લખાણથી શ્રી લઘુરાજ સ્વામી આદિની કેવી વિકટ પરિસ્થિતિ હશે તે સમન્વય માટે નીચે કેટલાક અગત્યના ઉતારા સંક્ષેપમાં આપ્યા છે.

શ્રી [illegible]છોડભાઈને તેઓ લખે છે · “ તમો ભાઈને પણ પ્રસંગ પામી પ્રતિબોધ તરીકે નહી પણ પ્રેમ પ્રીતિ ભાવ તરીકે જણાવવાનુ થાય છે, તેના ઉપર ખાસ ધ્યાન રાખી અગમ-ચેતીપણે વર્તી પ્રત્યક્ષ પુરુષની આજ્ઞા–આરાધનરૂપ મહત્ કાર્ય કર્તવ્ય છે. તમો ભાઈ, જાતે [illegible] અને વિચક્ષણ છો, પરંતુ તમારી જાતિ સરળસ્વભાવી છે. માટે આવા કટો-કટીના વખતમાં સાવચેત રહી મન મક્કમ રાખવું; કારણ કે કહેવાતા મુમુક્ષુઓનું મોટે ભાગે [illegible] આવી ગયુ છે એટલે આપણે આપણું સૂઝતું કરવાનું છે....ભાઈ, હાલ તો [illegible] ગાળવવાનાં તમારા સદ્ભાગ્ય છે સં ૧૯૭૧ પોષ સુદ ૭.”

[illegible] શ્રી રત્નરાજને [illegible] નહિ રહેવાથી વિહાર કરીને ડીસાથી આવતાં પાનસર તીર્થ [illegible] દરદ થવાથી અટકી પડ્યા. તેમની તબિયત પણ ઘણી શિથિલ રહેતી. પાન-[illegible] ૧૩ ના પત્રમા ભક્તિભાવપૂર્વક લખે છે–“ સાક્ષાત્ પ્રત્યક્ષ સજીવનમૂર્તિ [illegible] શ્રી [illegible] સ્વામીજી મહાપ્રભુ શ્રી લઘુરાજ સ્વામીશ્રીના પવિત્ર [illegible] ત્રિવિધ [illegible] દંડવત્ નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો !

[illegible] સત્પુરુષના દર્શન સમાગમની સદ્ ઇચ્છા સિવાય બીજું કોઇપણ [illegible] ‘જ્યાં રામ ત્યાં અયોધ્યા’. ..જ્યાં આપ બિરાજો ત્યાં અમારે [illegible] કે નિવૃત્તિ ક્ષેત્રે અજ્ઞાતપણે વિચરવાની હતી–છે. [illegible] સત્પુરુષનાં દિવ્ય દર્શનનો લાભ તેમજ અમારે [illegible] છે ને તે પ્રતિભાશાળી મહાન પુરુષના ચરણમૂળમાં [illegible] જલદી હાજર થઈશ, શરીરથી પરતંત્ર છું [illegible] ફિકર કરશો. નહીં. [illegible] આ તરફ આવવું....તે....

શુભ ઇચ્છાય તો સારું....આશ્રિત ઉપાસકોને મળવા નિમિત્તે અન્તરાય આપનો જાણી તેની ક્ષમાપના કરવાની સહજ વૃત્તિ થઈ આવ્યા કરે છે."

"આપની હજૂરમાં હાજર થઈ જઈશઉં; ત્યારે સર્વે સવિસ્તર સમાચાર સવિનય જાહેર કરીશઉં ...કોઈનો વિશ્વાસ કરવાનો જમાનો નથી રહ્યો...."

શ્રી લલ્લુજી મહારાજ ઠીક ઠીક દિવસો નડિયાદ આવી થોડા દિવસમાં જ પાછા નીકળ્યા હતા, તેમને સાક્ષાત વિહાર કરવાની ભાવના હતી. તેઓશ્રી ભરૂચથી ચૈ. વ. ૦))ના પત્રમાં લખે છે: "આપશ્રીને કોઈપણ પ્રકારે પરિષહ-ઉપસર્ગ ન ઉત્પન્ન થાય તે અર્થે ચિત્તમાં લાગણી થઈ આવે છે કે અરેરે! આ તે શું કળિકાળનો પ્રભાવ કે આવી વૃદ્ધ વયે વૈયાવચ્ચ કરવી તો ક્યાંય રહી. પરંતુ ઊલટી અશાતના, ઉપસર્ગ ઉત્પન્ન કરી સીદાવવા માગે છે. વાહ! મુમુક્ષુતા તો આનું નામ પ્રભુ. આપશ્રીએ હવે તો મુમુક્ષુઓની મુમુક્ષુતા ઓળખી લીધી હશે. હાલ કાંઈ ખાધી શકે છે?...."

"હાલ [illegible] કાળ ઘણો છે. [illegible] ઉભા રહ્યા [illegible] પ્રભુ. [illegible] બારબાર આપની હજૂરમાં હાજર થવા વિનતિ કરું છું. [illegible] પરિણામ [illegible] નેમ તેમ [illegible] ભાવના નિર્મૂળ થઈ જાય."

શ્રી [illegible] મુનિશ્રી [illegible] લખે છે. '....[illegible]

[illegible]

[illegible]

એવી જણાય છે કે 'રત્નરાજે સ્વામીજીને ભગાડયા' આમ કહેવાથી અમારી પિત્તની પ્રકૃતિ છે તે મિથ્યા આરોપ અણુસહતાં સ્વામીજીથી ઉપરાંઠા પડી જશે કે 'લ્યો, આ તમારા સ્વામીજી, અમે તેમની પાસે નહીં જઇએ કે નહીં રહીએ,' આ રીતે છૂટા પાડવા...."

આસો સુદ ૫ ના પત્રમા લખે છે "આપનો કૃપાપત્ર....વાચી વિચારી આનંદ અભિવર્ધમાન થયો છે પૂ. મનસુખભાઈ રવજીભાઈ તથા પૂ. પૂજાભાઇ મોટા અત્રે લગભગ બે રાત્રિ રહી સમાગમનો લાભ લીધો છે....તેઓ બન્ને. . પ્રશસ્તભાવ દેખાડતા હતા....વર્તમાનમાં આપશ્રીજી પર પૂર્ણ શ્રદ્ધાભક્તિ દર્શાવતા હતા. અમને નમ્રતાપૂર્વક અરજ નિવેદન કરી કે આપના જેમ ધ્યાનમાં આવે તેમ સ્વામીજીની ગોઠવણ ચોમાસુ ઉતર્યે કરાવશો. જે ખર્ચ થશે તે અમે બન્ને ભાઇઓ થઇને આપીશું. ત્યારે અમે ...'આત્મજ્ઞાન, સમદર્શિતા વિચરે ઉદય-પ્રયોગ' આ ગાથાની વ્યાખ્યા કરીને તેઓને સમજણ પાડી હતી કે કેવળ સેવાની જ બુદ્ધિ હોય તો કહેજો અને કોઈપણ પ્રકારે 'તમે આમ કરો તો અમે આમ કરીશું,' આવી વ્યવસાયરૂપ વણિકબુદ્ધિ હોય તો તે વખતસર કહેજો....ઇત્યાદિ વાર્તાલાપ થયો છે."

સ્વામીજી એક પ્રત્યુત્તરમા જણાવે છે "ધીરજથી જેમ બનવા યોગ્ય હશે તે બની આવશે. જોયા કરીશુ, દ્રષ્ટા તરીકે." ફરી આસો વદ પાંચમે લખે છે: "આ બધા મુમુક્ષુની ભાંજગડમા પડવું નથી. હરિ-ઇચ્છાએ દ્રષ્ટા થઈ જોયા કરશું."

આ લાબા પત્રવ્યવહારના આછા અવતરણો આપવાનું પ્રયોજન એટલુ જ કે સ્વામી શ્રી લઘુરાજ બે વર્ષ શ્રી નડિયાદ ક્ષેત્રે રહ્યા તે દરમ્યાન જે ઉત્પાતો થયા તેનો ખ્યાલ શ્રી રત્નરાજના ઉદ્ગારો દર્શાવે છે, તેથી તે પ્રસંગોની ઉત્કટ વિકટતાનો કંઈક ખ્યાલ આવે. ઘણા ખરા પત્રો અમુક આગત માણસો સાથે મોકલેલા એવું તે મૂળ પત્રો ઉપરથી જણાય છે અને પત્ર લાવનાર પાસેથી પત્રમાં ન લખવા યોગ્ય બાબત શ્રવણ કરવા અનેક પત્રોમાં ભલામણ છે એટલે કોઈના ય દોષ પ્રસિદ્ધિમાં આવે તેવુ તેમનુ અંતઃકરણ ઇચ્છતું નહીં કેટલાએક ઉદ્ગારો પત્રોમા નીકળી ગયા છે તે તે પ્રસંગોની પ્રબળતા જ સૂચવે છે. એટલે એ પ્રસંગો આ પત્રો લાવનારના નામ સાથે કે તેમની પાસેથી સાંભળ્યા છે છતાં મહાપુરુષના સાધુચરિતને અવલોકતા તેનો વિસ્તાર [illegible] પ્રેરાતું નથી તેમ છતા તેનું કંઈપણ દિગ્દર્શન ન થાય તો જે ચરિત્ર લખવાનું [illegible] લીધું છે તેને અન્યાય પણ થાય છે એટલે ખરી કસોટીના વખતના વર્તનનો, [illegible], [illegible] અનન્ય દૃઢ ભક્તિનો, એક આશ્રય ટકાવી રાખવાનો સિંહ-સ્વભાવ [illegible] તે આ પત્રોના ઉતારામા દ્રષ્ટિગોચર થતો નથી.

[illegible] તેવી વાતનો વિસ્તાર નહીં કરતા ટૂંકામાં જણાવવા યોગ્ય [illegible] કે [illegible], ધનબળ અને વાક્બળ આ ત્રણેનો સુયોગ હોય [illegible] દેખાય છે તે પ્રમાણે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના અવસાનથી [illegible] સુધી બાર-તેર વર્ષ મુમુક્ષુમંડળની બાહ્ય ધર્મ-[illegible] બાબતે [illegible] આશ્રમે ધનની પ્રવૃત્તિ થતી તે [illegible] વર્ષોમાં તેમણે મેળવેલી રકમનો આંકડો તેમણે

મુખ્ય મનાતા મુમુક્ષુના આગ્રહ રદ્ કર્યો ને તે રકમ કોઈ ધનસુખભાઈએ પતાવી દીધી ને ત્યારથી મુમુક્ષુવર્ગમાં બે ભાગ પડી ગયા. એક વેળા મુનિમંડળને ધર્મશાસનમાં હાનિકારક જાણવાથી શ્રી લઘુરાજ સ્વામીએ ઉદ્ગાર કાઢેલા કે હાલ તો તેનું નામ કે જે બંને વર્ગને એકત્ર કરે. તે વખત મુખ્ય મનાતા મુમુક્ષુને માલૂમ પડવાથી તેમણે શ્રી લઘુરાજ સ્વામીને સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે તમે ગમે તે એક પક્ષમાં રહો, નહીં તો નિરાધાર બનશો—કહેવાનું તાત્પર્ય કે અમારા પક્ષમાં તમે રહો, નહીં તો તમારી વિરુદ્ધ પણ અમારે પડવું પડશે. તે જ દિવસે (સં. ૧૯૭૯ના આસપાસ માસની શરૂઆતમાં) તેમણે નડિયાદમાં [illegible] ત્યાંથી આગળ શ્રી લઘુરાજ સ્વામી પધાર્યા. એ મુમુક્ષુઓની [illegible] હતી તેથી પણ સ્વાભાવિક રીતે [illegible] લાગ્યા ત્યારપછી તે પક્ષે મુનિ-નિંદાનું કામ શરૂ થયું. ત્યાં ભક્તિ આદિ નિમિત્તે મુમુક્ષુઓ એકઠા થાય ત્યાં મુનિધર્મ કેવો હોવો જોઈએ? હાલ મુનિઓ કેવી મર્યાદાથી પ્રવર્તે છે? તેથી મુનિઓ બગડી ગયા. પરમ કૃપાળુદેવનો માર્ગ વગોવાય. નિર્ગ્રંથ તેમ પ્રવર્તે છે—ઇત્યાદિ અનેક પ્રકારે અનેક સ્થળે મુનિઓ પ્રત્યેથી લોકોનો આદર ઓછો થાય, કંઈ અંશે તિરસ્કારવૃત્તિ થાય તેવી વાતોમાં પોતાનું મહત્ત્વ બતાવવા લાગ્યા. બોધિ-સમાધિના ક્રમ મુનિઓને સહાયક નીવડવાને બદલે તેઓ જ બાધિ-અસમાધિના નિમિત્ત મુનિઓના નિયમ [illegible] પોતાનું તન-મન-ધન વાપરવા લાગ્યા. કૃપાળુદેવે મુનિશ્રી લઘુરાજજીને જણાવેલું કે 'બાળક જેવા [illegible] આવશે' તે ભવિષ્યવાણીરૂપ આજ્ઞાઓને ધર્મમૂઢતાના [illegible] મુમુક્ષુઓએ [illegible] કરી! [illegible] [illegible] [illegible] મુમુક્ષુઓ [illegible] મુનિઓથી [illegible] નડિયાદમાં શ્રી લઘુરાજ [illegible] [illegible] [illegible] મુનિઓને [illegible] પોતાના [illegible] [illegible] કોઈ કોઈ દિવસે [illegible] [illegible]

[illegible] શ્રી [illegible] નડિયાદ [illegible]
[illegible] શ્રી [illegible] નડિયાદ [illegible]
[illegible]

ભાઈ-એનો તરફથી ઓછો થાય, તેમ વિચાર છેજી....હવે તો પત્રવ્યવહાર પણ જેમ બને તેમ ઓછો કરવો છે." ત્યાર પછી માત્ર વર્ષ પૂરું થતા એક પત્રમાં ક્ષમાપનાપૂર્વક લખે છે· "વાને લીધે ઊઠતાં બેસતાં લથડીઆ આવી જાય છેજી.... અવિષમભાવે જોયા કરીશું. બીજી કોઈ પ્રકારની અગવડ નથી.... અત્રેથી કોઈ પત્ર લખવાનું થતું નથી. ચિત્તવૃત્તિ સંકુચિત થવાથી તેમ વર્તાયુ છેજી. પત્રો ઘણા.. .ઘણાં ક્ષેત્રોથી આવે છે, તેમને લખવું થતું નથી. તેમના બધાનુ કેમ ચાલે છે, તે પણ ખબર નથી. તથા મુમુક્ષુભાઈઓ જે વિચાર ધારતા હોય, તેમના સબધી લક્ષ નથી. હે પ્રભુ, શાતિ છે. "તારુ તારી પાસ હૈ, ત્યાં બીજાનું શું કામ?"



૧૪

શ્રી બગસરાથી સ. ૧૯૭૪ કાર્તિક સુદ ૧૫ પછી શ્રી લઘુરાજ સ્વામી ચારણિયા ગામે પધાર્યા. ત્યા એક મહિનો રહીને રાજકોટ પધાર્યા; શ્રીમદ્‌ની દેહોત્સર્ગ ભૂમિ છે ત્યાં ભક્તિભાવ કરેલો. પછી રત્નરાજ સ્વામીને ઉમરદશી મળીને ચરોતર તરફ પધાર્યા. ચરોતરના ભાઈઓને વિરહ લાંબો કાળ રહ્યો તેથી નાર, કાવિઠા, વગેરેના મુમુક્ષુઓ ચરોતરમાં પધારવા ચાતુર્માસથી જ ચાલુ આગ્રહપૂર્વક વિનંતિ કરતા હોવાથી નાર પધારવાના વિચારથી અગાસ સુધી આવ્યા ત્યાં તો કાવિઠાના મુમુક્ષુઓ અગાસ સામા આવેલા અને કાવિઠા લઈ ગયા. ભાઈ કલ્યાણજીભાઈ આદિ મુમુક્ષુજનો કાવિઠા સુધી આવેલા. પાંચ-સાત દિવસ કાવિઠા રોકાઈ તેઓશ્રી નાર પધાર્યા. બીજા ગામોમાંથી મુમુક્ષુઓ દર્શન-સમાગમ અર્થે નાર આવતા હતા. રાત્રિ વ્યતીત થયા પછી જેમ પ્રભાત થાય તેમ શ્રી લઘુરાજ સ્વામીના મનમાં પણ ચાર વર્ષ ઉપર જેમ ચરોતર તજી દૂર નીકળી જવાના સંયોગો ઊભા થયા હતા તેને બદલે હવે ચરોતરમા ભક્તિના યુગનો ઉદય થવાનો હોય તેમ અનેક મુમુક્ષુજનો એકત્ર થવા લાગ્યા. ભાઈ ગાુછોટભાઈને પણ તેમના ધંધાના ભાગીદારો હતા તેમની સંમતિથી ભક્તિમાં કાળ ગાળવાનો સારો વખત મળ્યો તેથી શ્રી લઘુરાજ સ્વામી સાથે જ ઘણો વખત તે રહેતા અને નવા મુમુક્ષુમંડળને ભક્તિમાર્ગમાં જોડવામાં તેમણે અથાગ પ્રયત્ન કર્યો. સત્પુરુષના યોગબળના વિસ્તારમાં નિમિત્તભૂત બુદ્ધિબળ, વચનબળ, કાયાબળ, ધનબળ વગેરેની જરૂર હોય છે. તેવી તેવી જોગવાઈ હવે સહજે સહજે સાંપડવા માંડી.

[illegible] અત્યંત આગ્રહથી શ્રી લઘુરાજ સ્વામી નારથી સીમરડા પધાર્યા. ત્યાં થોડા દિવસ [illegible] દિવસ રહ્યા. ત્યાં રાત-દિવસ ભક્તિ થતી. પછી વર્ષાની મોસમ [illegible] પધાર્યા. અને ત્યા શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર મંદિરમાં ચાતુર્માસ કર્યું. નારના [illegible] તથા મુંબઈથી ભાઈ મણિભાઈ ઘણી વખત આવતા અને [illegible] ભાઈ [illegible] વલ્લભભાઈ, ભાઈ મણિભાઈ આદિનો એવો [illegible] (લઘુરાજ સ્વામી)ની વૃદ્ધાવસ્થા તથા વ્યાધિગ્રસ્ત સ્થિતિ હોવાથી [illegible] જરૂર છે તેને માટે સાધુ-સમાધિ ખાતું ખોલી તેમાં [illegible] કર્યું. તે જ ચાતુર્માસમાં રૂપિયા પાંચ હજાર

કેટલી રકમ નાખવી પડી હતી. અને કોઇ અનુકૂળ જગ્યે મકાન કરવાનું પણ ભાઈ રણછોડ ભાઈ સામે નક્કી થયું હતું.

ધર્મના ઉદ્યોત સાથ તેની અનુકૂળતા વધારવાની સાથે પ્રભુશ્રીજીનું શરીર વ્યાધિઓથી ઘેરાવા લાગ્યું. તો પણ તે બાબતની દરકાર કર્યા વિના યથાશક્તિ મુમુક્ષુઓના ધર્મપ્રેમની વૃદ્ધિ કેમ થતી રહે તે માટે વિશેષ શ્રમ લેતા હતા. તાવનો ચાર પાંચ ડિગ્રી કરતો તેનું ઝેર લોહીમાં વ્યાપી ગયેલું અને એ ઝેરી જંતુઓ [illegible] સુધી—ડૉ. [illegible] ડૉ. રતિલાલ, અમદાવાદના [illegible] તથા વડોદરાના મુમુક્ષુ ડૉ. [illegible] લોહીની પરીક્ષા તપાસ કરી ત્યારે [illegible]—લોહીમાં જણાયા હતા. અનેક દવાઓ કરવા છતાં તાવ શરીરમાં ઘર કરીને રહેલો.

ચાતુર્માસ પૂરું થવા પછી મુનિઓની ભક્તિ માટે કરીને ત્યાંથી પ્રભુશ્રીજી નારાપુર સં. ૧૯૭૭માં પધાર્યા. [illegible] ત્યાં મુકામ કર્યો. [illegible] ત્યાંનું પાણી માફક ન હોવાથી [illegible] મુમુક્ષુ ભાઈઓ [illegible] પાણી લઈ [illegible] નારાપુર આવતા. ત્યાં હમેશાં 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર' વચનામૃતનું વાંચન થતું. ભાઈ મણિભાઈ [illegible] નારાપુરમાં [illegible] તરીકે ભાઈ [illegible] હતા. તે પણ [illegible] મુનિશ્રીઓ [illegible] ભક્તિ થઈ હતી.

[illegible]

માત્રાએ ઘણી જ સખત ગરમી થવાથી ઘણી વેદના થઈ, પણ સહજ આરામ ઉપરે જણાયુ.... મૂળ હતા તે પાવા બંધ કર્યાં. મારું આવવાનુ તથા પરમાત્મા પરમકૃપાળુ પ્રભુશ્રીનું પણ તે તરફ પધારવું મુલતવી રહ્યું છે...."

તેના પ્રત્યુત્તરમાં શ્રી રત્નરાજ ભાઈ રણછોડભાઈ આદિને સંત–સેવા સંબંધી સૂચના નીચેના પત્રમા દર્શાવે છે:—"...તેઓ ઓલિયા પુરુષ છે એટલે એમને દેહભાન ન હોય. તેઓ તો ઉદયાધીન ચેષ્ટાઓ જ જોવારૂપ રમતમાં રમતા હોય, પણ તે અવસરે સમીપવાગી, શિષ્યોનો ધર્મ છે કે તેઓના શરીર–ધર્મને સાચવે. એટલા માટે તો શ્રી સત્ સનાતન માર્ગમાં ગુરુ–શિષ્યનો નિયોગ ગોઠવાયેલ છે. તે યોગ્ય જ છે ...આપ જે સાક્ષાત્ પ્રત્યક્ષ સંજીવન મૂર્તિની સેવાબુદ્ધિએ સેવા સાચવો છો તે અનુમોદનીય—પ્રશંસનીય અને અનુકરણીય છેજી....

જે સદ્‌ગુરુ–સ્વરૂપના રાગી તે કહિયે ખરા વૈરાગી;
જે સદ્‌ગુરુ–સ્વરૂપના ભોગી તે કહિયે સાચા યોગી
જે સદ્‌ગુરુ–ચરણ–અનુરાગી તે કહિયે મહદ્ બડભાગી;
જે સદ્‌ગુરુ–ચરણથી અળગા તે થડ છોડી ડાળે વળગ્યા. "

કાવિઠા આખા ગામના લોકોનો ઘણો આગ્રહ હોવાથી સીમરડેથી કાવિઠા તેઓશ્રી પધાર્યા. પરમકૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રભુના દેહોત્સર્ગની તિથિ નિમિત્તે સં. ૧૯૭૫ ચૈત્ર વદ પાંચમનો મહોત્સવ કાવિઠા થયો હતો તેનું વર્ણન શ્રી રણછોડભાઈએ નારથી શ્રી રત્નરાજને ચૈત્ર વદ [illegible] જણાવ્યું છે.—"ચૈત્ર વદ પાંચમ ઉપર મોટો મંડપ બાંધ્યો હતો. જેની અંદર [illegible] માફક ગોમુખી માંડવી કરી અંદર પરમકૃપાળુદેવ શ્રીજીની સ્થાપના કરી ભક્તિ કરી હતી. નાર, બોરસદ, સુણાવ, ભાદરણ, વગેરે સ્થળેથી મુમુક્ષુ ભાઈઓ બહેનો બસો લગભગ પધાર્યા હતા. તેમ જ મુંબઈથી શ્રી દામજીભાઇ, પૂ. મણિલાલભાઇ તથા અમદાવાદથી પવિત્ર પૂ. [illegible] તથા પૂ. કલ્યાણજીભાઈ વગેરે ભાઇઓ પધારેલા હતા. તેમજ આજુબાજુના [illegible] કાવિઠા ગામનાં ભાઈઓ–બહેનો મળી લગભગ બે હજાર માણસો ભેગા થયા હતા. [illegible] ઉત્કૃષ્ટ ભક્તિ થઈ હતી. જેનો ચિતાર હે ! પ્રભુ, હું શું લખી શકું?"

તેનો પ્રત્યુત્તર શ્રી રત્નરાજ [illegible] પ્રેરક અને માર્મિક આપે છે:

"[illegible] નહીં સમગી રહી ગીરાય;
[illegible] જાનિયે, જેહ નીર હરાય"

[illegible] દિવસે દિવસે [illegible] જતી હતી. માટે ઉનાળામા ગરમી ન લાગે [illegible] મકાનમા રહેવાની વ્યવસ્થા કરેલી આજુબાજુ [illegible] એટલે નર્મદા કાંઠે ગરમીમા જવાની જરૂર નહોતી. [illegible] શ્રી રત્નરાજને આગળના પત્રમાં જણાવે છે. બીજા [illegible] થવાય છે વળી જાડરા તદ્દન બંધ [illegible] આવ્યા કરે છે શરીર પ્રકૃતિ નરમ નરમ [illegible]

ભાદરવા સુદ ૬ ના પત્રમાં લખે છે : " અહિં પર્યુષણ પર્વ ઉપર આવેલ મુમુક્ષુભાઈઓ મુંબઈ, સુરત, ભાવનગર, સનાવદ, ભોંયગામ, ડભોઈ, ખંભાત, નાર, કાવિઠા, સંદેસર, સીમરડા વગેરે ગામનાં સર્વ મળી આઠ દિવસ પરમ કૃપાળુ સ્વામીશ્રીજીની છત્રછાયામાં ભક્તિ આનંદ પૂર્ણ ઉત્સાહે પરમપ્રેમથી થયો છે.... આ વખતે પરમાત્મા પરમોપકારી સ્વામીશ્રીની પ્રકૃતિ ઘણી જ નરમના કારણે બિલકુલ બોલ્યા સિવાય પધારતા હતા. પરંતુ હે ! પ્રભુ, તેમની છાયા એ જ બોધ છે તો પછી ઉપદેશ-વચનામૃત ન હોય તોપણ કેટલો ઉલ્લાસ આવ્યો હશે...."

પર્યુષણ સંબંધીના બીજા પત્રમાં લખાણ છે—" આઠ દિવસ તો શ્રી શ્વેતાંબર પર્યુષણ પર્વ શ્રી સીમરડા ગામમાં બહુ જ ભક્તિભાવથી રૂડી રીતે કોઈ કાળે નહીં થયેલ તેવાં શ્રી પરમકૃપાળુ સદ્ગુરુ પરમાત્મા પ્રભુશ્રીના પરમ ઉલ્લાસથી કેઈ અપૂર્વ રીતે કે જે વાણીમાં આવી શકે નહીં, તેવી રીતે થયા છેજી. અને પરમાત્મા પ્રભુશ્રીજીએ ઘણા કાળથી જે ગુપ્ત રીતે-અટલ અનંતની રીતિએ સંઘરી રાખેલ સાધનો પરમ પરમ ઉલ્લાસ આવવાથી ઘણા જીવોને અનુગ્રહના માર્ગની સન્મુખદ્રષ્ટિ કરાવ્ય થવાથી પરમ આનંદ થયો છેજી. ...ઘણા જીવોને ભક્તિ પ્રસંગે ગદ્ગદતા આવી ગઈ હતી તેની ખુમારી ઘણા જીવોને હજી સુધી પણ વર્તે છે..."

આસો વદ ૧ આત્મસિદ્ધિ દિન અને પ્રભુશ્રીના જન્મદિને પણ તે વર્ષે પર્યુષણ પર્વની જેમ ઉલ્લાસથી બહારગામની આસપાસના મુમુક્ષુજનોએ લાભ લીધેલો, ભક્તિ મહોત્સવ ચૌદશથી બીજ સુધી ચાર દિવસ ચાલેલો.

૧૫

પરમ કૃપાળુ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જન્મતિથિના મહોત્સવ સં. ૧૯૮૬ કાર્તિક સુદ પૂર્ણિમાથી આઠ દિવસ સુધીનો [illegible] ઉજવવાનું નક્કી થયેલું. તે પ્રસંગે [illegible] શ્રીમદ્‌ની [illegible] પરમ ઉલ્લાસ [illegible] ભક્તિ [illegible] —

" [illegible]

રંગારીના રિટાના દષ્ટાંતે — એવા મુમુક્ષુ ભાઈઓ આશરે પચાસેકે અગાઉથી આવી અખંડ રાતદિવસ મહેનત લઈ પૂ. છોટાભાઈ વગેરેએ ભક્તિભાવમાં મહેનત લઈ તૈયાર કર્યો હતો .. રચના એવી થઈ હતી કે આગળ દેવતાઓ ભગવાનનાં સમોવસરણ રચતા હતા એમ શાસ્ત્રથી જાણ્યુ હતું પણ પ્રત્યક્ષ તેવી રચના જોવાનો અવસર સહજે પરમ કૃપાળુ સ્વામીજીના યોગબળથી નૈસર્ગિક અવસર પ્રાપ્ત થયો હતો. આત્મા, આત્મા અને આત્મા જ ઝળકી રહ્યો હતો, જ્ઞાની પુરુષની દૃષ્ટિએ જોવાયો છેજી

વધુ શું કહીએ, પ્રભુ ? મેળાવડામા માણસો જમણમાં આશરે હજારેક થયુ હતું. (બધું પરગામનું જ હતું). વળી મુમુક્ષુમંડળ માણસ પાચસો પાંચસો સતત આઠ દિવસ સુધી ભક્તિમા રહ્યુ હતું તેમા મુખ્યતાએ મુબઇથી.... ડભોઇથી ... સુરતથી.... મંડાળાથી.... ભાગરોળથી . વડાલીથી ... ખંભાતથી .. બોરસદથી.... નડિયાદથી.... સોજીત્રાથી વસોથી.... ભાદરણથી... ઓડથી.... સુણાવથી... બાધણીથી.... વટામણથી.... કાવિઠાથી ... ગોધાવીથી.... અમદાવાદથી, નરોડાથી, સીમરડાથી, નારથી આદિ આજુબાજુનાં ઘણાં ગામોનાં ભાઇબેનોએ લાભ લીધો છે. ભક્તિ વખતે આશરે માણસ પાંચેક હજાર ભેગુ થતું. અને આજુબાજુનાં ગામોની ભગતમંડળીઓ તથા સદેશરમાંથી મહારાજશ્રી પ્રીતમદાસની મંડળી રાતના આવની હતી દિન પ્રત્યે પંચકલ્યાણક, નવપદની તથા ચોસઠ પ્રકારી પૂજામાંથી તથા આત્મસિદ્ધિની પૂજા પઢાવવામાં આવેલ હતી. વળી ભક્તિભાવનાં પદો પણ ભણવામાં આવતા તેથી પરમ આનદ થયો હતો. રાત્રે બૈરાઓ પૂર ઉલ્લાસથી માથે દીવાવાળી મારલીઓ લઇ મંડપમાં ગરબા ગાતા મંડપમાં ગેસની કિટસન લાઈટ હતી જેથી મેળાવડામા બહુ જ-પરમ ઉલ્લાસથી ભક્તિ-મહોત્સવ ઉજવાયો હતો ...

બીજુ, તીર્થક્ષેત્ર સદેશરના પૂજ્ય ભાઇશ્રી જીજીભાઈ કુબેરદાસને પરમ ઉલ્લાસ આવવાથી તીના બાગનું ખેતર એક ફક્ત સ્વામીજીશ્રીના ઉપયોગ અર્થે આશ્રમ બધાવવાના નિમિત્તે અર્પણ કર્યું. અર્પણરૂપે નૈસર્ગિક ભાવથી શ્રી 'સ્વામીશ્રીજી શ્રી લઘુરાજ આશ્રમ' એ નામે અર્પણ કરેલ છે તે જ વખતે તેઓશ્રીના નજીકના કુટુમ્બી શ્રીમત ગૃહસ્થ [illegible] હજાર હજારના રકમો આપી તથા મુબઇ, નાર, કાવિઠા, મંડાળા વગેરે [illegible] આશરે રૂપિયા સત્તર હજારનો તે જ વખતે અર્ધા [illegible] થયો હતો. હજુ તે સંબધી ચાલુ છેજી.

[illegible] ઉપર તીના જણાવી તેમાં પરમોપકારી સ્વામીજીશ્રીની કાંઇ દષ્ટિ નથી. [illegible] મુમુક્ષુઓની સમજના વિચાર હોવાથી જે તેમની ઇચ્છાએ [illegible] છે ને [illegible] નિવેદન કર્યું છેજી .. "

[illegible] ભક્તિના [illegible] મુમુક્ષુઓ ઉપર કેવી પડેલી તે શબ્દોમાં આવે [illegible] મુમુક્ષુભાઈ [illegible] ને ભક્તિમાં હાજર હતા તેમણે [illegible] સ્મૃતિ અને દીક્ષા માટે વિનતિરૂપ લંબાણથી [illegible] છે ને [illegible] મુમુક્ષુના ઇતિહાસમાંથી ને સત્પુરુષ

શ્રી લઘુરાજ સ્વામી પ્રત્યે ઘણા મુમુક્ષુઓનાં હૃદયમાં જાગેલો ભક્તિભાવ ને વર્ણવે છે એ પરથી તે પ્રગટ જણાઈ આવે છે.

"આ હુંડાવસર્પિણી કાળ દુષમ કહ્યો છે કે જે પૂર્ણ દુઃખથી ભરપૂર કહેવાય છે તેવા કાળમાં મનુષ્યદેહ [illegible] પામવી તે તો અનંત પુણ્યાનુબંધી પુણ્યને [illegible] છે. તેવા કાળમાં આ મનુષ્યદેહે, પરમ કૃપાળુદેવના માર્ગની પ્રાપ્તિ અને આપ કૃપાળુ, પરમ કૃપાળુ, દયાળુ પ્રભુશ્રીજીનો [illegible] માટે [illegible] કરવા અપૂર્વ શક્તિ [illegible] છે. આપ પ્રભુ તો કૃપાના સાગર છો અને આપશ્રીની કૃપાદૃષ્ટિ જે પ્રકારે આત્મસ્વભાવ [illegible] છે. [illegible] છે અને [illegible] તે આત્મસ્વભાવનું [illegible] કે પ્રભુ, આ બાળકને [illegible] છે. તેના [illegible] તો હે પ્રભુ, આપ પોતે જ છો. ... આપના કૃપાળુ [illegible] કરવાને [illegible] કરવાને છે! પ્રભુ આપ પોતે જ [illegible] છો. અને આપશ્રી [illegible] સંયોગના જે જે અનુભવ [illegible] છે તે અનુભવ પ્રમાણે આપશ્રીના જે આત્મશક્તિ પ્રકાશી [illegible] રહેવાના [illegible] છે તેથી બીજે કોઈ સ્થળે મને તો [illegible] આવી નથી. અને તેથી જ હું મને પોતાને [illegible] માનું છું... [illegible] પામ [illegible] પ્રભુશ્રી આપનામાં જ [illegible] છે. તેથી આ [illegible] બાળકની [illegible] આપ કૃપાળુશ્રી [illegible] છે. જે પ્રકારની [illegible] તે પ્રકારનું [illegible] આપશ્રી [illegible] છો [illegible] બાળકને [illegible] ..."

[illegible]

૧૬*

શ્રીમદ્ લઘુરાજ સ્વામીનો પરમાર્થ પુણ્યોદય હવે કંઈક અધિક પ્રકાશવા લાગ્યો. પરમ કૃપાળુદેવે તેમને કહેલું કે 'મુનિ, દુષમકાળ છે માટે જડભરત જેવા થઈને વિચરજો; રિદ્ધિ–સિદ્ધિ પ્રગટશે તેને ઓળંગી જજો. આ કાળના જીવો પાકા ચીભડા જેવા છે. કડકાઈ સહન કરી શકે તેવા નથી. માટે લઘુતા ધારણ કરી કલ્યાણમૂર્તિ બનશો તો ઘણા જીવોનુ કલ્યાણ તમારા દ્વારા થશે '

આ શિક્ષા અંતરમાં એકલક્ષે અવધારતા, અંતરમાં પ્રગટ જ્ઞાનદશા છતાં તે દશા કોઈના જાણવામાં આવે નહિ તેમ જડભરતવત્ આજસુધી તે વિચરતા હતા. પરંતુ હવે નાર, તારાપુર, સીમરડા, કાવિઠા આદિ અનેક સ્થળોએ અપૂર્વ ભક્તિરસની રેલમછેલ કરતા, વિહાર કરતા કરતા, જ્ઞાન વૈરાગ્ય આદિ અદ્‌ભુત આત્મદશાથી અનેકાનેક ભવ્ય જનોને સદ્‌ધર્મનો રંગ ચઢાવતા તેઓશ્રી, જે પ્રીતમદાસના કક્કાનુ પદ હૃદયમા ધારણ કરવા તેમને શ્રીમદ્‌જીએ પચ્ચીસેક વર્ષ પહેલા કહેલુ તેજ પ્રીતમની નિવાસભૂમિ સંદેશર નજીક અગાસ સ્ટેશન પાસે જાણે કે કોઈ દૈવી સંકેતે શ્રીમદ્‌જીના એક પરમ જ્ઞાનભક્ત તરીકે પોતે અલ્પકાળમાં પૂર વેગમા પ્રકાશમા આવ્યા.

'મહાત્માનો દેહ બે કારણને લઈને વિદ્યમાનપણે વર્તે છે. પ્રારબ્ધ કર્મ ભોગવવાને અર્થે, જીવોના કલ્યાણને અર્થે, તથાપિ એ બન્નેમાં તે ઉદાસપણે ઉદય આવેલી વર્તનાએ વર્તે છે' તદનુસાર હવે મુમુક્ષુઓની પરમાર્થપિપાસા પ્રગટેલી જોતા તેમને તે અદ્‌ભુત જ્ઞાન અને ભક્તિરસનુ પાન કરાવવા લાગ્યા અને સ્વપરહિતમા સદાય તત્પર રહી પરમ કૃપાળુદેવ પ્રબોધિત શ્રી સનાતન જિન વીતરાગ માર્ગની પ્રભાવનામાં પ્રગટ રીતે પ્રવર્તવા લાગ્યા. અપૂર્વ આત્માનંદને આસ્વાદતા, આત્મજ્ઞાનદશાથી અવધૂતવત્ વિચરતા, વૈરાગ્ય અને ભક્તિની સાક્ષાત્ મૂર્તિ સમાન, ભવ્ય જનોના ઉદ્ધાર માટે નિરંતર નિષ્કામ કરુણા વરસાવતા એવા આ પરોપકારશીલ સંતશિરોમણિ મહાત્માનાં દર્શન, સમાગમ, બોધને ઇચ્છતા અનેકાનેક ભવ્ય જનો તેમની સમીપતા પામી આત્મશ્રેય સાધવાની ઉત્કંઠાવાળા જણાવા લાગ્યા.

આ સંસાર દુઃખદાવાનળમા નિરંતર બળતા જીવોને એક શાંત રસમય આત્મઉપદેશરૂપ અમૃતવૃષ્ટિથી શાંત શીતળ કરી દે તેવા આ મહાત્માની અદ્‌ભુત જ્ઞાનદશા અને પ્રતિભાશાળી [illegible] તેમના સાનિધ્યમાં આત્મશ્રેય સાધવા તત્પર થયેલા અનેક મુમુક્ષુઓ [illegible] હવે આ મહાત્મા કોઈએક સ્થાને સ્થિરતા કરી રહે અને તે કારણે [illegible] ધર્મેચ્છક જીવોને ઇચ્છિત શ્રેયનો લાભ મળે [illegible] અગાસ સ્ટેશન પાસેના આ આશ્રમનો ઉદ્‌ભવ થયો [illegible] સમશ્રેણિએ અંતર્ગત કરવા મુખ્યત્વે વગડાઓમાં

* [illegible] સિમિત પ ઉ. પ પૂ પ્રભુશ્રીજીના જીવનચરિત્રની [illegible] તે વર્ષ આ મોળમા ખંડથી શ્રી રાવજીભાઈ [illegible]

વિચાર કરતા કોઈ તેમણે વગરડે મુનિનું બિરૂદ ઉપાર્જન કર્યું. જોતા તે હવે આશ્રમના અધિષ્ઠાતા તરીકે પ્રકાશમાં આવ્યા અને અત્યારના વગરડે આશ્રમ અધ્યાત્મ વાતાવરણનું નિર્માણ કરી તેમાં તેમણે પ્રાણ પૂર્યા. [illegible] તરીકે આવતી મંડળીની જૈન અંતઃકરણ આ [illegible] આશ્રમ તેઓના ઉન્નતજીવનના મધુર મિષ્ટ અવાજરૂપ બન્યો.

શ્રી હનુમાન સ્વામીની છત્રછાયા નીચે આ આશ્રમની ઉત્પત્તિ થઈ તેથી ભક્તજનોએ શરૂઆતમાં આશ્રમનું નામ શ્રી હનુમાન આશ્રમ રાખ્યું. પરન્તુ પોતાનું નામ રાખવાના કે ચિરંજીવ કરવાનું નામ નહિ રાખવાની ઇચ્છાવાળા કેવળ નિસ્પૃહ અને પરમ ગુણગ્રાહી મહર્ષિ શ્રી હનુમાન સ્વામીએ કહ્યું [illegible] કે પોતાનું સ્વરૂપ પરમાત્મસ્વરૂપ આનન્દ [illegible] સંબંધી પરમાર્થથી જે કોઈ [illegible] થયું છે તેને [illegible] કોઈ રીતે પામી શકે તેમ નથી. તે કલ્યાણનું સ્વરૂપ [illegible] આવે તેમ નથી. ગુરુશ્રીએ તે તેમાં પ્રવેશ કર્યો હાથે કરીને [illegible] કલ્યાણના [illegible] રૂપે શ્રીમદ્‌જીના આ મધુર [illegible] નામ શ્રી [illegible] આશ્રમ રાખ્યું. તેથી તે પ્રમાણે તેઓની ઇચ્છાનુસાર આ આશ્રમનું નામ રાખવામાં આવ્યું. આ આશ્રમ ધીમે ધીમે વધતાં વધતાં એક નાના ગોકુળિયા ગામ જેવું બની ગયું.

નાના મોટા, રંક રાય, જ્ઞાન ધ્યાન, સ્ત્રી, પુરુષ, વૃદ્ધ, યુવાન, ઈત્યાદિ પર્યાયરૂપથી નહિ જોતાં શ્રી હનુમાન સ્વામી એક આત્મરૂપથી સર્વમાં આત્મા, પ્રભુ જોતા, તેમજ સર્વને [illegible] તેઓ કોઈ તેમને [illegible] કરીને [illegible] લાગ્યા.

૧૭

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

મહા પુરુષોની ઉદાત્તતાની ઝાંખી કરાવતી એવી ઘટનાઓ તેઓના જીવનમાં બને છે ત્યારે સામાન્ય જનસમુદાયને તેમના નિઃસ્પૃહ વ્યક્તિત્વની કંઈક પિછાન થાય છે. ૧૯૮૦ના પર્યુષણમાં પૂનામા કેટલાક ભાઈઓએ શ્રી મોહનભાઈને (પ્રભુશ્રીજીના પુત્રને) બોલાવી પ્રભુશ્રીની ગેરહાજરીમા તેમની ગાદી ઉપર બેસવાનુ કહ્યુ પણ તેમણે ના પાડી. એટલે તેમને પરાણે ખેચીને બેસાડયા અને મંગલાચરણ કરી ભક્તિ કરી. તે વાત પ્રભુશ્રીએ જાણી એટલે બીજે દિવસે તેમનો પુણ્યપ્રકોપ પ્રકાશી ઊઠયો :—

"આ તે શું કહેવાય? શું સ્વામીનારાયણની ગોડે સસારીને ગાદી ઉપર બેસાડી તેને સન્યાસી નમે એવો માર્ગ ચલાવવો છે? માર્ગ આવો હશે? અનંત સસાર રઝળવાનું કારણ આવું કયાથી સૂઝયુ? તમારામાથી પણ કોઈ ન બોલ્યુ? એ ગાદી ઉપર પગ કેમ મેલાય? અમે પણ નમસ્કાર કરીને એની આજ્ઞાએ બેસીએ ત્યાં આમ સ્વચ્છદ કરીને આમ કરવું ઘટે?....તેને પરાણે દાબીને બેસાડયો એમા એનો શો વાક? પણ કોઈને ના સૂઝયું કે આમ તે થાય?

બીજે દિવસે સ્તવનમાં જ્યારે

'ધન્ય તે નગરી, ધન્ય વેળા ઘડી,
માતપિતા કુલવશ જિનેસર'

એમ ગવાયુ ત્યારે ફરીથી તે પ્રસંગને લક્ષીને કહ્યુ :—

એમા શો મર્મ રહ્યો છે? લૌકિક વાતમા એ સમજવાની છે કે અલૌકિક રીતે? કુલવંશ અને સગાઈ બધી આ શરીરની? એમ તો આખો સંસાર કરી જ રહ્યો છે તો એ તો સમકિત સાથે સગાઈની વાત અને સમકિતથી પ્રગટેલા ગુણ તે વશ જુઓ પેઢી ખોળી કાઢી છે! પ્રભુ, એ તો એનુ યોગબળ છે તે એ જગાનો દેવ જાગશે ત્યારે થશે.

"અમે તો અજ્ઞાતપણે (છૂપા) જડભરત પેઠે વિચરતા હતા. તેમા આણે (રણછોડભાઈએ) પેટ ફોડયું (પ્રસિદ્ધિમા આણ્યા). એવા કાળમા કંઈક એની સેવાભક્તિને લીધે [illegible] તેની દુવાને લીધે આ જે કંઈ છે તે, પણ આ કાળમાં જીરવવું મુશ્કેલ છે ..."

"[illegible] અપૂર્વ વસ્તુ છે. (પરમકૃપાળુદેવના ચિત્રપટ તરફ આગળી કરી) એને [illegible] અમે તો [illegible] × × ×

"નિષ્પક્ષપાતપણે [illegible] આત્મહિતની ખાતર અમે એક વાત જણાવવા ઇચ્છીએ છીએ. [illegible] નથી [illegible] કે નથી કોઈને અવળો રસ્તો બતાવવો કે નથી પૂજા-સત્કાર [illegible] સાક્ષીએ વાત કહીએ છીએ જે ભરી સભામાં સંઘ આગળ [illegible] શાસ્ત્રના મોટા પાપ વર્ણવ્યુ છે તેવા ગોખડા જન્મે છે; વાચા [illegible] કહીએ છીએ તેના ઉપર જેને વિશ્વાસ હોય તે જ [illegible] અમે કહીએ તેમ કરવું હોય તો ઊભા [illegible] અને કહે કે સંતના કહેવાથી મારે કૃપાળુદેવની [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૧૮

દક્ષિણમાં શ્રી બાહુબલિજી આદિ સ્થળોએ યાત્રા કરી ત્યાંથી શ્રી હીરાલાલ ઝવેરીની ભાવનાથી તેમની સાથે તેમને ત્યાં પેથાપુરમાં બે માસ રહી ત્યાંથી સં. ૧૯૮૧ના ફાગણ વદમા પ્રભુશ્રી અમદાવાદ આવ્યા.

નડિયાદના મુમુક્ષુઓમાથી કોઈને તે વખતે ખબર ન હતી કે પ્રભુશ્રી હાલ ક્યાં છે? પરતુ પ્રભુશ્રીનો અંતરજ્ઞાનપ્રકાશ કોઈ અદ્‌ભુત હતો. તે દ્વારા તેમણે જોયુ કે નડિયાદના એક મુમુક્ષુભાઈ ડાહ્યાભાઈ દેસાઈનો અતસમય નજીક છે. તે મુમુક્ષુભાઈએ પહેલા આશ્રમમાં પ્રભુશ્રી પાસે વિનતિપૂર્વક માગણી કરી જણાવ્યુ હતું કે પ્રભુ, મારા અંત સમયે મારી ખબર લેજો મને આપનો જ આશરો છે.

અત્યારે તેમનો અતસમય નજીક જાણી પ્રભુશ્રી શેઠશ્રી જેસંગભાઈ સાથે એકાએક સવારમાં નડિયાદ શ્રી નાથાભાઈ અવિચળભાઈ દેસાઈને ત્યાં પધાર્યા. તેમણે પ્રભુશ્રીની ઘણા ઉલ્લાસભાવે ભક્તિભાવના કરી ત્યા બીજા મુમુક્ષુઓ પણ એકત્ર થઈ ગયા. તેમને ધર્મબોધ આપી ત્યાથી તેઓશ્રી શ્રી ડાહ્યાભાઈના ઘર તરફ ચાલ્યા. બધા મુમુક્ષુઓ પણ પાછળ પાછળ ચાલ્યા પ્રભુશ્રી જ્યારે શ્રી ડાહ્યાભાઈને ત્યા આવી પહોંચ્યા ત્યારે જ બધાને ખબર પડી કે આ મહાભાગ્ય મુમુક્ષુને અંતસમયે સમાધિમરણ સન્મુખ કરાવવા જ તેઓશ્રી એકાએક અહીં પધાર્યા છે

જ્યારે પ્રભુશ્રી શ્રી ડાહ્યાભાઈની મરણપથારી પાસે પધાર્યા ત્યારે શ્રી ડાહ્યાભાઈ બહારથી કંઈક બેભાનવત જણાતા હતા. પરંતુ અંતરમાં તેમને પરમકૃપાળુદેવનું જ રટણ હતું. પ્રભુશ્રીએ પાસે આવી 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' એમ બે ત્રણ વાર મોટેથી મંત્ર સભળાવી અમીમય દૃષ્ટિ નાખી ત્યા તો તે ભાનમા આવી પથારીમા બેઠા થઈ ગયા અને પ્રભુશ્રીને જોતા જ આનંદમાં ઉલ્લાસમા રોગની વેદનાને વીસરી ગયા. બે હાથ જોડી, મસ્તક નમાવી અત્યંત નમ્રપણે દર્શન દેવા બદલ આભારની ભાવના દર્શાવી પાછા સૂઈ જઈ પ્રભુશ્રીનાં બોધવચનો શ્રવણ કરવામાં ઉલ્લાસથી એકાગ્રતાપૂર્વક લીન થઈ ગયા.

આ પ્રભુશ્રીએ દેહાધ્યાન છૂટી આત્મસ્વરૂપમાં વૃત્તિ તલ્લીન થાય તેવો સુંદર બોધ [illegible] સુધી એવા અસરકારક રીતે કર્યા કર્યો કે તે પાવન આત્મા ઉત્તરોત્તર શાત દશા [illegible] અને [illegible] અતરમગ્ન થતો ગયો. આ પ્રમાણે તેમને અપૂર્વ જાગૃતિ [illegible] સમાધિમરણ રૂપ અપૂર્વ આત્મઐક્ય સન્મુખ કરી તેઓશ્રી બહાર નીકળ્યા.

[illegible] તેઓ ત્યાથી તરત જ નરોડા જવા વિદાય થઈ ગયા. ત્યારપછી [illegible] સમાધિપૂર્વક દેહત્યાગ કરી ગયા 'परोपकाराय सतां विभूतयः' જાણે [illegible] જ ન હોય તેમ આ સતપુરુષ આહારપાણીની કંઈ પરવા કર્યા [illegible] વાગ્યાને સુમારે નરોડા આવી પહોંચ્યા. તેમના [illegible] છે એમ પ્રગટ જણાઈ રહ્યું હતું. તેથી તે [illegible] મરણપથારીએ હતી તેની પાસે ગયા. તેને પણ [illegible]

અને આત્માના નિજપણા વિષે અદ્ભુત બોધ આપી ગયા. [illegible] [illegible]પૂર્વક [illegible] આવે [illegible] [illegible] ઉત્સાહ પ્રેરી, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરી પોતે ત્યાંથી [illegible] નીકળ્યા. ત્યાર પછી [illegible] [illegible] તે [illegible] [illegible] છૂટી ગયો.

[illegible] [illegible] [illegible] સુધારી [illegible] તે દિવસે [illegible] [illegible] [illegible] અમદાવાદ આવ્યા. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] આવ્યાં [illegible] [illegible] પધાર્યા.

૧૯

સં. ૧૯૮૨નું ચોમાસું તેમ જ ત્યાર પછીનાં સં. ૧૯૮૩ સુધીનાં [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] સં. ૧૯૭૭-૭૮-૭૯ના [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] પ્રભુશ્રીનુ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] દર્શનનો, [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] શ્રીમદ્ [illegible] [illegible] [illegible] શ્રીમદ્ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible]

આપી. એમના ગયા પછી પ્રભુશ્રીજીએ તેમની સેવામાં રહેતા એક ભાઈને જણાવ્યું કે 'આવું સમરણ (મંત્ર) હજી સુધી અમે કોઈને ય આપ્યું નથી.' કાળી ચૌદશ જેવા સિદ્ધિયોગદિને આવા મહાપુરુષના હાથે મંત્રદીક્ષા મળે તે કેવી અપૂર્વ ઘટના!

જ્ઞાનીપુરુષોની પ્રેરણાશક્તિ અતિ ગહન રીતે કામ કરે છે. એમની વાણી એવી પ્રબળ હોય છે કે તે સત્પાત્ર વ્યક્તિના જીવનને એકાદ શબ્દ કે વાકયથી પલટાવી નાખે છે. તે પ્રમાણે શ્રી બ્રહ્મચારીજીને 'ટાળી સ્વચ્છંદ ને પ્રતિબંધ' સંબંધી પ્રભુશ્રીએ જે ઉપદેશ કરેલો તેની એમના ઉપર એવી તો છાપ પડી કે ત્યારથી એમને સ્વજનાદિના પ્રતિબંધને ટાળી પ્રભુશ્રીજીની સેવામાં રહી તેમની આજ્ઞામાં જીવન ગાળવાની તીવ્ર ભાવના જાગી. તે માટે તેમણે પોતાના મોટાભાઈને જે પત્ર લખ્યો છે તેમાં આજ્ઞાની તીવ્ર પિપાસા કેવી જાગેલી અને પ્રતિબંધને ટાળવાની કેવી અદમ્ય ઇચ્છા તેમને અંતરમાં વર્તતી તે નીચેનાં અવતરણો ઉપરથી જણાઈ આવે છે :–

"હું... પરમાર્થની શોધમાં અને તેને પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયત્ન માટે જીવું છું. તેને માટે સર્વસ્વ અર્પણ કરીને પણ સંપૂર્ણ ઉન્નતિ સાધી શકાય તે માટે તૈયાર થવા મારું ચિત્ત તલપાપડ થઈ રહ્યું છે... કુટુમ્બને સદાને માટે છોડીને આખી દુનિયાને કુટુમ્બ ગણી મારા પ્રારબ્ધ ઉપર આધાર રાખીને આ ભવમાં બાકી રહેલા વર્ષો પરમ કૃપાળુદેવના ચરણકમળમાં અર્પણ કરવા તત્પર થયો છું.... સંસાર છોડી આશ્રમમાં રહેવાની આજ્ઞા ન મળે તો મારે કંઈ કહેવાના બાધુ થઈ કર્યા કરવું નથી. પણ તે યોગ્યતા પ્રાપ્ત કરવા માટે જે જે ઉપાય દીર્ઘ દૃષ્ટિથી બતાવે તે મારે માન્ય હોવાથી પહેલો હું બીજી જવાબદારીઓમાંથી મુક્ત થઈ, [illegible] થઈ તેમને (પ્રભુશ્રીને) વાત કરવા વિચાર રાખું છું... ભલે મને કાશી જઈ શાસ્ત્ર-અભ્યાસ કરવાની આજ્ઞા મળે કે આશ્રમમાં પૂંજો વાળવા કે ઘંટ વગાડવા જેવું નજીવું કામ સોંપે તો પણ મને તો પૂરેપૂરો સંતોષ થવાનો; કારણ કે મારું કલ્યાણ તે પુરુષની આજ્ઞા ઉઠાવવા માટે જ [illegible] છે. જે વર્ષ બચ્યા તેટલાં મારા આત્માની કહો, આશ્રમની કહો, કે જગતની કહો, પણ તેમાં સર્વની સાચી સેવા સમાય તેવી ફરજ બજાવવા માટે હું ઘરબાર [illegible] થવા ઇચ્છું છું. સંત, મહંત કે ગાદીપતિ થવાની ગંધ પણ મારી ઇચ્છામાં નથી. [illegible] મને આત્માર્થી થવાની ઇચ્છા ઘણા કાળથી બાંધી રાખી છે, તેવા થવું છે."

[illegible] ની સંમતિ મળતા પ્રભુશ્રીની આજ્ઞા મેળવી તે સોસાયટીમાંથી [illegible] પ્રભુશ્રીની સેવામાં જોડાયા. પ્રભુશ્રીએ તેમને બ્રહ્મચર્ય વ્રત આપ્યું. [illegible] તેમની સંનિધિમાં સૂત્ર–શાસ્ત્રોનું અધ્યયન, મનન અને તેમના [illegible] તેમના શ્વાસોચ્છ્વાસ બની ગયાં પ્રભુશ્રીની સૂચનાનુસાર [illegible] તથા નવીન મુમુક્ષુઓને નિત્યનિયમ તથા સ્મરણ પ્રભુશ્રીની [illegible] ની, ઉપદેશની નોંધો, અગત્યનાં પુસ્તકોમાંથી નોંધો, [illegible] જેવાં પુસ્તકોનું સર્જન ઇત્યાદિ પ્રવૃત્તિઓમાં સતત [illegible] પવિત્રતાથી સેવા આદરી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સ. ૧૯૮૬ ના પોષ સુદ ૧૫ ના રોજ શ્રી માણેકજી શેઠ આશ્રમમાં આવ્યા હતા, તે જ્યારે ઇન્દોર જતી વખતે પ્રભુશ્રી પાસે દર્શનાર્થે ગયા અને જણાવ્યું કે હું ઇન્દોર જાઉં છું ત્યારે તેમના પૂર્વના કોઈ મહદ્ પુણ્યયોગે પ્રભુશ્રીએ તેમને અપૂર્વ બોધ કર્યો. તે પણ બોધમા એવા તલ્લીન થઈ ગયા કે ગાડીનો ટાઈટ પણ ભૂલી ગયા. પછી પ્રભુશ્રીએ કહ્યુ કે ગાડી તો ગઈ! ત્યારે તેમનાથી સ્વાભાવિક બોલાઈ જવાયુ કે એ ગાડી ગઈ તે તો પાછી આવશે, પરંતુ આ ગાડી (શરીર) તે કંઈ પાછી આવવાની છે ? ત્યારપછી જેમ કોઈ છેલ્લી શિખામણ દેવાતી હોય તેવો અદ્ભુત બોધ થયો પછી બીજા ટાઈમમાં તે ઇન્દોર ગયા.

માહ વદમા તેમની તબિયત નરમ થઈ એક મુમુક્ષુ તેમની પાસે ગયેલા તેમને તેમણે કહ્યુ કે મારી આ વર્ષમાં ઘાત છે તેથી દેહનો ભરૂસો નથી. માટે તારે અહીં રહેવું અને મને નિરંતર મંત્રનુ સ્મરણ આપ્યા કરવુ. મને ભાન ન હોય તો પણ તારે મારી પાસે બેસીને સ્મરણ બોલ્યા જ કરવું. બીજા કોઈ કામમાં તારે ન જવું, પણ સ્મરણનો જાપ કર્યા જ કરવો.

માહ વદ સાતમના દિવસે સગાસ્નેહીઓ તથા ગામપરગામના મુમુક્ષુઓને બોલાવીને ક્ષમાયાચના કરી લીધી.

મહા વદ આઠમના રોજ તેમની તબિયત વધારે બગડી. બપોરે બાર વાગ્યા પછી તેમણે હાથે લખીને આશ્રમ પર એક તાર મૂક્યો. તેમા પોતે જણાવ્યુ કે આ મારી છેલ્લી પ્રાર્થના છે: આપશ્રીની આશીષ અને શરણુ મને અખંડ રહો

આશ્રમમા તાર મળતા પ્રભુશ્રીજીએ તારથી જવાબ આપ્યો કે આત્માને મરણ છે જ નહિ, મંત્રમા બધું સમાય છે એટલે મંત્રનુ ધ્યાન રાખશો. અને બ્રહ્મચારીજી આવે છે. તાર મોકલ્યો અને પોતે વાચ્યો તેથી વિશેષ જાગૃતિ આવી, ઉલ્લાસભાવ વધી ગયો.

નિરંતર તેમની પાસે મંત્રનો જાપ કરવા રહેલા મુમુક્ષુભાઈએ મંત્રની ધૂન અખંડ જગાવી અને શ્રી માણેકજી શેઠનો પવિત્રાત્મા પરમ જાગૃતિપૂર્વક તેમાં જ એકાગ્ર થઈ સમાધિભાવસન્મુખ થઈ રાત્રિના ૧૧ વાગે પોતાનુ અપૂર્વ હિત કરી દેહત્યાગ કરી ચાલ્યો ગયો.

પૂનામાં પ્રભુશ્રીજી શ્રી માણેકજી શેઠને ત્યાં જ ચોમાસુ રહ્યા હતા. ત્યારથી તેમને સત્ધર્મનો રંગ લાગ્યો હતો. ને દિનપ્રતિદિન વધતો ગયો હતો. તન, મન, ધન–સર્વસ્વથી તેમણે [illegible] સેવા કરવામાં ખામી રાખી ન હતી. તેમની સરળતા, સદ્ગુરુ પરમકૃપાળુની [illegible] ઉદારતા, લઘુતા, અનુકંપા, વાત્સલ્યતા અને આશ્રમની ઉન્નતિ માટે [illegible] ભાવના આદિ તેમના ગુણો પ્રશંસનીય છે.

સં. ૧૯૮૯ના માગશર વદ ૭))ના રોજ સાંજના ચાર વાગે આશ્રમમાં શ્રી રવજીભાઈ [illegible] સમાધિમરણ થયુ તે આશ્રમમાં કોઈ અપૂર્વ બનાવ બન્યો હતો. એવો જોગ કોઈક [illegible] પુણ્યાનુબંધી પુણ્યનો ઉદય હોય તેને આવી સરખાઈ [illegible] નિમિત્ત અને તેઓશ્રીની આત્મજાગૃતિ અને આશ્રમવાસી મુમુક્ષુ [illegible] ભક્તિભાવ એ સર્વ સરખી જોગવાઈ હતી.

[illegible] દિવસ પહેલાં તેમની પાસે 'ક્ષમાપના' પ્રાર્થના અને પ્રતિક્રમણ

વગેરે બાપની આજ્ઞા માગવા માટે [illegible] 'બીજ કથા' તથા આત્મજાગૃતિ માટે 'આત્મસિદ્ધિ,' 'અપૂર્વ અવસર' વગેરેનો નિરંતર સ્વાધ્યાય થતો હતો. [illegible] અને વાંચન તથા [illegible] થયા કરતો. [illegible] જાગૃતિ ઘણી હતી. પરમ પૂજ્ય પ્રભુશ્રીજીનો સમાગમ પણ દિવસમાં [illegible] વારંવાર થયા કરતો હતો. જ્યારે જ્યારે પરમ પૂજ્ય પ્રભુશ્રીજી ત્યાં પધારે ત્યારે ત્યારે તેમનો [illegible] ઉલ્લાસમાં [illegible] અને કહેતા કે 'વેદનીની [illegible] નથી છે. એક બાજુ વેદનીનું જોર અને બીજી બાજુ ઉપયોગની ધારા. [illegible] ઉપયોગની ધારા [illegible] તેને માટે શ્રી ગજસુકુમાર આદિ મહાપુરુષોના [illegible]....' એ રીતે [illegible] તે રીતે [illegible] પૂ. મુનિશ્રી મોહનલાલજીએ [illegible] તે વખતે તેમની [illegible] હતી. [illegible] દર્શન કર્યા. [illegible] પરમ કૃપાળુદેવનું ચિત્રપટ [illegible] અને પરમ કૃપાળુદેવને નમસ્કાર કર્યા પછી પૂ. મુનિશ્રીએ [illegible] કે [illegible] છે. તે [illegible] છે. [illegible] પછી પૂ. શ્રી [illegible] પરમ કૃપાળુદેવે [illegible] કર્યું. [illegible] પરમ પૂજ્ય પ્રભુશ્રી [illegible] પરમ કૃપાળુદેવની [illegible] પરમ પૂજ્ય [illegible]

[illegible]

[illegible]

ભાવો લખાણમાં આવી શકે નહીં. મૂગાએ ખાધેલા ગોળની પેઠે તે વેદન સમીપવાસી ભાગ્યવંત જીવોને થયુ હતું. અને તેમના હૃદયમાં અપૂર્વ ભાવે તે રહ્યું હતું.

સં. ૧૯૮૮ના ભાદ્ર માસમા મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજીને મરણાંત વ્યાધિનો ઉદય આવ્યો. પ. પૂ. પ્રભુશ્રી વખતોવખત તેમની પાસે જતા અને અપૂર્વ જાગૃતિ આવે તેવો બોધ વરસાવતા તેમને વેદની અત્યંત હતી, છતાં બોધનાં અંતરપરિણમનથી અંતરમાં શાંતિનુ વેદન હતું. પ. પૂ. પ્રભુશ્રીએ એક દિવસ તેમને જાગૃતિ આપીને બહાર આવી કહ્યું કે આજે મુનિની અંતરદશા કોઈ ઓર થઇ છે. હવે જો તેમનું જીવન ટકે તો ઘણા જીવોને તેમનાથી અદ્ભુત લાભ થાય તેમ થયું છે, ત્યારપછી આઠ દિવસે એટલે ભાદ્રપદ સુદ ૬ ના રોજ તેઓશ્રી સમાધિસ્થ થયા.

મુનિશ્રી મોહનલાલજી મહારાજના આ અવસાનથી સર્વને ઘણો વૈરાગ્યયુક્ત ખેદ થયો. આશ્રમમાં ટ્રસ્ટીઓની મીટીંગમાં તેઓના અવસાન પ્રસંગે આ પ્રમાણે ખેદ દર્શાવવામાં આવ્યો

"શ્રી સનાતન જૈન વીતરાગ માર્ગના ઉદ્ધારક શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર દેવાધિદેવના ઉપાસક તથા શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમના મુમુક્ષુમંડળના ઉપકારી પરમ પૂજ્ય બાળ બ્રહ્મચારી મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના તા. ૬–૯–૩૨ ના રોજ થયેલ દેહોત્સર્ગની આ આશ્રમના ટ્રસ્ટીઓની સભા સખેદ નોંધ લે છે. તેઓશ્રીની પરમ કૃપાળુદેવ પ્રત્યેની દૃઢ આસ્થા, પ્રેમ, ભક્તિ, આજ્ઞાંકિતપણું, સમ્યક સરળતા તથા નિર્વિકારતા આદિ સદ્ગુણો સ્મરણમાં રહેવા યોગ્ય છે. આત્મ

મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજીની સમજના સહિત પ્રજ્ઞા પ્રશસ્ય હતી. મુમુક્ષુઓને આત્મશ્રેય સન્મુખ કરવા તેમણે લખેલા પત્રોમાંથી નીચેનો એક પત્ર પ્રભુશ્રીજીએ કેટલાક મુમુક્ષુઓને મુખપાઠ કરી વિચારવા ભલામણ કરી હતી.

ૐ

તત્ સત્ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે.અગાસ

[illegible] આપનાર એવા શ્રી સદ્ગુરુદેવને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો !

"તીન ભુવન ચૂડારતન સમ શ્રી જિનકે પાય,
નમત પાઈએ આપ પદ સબવિધિ બંધ નશાય"
"જ્ઞાની કે અજ્ઞાની જન સુખ દુઃખ રહિત ન કોય,
જ્ઞાની વેદે ધૈર્યથી અજ્ઞાની વેદે રોય"

[illegible]

[illegible] ગતિને વિષે પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે. તેમાં મુખ્યપણે અશાતા [illegible] કારણથી તેને વિશેષ દુઃખ થયા કરે છે, અથવા તે દુઃખ પ્રત્યે [illegible] આત્મા અશાતા ભોગવે છે તેથી અનંતગણી નવીન અશાતા ઉત્પન્ન [illegible] કર્યા કરે છે. અનંતકાળથી મહા મોહનીય કર્મના ઉદયથી સુખ- [illegible] પરિભ્રમણ માડા કરે છે, એટલે પાંચ ઇન્દ્રિયના [illegible] અને મનવૃત્તિ કરી અનંત અનંત એવી આ [illegible] એવા સદ્ગુરુનો સંયોગ થયો નથી અથવા [illegible] આજથી જીવ તો આવી અશાતાનું [illegible] કર્મને વિષે સમભાવ રાખી નિરંતર

જિનપ્રદ ઉપદેશ તથા પરમકૃપાળુ દેવના પ્રત્યક્ષ સમાગમની [illegible] અન્યમાર્ગમાં ભાવવાના પ્રબળ નિમિત્તભૂતરૂપ [illegible] ગુણસ્મરણ [illegible] પરમ ઉપકાર [illegible]

[illegible]

ભાવો લખાણમાં આવી શકે નહીં. મૂગાએ ખાધેલા ગોળની પેઠે તે વેદન સમીપવાસી ભાગ્યવંત જીવોને થયુ હતું. અને તેમના હૃદયમા અપૂર્વ ભાવે તે રહ્યુ હતું.

સ. ૧૯૮૮ના ભાદ્ર માસમાં મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજીને મરણાંત વ્યાધિનો ઉદય આવ્યો. પ. પૂ. પ્રભુશ્રી વખતોવખત તેમની પાસે જતા અને અપૂર્વ જાગૃતિ આવે તેવો બોધ વરસાવતા. તેમને વેદની અત્યંત હતી, છતાં બોધનાં અંતરપરિણમનથી અંતરમા શાંતિનુ વેદન હતું. પ. પૂ. પ્રભુશ્રીએ એક દિવસ તેમને જાગૃતિ આપીને બહાર આવી કહ્યું કે આજે મુનિની અંતરદશા કોઈ ઓર થઇ છે હવે જો તેમનું જીવન ટકે તો ઘણા જીવોને તેમનાથી અદ્‌ભુત લાભ થાય તેમ થયુ છે, ત્યારપછી આઠ દિવસે એટલે ભાદ્રપદ સુદ ૬ ના રોજ તેઓશ્રી સમાધિસ્થ થયા.

મુનિશ્રી મોહનલાલજી મહારાજના આ અવસાનથી સર્વને ઘણો વૈરાગ્યયુક્ત ખેદ થયો. આશ્રમમાં ટ્રસ્ટીઓની મીટીંગમા તેઓના અવસાન પ્રસંગે આ પ્રમાણે ખેદ દર્શાવવામા આવ્યો:

" શ્રી સનાતન જૈન વીતરાગ માર્ગના ઉદ્ધારક શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર દેવાધિદેવના ઉપાસક તથા શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમના મુમુક્ષુમંડળના ઉપકારી પરમ પૂજ્ય બાળ બ્રહ્મચારી મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજી મહારાજના તા. ૬–૯–૩૨ ના રોજ થયેલ દેહોત્સર્ગની આ આશ્રમના ટ્રસ્ટીઓની સભા સખેદ નોંધ લે છે. તેઓશ્રીની પરમ કૃપાળુદેવ પ્રત્યેની દૃઢ આસ્થા, પ્રેમ, ભક્તિ, આજ્ઞાંકિતપણું, અપ્રતિમ સરળતા તથા નિર્વિકારતા આદિ સદ્‌ગુણો સ્મરણમા રહેવા યોગ્ય છે. આત્મ

---

¹ મુનિદેવ શ્રી મોહનલાલજીની સરળતા સહિત પ્રજ્ઞા પ્રશંસ્ય હતી. મુમુક્ષુઓને આત્મશ્રેય સન્મુખ કરવા તેમણે લખેલા પત્રોમાંથી નીચેનો એક પત્ર પ્રભુશ્રીજીએ કેટલાક મુમુક્ષુઓને મુખપાઠે કરી વિચારવા ભલામણ કરી હતી

ૐ

તત્ સત્ — શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે અગાસ

સનાતન માર્ગના સ્થાપનાર એવા શ્રી સદ્‌ગુરુદેવને અત્યંત ભક્તિથી નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો ! નમસ્કાર હો !

" તીન ભુવન ચુડારતન સમ શ્રી જિનકે પાય,
નમત પાઈએ આપ પદ સબવિધિ બંધ નશાય "
" જ્ઞાની કે અજ્ઞાની જન સુખ દુઃખ રહિત ન કોય,
જ્ઞાની વેદે ધૈર્યથી અજ્ઞાની વેદે રોય "

[illegible]

[illegible] આ [illegible] ગતિને વિષે પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે તેમા મુખ્યપણે અશાતા આ [illegible] કારણથી તેને વિશેષ ક્લેશ થયા કરે છે, અથવા તે દુઃખ પ્રત્યે [illegible] અનાદિ અભ્યાસ છે તેથી અનંતઘણી નવીન અશાતા ઉત્પન્ન [illegible] કર્યા કરે છે અનંતકાળથી મહા મોહનીય કર્મના ઉદયથી સુખ- [illegible] અને પરિણામ આકુળ કરે છે, એટલે પાચ ઇન્દ્રિયના [illegible] અનંત અનંત એવી આ જીવ [illegible] સદ્‌ગુરુનો સયોગ થયો નથી અથવા [illegible] જો આગળથી હોત તો આવી અશાતાનું [illegible] કર્મને વિષે સમભાવ રાખી નિરંતર

[illegible]

સં. ૧૯૯૧ના ફાગણ વદ પાંચમના રોજ પ્રભુશ્રી આબુ પધાર્યા. ત્યાં શ્રી હીરાલાલ શાહે આગળથી જઇ 'શ્રબરી બંગલો' તૈયાર રાખ્યો હતો તેમાં લગભગ ત્રણેક માસ રહેવાનું થયુ.

આ દરમિયાન આહોરના મુમુક્ષુભાઇઓની અત્યંત આગ્રહભરી વિનતિથી તેઓશ્રી શ્રીહીરાલાલ, શ્રી નાટાજી આદિ બધા મુમુક્ષુઓ સાથે ૧૧ દિવસ આહોર પધાર્યા હતા અને ત્યાં ઘણા જીવોને ધર્મરંગ ચડાવી સન્માર્ગ સન્મુખ કર્યા હતા. પછી ચૈત્ર વદ ૨ના રોજ આહોરથી આબુ પાછા આવી ગયા.

તે દરમિયાન શ્રી દેલવાડાનાં દેરાસરોમાં અનેકવાર જઇને ભક્તિ ચૈત્યવંદન આદિ કરતા. અચળગઢના મંદિરમાં પણ શ્રી આત્મસિદ્ધિજીની પૂજા ભણાવી હતી. તેમ જ ત્યાં પ્રભુશ્રી આઠેક દિવસ રહ્યા હતા.

આબુના નિવાસ દરમિયાન લીમડી, જસદણ, સાણંદ, વગેરેના રાજાઓ તથા ભાવનગરના દિવાન શ્રી પટ્ટણી વગેરે શ્રી હીરાલાલ દ્વારા પ્રભુશ્રીનું માહાત્મ્ય સાંભળી પ્રભુશ્રી પાસે વારંવાર આવતા અને કલાકો સુધી બોધ સાંભળવા બેસતા તેમના નિમિત્તે અદ્‌ભુત બોધની વૃષ્ટિ થતી. અને લીમડીના ઠાકોરની ઇચ્છાથી શ્રી 'આત્મસિદ્ધિ'ના અર્થ પણ પ્રભુશ્રી સમજાવતા હતા. એમ સૌને સંતોષ તેમ જ આત્મલાભ મળતો

ત્યાં છેલ્લા દશેક દિવસ દરમિયાન આબુના પહાડ ઉપર જુદી જુદી દિશાઓમા ડુંગરોમા, ગુફાઓમાં, જંગલોમાં તેઓશ્રી નીકળી પડતા. તેમની પાછળ મુમુક્ષુ સમુદાય પણ નીકળી પડતો. પછી ત્યા ભક્તિનો અપૂર્વ રંગ જામતો. એવી રીતે અનાદ્રા પૉઇન્ટ એકવાર બધા ગયા હતા. ત્યાં ભક્તિના પદો બોલ્યા પછી ગોળ ફરતાં ફરતાં 'મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે' એ પદ પ્રભુશ્રી પોતે બોલાવતા અને બધાંય ઝીલતાં. એમ ભક્તિનો રંગ જામ્યો હતો. ભક્તિ પૂરી થયે સહુને મંત્ર-સ્મરણ કે 'શુદ્ધતા વિચારે ધ્યાવે૦' એનું રટણ કરતાં કરતાં પાછા ફરવાની આજ્ઞા થઈ હતી.

આ જ રીતે અર્બુદાદેવી. સનસેટ પૉઇન્ટ, રામકુંડ ઉપર દેડકાશિલા, ક્રૉસ પૉઇન્ટ, પાંડવ ગુફા. ટ્રેવર સરોવર અને વસિષ્ઠ આશ્રમ આદિ સ્થળોએ કલાકો સુધી ભક્તિનો રંગ જામતો અને સર્વને અદ્‌ભુત ધર્મરંગ ચડતો હતો.

વસિષ્ઠ આશ્રમમાં આત્મસિદ્ધિની પૂજા ચાલતી હતી ત્યા પ્રભુશ્રી ઘણા ઉલ્લાસમાં આવી ગઈ

"કોઈ માધવ લો, હાંરે કોઈ માધવ લો;
આ તો મને મટુકીમાં ઘાલી, ગોપીજન લટકે ચાલી.
મહે કોઈ માધવ લો, અચળ પ્રેમે માધવ લો."

તે જ દિને તેમણે [illegible]. પછી બોધ કર્યો: "ભક્તિ તો સારી થઈ. નિર્જરા થઈ પણ પ્રેમ [illegible] નથી. ભક્તિ શું? [illegible] કોના ઉપર? [illegible] આત્મા ઉપર પ્રેમ પ્રીતિ કરવાની છે."

બધા મુકામ ઉપર પાછા ફર્યા ત્યારે બધાને પૂછ્યું : "ત્યાં શું જોયું ? ક્યાંની [illegible] કરી ? આત્મા જોયો ? કોઈએ આત્મા જોયો ?"

આ પ્રમાણે ત્રણેક માસ આબુ રહી [illegible] ના રોજ પ્રભુશ્રી ત્યાંથી સિદ્ધપુર શ્રી [illegible] સ્વામીના આશ્રમમાં ચોકેક દિવસ રોકાઈ પછી અમદાવાદ થઈ [illegible] આવ્યા.



૨૨

સં. ૧૯૯૨ના [illegible] થી પ્રભુશ્રીની તબિયત નરમ થઈ. ડૉક્ટરોએ સંપૂર્ણ આરામ લેવાનું કહ્યું. દર્શન, બોધ, સમાગમ સર્વ લાભ બંધ થયો. [illegible] દિવસમાં એકવાર દર્શન કરવાનું માત્ર છૂટું રાખ્યું.

એકવાર [illegible] કહ્યું. [illegible] પ્રસાદ [illegible] બધી પ્રસાદી બંધ થઈ.

પ્રભુશ્રીએ [illegible] 'બધી બંધ થઈ' [illegible] બોલ્યા :—

"આત્મા જોયો સર્વ આત્મા છે. [illegible] આત્મા જ જોયો છે. [illegible] છે ? [illegible] છે ? [illegible] જ [illegible] છે."

[illegible] નરમ તબિયત [illegible] નાસિક [illegible] આવ્યાં.

[illegible] સં. ૧૯૯૨ના [illegible] :

"[illegible]"

[illegible]

એમ લાગે: 'મંત્ર આપવો, વીસ દોહરા, યમનિયમ, ક્ષમાપનાનો પાઠ, સાતવ્યસન, સાત અભક્ષ્ય જણાવવા. તને ધર્મ સોંપું છું." (શ્રી બ્રહ્મચારીની નોંધપોથી)

વળી ચૈત્ર વદ છઠ્ઠના રોજ પ્રભુશ્રીજી પ્રકાશે છે:—

"આત્માને મૃત્યુ મહોત્સવ છે. એક મૃત્યુ મહોત્સવ છે'—

વિશ્વભાવ વ્યાપી તદપિ એક વિમલ ચિદ્રૂપ;
જ્ઞાનાનંદ મહેશ્વરા, જયવંતા જિનભૂપ

એક આત્મા બીજું કાંઈ નહિ તેનો મહોત્સવ.

શેઠ, ચુનીભાઈ, મણીભાઈ, સોભાગભાઈ, પરીખ, (કાઠિયાવાડવાળા) વનેચંદ, મંડળ સ્થાપ્યું છે, કૃપાળુ દેવનું. આત્મા ધર્મ – આજ્ઞાએ ધર્મ. કૃપાળુ દેવની આજ્ઞા. બ્રહ્મચારીને પણ લીધો સઉની નજરમાં આવે તે પ્રવર્તન કરવું આજ્ઞા કૃપાળુ દેવની જે આજ્ઞા છે તે. **आणाअे धम्मो, आणाअे तवो ।** મૂળમાર્ગ. શેઠ, ચુનીભાઇ, મણીભાઈ, પરીખ, વનેચંદ પકડનાર માનું છું હું. મોટાને ગમે તે બીજાને લેવા. તે એમનો અધિકાર છે. કોઈને લેવો ન લેવો તે પ્રમાણે લેજો.

પરમ કૃપાળુ દેવનું શરણુ છે તે માન્ય છે....સૌ સંપે મળીને રહેજો.

કૃપાળુદેવે મને કહ્યું છે તે વગર વાત નથી, ગુરુદેવ સહજાત્મસ્વરૂપ રાજચંદ્રજી કૃપાળુ દેવ છે આત્મા છે જેમ છે તેમ છે....એક મૃત્યુ મહોત્સવ. 'ધિંગ ધણી માથે કિયા રે કુણ ગંજે નર ખેટ.' બીજે હવે નથી....એની શ્રદ્ધા અને પ્રતીતિ. બસ, આણાએ ધમ્મો આણાએ તવો, મુદ્દો એજ. વાત એજ છે બીજી લીધી નથી. દૃષ્ટિની ભૂલ નથી. જે છે તે છે. એક પરમ કૃપાળુ દેવ—'થાવું હોય તેમ થાજો રૂડા રાજને ભજીએ'

આ પુદ્ગલ છે. આત્મા નથી સંજોગ છે. સંજોગનો નાશ છે. હીરાભાઈ ઝવેરીને પણ લેવાના છે મોટ છે. પરમ કૃપાળુ દેવને પકડેલા છે જેનો વિશ્વાસ એને માન્ય છે.

વિરામ પામું છું. વિરામ પામું છું. ખમાવું છું. એક આત્મા સિવાય બીજી વાત નથી. પરમ કૃપાળુ દેવે કહ્યું હતું "મુનિઓ, આ જીવને (પ્રભુશ્રીને) સમાધિમરણ સોભાગભાઈની પેઠે થશે." જે સોભાગભાઈને ધ્યાન હતું તેજ છે. બીજુ કઈ માન્ય નથી બીજું કંઈ સમજીએ નહિ. પરમ કૃપાળુ દેવ માન્ય છે. પુદ્ગલની અથડામણી. રાખનાં પડીકાં. નાખી દેવા યોગ્ય છે.

[illegible] પરમ કૃપાળુ દેવની દૃષ્ટિવાળાનું કલ્યાણ છે. ભાવના છે એ મોટી વાત છે. ફૂલ નહિ અને ફૂલની પાંખડી. કૃપાળુ દેવની દૃષ્ટિ ઉપર બધા આવે છે. સૌનું કામ થઈ જશે. [illegible] હોય તો શું?"

સંવત ૧૯૯૨ના વૈશાખ સુદ આઠમના રોજ નિત્યનિયમાનુસાર સાંજનું દેવવંદન કરી [illegible] 'અપૂર્વ અવસર' બોલવાનું સૂચવેલ.

[illegible] રાત્રિના ક. ૮, મી. ૧૦એ બ્યાશી વર્ષની [illegible] પરમ સમાધિમાં સ્થિર થઈ, નાશવંત દેહનો ત્યાગ કરી

પરમપદ પ્રત્યે પ્રયાણ કરી ગયા! [illegible] ભક્તિભાવે [illegible] કરુણામૂર્તિ પ્રભુશ્રીના પરમ પુનિત પદારવિંદને! અમે [illegible] ત્રિકાળ [illegible] નમસ્કાર હો!

પ્રભુશ્રીએ ત્યાર બાદ સં. ૧૯૭૭ થી ૧૯૯૨ સુધી [illegible] ઉપદેશામૃત, [illegible] સત્સંગ, ભક્તિ અને સદ્ધર્મ માર્ગનાનુ અનુપમ ઉદ્યોત [illegible] કરી અનેક [illegible] આત્માર્થીઓને સન્માર્ગ-સન્મુખ કર્યા.

તેઓશ્રીએ [illegible] ઉપદેશ [illegible] સંગ્રહ [illegible] ઉપદેશામૃત [illegible] પ્રસિદ્ધ થયેલ છે.

કરુણામૂર્તિ, પરમશાંતસ્વરૂપ, [illegible] શ્રીમદ્ [illegible] આત્માર્થી [illegible] "[illegible]" [illegible] (શ્રી ઉપદેશામૃત). [illegible] શ્રીમદ્ [illegible] પ્રતિબિંબિત [illegible] અનેક [illegible] (બાળજીવો) [illegible] કરી [illegible] અનેક [illegible] થાય છે.

[illegible] આધ્યાત્મિક [illegible] છે. [illegible] થાય છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રશસ્તિ

(શિખરિણી)

અહો ! આત્મારામી, મુનિવર **લઘુરાજ** પ્રભુશ્રી,
કૃપાળુની આજ્ઞા ઉર ધરી કરી વ્યક્ત શિવશ્રી;
તમે ઉદ્ધાર્યા આ દુષમ કળિકાળે જન બહુ,
કૃપાસિંધુ વંદું, સ્વરૂપ–અનુભૂતિ–સ્થિતિ ચહું. ૧

કૃપાળુની આજ્ઞા મુજ ઉર વિષે નિશ્ચળ રહો,
ગુરુ જ્ઞાનીયોગે ભવજળ તણો અંત ઝટ હો;
સદા સેવી એના વિમલ વચનામૃત શ્રુતને,
સદાનંદે મગ્ન ભજું હું સહજાત્મસ્વરૂપને. ૨

(વસંતતિલકા)

શ્રી **રાજચંદ્ર** ગુરુવર્યતણા પ્રતાપે,
અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રગટાવી પ્રભુશ્રી આપે;
વર્ષાવી બોધતણી અમૃતવૃષ્ટિ આ જે,
થાઓ મુમુક્ષુજનને શિવસૌખ્ય કાજે. ૩

જે ભવ્ય આ જીવન જ્ઞાનીતણું સુણીને,
સંભાળશે સહજ—આત્મસ્વરૂપ–શ્રીને;
સંસાર–સાગર અપાર તરી જશે તે,
શાંતિ સમાધિ સુખ શાશ્વત પામશે તે. ૪



શ્રીમદ્ લઘુરાજસ્વામી (પ્રભુશ્રી)

ઉપદેશામૃત

☆

પ્રાસ્તાવિક

શ્રીમદ્ લઘુરાજસ્વામી (પ્રભુશ્રી)

ઉપદેશામૃત

પત્રાવલિ

૧ [illegible]

ૐ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૨ [illegible]

[illegible]

[illegible]

દોષ દેખું છું. પ્રભુ, હું ઝઘડો મચાવી રહ્યો છું. આમથી આમ અને આમથી આમ પરિણામને ખાંપું છું, પણ વળી આમથી બીજાં પેસી જાય છે. વળી તેની સામો થઈ તેનો તિરસ્કાર કરું છું ત્યારે ભાગી જાય છે.

હે! પ્રભુ, તમારાં વચનને ધન્ય છે! હે માવીતર, તમારો આધાર છે. હે! પ્રભુ, આપનાં અમૃતતુલ્ય વચનનો આ રંકને જોગ મળ્યો તેથી કરીને હે! પ્રભુ, જરા શાંતિ થઈ. નહીંતો હે! નાથ, મારી કોઇ ગતિ નહોતી. હે! પ્રભુ, તમારું શરણુ ભવોભવ હજો. હે! નાથ, નોંધારાના આધાર, હે! પ્રભુ, એક જ્યારે આપનું શરણું ગ્રહણ કરું છું ત્યારે સંકલ્પ–વિકલ્પ બંધ પડે છે. અને તે પરમ શાંતિને આપે છે. તેથી વૈરી માત્રનો નાશ થાય છે અને મને ત્યારે સારું લાગે છે. તકરારવાળી વૃત્તિઓમા મને કંઈ કળ ન પડે ત્યાં એક ધ્યાનથી પ્રભુનું શરણુ ગ્રહણ કરું છું, ત્યાં સુખ થાય છે વળી ચિત્ત પણ ફરતું હોય છે ત્યા પણ એક પ્રભુનું શરણુ જેટલી વાર સ્મૃતિમાં રહે છે તેટલી વાર આનંદ થાય છે. વળી કષાયાદિ જે વિષાદ કોઈ વચન સાંભળ્યેથી ઊઠે તેને ભૂલી જવાતું ન હોય અને ખેદ આવ્યા કરે તેમ હોય તેનો ઉપાય પણ હે! પ્રભુ, એકચિત્તે કરી જ્યાં પ્રભુમાં ચિત્ત કરુ છુ એટલે શાંતિ થાય છે. હે! નાથ, એવી અપૂર્વ વસ્તુ તમોએ મને આપી છે. હે! નાથ, તે વિના મારો કોઈ પ્રકારે બચાવ થતો નથી. તમારુ ભવોભવ હજો શરણું, પ્રભુ તમારું. એ જ વિનતિ.



૩ શ્રાવણ વદ ૫, બુધ, ૧૯૫૩

શ્રી પ્રગટ સદ્‌ગુરુદેવ સહજાત્મસ્વરૂપ, ત્રિકાળ નમસ્કાર!

આ સંસારના પ્રસંગમાં મોહમમત્વ વડે વહેવારમાં આસક્ત વૃત્તિને અટકાવનાર, પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયને રોકનાર, કષાયો મોળા પડવાનું કારણ એક સત્પુરુષના ઉપદેશથી થયેલો બોધ પરમ કલ્યાણકારી છે. જ્યાંસુધી આ જીવ તે સદ્‌બોધ અને સદ્‌ગુરુએ કહેલાં સત્શાસ્ત્રોને અવગાહતો નથી ત્યાંસુધી તેને બાહ્ય વૃત્તિ રહે છે.



૪ કરમાળા, જી. સોલાપુર,

ૐ (ચાતુર્માસ), સં. ૧૯૫૮

તત્ સત્

શ્રીમદ્ પરમ વીતરાગ સદ્‌ગુરુદેવને નમોનમઃ

મુનિશ્રી લક્ષ્મીચંદજી આદિ મુનિવરો પ્રત્યે,

[illegible] મુનિશ્રી આદિને. યથાયોગ્ય નમસ્કાર પ્રાપ્ત થાય. મુનિશ્રી દેવકીર્ણજીના દેહત્યાગ [illegible] ખેદ થયો છે વળી તમ પ્રત્યે પણ ખેદ થયો સંભવે છે.

આગળ પાછળ ચાલ્યુ જવાનુ છે. એમ જાણી, ખેદ કરવો ઘટતો નથી. વળી હે! મુનિવરો, તમને જે ખેદ મુનિ દેવકીર્ણજીના વિજોગનો છે તે ખેદ ત્યાગ–વૈરાગ્યમાં વર્તાવવો ઘટે છે. તેમજ મરણ સદા સ્મૃતિમાં રાખી ક્ષણે ક્ષણે ભૂલવા જેવું નથી એમ જ્ઞાની સત્પુરુષનુ કહેવું છે એમ સમજી પ્રમાદ છોડી, ભક્તિ વૈરાગ્ય અને શાસ્ત્રનુ વાચવું વિચારવું, અવલોકન કરી ધ્યાનમા લેવું ઘટે છે. જેથી કરીને પરભાવ ભૂલી જવાય એમ કર્તવ્ય છે. તેની સાથે રસાદિનો ત્યાગ ઘટે છે. હે! મુનિવરો, મહાત્માપુરુષે કહ્યુ છે તે યાદ લાવવા જેવું છે કે

" પ્રીતિ અનંતી પરથકી, જે તોડે તે જોડે એહ;
પરમ પુરુષથી રાગતા, એકત્વતા દાખી ગુણ–ગેહ. "

એમ સદ્ગુરુદેવનુ પણ કહેવું છે તે યાદ લાવી, પાંચમા સુમતિનાથનું શ્રી આનંદઘનજીકૃત સ્તવન મુખપાઠ કરી વિચારવા જેવું ઘટે છે, તેમ વર્તન કરવું ઘટે છે.



૫ ભાદરવા વદી ૭, શનિ, ૧૯૫૮

યથાતથ્ય સ્વરૂપને પામ્યા તે પુરુષની શ્રદ્ધા, સન્મુખ દૃષ્ટિ તે સદ્ગુરુની આજ્ઞા ત્રિકરણયોગે સાધન કરતા સમયે સમયે જે તે ધર્મમા પરિણમી રહ્યા છે તેને નમસ્કાર હો! નમસ્કાર હો!

બીજુ કાંઈ શોધ મા એક સત્પુરુષ પ્રત્યે એકનિષ્ઠાએ તેના વિજોગમા પણ સર્વ યોગ અર્પણ કરી આત્મજાગૃતિમા અખંડ રહ્યા છે, તેની આજ્ઞાએ યથાર્થ સ્વરૂપ જાણ્યુ છે, શ્રધ્યુ છે, વેદ્યુ છે, વેદે છે, ત્રિકાલ તે જ છે તે યથાતથ્ય સ્વરૂપ જાણનારની પ્રતીતિ કર્તવ્ય છે. તે સ્વરૂપ નહીં જાણનારને, દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુદેવે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યુ છે તે સ્વરૂપની ભાવનાએ ખરા આત્મભાવે તે જ મને હો, તે જ મારે માન્ય છે, એમ વિચારી 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' પ્રત્યેનું ધ્યાન ક્ષણે ક્ષણે સ્મૃતિમાં લાવવાની ભાવનાએ વર્તવુ કર્તવ્ય છેજી.

ઉદય આવેલાં કર્મ સમભાવે જ્ઞાનીપુરુષ સહન કરે છે. અનંતી વેદના નરકાદિકની ઉદય આવ્યે જીવે ભોગવી છે. શાતા–અશાતા બેઉનો અનુભવ સત્પુરુષના બોધે વિચારવા યોગ્ય છે. કોઈ પણ વિકલ્પ કરવા જેવું નથી. ફક્ત એક સ્મરણ કર્તવ્ય છે. દૃષ્ટા તરીકે રહી વર્તવા યોગ્ય છે જે દેખાવમા આવ્યુ તે જવાનું છે, તેમ વિચારી જૂઠાભાઈ ઉપરનો પત્ર છે, જેમાં હું તમારી સમીપ જ છુ એમ રાખી જાગૃતિમા રહેવાની ભલામણ જ્ઞાની પુરુષે કરી છે તે પત્ર,

વળી—" भीसण नरयगईए, तिरियगईए कुदेवमणुयगईए:
पत्तोसि तिव्व दुक्खं, भावहि जिणभावणा जीव."

તેમજ [illegible] ઉપરનો પત્ર છે તે વિચારશો.



૬ [illegible]

ૐ [illegible]

[illegible]

[illegible]

૭ નડિયાદ, [illegible]

ૐ [illegible]

[illegible]

[illegible]

૮ [illegible]

ૐ

[illegible]

[illegible]

હે! પ્રભુ, હવે તો આપણે બન્ને જણા એકક્ષેત્રે, સતસમાગમે શાતા-અશાતા, સુખ કે દુઃખ સમપરિણામે વેદી કાળ વ્યતીત કરશુ એમ મનમા આવી જાય છે.



૯ ચકલાસી, માગશર વદ ૨, શનિ, ૧૯૭૧

આપને જણાવવાનુ તે પ્રથમ પત્રથી લખેલ, વળી અત્રે આ પત્રથી લક્ષમાં રાખશો. લખવાનું કે કૃપાળુદેવ પ્રભુની આજ્ઞા આપને છે. તે ધ્યાનમાં લઈ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અનુસાર જે ક્ષેત્રે વિચરતાં આત્મહિત થાય તેમ અપ્રતિબદ્ધતા, અસંગતા, જગતના સર્વ ભાવો પ્રત્યે ઉદાસીનતા રાખી, હૃદયને નિર્મળ કરી, આખા વિશ્વને ચૈતન્યવત્ જોવાના વિચારમા મનને જોડજો વળી શ્રી સદ્‌ગુરુની મુદ્રા વીતરાગ ભાવે ધ્યાનમાં અવલોકન કરતા રહેશો, સુખ-સમાધિ શાંતિથી વિચરજો

મુનિ૦૦૦૦૦૦૦ને, મારા આત્મભાવે યથાયોગ્ય નમસ્કાર પ્રાપ્ત થાય, એમ કહીને કહેશોજી: "આપ તો મહા ગુણી છો! પરમ આત્માર્થી છો! આપશ્રીએ કૃપાળુદેવ પ્રભુની શ્રદ્ધા, રુચિ, આસ્થા ગ્રહણ કરી, તેથી આપ કૃતકૃત્ય! ધન્ય ધન્ય છો! ધન્યવાદપૂર્વક પરમ ઉલ્લાસભાવથી તમ આતમ પ્રત્યે નમસ્કાર હો! નમસ્કાર હો! આપ તો અવસરના જાણ છો. ત્યાં મુનિશ્રી મોહનલાલજી પાસે રહી જેમ બને તેમ આત્મહિત, કલ્યાણ થાય તેમ કરી, આત્માનું કલ્યાણ કરો એજ મારી આશિષ છે. તમારી જય થાઓ!"



૧૦ નડિયાદ, સં ૧૯૭૧

ૐ ઇ. સ. ૧૯૧૫

તત્ સત્

આપશ્રીએ સદા આનંદમાં રહેવું કૃપાળુદેવ સર્વની સંભાળ લે છે. દ્રષ્ટા તરીકે જોયા કરવું. જગતના સર્વ ભાવ ભૂલી જવા માટે પ્રયત્ન કરવું. સર્વ ભાવ પ્રત્યે ઉદાસીનતા એટલે સમભાવ રાખી, હૃદયને નિર્મળ કરી, આખા જગતને ચૈતન્યવત્ જોવાના વિચારમાં મનને જોડજો તથા પ્રભુ એટલે કૃપાળુદેવ શ્રી સદ્‌ગુરુ પ્રભુની મુદ્રાછબી હૃદયમંદિરમાં સ્થાપી, ખડી કરી મનને ત્યાં પરોવજો પરમ શુદ્ધ ચૈતન્યનું નિવાસધામ એવો જે શ્રી સદ્‌ગુરુનો પવિત્ર દેહ તેનું વીતરાગ ભાવે ધ્યાન કરવાથી પણ જીવ શાંત દશાને પામે છે, એ ભૂલવા જેવું નહીં. ક્રમે ક્રમે સર્વ આવી મળશે.



૧૧ નડિયાદ, સં. ૧૯૭૧,

તા. ૧૦-૩-૧૫, શનિ.

[illegible] મુમુક્ષુઓએ ભૂલવા જેવું નથી. જીવે

અનંત દેહ ધારણ કર્યા છે; જે જે દેહ ધારણ કર્યા તે તે દેહને વિષે તેણે મમત્વબુદ્ધિ કરી છે, અને તેની સાથે દેહના સંબંધીઓ—સ્ત્રી, પુત્ર, પિતા, માતા, ભાઈ [illegible] કુટુંબાદિકને વિષે [illegible] સ્નેહથી મમત્વબુદ્ધિ કરીને અનંતકાળથી આત્માને રખડવું પડયું છે. [illegible] દેહ જો સર્વ મમતા છોડીને આત્માર્થે ગળાશે તો નવો દેહ ધારણ કરવો નહિ પડે અને તે મમતા છોડવાનું નિમિત્ત સત્સંગ, સત્શાસ્ત્ર છે તેનો નિરંતર [illegible] [illegible] નિવૃત્તિ થવાની વાત વિશેષ વિચારવા યોગ્ય છે. પરમાત્મા ભક્તોને [illegible] આપવા કરતાં ભક્તિ આપવામાં કૃપણ છે; અને ભક્તને પરમાત્માની ભક્તિ એ જ તેનું જીવન છે. [illegible]

"[illegible]
[illegible]"

[illegible]

૬૨ નડિયાદ, [illegible] ૧૨, શુક્ર, ૧૯૩૧

"[illegible]"

[illegible]

[illegible] શાંતિ શાંતિઃ

૬૩ નડિયાદ, [illegible]

[illegible]

[illegible]

૬૪ [illegible]

[illegible]

૧૫ નડિયાદ. તા. ૯–૮–૧૫, સં. ૧૯૭૧

આપને જે સત્ મારગની ઇચ્છા છે, જે આપના અંતઃકરણથી દર્શાવી તેવી ભાવના કર્તવ્ય છે. આગળ ઉપર આપને તે ભાવનાથી લાભનુ કારણ બનશે એમ સમજાય છે. સત્સંગ મોટી વસ્તુ છે તે આપને વિચારવાલાયક છે પ્રાણી માત્રને સુખની ઇચ્છા છે, અને દુઃખોથી મુક્ત થવું એમ વિચારી ઘણા પ્રયત્ન કરે છે. અથવા ઘણા દર્શનથી તે જીવો દુઃખથી મુકાય તેમ સમજી પોતાના મતનો આગ્રહ કરીને ધર્મ કરે છે; પણ 'ધર્મ' વસ્તુ શું છે તેનું એ જીવોને ભાન નથી તે વિષે વચનામૃતમા શ્રી કૃપાળુદેવે પ્રકાશ્યુ છે

આ પત્રાંક વાંચી આપનાથી સમજાય તે જણાવશો

'આતમ ભાવના ભાવતા જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે'

૧૬ કાણીસા, ચૈત્ર સુદ ૪ ગુરુ, ૧૯૭૨

બીજુ હવે આપને સ્મૃતિમાં રહેવા સૂચના લખી જણાવું છું; હે ! પ્રભુ, આપનું હૃદય કોમળ છે, સરળ, બહુ લાગણીવાળું છે, માટે જણાવું છું:—

અમો એવી આજ્ઞા ખાસ કરતા નથી કે જેથી કરી આત્માને બાધ થાય. સાક્ષાત્ અમારા આત્મા સમાન જાણી, બીજાને બાધ થાય તેમ અમે આજ્ઞા કરતા નથી, તેમ અમોને પણ બાધ થાય તેમ કરતા નથી માટે તે ખ્યાલમા–લક્ષમાં રાખી સુખ–સમાધિમાં આત્મભાવે–ભાવનાએ રહેશોજી, કોઈ ચિન્તા કરશો નહીં. 'ફિકરકા ફાકા ભર્યા તાકા નામ ફકીર.'

"ડગમગ હાલી શાને કરે, તારુ ધાર્યું ન થાય,
ગમતુ થાશે ગોવિન્દનુ, કોનુ જાણ્યુ ન જાય ૧

ઋણ સબંધે આવી મળ્યા, સુત, વિત, દારા, દેહ;
લેવા–દેવા જ્યારે મટે, માર્ગે લાગશે તેહ. ૨

નિશ્ચે જાણો રહેવુ નથી, જૂઠો જગ–વિશ્વાસ;
એકલો જાશે તું અવશ્ય, આશ પરિહર ઉદાસ. ૩

દાતાર [illegible] સંસારનો, સ્વારથનો છે સ્નેહ;
અંતે કોઈ કોઈનુ નથી, તુ તો તેહનો તેહ ૪.

[illegible] પેટ ન જડે નામ ને રૂપ;
[illegible] તેવુ કાષ્ટસ્વરૂપ ૫.

[illegible] અવિચાર,
[illegible]

"કક્કા કર સદ્‌ગુરુનો સગ, હૃદયકમળમાં લાગે રગ,
અતરમા અજવાળું થાય, માયા મનથી દૂર પલાય;
લિગવાસના હોયે ભંગ, કક્કા કર સદ્‌ગુરુનો સગ. ૩.

યય્યા ઓળખાણ નહિ જેહને, સશય શોક સદા તેહને,
આતમબુદ્ધિ ન ઊપજે કદા, આશા તૃષ્ણા બહુ આપદા;
દેહદૃષ્ટિ દેખે દેહને—યય્યા ઓળખાણ નહી જેહને." ૪

આત્માને લક્ષમાં રાખવા યોગ્ય છે, કર્તવ્ય છે. સંભારી યાદ કરશોજી.



૧૯ જૂનાગઢ, અષાડ સુદ ૫, બુધ, ૧૯૭૨

શ્રી પ્રગટ પુરુષોત્તમસ્વરૂપ સહજાનંદી શુદ્ધ ચૈતન્ય પ્રભુને નમોનમઃ

આ પત્ર સાથે પદ મોકલ્યાં છે; તે બને તો, મુખપાઠ થાય તો કરશોજી.

તીર્થની જગ્યા, વન-ઉપવન, વાડી, એકાત જ્ઞાન-ધ્યાન-જોગીઓને વૈરાગ્યનાં સ્થળો અત્રે સારાં છે. તેવાં નિમિત્તના કારણે શાતિ છે જી; ઉપાધિ નથી, પ્રતિબંધ સહેજે અત્રે નથી.

પહેલું પદ
(પદની લયનો રાગ—કાફી)

યોગી એકીલા રે! નહિ જેને સગ કોઈ,
શિષ્ય તે સાચા રે! તેની સોઈ નવ જોઈ. યોગી૦ ૧. (એ ટેક)

એકલો વાસ વસે જગલમા, અખંડ આઠે જામ,
ભેગા થાય કે સળગી ઊઠે છે, વેચવુ છે કશું દામ?
સિદ્ધાન્ત એ જાણે રે! વસે જોગી સહુ ખોઈ યોગી૦ ૨.

ઘૂઘરો એક હશે બાંધેલો, અવાજ તેનો નવ થાય,
દસ-વીસ જો ભળી બેસે તો, ઘોંઘાટથી માર ખાય,
મૂર્ખ ન સમજે રે! કર્યું-કાર્યું નાખે ધોઈ. યોગી૦ ૩

એ સિદ્ધાન્ત સમજીને સાચો, એકલો રહે યોગીરાજ,
કર્મયોગે વનિતામા વસતુ, તોપણ એકલો રાજે ગજ,
નૃપ સૌ એકે રે! ઝાઝે મૂઆ છે કોઈ યોગી૦ ૪

પરિગ્રહ ને ધનમદ નહિ જો, તો એકલો રે'વાય,
નહીં તો નગર ભેળાતી વળગશે, અહીંથી તહીંથી ભરાય,
[illegible] એકલા રે! ઘણા સુખી હોય યોગી૦ ૫

બીજું પદ

[illegible] રે! કિન્નુ કોને નહિ, રે! કોને નહિ,
[illegible] નહિ અતરનો ના બોલે રે!
—કિન્નુ૦ (એ ટેક)

સાક્ષાત્ અમારા આત્મા છો અંતરમાં કાંઈ વિકલ્પ લાવશો નહીં. આપને વિચારવા માટે કંઈ કોઈ મર્મ દોહરામાં છેજી, પણ 'ધર્મ' છે તે અદ્ભુત છે. અજર, અમર, અવ્યાબાધ, શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ-પ્રકાશ, ઘટપટ-અંતરજામી, બ્રહ્મસ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ પુરુષને નમસ્કાર હો!

કયા કહિયે ?

"કહ્યા વિના બને ન કછુ, જો કહિયે તો લજ્જઈયે"

સત્ સાધુજી કાંઈ વાર્તા કરતા હોય તે સાવ જૂઠી દેખાય પણ સત્-ખરી માનવી, તે આપને કેમ લાગે છે? કોઈ પુસ્તકથી અમે વાંચ્યું છે. "सद्धा परम दुल्लहा."

२२ જૂનાગઢ, શ્રાવણ સુદ ૯, મંગળવાર, ૧૯૭૨

હે! પ્રભુ, આપે પૂર્વપક્ષીઓની જે મરજીઓ જણાવી તે ગુરુપ્રતાપે અમારા પણ ધ્યાનમાં છે હે! પ્રભુ. 'પૂઠ પાદશાહની છે' એમ કહેવાય છે કાંઈ વિકલ્પ કરવાનું થાય તેમ નથી; શાથી જે, દૂર છીએ એટલે તેમની વાત કાનમાં પડે નહિ તે તેમનું કલ્યાણ કરો. અમારે તો બધુંયે સારું છે, ત્યાં, કાંઈ કહેવું નથી, સાભળવું નથી, કોઈ સાથે પત્ર-વહેવાર નથી, સમભાવ છેજી. હવે તો જેમ હરિ રાખે તેમ રહેવા ઇચ્છા છે જોયા કરશું જે શું થાય છે. હે! પ્રભુ, આપ કાંઈ વિકલ્પ કરશો નહીં

બહારથી કોઈ પુદ્ગલ સાભળવાનું નિમિત્ત નથી તેથી શાંતિ છે. ફક્ત અંતરવૃત્તિઓ, જેમ સહજ સદ્ગુરુશરણથી શાંત થાય તેવો પુરુષાર્થ બને છેજી તેથી આનંદ થાય છે વહેવારથી જે યોગસાધન બને તે સહેજે સહેજે કરવામાં આવે છે, તેના દ્રષ્ટા રહેવાથી શાંતિ છેજી. એક આત્મા સિવાય બધું ખોટું ત્યાં વિકલ્પ શો?

શાંતિ. શાંતિઃ શાંતિ

२३ જૂનાગઢ, શ્રાવણ વદ ૨, સોમ, ૧૯૭૨

આપ પ્રત્યે અત્રેથી કોઈ પત્ર નહીં લખી મોકલવાનું કારણ, અત્રેથી પત્ર લખવા ચિત્તવૃત્તિ [illegible] છે અત્રે [illegible] સમાગમ વચનામૃત-શ્રવણ વિચાર અનુભવ થાય છેજી.

વૃદ્ધ અવસ્થાને કારણે દિન દિન પ્રત્યે દેહમાં શિથિલતા, અશક્તિ દેખાય છે. સમભાવે શુભાશુભ ઉદય દ્રષ્ટાભાવે [illegible] છીએ

અત્રે શાંતિ ગુરુપ્રતાપે છે નિવૃત્તિ ક્ષેત્ર અને યોગીઓને જ્ઞાનધ્યાનના મુકામ આદિ અત્રે તીર્થસ્થળમાં છે પણ આત્માર્થીને તો અનુભવ છે કે જે જ્ઞાનીઓ નિવૃત્તિ પામ્યા છે, સ્વરૂપ[illegible] છે, તેને સર્વત્ર નિવૃત્તિ છેજી

[illegible] તેનું વિસ્મરણ કરશોજી. ચિત્તની શુદ્ધિ કરી [illegible] આત્મસાધનની શ્રેણિએ ચઢવું. અનાદિકાળના દષ્ટિક્રમનું [illegible]

ગુણ અનંત પ્રભુ, તાહરા એ, કિમહિ કથ્યા નવ જાય;
રાજ પ્રભુના ધ્યાનથી, ચિદાનંદ સુખ પાય." ૪

૨૬ જૂનાગઢ, શ્રાવણ વદ ૦)), સોમ, ૧૯૭૨

આપ સર્વ મુમુક્ષુ ભાઈ (મ ડળ) ભગવાનની પાસે ભક્તિ-દોહરા આદિ-ભણી આનંદ લેશોજી. વળી નિવૃત્તિમા સર્વે ભાઈ ભેગા થઈ વાંચવા વિચારવાનું કરશો. ધર્મભક્તિ કર્તવ્ય છેજી. પરમકૃપાળુ દેવનો ચિત્રપટ છે ત્યાં પર્યુષણપર્વમાં નિવૃત્તિમાં મુમુક્ષુ ભાઇબેનોને દર્શન કરવાનુ બને તેમ કરવાની સ્મૃતિ આપને જણાવી છેજી. આપ તો તેમ કરતા જ હશો; પણ આઠ દિવસ ધર્મના છે. તે ખાસ નિમિત્ત બની આવ્યુ છેજી-કારણે કાર્ય થાય છેજી.

મોટા પુસ્તકમાં જે કહુ છે તે વાંચવું વિચારવું કર્તવ્ય છે. યોગ્યતા મેળવવાની જરૂર છેજી. ત્યાગ-વૈરાગ્ય ઉપશમ અને ભક્તિ વર્ધમાન થાય તેમ કરવું ઘટિત છે, તે જીવે સહજ સ્વભાવરૂપ કરી મૂક્યા વિના આત્મદશા કેમ આવે ? સ્વાર્થીપણાથી, પ્રમાદથી જીવનું પુરુષાર્થ-બળ ચાલતું નથી. તમો સર્વ વિચારશો.

૨૭ જૂનાગઢ, ભાદરવા વદ ૭, સોમ, ૧૯૭૨

પરમાર્થમાં કાળ વ્યતીત થશે તેટલું આયુષ્ય સફળ છે; માટે, પરમાર્થ એટલે શું ? તે શોધી, તેમાં કાળ ગાળવો 'समयं गोयम मा पमाअे'

શાંતિઃ શાંતિ· શાંતિઃ

૨૮ જૂનાગઢ, ભાદરવા વદ ૮, મંગળ, ૧૯૭૨

અત્રે સુખશાતા ગુરુપ્રતાપે છેજી "જબ જાગેગે આતમા, તબ લાગેંગે રંગ." ઘણા દિવસથી વૃત્તિ હતી કે એકાંત નિવૃત્તિ લેવી; તે જોગ ગુરુપ્રતાપે બની આવ્યો છેજી. તે કે સત્સંગ એ ઠીક છે. પણ જ્યારે પોતીકો આત્મા આત્મવિચારમાં આવશે ત્યારે જ [illegible] નીકર [illegible] સત્સંગ કરે, પ્રત્યક્ષ સદ્‌ગુરુ પાસે પડ્યો રહે; પણ કલ્યાણ [illegible] કોઈ [illegible] વિચારો અને આત્મિક સુખ અનુભવમાં આવે છે, તે કહી [illegible] નથી. અનંત શક્તિ છે, સિદ્ધિઓ છે, પૂર્વ ભવ પણ જણાય છે, આનંદ આનંદ [illegible] ! [illegible] નથી. આપના ચિત્તને શાંતિ થવાનો હેતુ [illegible] કોઈને જણાવવાની જરૂર નથી.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિ·

વ્યવહારકાળ–નિશ્ચયકાળ.

"વ્યહાર કાલ સબસેં સૂક્ષ્મ 'સમય' નામવાલા હૈ, સો ઉપજે ભી હૈ, વિનસે ભી હૈ, ઔર નિશ્ચયકાલકા પર્યાય ઉત્પાદ–વ્યયરૂપ સિદ્ધાન્તમેં કહા ગયા હૈ. ઉસમેં અતીત, અનાગત, વર્તમાનરૂપ અનેક ભાવ હૈ.

"નિશ્ચયકાળ અવિનાશી હૈ."

"કાળલબ્ધિ લઈ પંથ નિહાળશું"

પુરુષાર્થ, તે સ્વસમય ઉપયોગ, તે કર્તવ્ય છે, પરસમય ઉપયોગ કર્તવ્ય નથી–રાગદ્વેષ જેમ બને તેમ કર્તવ્ય નથી.

ઉદય જોઈ ઉદાસીન (દિલગીર) થવું તે ચુકાવો (ભૂલ) છે. ઉદાસીનતા એટલે સમભાવ, તે જ વીતરાગતા, એ જ ચારિત્ર છે. એ જ કર્તવ્ય છે. અમૃતની સમૂલી નાળિયેરી–દ્રષ્ટાભાવ, ભેદજ્ઞાન અંતરવૃત્તિથી કર્તવ્ય છે; મૂળ આત્મા દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ; ઉપયોગ તે આત્મા; તે ભાવ પરિણામમાં આવવું તે કર્તવ્ય છે. બાકીનું ભૂલી જવું. "આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે," જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે. અંતરવૃત્તિ ઉપર ઉપયોગ રાખી બાહ્ય વહેવારે પ્રવર્તતાં આત્મા સન્મુખ છે. 'જગત આત્મવત્ જોવામાં આવે.' શું લખવું? કાંઈ આવડતું નથી. વૃત્તિ સંકુચિત થવાથી લખવા વૃત્તિ થતી નથી. પત્ર ૨૧૨ વિચારશોજી.

"સદ્‌ગુરુના ઉપદેશથી, સમજે જિનનું રૂપ;
તો તે પામે નિજદશા, જિન છે આત્મસ્વરૂપ"

"कम्मदव्वेहिं सम्मं संजोगो होइ जो उ जीवस्स ।
सो बंधो नायव्वो, तस्स वियोगो भवे मुक्खो ॥"



૩૧ જૂનાગઢ, આસો વદ ૧૧, શનિ, ૧૯૭૨

ધીરજ રાખવી. સમભાવે વેદવું. અવિષમ થવું, રહેવું યોગ્ય છે. વિષમ ભાવ થશે તો આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન થશે તો કર્મ બંધાશે. માટે સમભાવ રાખવો સમતા ક્ષમા દયા અને સદ્‌ગુરુ સમરણ 'સહજાત્મસ્વરૂપ' કર્તવ્ય છેજી

હે ! પ્રભુ, તે સ્વરૂપનું ઓળખાણ સત્સંગથી થાય છેજી. સદ્‌ગુરુ–ઓળખાણ નથી તેથી [illegible] તો જીવ કર્મને માટે કંઈ બાઝી જાય છે. માટે સત્શાસ્ત્ર વચનામૃત [illegible] સત્સમાગમથી સમકિત ભાવના રાખવાથી હરિગુરુ તેવો અવસર મેળવી આપશેજી. [illegible] કર્તવ્ય છે. [illegible] સહજાત્મસ્વરૂપનું સમરણ કરશોજી; વિસારવા જેવું નથી. [illegible] સમય સમય ઉપયોગ કર્તવ્ય છેજી



[illegible] તે બંધ [illegible] અને તેનો વિયોગ તે મોક્ષ છે.

૪૨ સનાવદ, સં. ૧૯૭૬; તા. ૨૬ જુલાઈ ૧૯૨૦

ગુરુભક્તિમા ગુરુના ગુણગ્રામથી કર્મની કોડ ખપે છેજી, તે કર્તવ્ય છેજી. હે! પ્રભુ, આપને એક ભલામણ છે તે પ્રથમ પણ કહેલ તે હવે પણ ધ્યાનમા લેશોજી. હે! પ્રભુ અમે તો આ યથાતથ્ય સદ્‌ગુરુના ભક્તના દાસના દાસ છીએ અને તે સદ્‌ગુરુ યથાતથ્યની ભક્તિ જે કરે છે તેને નમસ્કાર છેજી. હે! પ્રભુ, આપ સર્વના જાણવામા છે કે શ્રીમદ્ સદ્‌ગુરુ રાજચંદ્ર પ્રભુનો આ એક દીન શિષ્ય છેજી. તો હવે તે સ્વરૂપ યથાતથ્ય ક્યાં છે તે વિચારી ભક્તિ કર્તવ્ય છેજી.

"ઐસી કહાઁસે મતિ ભઈ, આપ આપ હૈ નાહિ,
આપનકુ જબ ભૂલ ગયે, અવર કહાઁસે લાઈ?
આપ આપ એ શોધસે, આપ આપ મિલ જાય."
(ગુરુગમ)

બીજું, મહાત્મા દેવચંદ્રજીની ચોવીસીનાં સ્તવન છે, તેમાંના ત્રીજા, ચોથા, પાંચમા, છઠ્ઠા, સાતમા તથા આઠમા સ્તવનને વાચી, વિચારી ધ્યાનમાં લેશોજી. તેમજ પરમ પ્રગટ પ્રભુ 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર' ગ્રંથ મધ્યે જે જે પત્રો છે તે વાંચવામાં, 'ઉતાવળ તેટલી *સાંસત,' 'કચાશ તેટલી ખટાશ' ગણી, ધીરજ કર્તવ્ય છેજી. સમતા, સમાધિમાં રહેજોજી. સમભાવ, ક્ષમા ધારણ કરવી. 'ઉતાવળે આંબા પાકે નહીં' એ કહેવત છે. હે! પ્રભુ, આપ સમજુ છો, શું લખું તે કાંઈ સૂઝતું નથી.

યોગ્યતાની જરૂર છે. કોને કહીએ? સન્મુખ દૃષ્ટિવાન જીવોનુ કલ્યાણ અવશ્ય થશેજી. તેવું જીવન પર્યંત રહેવું જોઈએ છેજી. એમ, આત્મા ખાસ ચિત્ર જેવો કરી મૂકી, જે જીવાત્માએ ભાવના ભાવી હશે તેને આત્મહિત અવશ્ય થશેજી; તે પોતપોતાને વિચારી જોવાનું છેજી. "જ્યાં શંકા ત્યાં ગણ સંતાપ"

બીજું, હે! પ્રભુ, ઉદય આવે તે, જીવાત્માએ સમભાવે વેદવું, તેવા પત્રો પરમકૃપાળુદેવની અમૃતવાણીથી પ્રકાશિત છે, તે વાંચી–વિચારી ધ્યાનમાં લેશોજી. તે આપને વાંચવા વિચારવા નીચે મુજબ ટાંચણ કરું છુજી. પત્ર ૧૨૫, ૪૧૪, ૪૮૭, ૪૯૪ એ આદિથી ધ્યાન-સમાધિ થાય તેવું છેજી. સત્સંગનો અંતરાય હોય ત્યારે તે આધારભૂત સત્પુરુષની વાણી વાંચવી તેમા કાળ વ્યતીત કરવો, અને તો બધાએ મળી ભક્તિભાવ કરી પત્ર ૨૨૬ આદિ વાંચી સત્પુરુષનાં વચન ધ્યાનમા લેવાં. જીવને ઢીલો મૂકવો નહીં નહિ તો આર્તધ્યાનાદિથી સત્યાનાશ વાળી મૂકશે. વૃત્તિને જેમ બને તેમ વાંચવા અથવા વિચારવામાં રોકી કાળ ગાળવાનુ કર્તવ્ય છેજી.

"ઊંચી ભૂમિકાને પામેલા મુમુક્ષુઓને પણ સત્પુરુષોનો યોગ અથવા સમાગમ આધારભૂત છે, એમાં સંશય નથી. નિવૃત્તિમાન દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવનો યોગ બનવાથી જીવ ઉત્તરોત્તર ઊંચી ભૂમિકાને પામે છે." પણ અંતરાય ઉદય વર્તતો હોય ત્યારે તો જેમ બને તેમ સમભાવ રાખશે, કાળ પરિપક્વ થશે જીવ અવશ્ય સમાધિને પામશે એમ વિચારી, [illegible] પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છેજી.

* [illegible]

[illegible]

[illegible] શાંતિ [illegible] શાંતિ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કાળ જાય છે તે પાછો આવતો નથી પરભાવની ચિંતવના, કલ્પના રાખી જીવ ભ્રમણામાં પડી કર્મ-બંધ કરે છે. વૃથા થોથાં ખાંડયા જેવું છે; જેટલો જેટલો સંજોગ મળવાનો છે તે મળી આખરે મુકાવાનો છે, પોતાનો થયો નથી, છતાં કલ્પના કરી જીવ ભૂલે છે, એમ વિચારી મન અથવા વૃત્તિ પરભાવમાં જતી રોકી વારંવાર સ્મૃતિમાં, આત્મ-ઉપયોગમાં લાવવા યોગ્ય છેજી. સર્વવ્યાપક સત્-ચિદ્-આનંદ એવો હું એક છું. એમ વિચારવું ધ્યાવવું; સહજાત્મ-સ્વરૂપ વચનથી ઉચ્ચારવુ -બોલવું. મનથી વિચારવું. ઉપર પ્રમાણે ધ્યાનમાં રાખી, લક્ષ રાખવા યોગ્ય છેજી-સહજાત્મસ્વરૂપ. બંધાયેલાને છોડાવવો છેજી. જૂનુ મૂકયા વગર છૂટકો નથી; જે દિ તે દિ મૂકવું જ પડશે. જ્યારથી આ વચન શ્રવણ થયુ ત્યારથી અંતરમાં ત્યાગ-વૈરાગ્ય લાવી, સુખદુઃખમાં સમભાવ રાખી શાંતિ ચિત્તમા વિચારી સમાધિભાવ થાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. સર્વ ભૂલી જવુ. આત્મા છે. માટે એક આત્મ-ઉપયોગમા અહોરાત્રિ આવવું. જ્યાં દૃષ્ટિ દ્રષ્ટામાં પડે છે, ત્યાં કર્મો આવે છે તે જવાની શરતે, બંધાયેલો છૂટે છે, તેમાં હર્ષશોક કરવા જેવું છે નહીંજી.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ

તા. ક. ઉપરનાં વચનો વિચારી લક્ષમા રાખવા યોગ્ય છેજી.

" માત્ર દૃષ્ટિકી ભૂલ હૈ, ભૂલ ગયે ગત એહ "



૪૪ સનાવદ, અધિક શ્રાવણ સુદ ૧૩, શુક્ર, ૧૯૭૬

વૃદ્ધાવસ્થાને લઈ શરીર ક્ષીણ થતું જાય છે. શુભાશુભ શાતા અશાતા-વેદનીયકર્મના ઉદયે આત્માના સમભાવ રાખી વીતરાગ ભાવનાએ વર્તવુ, એવી આજ્ઞા શ્રીમદ્ સદ્ગુરુ ભગવાનની છે. તે યથાશક્તિ આરાધવા યોગ્ય છેજી તે વિચારે શાંતિ વર્તે છેજી.

આપના પત્રથી ગોરજી લાધાભાઈનો દેહોત્સર્ગ થયો જાણી ખેદજનક વિચારી આત્મહિત થાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. કળિકાળ હાલમા વર્તે છેજી. લીધો કે લેશે એમ થઈ રહ્યુ છે છતા જીવ કયા કાળને ભજે છે, તે વિચારી આત્મકલ્યાણ થાય તે કાળ ભજવો યોગ્ય છે. અનાદિથી પરભાવ પ્રમાદ સ્વચ્છંદમા કાળ ગુમાવ્યો છે તે વિચારી, તેમ નહીં થવા દેવા સત્સંગ-સમાગમમા કાળ જાય તેવી વૃત્તિ રાખવી યોગ્ય છે.

વળી આપની વૃત્તિ સત્સમાગમ દર્શનાર્થે છે તે કર્તવ્ય છેજી, શાથી જે સંસાર-વ્યવહારના કામ કાજના પૂર્ણ થયાં નથી. પરમ કૃપાળુદેવે કહ્યુ છેઃ "જિંદગી ટૂંકી છે અને જંજાળ લાંબી છે, માટે જંજાળ ટૂંકી કર તો સુખરૂપે જિંદગી લાંબી લાગશે." તે વિચારી અવસરે તો આનંદિત થાય તેમ કરવું

અમે તો આ પર્યુષણ પર્વ કર્તવ્ય સમજીએ છીએ; કારણ, આપણા શ્રીમદ્ સદ્ગુરુ [illegible], વીતરાગતા ઉપાસવાની શિક્ષા શિરે ધારણ કરી, મતાંતરથી ઉત્પન્ન થતાં પર્યુષણ [illegible] પૃથક પૃથક સમુદાય પાળે પણ આપણે તો અહોનિશ શ્વાસોશ્વાસે વીતરાગતા, [illegible] ઉપાસવાની છે. તેના નિમિત્તભૂત તે પર્વ યથાશક્તિ આરાધવાના છે.



[illegible]

તથા નિજ સ્વરૂપસમાધિનો અનુભવલાભ વિચારી, વિચારમાં આવી, પુદ્ગલાનંદીપણાથી અનાદિ કાળથી થતી ભૂલ તે ભ્રમ છે એમ સત્સમાગમે સમજી, આત્માનંદનુ ઓળખાણ થવા, વિશ્રાંતિ પામવા – જરા બોધનો જોગ મેળવી આવો ચિંતામણિ જેવો મનુષ્યભવ સફલ કરવા યોગ્ય છેજી.

'**एगं जाणइ से सव्वं जाणइ**' તે બહુ જ વિચારે પમાય છેજી.બીજાં અનંત સાધન અનંત વાર કર્યાં પણ મોક્ષ થયો નથી, એમ સર્વ જ્ઞાનીપુરુષોનુ કહેવું છે, તે અમોને તો યથાતથ્ય સમજાયુ છેજી. આપને પણ તે સમજ્યે છૂટકો છેજી; જેથી રાગદ્વેષ, ક્રોધ, મોહ આદિથી સ્હેજે મુકાવું થાય છે. જપતપાદિ સર્વ સાધન કરી ચૂક્યો છે અને અંતર્મુહૂર્તમાં મોક્ષ થાય છે, તે પણ વિચારવા જેવું છેજી. શું આ વાત લક્ષમાં ન લેવી? સાવ ગફલતમાં જવા દેવું? લખવું તો હતું પણ અવસર મલ્યો નહીં.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ



૪૬ સનાવદ, અધિક શ્રાવણ વદ ૩, બુધ, ૧૯૭૬

"ઇચ્છા અને દ્વેષ વગર સર્વ ઠેકાણે સમદૃષ્ટિથી જોનાર એવા પુરુષો ભગવાનની ભક્તિથી મુક્ત થઈને ભાગવતી ગતિને પામ્યા, અર્થાત્ નિર્વાણ પામ્યા."

આ સંસાર તાલપુટ વિષ જેવો છે, ઝેર, ઝેર ને ઝેર. વાની મારી કોયલ જેવો મનુષ્યભવ છે અનંતા ભવ પરિભ્રમણ તો થયુ; પણ આ દેહ એક આત્મા અર્થે જીવ ગાળે તો અનંતા ભવનુ સાટુ વળી રહે, એવી શ્રીમદ્ સદ્ગુરુ ભગવાનની શિક્ષા છે. તે ખાસ કરી આરાધવા જેવી છે. અનંતા જન્મ–મરણ કરી ચૂક્યો. લીધો કે લેશે એમ થઈ રહ્યું છે તો આ જીવ ક્યા કાળને ભજે છે તે વિચાર કરવા જેવું છેજી.

પક્ષપાતરહિત પ્રત્યક્ષ શ્રીમદ્ સદ્ગુરુના વચનામૃત આપણે વિચારી, શ્રદ્ધા, રુચિ સહિત અંતરવૃત્તિ–પ્રધાન થઈ જે પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે તેનું સ્વરૂપ સત્સંગ–સત્સમાગમે યથાતથ્ય સમજવા યોગ્ય છે. તેમાં પ્રમાદ અને સ્વચ્છંદ શત્રુ સમજવા યોગ્ય છે.

બાકી જગતમાં બીજાં પ્રાણીમાત્ર મિત્ર છે. જો કોઈ દુઃખ દે છે તો તેટલું દેવું છૂટે છેજી. અશાતાદિ વેદની કર્મનો ઉદય પણ ઋણથી મુક્ત થવાનુ કારણ સમ્યક્ દૃષ્ટિવાનને થાય છેજી. જન્મ થાય છે તે પણ મહોત્સવ ગણી, જગતવાસી જીવોથી ઉપદ્રવ થતાં સમ્યક્દૃષ્ટિ [illegible] કરી, આત્માનંદ યથાતથ્ય સમજી, આત્માનંદી થયા છે, થાય છે ને થશે.

અહોહો! માર્ગ કેવો સુલભ છે, સરલ છે, સુગમ છે, સ્વાભાવિક છે? તે પોતાને [illegible] થાય છે તે જીવથી સમજાતું નથી. આ જીવ બફમમાં ને બફમમાં [illegible], અનેક નિમિત્તે જાત્રા–તીર્થોમાં દ્રવ્ય ખર્ચે છે, પણ જ્યાં આત્મા પોષાય તેવા નિમિત્તે [illegible] સંકુચિત વૃત્તિવાળો થાય છે–ત્યાં વૃત્તિ છેતરે છે, તે સમજાતું નથી. આ [illegible] કરવાનું છે તે ન બન્યું તો પછી શું કહેવું?

[illegible]

◆

૪૭ [illegible] ૧૯૩૬

[illegible]

◆

૪૮ [illegible] ૧૯૩૬

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૫૩ મંડાળા, સં. ૧૯૭૬

૧. પ્રભુ પ્રભુતા સંભારતાં, ગાતા, કરતાં ગુણગ્રામ રે;
સેવક સાધનતા વરે, નિજ સંવર પરિણતિ પામ રે. મુનિ૦ ૭.

પ્રગટ તત્ત્વતા ધ્યાવતાં, નિજ તત્ત્વનો ધ્યાતા થાય રે;
તત્ત્વરમણ એકાગ્રતા, પૂરણ તત્ત્વે એહ સમાય રે. મુનિ૦ ૮

(શ્રેયાંસજિનસ્તવન, દેવચંદ્રજી)

૨. તાહરા શુદ્ધ સ્વભાવનેજી, આદરે ધરી બહુમાન;
તેહને તેહી જ નીપજેજી, એ કોઈ અદ્‌ભુત તાન. વિમલ જિન૦ ૫.

તુમ પ્રભુ, તુમ તારક વિભુજી, તુમ સમો અવર ન કોય;
તુમ દરિસણ થકી હું તર્યોજી, શુદ્ધ અવલંબન હોય. વિમલ જિન૦ ૬.

(વિમલજિનસ્તવન, દેવચંદ્રજી)

ૐ

૫૪ સનાવદ, સં. ૧૯૭૬

સર્વ જીવ વેદની આદિ કર્મ-સંયોગે શાતા-અશાતા ભોગવે છે, અને હર્ષ-શોક કરી કર્મબંધન પાછા ઉપાર્જન કરે છે; પણ જે પુરુષો જ્ઞાની છે તે હર્ષ-શોક કરતા નથી, સમભાવે વેદે છે. કારણ કે અનંત કાળચક્રથી આ જીવ ઉદયાધીન સંયોગ વિયોગ આદિ કર્મવિપાક ભોગવતાં કાળ વ્યતીત કરે છે. અને પરદ્રવ્યને મારું માની તેમાં પરિણમી, ભ્રાન્તિ પામી, મોહાધીન થઈ, મદિરા પીધાની પેઠે નિજ ભાવ ભૂલી પર ભાવમાં મને દુ:ખ છે, મને સુખ છે, એ આદિ માની મમતા, અહંકાર, આશા-તૃષ્ણા, ઇચ્છા-વાંછા, સંકલ્પ-વિકલ્પ કરતો, બંધનયુક્ત થઈ અનાદિકાળથી મુક્ત થયો નથી; તે આ મનુષ્યભવ પામી યથાર્થ સ્વરૂપને પામેલા સત્પુરુષની વાણીથી-વચનામૃતથી સત્શ્રદ્ધાએ સત્ સ્વરૂપને યથાતથ્ય સમજે તો પરને અન્ય જાણી બંધાયેલો છૂટે છે. તેનો જે દ્રષ્ટા થઈ સમભાવે વેદે છે તે બંધનથી છૂટે છેજી.

અનાદિ કાળથી આ જીવને સત્પુરુષની એટલે સત્સ્વરૂપની અશાતના-અભક્તિથી પરિભ્રમણ થયું છેજી. નિંદા કરી, દોષ દેખી અનંતાં કર્મ ઉપાર્જન કરે છે, તેને બદલે આ જીવ જો પરદોષ ન દેખે અને ગુણ દેખે તો તેને કર્મબંધ ન થાય. જીવને માન અને મોટાઈ બે જ પરિભ્રમણ કરાવે છે. તે આત્માર્થી ભાવિક જીવાત્માએ ખ્યાલમાં રાખી પોતાના દોષ જોવા. પરભણી દૃષ્ટિ નહીં દેતાં પોતાના નિજભાવમાં સન્મુખદૃષ્ટિએ વિચારતાં, જોતાં રાગ,દ્વેષ, મોહનો નાશ થાય છે; કારણ કે 'एगं जाणइ से सव्वं जाणइ' એ મહાવાક્યનો આ જીવે વિચાર કર્યો નથી. એક સમયે બે ક્રિયા થતી નથી. ઉપયોગ એ ધર્મ છે. તે સધાય તેવી ક્રિયા કર્તવ્ય છે, બીજી અબંધ છે. સમ્યક્‌દૃષ્ટિવંત સર્વ અવળાનું સવળું કરે, એ વિચારવા જેવું છે. "જગત્ આત્મારૂપ માનવામાં આવે, જે હોય તે યોગ્ય જ માનવામાં આવે, પરના દોષ જોવામાં ન આવે, પોતાના ગુણોનું ઉત્કૃષ્ટપણું સહન કરવામાં આવે તો જ આ સંસારમાં રહેવું યોગ્ય છે." એ મહાપુરુષનાં વચન વિચારવા યોગ્ય છે. સમકિત દૃષ્ટિને સર્વે સવળું છેજી.

[illegible]

૫૫

[illegible]

ૐ

[illegible]

ફરીથી રાગ-દ્વેષ કરી ફરી કર્મ ન બંધાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. જીવને તૃષ્ણા છે તે દુઃખદાયક છેજી. તેથી વધેઘટે તેમ છે નહિ. જે પૂર્વના પુણ્યના ઉદયે શાતા-અશાતા, લાભ-અલાભ જોવામાં આવે છે તે પોતાનાં થતાં નથી. જીવ કલ્પના કરીને બંધન કરે છે. માટે જીવે સમભાવ રાખી સમતાએ શાન્તભાવ થાય તેમ કર્તવ્ય છેજી, ખેદ કરવા જેવું કાંઈ છે નહીં. મુરબ્બી જીજીભાઈ આદિ સર્વને ભલામણ છેજી. જેમ બને તેમ આત્મહિત થાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. ખેદ કરવા જેવું કાંઈ છે નહીં. ફરી મનુષ્યભવ મળવો અમૂલ્ય છે તેમાં એક ધર્મ જ સાર છે; બાકી મિથ્યા છે. બનનાર તે ફરનાર નહિ; ફરનાર તે બનનાર નહીં. ધીરજ ધરી, સમતાભાવે સમાધિમરણ થાય તેમ દિન પ્રત્યે ચિન્તવન રાખશોજી."

દોહરા—" ધીરે ધીરે રાવતાં, ધીરે સબ કુછ હોય;
માળી સિંચે સોગણા, ઋતુ વિણ ફળ નવ હોય.
ગઈ વસ્તુ શોચે નહિ, આગમવાચ્છા નો'ય;
વર્તમાન વર્તે સદા, સો જ્ઞાની જગમાંય.
ક્ષમાશૂર અરિહત પ્રભુ, ક્ષમા આદિ અવધાર;
ક્ષમા ધર્મ આરાધવા, ક્ષમા કરો સુખકાર.
સાચે મન સેવા કરે, જાચે નહી લગાર;
રાચે નહીં સંસારમાં, માચે નિજપદ સાર.
" પ્રભુ સર્વ વ્યાપી રહ્યા, છે તુમ હૃદય મોઝાર;
તે પ્રત્યક્ષ અનુભવી, પામો ભવનો પાર." "
" પૂર્વ પુણ્યના ઉદયથી, મળ્યો સદ્ગુરુયોગ;
વચનસુધા શ્રવણે જતાં, થયુ હૃદય ગતશોગ.
નિશ્ચય એથી આવિયો, ટળશે અહી ઉતાપ;
નિત્ય કર્યો સત્સંગ મેં, એક લક્ષથી આપ. "

સહજાત્મસ્વરૂપ

૫૬ સનાવદ, સં. ૧૯૭

જેમ બને તેમ ભક્તિ-ભાવના, ત્યાગ-વૈરાગ્યમાં, આત્મભાવમાં, જેમ જેમ વિશેષ અસંગ એક આત્મા માથે વૃત્તિ જોડાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. 'સર્વવ્યાપક સચ્ચિદાનંદ એવો આત્મ હું છું' એમ વિચારવું અને ધ્યાવવું કર્તવ્ય છેજી. પરમાર્થે આટલો દેહ ગળાય તો આત્માનું કલ્યાણ થાય. નિસ્વાર્થે પોતાનો સ્વચ્છંદ રોકી વર્તવું યોગ્ય છે.

વેદનીય કર્મ—જે જે શાતા-અશાતા આવે તે સમ્યક્ એટલે સમભાવે વેદવાથી બંધાયેલ કર્મ છૂટે છે. પણ ફરી ન બંધાય તે ભાવ તો એક આત્મભાવના છે. દ્રષ્ટા આત્મા છે, હું છે, એમ વિચારી આત્માનંદમાં કાળ વ્યતીત કર્તવ્ય છે.

૫૭ અમદાવાદ, તા. ૫-૧૧-'૨૦.

ૐ

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ।
[illegible] ॥

[illegible]

સંગ અને સ્નેહપાશનું ત્રોડવું (અતિશય વસમું છતાં પણ કરવું, કેમકે બીજો કોઈ ઉપાય નથી).

આશંકા–જે સ્નેહ રાખે છે તેના પ્રત્યે આવી ક્રૂર દૃષ્ટિથી વર્તવું તે કૃતઘ્નતા અથવા નિર્દયતા નથી?"

"મૂક્યા વિના છૂટકો નથી." "હવે શું છે?" શાંતિઃ શાંતિઃ

કાયરતા દેશકાળ–વિપરીતતા વિપરીત.

હે! આર્ય, સંપેટ; નહીં તો પરિણામનો યોગ છે. અથવા સંપૂર્ણ સુખનો છતો યોગ નાશ કરવા બરાબર છેજી.

ઘણું અસ્થિરપણું, ઘણો લૌકિકભાવ, વિષય–અભિલાષ, સ્વેચ્છાચાર, પરમાર્થ અપરમાર્થ નિર્ણયતા અનિર્ણયતા તથા પ્રતિબંધ વિહાર, પરમપુરુષના સમાગમનો અભાવ.

"શરીરને વિષે આત્મભાવના પ્રથમ થતી હોય તો થવા દેવી, ક્રમે કરી પ્રાણમાં આત્મભાવના કરવી, પછી ઇન્દ્રિયોમાં આત્મભાવના કરવી, પછી સંકલ્પ–વિકલ્પરૂપ પરિણામમાં આત્મભાવના કરવી, પછી સ્થિર જ્ઞાનમાં આત્મભાવના કરવી. ત્યાં સર્વ પ્રકારની અન્યાલંબન-રહિત સ્થિતિ કરવી."

"આતમભાવના ભાવતા જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે"
જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે

અમૂલ્ય આત્મા છે. તુચ્છ પદાર્થમાં પ્રીતિ કેમ કરું? સર્વ ભૂલી જવું. પ્રેમ વેરી નાખો છો. તે સર્વ પર ભાવમાં પ્રીતિ ના કરું. એક સત્ સ્વરૂપ સદ્ગુરુ ઉપર પ્રીતિ કરું, બીજે ન કરું. ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ



૫૮ સનાવદ, કારતક સુદ ૧૦, રવિ, ૧૯૭૭

અમોને સમ્મેતશિખરજી સાથે આવવા વિચાર દર્શાવ્યો, તો તે વિષે અમારી મરજી પ્રથમ હતી; ને વૃત્તિ સંકોચી લીધી છેજી, તે શરીરાદિ કારણથી અને આત્મહિત કરવું તે પોતાથી છે એમ ચિત્તમાં વિચાર રહેતો હોવાથી. જો આ જીવ સ્વચ્છંદ પ્રમાદમાં ફસાયો રહે તો કાંઈ કલ્યાણ થાય નહિ. માટે સદ્ગુરુ દેવાધિદેવશ્રીનાં વચનામૃત વાંચી વિચારી જેમ આત્મા જાગૃત થાય તેમ કર્તવ્ય છેજી. જો આત્મા જ નહીં જાગ્યો તો કોઈ કાળમાં કલ્યાણ થાય તેમ લાગતું નથી. માટે સત્સંગ, સત્શાસ્ત્રો–જેમાં આત્મહિત થાય તેવાં પુસ્તકો–વાંચવા વિચારવાનું સત્પુરુષની આજ્ઞાએ બને તો કલ્યાણ છેજી. હવે યાત્રા તીર્થ વિષેની ચિત્તવૃત્તિ સંકોચી એક આત્માથી પુરુષાર્થ કરવા અંતરવૃત્તિ વર્તે છેજી. તે આત્મા, આત્મા જેણે જાણ્યો છે તેનાથી જાણે અને [illegible] પ્રમાદ મૂકી ઉદયકર્મ ભોગવતાં સમભાવથી વર્તે તો કલ્યાણ છેજી, તે સમભાવ તો [illegible] આજ્ઞા સિવાય આવવો કઠણ છેજી. સદ્ગુરુ દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુનાં વચનામૃતમાં ઘણે

૬૦ મંડાળા, ચૈત્ર સુદ ૬, ગુરુ ૧૯૭૭

નરમ ગરમ શરીર પ્રકૃતિ સંજોગે, વૃદ્ધ અવસ્થાએ તથા ઉદયકર્મને લઈને રોગ વ્યાધિ વેદની આવે તે સમભાવે, દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુ સદ્ગુરુદેવના શરણથી, ભોગવાય તેવી ઇચ્છાએ વર્તવું થાય છેજી, કારણ કે આ દેહથી ભિન્ન એવો આત્મા વેદનીના વખતમાં વ્યાકુળતા છાંડી શાંતભાવે પોતાના સ્વરૂપભણી વળે એમ પ્રયત્ન કરવા યોગ્ય છેજી. દેહ વિનાશી છે અને આત્મા અખંડ અવિનાશી છે, તે ભૂલવા યોગ્ય નથી.

જગતના સર્વ ભાવ ઉપરથી ઉદાસીનતા રાખી, હૃદયને નિર્મલ કરી આખા વિશ્વને ચૈતન્યવત્ જોવાના વિચારમાં મનને જોડવું. પરમકૃપાળુ શ્રી સદ્ગુરુ દેવાધિદેવ શ્રી પ્રભુની છબિ હૃદયમંદિરમાં સ્થાપી, ખડી કરી, મનને ત્યા જ પરોવી. પરમ શુદ્ધ ચૈતન્યનું નિવાસધામ એવો જે સદ્ગુરુદેવશ્રીનો પવિત્ર દેહ તેનુ વીતરાગભાવે ધ્યાન કરવાથી, સ્મરણ કરવાથી, વારવાર યાદ કરવાથી પણ જીવ પરમ શાંત દશાને પામે છે તે ભૂલવા યોગ્ય નથી.

તે વિષેનો બોધ દેવાધિદેવ સદ્ગુરુના મુખમાંથી થયેલ તે હૃદયને વિષે ધારી રાખેલ છે, તે આજે પરમાર્થહેતુ જાણી, અંતરમાં કોઈ પ્રકારે સ્વાર્થ કે અન્ય ભાવના હેતુએ નહીં, એમ વિચારી આપને અત્રે પત્રદ્વારા સરલ ભાવે જાહેર કર્યું છેજી. આપ સુજ્ઞ છો, તો ધ્યાનમાં લેશોજી. અમોને પણ એ જ વિચારમાં કાળ વ્યતીત થાય છેજી. બીજું તો સર્વ ભૂલી જવા જેવું છેજી.

હે ! પ્રભુ, ઘણુ કરી શરીરવ્યાધિને લઈને પત્ર લખવા–લખાવવાની ચિત્તવૃત્તિનો સંકોચ કરેલ છેજી; એટલે પત્રદ્વારા કોઈ ઠેકાણે લખાવવું બનતું નથી. આજે પત્ર તમારા ચિત્તને વિકલ્પ ન થાય માટે અથવા સમભાવ અમારે વર્તે છે તે તમોને જાણવા માટે લખાવ્યો છે. જો કે સંપૂર્ણ વીતરાગપણું તો તે દશાએ યથાતથ્ય વર્તે છેજી; પણ છદ્મસ્થ વીતરાગદશાએ જેટલી જેટલી સદ્ગુરુ પ્રત્યક્ષ પુરુષની પ્રતીતિ, યથાતથ્ય શ્રદ્ધા, રુચિ પરિણમી છે તેટલી તેટલી સમદૃષ્ટિ અંતરવૃત્તિમાં વર્તે છેજી. તે આપશ્રીને જણાવવું થયું છેજી.

આપને પણ જેમ બને તેમ તે સત્પુરુષની દશા લક્ષમાં લેવાય તો આત્મકલ્યાણનો હેતુ છેજી. બાકી, સૂક્ષ્મ માયાથી આ જીવ છેતરાઈ જઈ વૃત્તિમાં ભૂલ ખાય છેજી–'હું સમજું છું', 'હું જાણું છું,' એ આદિ આ જીવમાં દોષ થાય છે તે નહીં સમજાયાથી. માટે સત્પુરુષના વચનામૃતથી વિચારી જીવને ઊંડો વિચાર લક્ષમાં લેવા યોગ્ય છેજી.

'અભિનવભાવ રુચિ થઈ રે, ભાસ્યો અસ્તિસ્વભાવ;
દેવચંદ્ર પદ તે લહે રે, પરમાનંદ જમાવો રે.
કુંથુ જિનેસર." ૯

'તેણે મુજ આતમા તુજ થકી નીપજે,
માહરી સંપદા સકળ મુજ સંપજે;
તેણે મનમંદિરે ધર્મ પ્રભુ ધ્યાઈએ,
પરમ દેવચંદ્ર નિજ સિદ્ધિ સુખ પાઈએ." ૧૦.

૬૦ મંડાળા, ચૈત્ર સુદ ૬, ગુરુ ૧૯૭૭

નરમ ગરમ શરીર પ્રકૃતિ સંજોગે, વૃદ્ધ અવસ્થાએ તથા ઉદયકર્મને લઈને રોગ વ્યાધિ વેદની આવે તે સમભાવે, દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુ સદ્‌ગુરુદેવના શરણથી, ભોગવાય તેવી ઇચ્છાએ વર્તવું થાય છેજી, કારણ કે આ દેહથી ભિન્ન એવો આત્મા વેદનીના વખતમાં વ્યાકુળતા છાંડી શાંતભાવે પોતાના સ્વરૂપભણી વળે એમ પ્રયત્ન કરવા યોગ્ય છેજી. દેહ વિનાશી છે અને આત્મા અખંડ અવિનાશી છે, તે ભૂલવા યોગ્ય નથી.

જગતના સર્વ ભાવ ઉપરથી ઉદાસીનતા રાખી, હૃદયને નિર્મલ કરી આખા વિશ્વને ચૈતન્યવત્ જોવાના વિચારમાં મનને જોડવું. પરમકૃપાળુ શ્રી સદ્‌ગુરુ દેવાધિદેવ શ્રી પ્રભુની છબિ હૃદયમંદિરમાં સ્થાપી, ખડી કરી, મનને ત્યાં જ પરોવી. પરમ શુદ્ધ ચૈતન્યનું નિવાસધામ એવો જે સદ્‌ગુરુદેવશ્રીનો પવિત્ર દેહ તેનું વીતરાગભાવે ધ્યાન કરવાથી, સ્મરણ કરવાથી, વારંવાર યાદ કરવાથી પણ જીવ પરમ શાંત દશાને પામે છે તે ભૂલવા યોગ્ય નથી.

તે વિષેનો બોધ દેવાધિદેવ સદ્‌ગુરુના મુખમાંથી થયેલ તે હૃદયને વિષે ધારી રાખેલ છે, તે આજે પરમાર્થહેતુ જાણી, અંતરમાં કોઈ પ્રકારે સ્વાર્થ કે અન્ય ભાવના હેતુએ નહીં, એમ વિચારી આપને અત્રે પત્રદ્વારા સરલ ભાવે જાહેર કર્યું છેજી. આપ સુજ્ઞ છો, તો ધ્યાનમાં લેશોજી. અમોને પણ એ જ વિચારમાં કાળ વ્યતીત થાય છેજી. બીજું તો સર્વ ભૂલી જવા જેવું છેજી.

હે! પ્રભુ, ઘણું કરી શરીરવ્યાધિને લઈને પત્ર લખવા–લખાવવાની ચિત્તવૃત્તિનો સંકોચ કરેલ છેજી, એટલે પત્રદ્વારા કોઈ ઠેકાણે લખાવવું બનતું નથી. આજે પત્ર તમારા ચિત્તને વિકલ્પ ન થાય માટે અથવા સમભાવ અમારે વર્તે છે તે તમોને જાણવા માટે લખાવ્યો છે. જો કે સંપૂર્ણ વીતરાગપણું તો તે દશાએ યથાતથ્ય વર્તે છેજી, પણ છદ્મસ્થ વીતરાગદશાએ જેટલી જેટલી સદ્‌ગુરુ પ્રત્યક્ષ પુરુષની પ્રતીતિ, યથાતથ્ય શ્રદ્ધા, રુચિ પરિણમી છે તેટલી તેટલી સમદૃષ્ટિ અંતરવૃત્તિમાં વર્તે છેજી. તે આપશ્રીને જણાવવું થયું છેજી.

આપને પણ જેમ બને તેમ તે સત્પુરુષની દશા લક્ષમાં લેવાય તો આત્મકલ્યાણનો હેતુ છેજી. બાકી, સૂક્ષ્મ માયાથી આ જીવ છેતરાઈ જઈ વૃત્તિમાં ભૂલ ખાય છેજી–'હું સમજું છું'. 'હું જાણું છું,' એ આદિ આ જીવમાં દોષ થાય છે તે નહીં સમજાયાથી. માટે પ્રત્યક્ષ પુરુષના વચનામૃતથી વિચારી જીવને ઊંડો વિચાર લક્ષમાં લેવા યોગ્ય છેજી.

'અસ્તિસ્વભાવ રુચિ થઈ રે, ધ્યાતો અસ્તિસ્વભાવ;
દેવચંદ્ર પદ તે લહે રે, પરમાનંદ જમાવો રે
કુંથુ જિનેસર" ૯

"તો મુજ આતમા તુજ થકી નીપજે,
માહરી સંપદા સકળ મુજ સંપજે;
તેણે મનમંદિરે ધર્મ પ્રભુ ધ્યાઈએ,
પરમ દેવચંદ્ર નિજ સિદ્ધિ સુખ પાઈએ." ૧૦.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

છે, તેમાં એક સદ્ગુરુનુ સ્વરૂપ શું છે, તે ખાસ લક્ષમાં આવે તો તે જીવને સમ્યક્ત્વ થયું કહેવાય છેજી; તે ધ્યાનમા, લક્ષમાં રહેવું જોઇએ. સમાગમે વિચાર કર્તવ્ય છેજી.



૬૫ આશ્રમ, તા. ૪-૭-૨૨

સમતા, શાતિને સેવશોજી. સમભાવ ધીરજ કરી, સ્વઉપયોગ એક 'સહજ આત્મસ્વરૂપ'માં લાવી, જાગૃત થઇ, ધારણાએ સ્વસ્થ થઈ, સ્થિર દ્રષ્ટાપણે વેદની વેદતાં કાળ વ્યતીત કરતાં ઉદાસ નહી થતા, સદા મગનમાં એટલે આનદમાં રહેતા શીખો. ઉદાસીનતા એટલે સમભાવ લાવશોજી. એમ કર્યા વિના છૂટકો નથી અને વેદની-સુખદુઃખ તો આવ્યા વિના રહેશે નહીં. તે ઉદયાધીન પ્રવર્તન થઇ રહ્યુ છે, અધીરજ કર્તવ્ય નથી, ગભરાવા જેવું છે નહીં. માટે કોઈ પ્રત્યક્ષ પુરુષની જે આજ્ઞા થયેલ તે સંતના મુખથી શ્રવણ કરી, તેમા શ્રદ્ધા અચળ કરી એક તેમા આત્માને પ્રેરજો. વિશેષ શુ લખુ ? જીવ જો સમજે તો સહેજમાં છેજી. સર્વ ભૂલી જઈ એક જે સત્સગે કહેલ સત્પુરુષનુ વચન તે જ યાદ લાવવુ. અકળાવું નહીં, ગભરાવું નહીં જ્યા સકલ્પ-વિકલ્પ ઊઠે કે તરત તે મહામત્રમાં મનને જોડી દેવું એજ વિજ્ઞપ્તિ.

જે જે પત્રો મુખપાઠે આપને હોય તેની સજ્ઝાય (સ્વાધ્યાય) કરતાં તથા જે શીખવું થયુ હોય તેને દિન પ્રત્યે ફેરવતાં વિચાર કરી કાળ વ્યતીત કરશોજી. જીવને ઘડીવાર વીલો મૂકશો નહીં, નહીં તો સત્યાનાશ વાળી દેશે. ચિત્તવૃત્તિ ઘણી સંક્ષેપિત થવાથી કંઇ પત્ર લખાવાનુ થતુ નથી; તે આપને સહજ જણાવ્યુ છેજી, જે વાસનામાં જોડાવું થાય ત્યાંથી પાછા વળી તમને જે આજ્ઞા થઇ હોય તેમાં, આત્મભાવમા ઉપયોગ લાવશો; તેમાં જ આત્મકલ્યાણ સમજશોજી, એ ભૂલવા જેવું નથી. સર્વ ભૂલી જવુ કરશો; તેમ જ તે વખતે દ્રષ્ટા-સાક્ષી થઈ જજો; ભૂલશો નહીં-જરૂર.

" આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે; "
જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે.



૬૬ શ્રીમદ્ રાજચદ્ર આશ્રમ,
સ્ટે. અગાસ, અષાડ સુદ ૧૦, ૧૯૭૮.

સમભાવ. સમતા. ક્ષમા. સદ્વિચારમાં રહો. કોઇ સકલ્પ-વિકલ્પ ઊઠે કે તરત વૃત્તિ ફેરવવી, જે કોઈ પ્રત્યક્ષ જ્ઞાની પુરુષોની કોઈ ભાવિક જીવાત્મા પ્રત્યે આજ્ઞા થઇ છે તે, પૂર્વના કોઈ સત્સંગના યોગે આ જીવાત્માને મળી આવ્યો તો બીજુ સર્વ ભૂલી જઈ તેનું જ સ્મરણ કર્તવ્ય છેજી તેથી ચિત્ત સમાધિ પામી, વિભાવવૃત્તિનો ક્ષય થાય છેજી. તે કર્તવ્ય [illegible] મુમુક્ષુ જીવાત્માને પણ તે જ લક્ષ કર્તવ્ય છેજી.

આ સંસારમાં સર્વને ચિંતા કરનાર ઉપાધિ વિશેષ છે તેથી આપનું મન ખેદ પામે છે,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નિવૃત્તિ લઈ વાંચવું વિચારવું કર્તવ્ય છેજી. કાળનો ભરોસો નથી. સ્વપ્નવત્ સંસાર છે. અને ખોટા અધ્યવસાય પરિણામના નિમિત્તથી જીવ દોરાઈ જઈ આર્તધ્યાન, સંકલ્પ-વિકલ્પમાં પડી, મનમા રતિ લાવી બંધન કરે છેજી; તે ખોટું નિમિત્ત મનમાંથી ફેરવી સ્મરણમાં તથા વાંચવા વિચારવામાં મનને લાવશોજી.

જીવ જાગૃત ન થાય તો વૃત્તિ છેતરે છેજી. અને બફમમાં ને બફમમાં રહેતો જીવ ઘોર પાપ બાંધી દુર્ગતિમાં-નરક, ઢોર, પશુમાં અવતાર લઈ મહાદુઃખમય જન્મ-મરણ કરતો ફર્યા કરે છે; ફરી મનુષ્યભવ મળવો તેને દુર્લભ થાય છેજી.

આ સંસાર સ્વપ્નવત્ જાણી, પ્રમાદ છોડી, પોતાનો સ્વચ્છંદ રોકી સારા નિમિત્તમાં જોડાય તો તેનું ફળ આગળ પર સારું આવશે. માટે ક્ષણવાર જીવને વીલો મૂકવા જેવું નથી. જો ક્ષણવાર વીલો મૂકશો તો જીવ પોતાનું સત્યાનાશ ખોદી નાખશે.



૬૮ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ,
સ્ટે. અગાસ, ભાદરવા વદ ૮ ગુરુ, ૧૯૭૮

તમારો ભક્તિભાવ સારો છે. પણ તે ભાવથી સંકલ્પ-વિકલ્પ કરીને કોઈ નિર્ધાર કરવો યોગ્ય નથી. મતલબ કે કાંઈ સંકલ્પ-વિકલ્પ કરવા નહીં, મિથ્યા છે, ભક્તિભાવમાં રહેવું.

પોતાનાં પ્રારબ્ધકર્મ ભોગવતા પણ અકળાવું કે મુંઝાવું નહીં; વીતરાગનો માર્ગ એવો નથી. જે હોય તે ઉદાસીનભાવે એટલે સમભાવે વેદવું, તે યોગ્ય છે. પોતાના પતિને પરમાત્મારૂપ ગણીને વર્તવું; કષાયનું નિમિત્ત આપણાથી બને નહિ તે જાળવવા જેવું છે. ધીરજથી સહન કરી કાળ વ્યતીત કરવા જેવું છે; ઉતાવળનું કામ નથી. હાલ બાહ્ય પરિણતિએ વર્તતા બહિરાત્મભાવથી જે સંકલ્પ-વિકલ્પ મનમાં ઊઠે છે, આવે છે તે સર્વ મિથ્યા છેજી. માટે તે કર્તવ્ય નથીજી તે આત્મહિતને આવરણકર્તા છેજી.



૬૯ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
ભાદરવા વદ ૧૪, બુધ, ૧૯૭૮

"નહિ બનવાનું નહિ બને, બનવું વ્યર્થ ન થાય,
કાં એ ઔષધ ન પીજિયે, જેથી ચિંતા જાય"

સમ્યગ્દૃષ્ટિવાન આત્મિક જીવાત્માને જે જે ક્ષેત્રસ્પર્શનાએ કાલ વ્યતીત થાય છે તે તે ઉદાસીન અસંગતાના વિયોગે ઉદાસીનતા એટલે સમભાવ રાખી ખરા ભાવથી અપારિણામિક મમતા. તે કાળ વ્યતીત થાય છે, તો આત્માને કલ્યાણ અર્થે છેજી.

[illegible] જે કીધા કે લેશે એમ થઈ રહ્યું છેજી. આ જીવ હજી કયા કાળને [illegible] છે, તે વિચારવું ઘટે [illegible], પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી; પુરુષાર્થ જેમ બને તેમ કર્તવ્ય છેજી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૭૪ પૂના, ભાદરવા વદ ૭, શનિ, ૧૯૮૦

આપને જે પરમકૃપાળુ દેવાધિદેવના કહેલ મન્ત્રાક્ષર કહેવામાં આવ્યા છે તેનુ સમરણ જીવન પર્યંત હરઘડી કરતા રહો અને શાતાઅશાતાના ઉદયકાળને સમભાવે જોતા રહો. આત્મા દ્રષ્ટા છે, એમ માની કાળ વ્યતીત કર્તવ્ય છેજી. આ દેહને પરમાર્થે એટલે આત્માર્થે જ ગાળવો, એ જ અમને તમને હો !

વેદની વેદનીને કાળે જશે. આપને જે દુઃખ છે તે પછી પાછું સુખ દેખાવા સંભવ છેજી. તેમા સમપરિણામે જ્ઞાની વેદવું કરે છેજી. એમા કોઈનુ જોર ચાલતું નથી, કસોટી છે. આવ્યુ તે જવાનું; આત્મા સદા છે જી, તે ભિન્ન છે જી, એમ વિચારી વાંચન, સાભળવું, વિચારવું કરશોજી. તમોને શાતિ થાઓ એ અમારી આશીર્વાદપૂર્વક ભાવના છેજી, તે સફળ હો !

આ સંસાર સ્વપ્નવત્ છેજી. કાળે કરીને સર્વ જવાનુ છેજી. એક ધર્મ, આત્માર્થે જે આ દેહથી બની શકશે એ જ સાર્થક છેજી. ફરી ફરી આવો જોગ મળવો દુર્લભ છેજી.

મુનિશ્રી મોહનલાલજીને ભલામણ છે જે તમોએ દેવાધિદેવ પરમ કૃપાળુદેવના જે જે વચન મુખદ્વારા સાભળ્યા છે તે યાદ લાવી તેની આજ્ઞામાં લીન થશો. વળી અમને જે જે આજ્ઞા તે પરમકૃપાળુદેવે કરી છે તે આજ્ઞા મારે પણ હો ! એ ભાવના પણ રાખવી યોગ્ય છેજી. પરમ કૃપાળુદેવે જીવાત્માની કર્મપ્રકૃતિ કુશળ વૈદની પેરે દેખી જેને જે આજ્ઞા નાનીમોટી કરી છે તો તેણે તે જ આજ્ઞા તનમનથી ઉઠાવવી કર્તવ્ય છેજી. આગળ ઉપર આ ભવમાં અગર પરભવમાં મોટી આજ્ઞા તેને અવશ્ય તેવા જ્ઞાનીથી અથવા તે જ જ્ઞાનીથી મળી આવશેજી. ગભરાવું નહીં. આપે તો તેમનો પ્રત્યક્ષ બોધ સાંભળ્યો છેજી. તેમ જ પ્રત્યક્ષ વચનામૃતમાંથી વાંચી વંચાવી યાદમા લાવી કાળ વ્યતીત કરશોજી. સદ્‌વિચાર કર્તવ્ય છેજી. તેમનાં કહેલાં વચનામૃત પણ પ્રત્યક્ષ જાણશોજી. આગળ ઉપર સર્વ સારુ થશેજી. એ જ માટે દેહ ગાળવો કર્તવ્ય છેજી. સદાય, જે જાય છે તે રહેતું નથી; જે છે તે છેજી.



૭૫ પૂના, ભાદરવા વદ ૭, શનિ, ૧૯૮૦

આત્મા અર્થે જ તમારે અમારે જીવવુ છેજી; ત્યાં હવે કાંઈ અકળાવા જેવું નથી, પરમ શાન્તિથી [illegible] વ્યતીત કરશો છેજી. સ્વપ્નવત્ મિથ્યા સંસારમાં અનંત કાળ ગયો તેમ હવે ન જવા દેવ. [illegible] સદ્‌ગુરુ દેવાધિદેવ પ્રત્યક્ષ આત્મા તેની આજ્ઞામા બધુ સમાયુ છે–તેમાં [illegible] આત્મા જવું છેજી



૭૬ પૂના, તા. ૧લી ઓકટોબર, ૧૯૨૪
આસો સુદ ૪, ગુરુ, ૧૯૮૦

[illegible] છે તે તો આત્માને હિતકારી છે, પરંતુ તેમને

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નહિ મૂકતાં અત્રે જણાવ્યા પ્રમાણે વિચારમાં ધ્યાન દઈ લક્ષ લેશો તો તે સંગનું ફળ અવશ્ય મળ્યા વગર રહેશે નહીં.

કરાળ કાળ છે, આયુષ્ય ક્ષણભંગુર છે. માટે પ્રમાદ છોડી આત્મા અર્થે જે કોઈ કાળ જાય તે કલ્યાણકારી છે, લાભકારી છે. સ્વાર્થ માટે આશાતૃષ્ણા સહિત અનંતવાર કર્યું, પણ તે મિથ્યા–વૃથા જ્ઞાનીઓએ જાણ્યુ છે. માટે સ્વચ્છંદ રોકી સત્પુરુષાર્થ માટે, આત્માર્થે જીવન જાય તેજ હિતકારી છે

ધીરજથી વારંવાર વચનામૃત વાચી, ફરી ફરી બેત્રણ વાર ધ્યાનમાં લેશો અને મનન કરશો, લૌકિક દૃષ્ટિએ કાઢી ન નાખશો તે વચનોનુ અલૌકિક માહાત્મ્ય સમજી, ન સમજાય તોપણ પ્રતીત રાખો, વિચારમા લેશોજી.



૭૮ પૂના, આસો સુદ ૧૪, શનિ, ૧૯૮૦

વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને શરીર નરમગરમ રહ્યા કરે છે. શાતા અશાતા વેદનીય ઉદયકાળે સમભાવે સદ્ગુરુશરણ લીધાથી કાળ વ્યતીત થાય છેજી. તેમ જ સર્વ જીવને ઉદયકર્મ સમભાવે સહન કરવું તે કર્તવ્ય છે. વેદનીયના ઉદયે વિક્ષેપ, અરતિ યા રતિ દેહાદિ સંબંધી કરવી યોગ્ય નથી. વારંવાર સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ દેવને સ્મૃતિમાં લાવી કાળ વ્યતીત કરવો. સંતના સમાગમે સાભળેલી શિખામણ તથા મંત્રનું ધ્યાન વિચારમા લાવવું. મનને બીજે જતું અટકાવી વૃત્તિ ઉપયોગમા (આત્મામાં) મંત્રમાં લાવવી. રતિ-અરતિ કરવાથી આર્તધ્યાન રૌદ્રધ્યાન થઈ તિર્યંચ ગતિ થાય છેજી. માટે પ્રમાદ છોડી સદાય જાગૃત રહેવું. સત્ પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે તેથી દેવાદિ ઉચ્ચ ગતિ તથા મોક્ષ થાય છેજી.



૭૯ પૂના, કાર્તિક સુદ ૧૪, સોમ, ૧૯૮૧

આજે આપના હસ્તાક્ષરથી લખાયેલ એક પત્ર મળ્યો છે. તે દ્વારાએ બે દિવસની મહા [illegible] માંદગીથી પૂ. ભગવાનભાઈના આ સંસારમાંથી ક્ષણિક દેહનો ત્યાગ થવાના સમાચાર જાણી અતિ ખેદ થાય છેજી. તે જીવાત્મા સાચા સિપાઈ જેવા સરલ, આસ્તિક, ભદ્રિક હતા તેમનો સમાગમ જે જીવાત્માને થયો હશે તેને પણ ખેદ થાય જ, તો પૂર્વના સંયોગ સંબંધ સંસ્કારે તેમના સહવાસમા રહેલા સગા, કુટુમ્બના ભાઈ તથા પુત્રાદિ વર્ગને ખેદ થાય અને મોહ લાગે તેમા આશ્ચર્ય નથી, પણ અસાર અને અશરણરૂપ પરવશ [illegible] આ સંસાર છે એમ ધારી ખેદ નહીં કરવા તમોને ભલામણ છેજી. અને મનુષ્ય જન્મમાં ધર્મ આરાધન થાય છે તે તેમનો–આ મનુષ્ય દેહનો–તે જીવાત્માને વિયોગ થયો છે [illegible] ખેદ કર્તવ્ય છેજી

[illegible] નાની ઉમરમાં દેહ છૂટી ગયો. જો તે દેહ હોત તો હજી કાંઈ આરાધન [illegible] તે દેહ છૂટવાનું તો અંતરાય કર્મથી બન્યુ છે. એમાં

[illegible]

૮૦ [illegible]

[illegible]

[illegible]

૮૧ [illegible]

[illegible]

૮૨ [illegible]

[illegible]

છે તેમા ક્ષમા રાખી તેને જવા દેવો. ત્યા આગળ આત્માની ભાવના ભાવવી કે અજર, અમર; અવિનાશી, અછેદી, અભેદી, અણાહારી આત્મા છે. તેમ જ્ઞાનીપુરુષના વચને પ્રતીત રાખવી. જે વેદના જાય છે તે વેદતાં ત્યાં નિર્જરા થઈ આત્મભાવ પોષાય છે અને તેથી સમ્યક્ પરિણામ કે માર્ગસન્મુખ દૃષ્ટિ થવાનો સંભવ છેજી.

૮૩ પૂના, ૧૯૮૧

આ જીવ અનંત કાળથી પરિભ્રમણ કરતો, જન્મજરામરણાદિ દુઃખો ભોગવતો આવે છે તેને છૂટવાનુ કારણ એક સત્પુરુષ છે. તેને શોધી તેની શ્રદ્ધાએ તેની આજ્ઞાએ વર્તતાં જીવનો મોક્ષ થાય છે. તેમાં સંશય નથી. યથાતથ્ય એમ જ છે

તે સત્પુરુષની ઓળખાણ જીવને થવી દુર્લભ છે. તેનુ કારણ આ જીવ પોતાની મતિ-કલ્પનાએ જ્ઞાનીને અજ્ઞાની માની સ્વચ્છંદે વર્તે તે ભૂલ થાય છે; અજ્ઞાનીને જ્ઞાની માની તેની આજ્ઞાએ વર્તે તે પણ ભૂલ છે. પણ જ્ઞાનીની દૃષ્ટિએ જ્ઞાનીને માને, તેની આજ્ઞાએ વર્તે તો જીવનો મોક્ષ થાય છે, સંસારથી મુક્ત થવું તેને થાય છે, એમ છે.

તે ભૂલ પોતાને ડહાપણે પોતાની માન્યતાથી મોહની કર્મના ઉદયાધીનપણે આ જીવને થતી આવે છે. તેમા મુખ્ય દર્શનમોહનીય કર્મ નહિ ટળવાથી, મોહનીય કર્મ તેને મુઝવે છે તેને એક સત્પુરુષનો બોધ અને સત્સંગ મળવાથી તે ભૂલ નીકળે છે.

સત્પુરુષના વચનામૃત વાંચવાવિચારવાનું કરવું આત્માર્થીને જરૂરનું છેજી. મૂંઝાવા જેવું નથી, ગભરાવા જેવુ નથી. માર્ગ સુલભ છે; પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. ધીરજથી ઉદય કર્મ સમભાવે વેદવા અને વૃત્તિ પરભાવમા જતી રોકી તેને એક સમરણમાં રાખવી. દિન પ્રત્યે કલાક અથવા જેટલો અવકાશ મળે તેટલી વાર નિવૃત્તિ લઈ સ્મરણમાં રહેવાનું અથવા વાંચવું, વિચારવુ કરશોજી. પરકથા-પરભાવની વાત-માં ચિત્ત જોડવું નહી. પરભાવમાં જીવને વીલો મૂકશો તો સત્યાનાશ વાળી દેશે. માટે તેને સમરણમા રાખશો, કેમકે, આ ક્ષણભંગુર દેહ છે તેનો ભરોસો નથી, લીધો કે લેશે થઈ રહ્યુ છે. માટે સારી ભાવનામા, સારા નિમિત્તમાં મનને જોડવું. પૂ. ભગવાનભાઈ નાની ઉંમરમા આ ક્ષણભંગુર દેહનો ત્યાગ કરી ચાલ્યા ગયા તેમ, આ સંસારમાં કોઈ રહેવાનુ નથી માટે જેમ બને તેમ સત્પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે. ચિત્તને ગોઠતું નથી, એવી કલ્પના થાય છે તે ભ્રમ છે, મિથ્યા છે, માટે આત્મસિદ્ધિના અર્થ વાંચવા-વિચારવાનુ કરશોજી. તેમ સર્વ મુમુક્ષુભાઈઓને પણ તેજ કર્તવ્ય છે.

જે અશાતા વેદની પૂર્વના બંધને લીધે આવે છે તેને સર્વ જ્ઞાનીઓએ સમભાવે ધીરજથી વેદી છે, વેદીને તે છૂટા થયા છે. દેહથી આત્મા ભિન્ન છે. દેહને લઈને વેદની છે. તે સર્વ કર્મોને [illegible] તેનો કાળ પૂર્ણ થયે મુકાય. આત્મા સત્સ્વરૂપ છે, તેનો નાશ નથી; [illegible] સમભાવમાં કાળક્ષેપ કરવો.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

થયુ નથી, થશે નહીં; એમ સમજાયું છેજી. કરાળ કાળ દુષમ છે. કોઈ વિરલા જીવ તે દૃષ્ટિમાં, ભાવપરિણામમાં દોરાશે. શુદ્ધ ભાવના તો તે જ્ઞાનીપુરુષની છે. ઘડીવાર વીલો મેલવા જેવું નથી. જીવ પોતાને ભૂલી ગયો છે, માટે 'જાગ્રત થા, જાગ્રત થા,' એમ જ્ઞાની ગુરુની આજ્ઞા છેજી. નહી તો રત્નચિંતામણિ જેવો મનુષ્યભવ નિષ્ફળ જશે. ક્ષણે ક્ષણે મૃત્યુ સંભારવું.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ



૮૬ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા. ૧-૮-'૨૫,

આ જીવ અનાદિ કાળથી મિથ્યાત્વમાં ફસી રહ્યો છે. સ્વપ્નવત્ સંસાર તેમાં એક સમકિત સાર છેજી તે સમ્યક્ત્વ દુર્લભ છેજી. જીવને ચેતવા જેવું છેજી. પૂર્વના પ્રારબ્ધથી જીવ ઉદયાધીન વર્તે છે. તેમાં પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છેજી. તે પુરુષાર્થ સત્સંગના જોગ વિના સમજાય તેમ નથી, સમજાતો નથી. પોતાની મતિ-કલ્પનાએ ધર્મ મનાયો છે તે વિષે યથાઅવસરે સમાગમે સમજવું થશે.



૮૭ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ,
સ્ટે. અગાસ, તા. ૬-૧૨-૨૫, રવિ.

શાસ્ત્રમાં પંથકજી વિનીતનું વિનય ઉપર દૃષ્ટાંત છે. પોતાના ગુરુ શીલંગાચાર્ય પ્રમાદવશ હતા છતાં પંથકજીએ પોતે વિનય કરવો જોઈએ એમ જાણી પોતે વિનય છોડ્યો નથી. માટે સૂઝે એવા, વડીલ ગુરુ મોટા હોય તે પ્રત્યે વિનય કરતાં દેહત્યાગ થાય અથવા પરિષહ-ઉપસર્ગ પડે તો પણ શિષ્યે તેને કોઈ પ્રકારે ખેદ ન થાય તેમ કરતાં સમતાભાવે સહન કરવું જોઇએ. આ જીવે જન્મ-જરા, નરકાદિ ગતિમાં પરિભ્રમણ કરતાં કેવાં દુઃખ પરવશે સહન કર્યાં છે! તો, આ તો મનુષ્યભવમાં વડીલ મહાત્માની સેવામાં કાળ જાય,-વિનય કરતાં જાય-તો આત્માનું સાર્થક છે તે નહિ વિચારતાં પોતાને સ્વચ્છંદે કે પોતાની કલ્પનાબુદ્ધિથી જીવ વર્ત્યા કરે છે!



૮૮ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા. ૨૪-૪-૨૬

जिणवयणे अणुरत्ता गुरुवयणं जे करंति भावेण ।
असबल-असंकिलिट्ठा ते होंति परित्तसंसारा ॥
(મૂલા૦ ૨, ૭૨)

આ ગાથાનો મૂળ પરમાર્થ આત્મામાં વિચારવાથી સમ્યક્ત્વની સુલભતા પ્રાપ્ત થાય છે,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

જે મળે તેથી સંતોષ રાખી આટલો દેહ, આત્માનું કલ્યાણ થવા, આત્માને અર્થે ગળાશે તો જન્મમરણના અનંતા ભવ છૂટી જશે; એમ જાણી, જન્મમરણનાં દુઃખ છોડાવવા કોઈ સમર્થ નથી માટે પાણી પહેલાં પાળ બાંધવી–પરભાવમાં જતાં અટકાવી પોતીકા આપ સ્વભાવમાં વારંવાર મનને લાવવું. ૐ શાંતિઃ શાંતિ શાંતિઃ



૯૭ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, અગાસ,
જેઠ સુદ ૮, મંગળ, સં. ૧૯૮૩

આવા દુષમકાળમાં સમભાવ પરિણામે પ્રવર્તવું ઘણું દુર્લભ છે. જીવાત્માઓની પ્રકૃતિઓ જુદા જુદા વર્તનવાળી જોઈ ખેદ થાય છે. સમભાવી જીવાત્મા આ કાળમાં ઘણા જ થોડા દેખાવ દે છે, ત્યાં હવે શું કરવું? કયા કોઈ કોઈને કહેવા જેવું રહ્યું છે? કહેવા જઈએ તો તેને ખેદજનક થાય છે. ઘણુંય જાણતા હોઈએ કે સત્પુરુષનો સનાતન જૈન માર્ગ સદ્‌વિવેક વિનયની પ્રવર્તનાએ વર્તવાનો ઉપદેશ્યો છે. પણ તે આ કાળમાં ઘણો શિથિલ, પ્રમાદી, સ્વચ્છંદી વર્તનાએ વર્તતો દેખાવ દે છે. કોઈ જુદા સ્વરૂપમાં મુમુક્ષુ અને જુદા સ્વરૂપમાં મુનિ વગેરે જોઈ વિચાર થાય છે, એવાં વચન સદ્‌ગુરુએ જણાવેલ છે માટે આપને તો હવે જ્યાં ત્યાં ક્ષેત્રસ્પર્શના પ્રમાણે કાળ વ્યતીત કરવો. શાતા–અશાતા તે તો પૂર્વના ઉદયે જેમ સર્જિત માંડ્યું હશે તેવું થશે. આપને કાંઈપણ કહેવા જેવું નથી. આપે દેવાધિદેવ કૃપાળુદેવની સેવા ઉઠાવી છે. આપનું કલ્યાણ થશે. આપ પવિત્ર, રૂડા છો



૯૮ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, અગાસ,
ભાદરવા વદ ૩, બુધ, ૧૯૮૩

જન્માંધ કે આંખે પાટા બાંધીને કહે કે મારે સૂર્યનાં દર્શન કરવાં છે તો તે સંભવતું નથી. અનાર્ય ભૂમિ અને એવા સંજોગોમાં પોતાની કલ્પનાથી માની લીધું હોય કે આ સાચું છે તો તે સાચું હોય તો પણ સાચું નથી. સદ્‌ગુરુના યોગ વિના કરેલી કલ્પનાઓ મિથ્યા છે. પોતાની માન્યતા આડે સત્ય સમજાતું નથી. ત્યાગ વૈરાગ્ય વિના અને યોગ્યતાની ખામી હોય ત્યાંસુધી આત્માનું ભાન થાય નહિ.

'ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન"

ત્રણ ચાર વરસ મોહિત થવામાં ગળાય ત્યાર પછી ખબર પડે. વીતરાગ મારગ મહા ગંભીર છે, વેદાન્ત તો એના આગળ શું ગણતરીમાં? શ્વાસોશ્વાસ આદિ સાધન કાંઈ ખપના નથી, કલ્પના છે. મનનું આયું કેમ છૂટે?



[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible]

⁂

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૧૦૪ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
સં. ૧૯૮૪

આ સસારમા એક ધર્મ સાર છે. મનુષ્યભવ મેળવવો દુર્લભ છે. જન્મ, જરા, મૃત્યુ, રોગ, વ્યાધિ, દુ:ખ, આકુળ–વ્યાકુળતાએ આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી બળ્યા કરે છે. તે વિચારો અને અજ્ઞાનથી સદ્દવિવેક પામવો દુર્લભ છે એમ જુઓ. માટે આ જીવે જેમ બને તેમ આખા દિવસમા કલાક, અડધો કલાક રાત્રે કે દિવસમાં એકાન્તમા બેસી ભક્તિભાવના, વાંચવું-વિચારવું કર્તવ્ય છે.

ક્ષણ ક્ષણ, સમયે સમયે જીવ મરી રહ્યો છે તેમાંથી જેમ બને તેમ આત્મહિત, કલ્યાણ થાય તેમ આ સંસારમા કરી લેવું તે આત્માર્થ અને કલ્યાણનો રસ્તો છે. સંસારમાં સ્વાર્થમાં પૂર્વના ઉદયે જે કાળ વ્યતીત થાય છે તેમાંથી સત્પુરુષાર્થ ભણી વૃત્તિ દોરવી, જોડવી. પરમાર્થ જે બને તે કર્તવ્ય છે.



૧૦૫ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
માગશર સુદ ૩, શનિ, ૧૯૮૫

આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી બળ્યા કરે છે. દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અનુસાર ફરસના જીવાત્માને સૃજિત હોય છે તેમ બને છે કોઈનુ ધાર્યું થતું નથી. ભાવિક સમદૃષ્ટિ જીવાત્માને ક્ષેત્રફરસનાએ, અવસર અનુકૂળતાએ ચિત્તસમાધિ આત્મહિત કર્તવ્ય છે. જાગૃત રહી, પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છેજી. કોઈ વાતે ગભરાવા જેવું નથી. જેમ ચિત્તપ્રસન્નતા રહે તેમ કર્તવ્ય છેજી. શાતા અશાતા જીવાત્માને જે ક્ષેત્રફરસનાએ થવી સૃજિત છે તેમ બને છેજી. એમાં કોઈનુ ધાર્યું થતું નથી એમ જાણી સમાધિ શાતિમાં રહેવુ એજ યોગ્ય સમજાય છેજી.



૧૦૬ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
ફાગણ વદ ૧૧, બુધ, ૧૯૮૫

બપોરે આહાર લીધા પછી કાંઈ ગમતું નથી એટલે વનમા ભાગી જવાનુ બને છે. આંબાની ડાળે જઈ સુતાં સુતા સાંભળ સાંભળ કરવાનું રાખ્યુ છે. ગમે તેમ કાળ એના એ લક્ષમા ગાળવો અને થાય તેટલો પુરુષાર્થ કરવાનુ ન ચૂકવું, એમ ધારી શુભ નિમિત્તની ભાવના રાખી પ્રવર્તવું બને છેજી. વનમા જઈએ છીએ ત્યાંપણ બીજા ભાઈઓ પાંચપચીસ આવી પહોંચે છે!

સત્પુરુષનાં વચન-સ્મરણ મીઠા લાગે છે બાકી બીજે કયાંય ચિત્ત ચોંટતું નથી. આખો દિવસ વચન વચન કરવું અને સાંભળ સાંભળ કરવું તથા રોગ, વ્યાધિ, જરાનાં નિમિત્તોમાં આખું દિન બીજે ગાળવું એમાં વૃત્તિ રહ્યા કરે છેજી.



૧૨૭ [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

૧૦૮ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
જેઠ વદ ૩, મંગલ, ૧૯૮૫

વિનય, પ્રેમ, ભક્તિ, મૈત્રીભાવ આદિ ભાવનાઓ કહેતાં જીવને અહંકારે સ્વચ્છંદ નહિ રોકાયાથી મોટી ભૂલ થાય છે. પોતાની મતિકલ્પનાએ કોઈ શાસ્ત્ર-ગ્રંથાદિક વાંચી અથવા કોઈ સમાગમથી વચન સાંભળી જીવ કથની કરવાનો, ઉપદેશ દેવાનો કામી થઈ પડે છે તે ભૂલ છે. કોઈ પુણ્યના યોગે સત્પુરુષનાં વચનામૃત સાંભળી તેમાથી લઈ શાખો આપતો, અથવા પોતાની મતિમા આવે તેમ સૌને રૂડું દેખાડવા, ભલું દેખાડવા સૂક્ષ્મ માન અહંકારથી 'હું સમજું છું' એમ ભ્રમમાં પ્રતિબંધ કરતો, 'નહિ દે તું ઉપદેશકું' એવા સત્પુરુષનાં વચનને ભૂલી જીવ ગફલત ખાય છે પોતાના દોષ જોવામાં આવતા નથી. એવી વાતચીત થતાં જીવ ભ્રમમાં રહી અનંતાનુબંધીને લઈ ઘણા વિકલ્પમાં પોતાની સમજે વર્તે છેજી. તે દેખી દયા ખાવા જેવું છે.

સલાહસંપથી આત્માનુ હિત થાય, રાગ-દ્વેષ કષાય ઓછા થાય અને ક્લેશ મટી અહિંસા ભાવથી જેમ ભાવહિંસા ટળે તેમ મરજી હતી. પણ કાળની કઠણતા જોઈ, અમારું કંઈ ધાર્યું થતું નથી.

જગતની રચના ચિત્રવિચિત્ર છે. તેમાં દૃષ્ટિ નાખવા જેવું નથી. કોઈ કંઈ બોલે; કોઈ કંઈ બોલે! એના સામે આપણે શુ જોવું? એ સામી દૃષ્ટિ મૂકવી નથી. આત્મકલ્યાણ, આત્મહિતાર્થ થાય તેમ કરીને ગુરુના શરણે રહી સર્વ પરભાવથી મુક્ત થવું. સર્વ મૂકવા જેવું છે.

અહો! આ કઠણ કાળમા આ મનુષ્ય ભવમા જે બને તે કરી લેવા જેવું છે. 'વાની મારી કોયલ' જેવું છે. કોઈ કોઈનો સંબંધ નથી 'એકલો આવ્યો, એકલો જશે.' એવું થઈ રહ્યું છે.
ૐ શાંતિ· શાંતિઃ શાંતિઃ



૧૦૯ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
અષાડ સુદ ૧૪, મંગલ, ૧૯૮૫

જીવને અનંત કાળથી પકડ તો હોય છે. પણ પૂર્ણ જેનાં ભાગ્ય હશે તેની દૃષ્ટિ ફરે. સન્માર્ગ સન્મુખ દૃષ્ટિ થવી મહા મહા દુર્લભ છે.



૧૧૦ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
ભાદરવા વદ ૨, ૧૯૮૫

"આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી બળી રહ્યો છે." સહનશીલતા એ જ, "ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે" કોઈ કહેવાનું નથી. વૃત્તિને રોકવી. આત્મભાવનામાં, નિજભાવમાં પરિણામ આવે તેમ કરવું; મનને પરભાવ વિભાવમાં જતું જેમ બને તેમ રોકવું.

૧૧૨ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા. ૭-૧૨-'૨૯ સં. ૧૯૮૬

દેવાધિદેવ પરમ કૃપાળુદેવે જે આત્મા યથાતથ્ય જોયો છે તે જ જોવાની ઇચ્છા, વૃત્તિ કર્તવ્ય છેજી. બીજે ક્યાંય પ્રેમ-પ્રીતિ કરવા જેવું છે નહીં. હે પ્રભુ! આપને ધન્યવાદ આપું છું જે આ કાળમાં આપને પર પદાર્થથી, પરભાવથી મુક્ત થવા ઇચ્છા છે, અને યથાતથ્ય સન્મુખ દૃષ્ટિ છે. તેથી નમસ્કાર છેજી. આ દીન દાસ 'લઘુ'ને પણ એ યથાતથ્ય સ્વરૂપની ભાવના ભવપર્યંત અખંડ વર્તો! તેમજ સર્વને એ સિવાય બીજું કાંઈ કહેવાનુ છે નહીં. તે ગુરુકૃપાથી સફળ થાઓ!



૧૧૩ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
કારતક સુદ ૫, જ્ઞાનપંચમી, ૧૯૮૬

જીવ અનાદિકાળથી પોતાને સ્વચ્છદે, પોતાની કલ્પનાએ ધર્મ આરાધવાનું ઇચ્છે છે તે એ કે મને સત્સંગ નથી; આ કરતાં હું સત્સંગમાં હોત તો મને બહુ લાભ થાત. એવી કલ્પનાઓ ઘણા જીવાત્માઓને થઇ આવે છે. એ જ મોહનીય કર્મના સંકલ્પ-વિકલ્પે જીવ જાણે કે 'હું પોતાની દયા ચિંતવું છુ,' પણ તે દયા નથી. પોતાની દયા તો સત્પુરુષ દેવાધિદેવ સદ્‌ગુરુએ કહેલી આજ્ઞા ધીરજથી સમતાથી પોતાના વિકલ્પો બંધ કરી તે આવતા વિકલ્પો ભૂલી જઇ આરાધવી તે છે તે આજ્ઞા પ્રમાણે ધીરજથી પુરુષાર્થ કરવામાં ભાવ પરિણામ લાવવાં. પોતાની કલ્પના એ કે મને સત્સંગ હોય તો આરાધના બહુ થાય એમ ધારી પોતાના ઉદય પ્રારબ્ધને ધક્કો દઈ પોતાની મરજીએ-સ્વચ્છંદે ઘણા જીવાત્મા વર્તે છે. તે જીવની ભૂલ છે. વિરહાદિ, વેદનીયાદિના ઉદયમાં જીવ ગભરાય છે. પણ પોતે કલ્પનાએ કલ્યાણ માની તેમ પ્રવર્તતા જીવને વિચારવું ઘટે છે

"જીવ, તું શીદ શોચના કરે, કૃષ્ણને કરવું હોય તે કરે." તેવી સમજ રાખી જે સમતાભાવ ધારણ કરવો જોઇએ તે જીવ કરતો નથી જે જે ક્ષેત્ર ફરસના ઉદયમાં હોય તે પ્રમાણે સમતાએ કાળ વ્યતીત કરી તેવા કાળમાં ભાવના ઊંચી-સત્સંગની રાખવી; પણ તોડીફોડી નાખી ઉદયને ધક્કો દઈ ઉતાવળ કરવા જેવું નથી જેટલી ઉતાવળ તેટલી સાંસત, એમ જાણી સમતા, ક્ષમા, સહનશીલતાએ, ચિત્તની પ્રસન્નતાએ વાંચવા વિચારવાનું નિમિત્ત જોડી શાંતિ પરિણામે ભાવના ભાવવી. જીવે શું શું દુઃખ નથી વેઠ્યું? કર્મ ઉદય આવ્યે જીવને સર્વ વેઠવું પડ્યું છે. તેમાં આર્તધ્યાન થવા દેવા જેવું નથી.

આ વાત ધ્યાનમાં રાખશો તો આત્માને હિતકારી, કલ્યાણકારી છે. મનને લઈને, કલ્પનાને લઈને આ બધું છે. ક્ષેત્રસ્પર્શના હોય તેમ કાળ વ્યતીત થાય છે.



" જ્ઞાન ગરીબી ગુરુવચન, નરમ વચન નિર્દોષ;
ઈનકુ કભી ન છોડિયે, શ્રદ્ધા શીલ સંતોષ. "

હે! પ્રભુ, મળે તેની સાથે મળવું અને દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવની ફરસનાએ જેમ કાળ નિર્ગમન થાય તેમ સંતોષ રાખીને વર્તવું એ ભાવ છે; શાથી કે ધાર્યું થતું નથી. 'જા વિધિ રાખે રામ, તાવિધિ રહીએ.' ગુરુકૃપાએ જેમ બનવું હશે તેમ બની રહેશે. અમારે તો સૌનું ભલું થાઓ એમ ભાવના રહે છે, હે! પ્રભુ, તે આપ જાણો છો.

કાળના ભરૂસા નથી. મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. ગભરામણ–અકળામણ આવી જાય છે. કોઈ વૈરાગ્યની વાત કરનાર હોય ત્યારે ઠીક લાગે છે પ્રભુ! કાળ નિર્ગમન કરીએ છીએ–દેવાધિદેવ પરમકૃપાળુદેવનુ શરણું એક આધાર છે. એ પ્રત્યક્ષ પુરુષનો બોધ થયેલ તે વચન સાંભળીએ ત્યારે શાંતિ આવી સારુ લાગે છે.



૧૧૭ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
માહ વદ ૮, ગુરુ, ૧૯૮૬

મરણ છે જ નહીં. કલ્પનાથી, અહંભાવ–મમત્વભાવથી, ભ્રાન્તિથી ભૂલ્યો છે. તે ભૂલી સદ્‌ગુરુની આજ્ઞાએ સાવધાન થશોજી. જે જાય છે તે ફરી ભોગવાતું નથી. દેહમાં જણાતું દુઃખ તેથી કાંઈ હાનિ નથી તેથી આત્મા નિઃશંક ભિન્ન દ્રષ્ટા–સાક્ષી છેજી. તે સદ્‌ગુરુએ જોયો છે. તે શ્રદ્ધુ છું, માનુ છું. ભવોભવ એ માન્યતા હો!



૧૧૮ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
ફાગણ વદ ૮, સં. ૧૯૮૬

આ શરીર સંબંધમાં વૃદ્ધ અવસ્થાને લઈને દિવસે દિવસે કંઈ કંઈ રંગ બદલાય છે. જાણે કે હવે દેહ છૂટી જશે પણ દેહનો સંબંધ પૂર્ણ થતા સુધી–જ્યા સુધી જરા અવસ્થા રૂપી દેહમાં રહેવું થશે ત્યા સુધી–બાંધેલી વેદના ભોગવતાં કાળ જશે. પણ પરમ કૃપાળુ દેવાધિદેવના શરણથી ને સદ્‌ગુરુકૃપાએ તેમના શરણમાં, તેમની આજ્ઞામાં, તેમના બોધમાં, તેની સ્મૃતિમાં કાળ જાય છે. ભાવ રહે છે તેથી સંતોષ માની કાળ નિર્ગમન કરું છું. ગભરામણ, મુંઝવણ વૃદ્ધ અવસ્થાના આવેલા વેદનનું ગુરુપ્રસાયે જેમ બને તેમ સમભાવે વેદવું થાય છે



૧૧૯ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે, અગાસ,
વૈશાખ સુદ ૭, મંગળ, ૧૯૮૬

[illegible] મિથ્યા અજ્ઞાનથી પ્રમાદે ભૂલથાપ ખાતો આવ્યો છે. હું કોણ [illegible] તેનું ભાન નથી તેનાજ આત્માનું ભાન ભૂલી જીવ મોહનીય કર્મના ઉદયથી [illegible] સુખદુઃખ માને છે ને બધું ખોટું છે, એમ જીવે જાણ્યુ નથી અને

હવે પતિ સાથે કેમ વર્તવું તે વિચારશો. પોતાના પતિને પરમેશ્વરબુદ્ધિએ વિચારવા. તેમનો વિનય, વૈયાવચ્ચ સાચવી તેમના ચિત્તને પ્રસન્નતા થાય તેવાં વચનથી સંતોષ કરવો અને તેમના ચિત્તમા કાંઈપણ ખેદ ન થાય તેમ કરવું જો કાંઇ તેમને ખેદ હોય તો તેમા બને તો ભાગ લેવો. તે મહા તપનું કારણ છે

આ જીવને ખેદનુ કારણ મૂકવા જેવું છે. 'પંખીના મેળા,' 'વન વનકી લકડી,' કોઈ કોઈનુ છે નહીં. તેમ અત્યારે જે કાઈ બની આવે તે, પોતાને સમજવા જેવું છે, તે તો આત્માર્થ છે. તે સિવાય બીજુ કર્તવ્ય નથી. વધારે શુ લખવું તે સૂઝતું નથી. વળી બાહ્યદષ્ટિ જે જે જુએ છે તે આત્મા નથી અને આત્માને તો ખાસ જાણવાની જરૂર છે. તેમાં જીવને ખામી શું છે? તે વિચારવા જેવું છે. તે એ છે કે બોધની ખામી છે. શરીરની શાતાને ઇચ્છીને, પોતાની કલ્પનાને લઈને જીવ સત્સંગ મેળવી શકયો નથી. આયુષ્યનો ભરોસો નથી. ક્ષણભંગુર દેહ છે. આખુ શરીર રોગથી જ ભરેલ છે. ત્યા શુ કહેવુ ? પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે. તેમા વિઘ્ન કરનાર પ્રમાદ, આળસ અને પોતાની કલ્પનાથી સત્સંગ કરવાનું બની આવ્યું નથી તે.

આ મનુષ્યભવ પામીને તો એક સદ્ગુરુની ઓળખાણ કરી તેની આજ્ઞાની ભાવનાએ કાળ વ્યતીત કરવાની જરૂર છે. **आणाअे 'धम्मो, आणाअे तवो'** શ્રી તીર્થંકરાદિકે જીવનો ઉદ્ધાર થવાને માટે 'દાન, શીલ, તપ અને ભાવ' કહેલા છે તે પોતાની કલ્પનાએ જે કઇ કરે છે તે બંધનરૂપ થઈ પડે છે. તેનું સ્વરૂપ સમજાયુ નથી. જો તેનું સ્વરૂપ સમજાય તો જીવને સમ્યક્ત્વ પામવાનો પોષ થાય છેજી. બાકી તો 'સૌ સાધન બંધન થયાં' છેજી.

અહો! જીવ, ચાહે પરમપદ, તો ધીરજ ગુણ ધાર'
શત્રુ–મિત્ર અરુ તૃણ–મણિ એકહિ દષ્ટિ નિહાર ૧.

બીતી તાહિ વિસાર દે, આગેકી શુદ્ધ લે;
જો બની આવે સહજમે તાહિમેં ચિત્ત દે. ૨.

રાજા રાણા ચક્રધર, હથિયનકે અસવાર;
મરના સબકો એક દિન, અપની અપની વાર. ૩.

કહા જાયે, કહાં ઉપને, કહા લડાયે લાડ;
ક્યા જાનુ કિસ ખાડમે, જાય પડેગે હાડ ! ૪.

જૈનધર્મ શુદ્ધ પાયકે, વરતું વિષય કષાય;
એહ અચંભા હો રહ્યા, જલમે લાગી લાય. ૫

નમકિતી નાગી ભલો, જાકે દેહ ન ચામ;
બિન ભક્તિ ગુરુરાજકી, કંચન દેહ ન–કામ ૬.

નાર્મદ નિરમલ નહીં, પરનિંદક સંસાર;
નહિ ન મલિન આપ નિજ, ભૂકત આન હજાર ૭.



માન્યતા કહેલી છે અને તેને મૃષા કહ્યું છે; તે વિચારવા જેવું છે. જ્ઞાનીઓએ મહા જ્ઞાનીપુરુષે અનુભવેલું તેને સત્ય કહ્યુ છે. તે યથાતથ્ય છે. તે વિષે આત્માર્થીને ખાસ લક્ષમાં લેવા જેવું છેજી. આત્મસ્વરૂપના ગવેષી, ખપી જે આત્મા થઈ ગયા છે તેમણે આમ દર્શાવ્યું છે.

" તારી ગતિ તું જાણે હો દેવ,
સ્મરણ ભજન તે વાચક જશ કરેજી. "

જોકે ઉપયોગ વગર આત્મા નથી; પણ જે જ્ઞાનીના ઉપયોગમા કાંઈ ઓર જ સમજાયું છે, અનુભવાયુ છે તે પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક કહું છું કે રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાનથી રહિત એવો આત્મા દ્રષ્ટા ભિન્નપણે જોયો છે તે આત્માને નમસ્કાર છે. વળી કોઈ જીવાત્માએ યથાતથ્ય આત્મા અનુભવ્યો નથી; પણ તેને જ્ઞાનીના અનુભવેલાની માન્યતા–શ્રદ્ધા થતા પણ સમ્યક્ત્વ કહેવાય છે.

આ વાત કોઈ અંતરની માન્યતાના ભાવથી નિઃસ્પૃહીપણે કહેવી થાય છે જો જ્ઞાની છે તેને અજ્ઞાની કહેવામાં આવે, શ્રદ્ધવામા આવે, માનવામા આવે તો પણ ભૂલભર્યું જોખમ છે. તો હવે મધ્યસ્થ રહી જે યથાતથ્ય છે તે માન્ય છે, એવા વિચારમા ભાવ લાવે તો તે ભૂલ ભરી વાત કહેવાય? હવે કર્તવ્ય કેમ છે? યથાવસરે સમાગમે-સત્સંગે આત્માર્થીએ વિચારવું જોઈએ એમ સમજાય છે. પોતાની કલ્પનાએ અને પોતાની માન્યતાએ પ્રવર્તી જીવ અનાદિ કાળથી રખડ્યો છે. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર'માથી હાથનોંધ ૧મા આંક ૩૭ મો વિચારવા ભલામણ છે. ગુરુગમની જરૂર છે. તેમાં બોધિપુરુષના બોધની જરૂર અવશ્ય છે. 'પાવે નહિ ગુરુગમ બિના, એહિ અનાદિ સ્થિત" એવુ વચન જ્ઞાનીનુ છે તે પણ વિચારવા યોગ્ય છેજી.



૧૨૩ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા. ૨૬–૮–૩૦, સં. ૧૯૮૬

'વૃત્તિને રોકજો' એવું મોટા પુરુષોનુ વચન સાંભળ્યું છે તે ચમત્કારી છે; આત્માને પરમ હિતકારી છે.



૧૨૪ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા ૮–૮–૩૦ શ્રાવણ સુદ ૪, સં. ૧૯૮૬

ગતપ્રસંગમાં પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે, તેને બદલે બફમમા અને 'સમજાયું છે, જાણ્યુ છે' એવી ભ્રમમાં વખત જાય છે તે વિષેની ચિંતના કાળજી મેળવવા સત્સંગ વિશેષ વિશેષ કરી આરાધવો નિત્યપ્રત્યયમાં ઈચ્છા, સંકલ્પાદિ હોય તે અસત્સંગ છે. તેથી કોઈ સત્ પુરુષના વચનામૃતના વિચારમાં જીવન જેટલું બને તેટલું ગાળવું કર્તવ્ય છે જીવને કાળનો ભરોસો નથી. દુર્લભમાં દુર્લભ મનુષ્યભવ અને સત્સંગ મળ્યો તેની ચિંતના–આત્માની ભાવના–મા ઘણો વિચાર લેવા યોગ્ય છે મનુષ્યભવ દુર્લભ છે રોગરહિત કાયા હોય તો પણ મનુષ્યભવ ક્યા છે? બ્રહ્મચર્ય મોટું સાધન છે અંતરની વૃત્તિઓ રોકવી તે બ્રહ્મચર્ય છેજી. સમયે સમયે જીવ મરી રહ્યો છે.



મોહ ઉદય યહ જીવ અજ્ઞાની ભોગ ભલે કર જાને,
જ્યૌં કોઈ જન ખાય ધતૂરા, સો સબ કચન માને;
જ્યો જ્યો ભોગસયોગ મનોહર મનવાંછિત જન પાવે,
તૃષ્ણા નાગિણી ત્યોં ત્યો ડકે, લહર લોભ વિષ આવે.

દેહથી આત્મા ભિન્ન છે, અરૂપી છે. “ શ્રી સદ્‌ગુરુએ કહ્યો છે એવા નિર્ગ્રંથ માર્ગનો સદાય આશ્રય રહો. હું દેહાદિ સ્વરૂપ નથી અને દેહ, સ્ત્રી, પુત્રાદિ કોઈપણ મારાં નથી. શુદ્ધ ચૈતન્ય સ્વરૂપ અવિનાશી એવો હું આત્મા છુ, એમ આત્મભાવના કરતાં રાગદ્વેષનો ક્ષય થાય.” આટલો ભવ આત્માર્થે જો જીવ ગાળશે તો અનત ભવનુ સાટું વળી રહેશે. ઉપયોગ એ આત્મા છે. અને આત્મા એ જ્ઞાન-દર્શન ચરિત્રમય ધર્મસ્વરૂપ છે ક્ષણે ક્ષણે વૃત્તિ પલટાય છે તે વૃત્તિને રોકવી; મન, ચિત્ત, વૃત્તિ પરભાવમા જતી આત્મભાવમાં લાવવી. શુદ્ધ ભાવમા પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે. પ્રમાદ વૈરી છે. શુભ રાગ અને શુભ યોગ (મન, વચન, કાયા)નાં પરિણામ રાખવાથી સ્વર્ગગતિ કે પુણ્ય થાય છે અશુભ રાગ કે અશુભ જોગથી પાપ બધાય છે, અધોગતિ થાય છે. એવા ખોટા ભાવ ન કરવા. વીલો ન મૂકવો. હુ અસગ છું. આટલો ભવ પૂર્વના ઉદયથી પુણ્યના જોગે જો વ્રતનિયમ જીવનપર્યત પાળી સત્ શીલમાં ગળાશે તો જીવ નિકટભવી થઈ, સમ્યક્ત્વ પામી અનત સુખને પ્રાપ્ત થશે માટે મનનો ભાવ આત્મામાં લાવવો. આવો જોગ ફરી ફરી મળવો દુર્લભ છે. ચેતવા જેવુ છે. એકવાર પરમાત્માનુ નામ માત્ર લેવાય તો કોટિ ભવનાં પાપનો નાશ થઈ જાય છે તેથી ચેતીને સમરણ કરવા યોગ્ય છે સમ્યક્ દર્શન, સમ્યક્ જ્ઞાન અને સમ્યક્ ચારિત્રરૂપ રત્નત્રયની આરાધના ત્રણ લોકનુ અધિપતિપણું પ્રાપ્ત કરાવે છે, પરમાત્મપદ પ્રાપ્ત કરાવે છે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ અનુસાર, પરદેશમા પૂર્વના ઉદય કર્મથી જીવાત્માને અન્નજળ પાણીની ફરસના હોય છે દૂર દેશ હોય તો પણ તે વિષેનો વિકલ્પ લાવી આર્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન, ખેદ કર્તવ્ય નથી. જો પોતાના ભાવ ચોકખા રાખે તો દૂર છે તે પાસે છે નહિ તો પાસે છે તે ય દૂર છે

“ (૧) પ્રજ્ઞા (વિવેક) – એ તત્ત્વજ્ઞાનનુ લક્ષ્યબિન્દુ છે.

(૨) નમ્રતા – એ દૈવી ગુણ છે. નમ્રતાનો પ્રભાવ ઓર છે, સર્વશક્તિમાન છે.

(૩) શાન્તિ – જેનામા અખંડ શાત વૃત્તિ નથી તેનામાં સત્યનો વાસ નથી.

(૪) જે કોઈનુ બગાડે નહીં તેને બીક કેવી હોય ?

(૫) દરેક ધર્મનો ઉદ્દેશ નિર્મલ અંતઃકરણ રાખવું તે છે અને તેથી જ ઈશ્વિરી જ્ઞાન પમાય છે. નાના બાલક જેવા નિર્દોષ હૃદયના થાઓ.

(૬) આધ્યાત્મિક જીવન ગાળવાથી અધમ વાસના વશ થઈ શકે છે.

(૭) તિરસ્કાર, સ્વાર્થવૃત્તિ ને શોકને જરાયે આશરો આપશો નહીં.

(૮) પૂર્ણ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન, પૂર્ણ શાંતિ એ જ સ્વર્ગનુ રાજ્ય છે.

(૯) હે! આનંદ, તારું સનાતન અંતરનુ સત્ત્વ ચાલુ કાળમાં જ બતાવ.

આત્મા એકલો જ છે; એકલો આવ્યો છે અને એકલો જવાનો છે. સમયે સમયે પર્યાય બદલાય છે, તેને જ્ઞાનીઓ ભવ કહે છે. તેમા વિકલ્પ કરવાથી બંધ થાય છે. માટે પર્યાય તરફ દૃષ્ટિ નહીં દેતા 'આત્મા જોવો' એમ જ્ઞાનીનુ વચન છેજી. પોતાની કલ્પનાએ માનવું કે આમ હોય તો ઠીક વગેરે વિકલ્પોથી ક્લેશિત થવુ યોગ્ય નથી. પોતાની કલ્પનાથી કલ્યાણ થનાર નથી

"મનને લઈને બધું છે;" ત્યાં ગભરાવા જેવુ છે જ નહિ. આવ્યા તે જાય છે. તેમાં ક્ષમા, સહનશીલતા, આનંદ-અનુભવરૂપ આંખથી જુઓ. સત્પુરુષના બોધે સદ્ વિચારદ્વાર ઉઘાડી જ્ઞાનચક્ષુએ અંતર્યામી ભગવાનના દર્શન કરો.

'**समयं गोयम मा पमाए**'—સમય માત્રનો પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. તે વિચારથી સમજવાની જરૂર છેજી. "કર વિચાર તો પામ" એ જ્ઞાનીનુ વચન છે તે સત્ય છેજી. આપ તો જુઓ છો. જે બધું મૂકવાનું છે તે બધું ભૂલી જવા યોગ્ય છે; અને જે સમરણ કરવા યોગ્ય છે, તેનું વિસ્મરણ થાય છે તેટલી ખામી છેજી

"उत्तमा स्वात्मचिंता स्यात्, मध्यमा मोहचिंतना ।
अधमा कामचिंता स्यात् परचिंताऽधमाधमा ॥"

'**सुज्ञेषु किं बहुना?**' 'ચતુરની બે ઘડી અને મૂરખનો જન્મારો' એ કહેવત પ્રમાણે ટૂંકામા ચેતી જવા જેવું છેજી.

શાંતિ સમાધિમા સમભાવે વખત વિતાવવા વિનંતિ છેજી. સ્વ૦ રવજીભાઇ હવે ક્યાં છે? પરવશે જીવે ઘણુ વેઠ્યુ છે. પણ સમજણપૂર્વક સમભાવથી વિયોગ સહન થાય તો તે પણ પરમ કલ્યાણનું કારણ છે.

"બીતી તાહી વિસાર દે, આગેકી સુધ લે,
જો બની આવે સહજમે તાહિમે ચિત્ત દે
ગઈ વસ્તુ સોચે નાહીં, આગમ વાંછા નાહી,
વર્તમાન વરતે સદા સો જ્ઞાની જગમાહી."

તા. ૧૪-૧-૩૧ ૐ શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ



૧૩૦ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ,
સ્ટે. અગાસ, તા. ૨૫-૨-૧૯૩૧

"[illegible] હે નહિ મેરી [illegible],
[illegible] ઉનકા કભી મેં ભી નહીં
[illegible] નિશ્ચિન્ત રૂપમેં,
[illegible] ભવકૂપસે"

[illegible] સદ્ગુરુ—આજ્ઞાની ગરજ એ છે કે ગુરુભાવ વેદાતો નથી અને [illegible] તેની આજ્ઞાએ વર્તવાની ઇચ્છા, ભાવ રહ્યા કરે છે. તે આજ્ઞા

વિશ્વાસ રાખવો "આતમભાવના ભાવતા, જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે." કાંઇ ફિકર કરવા જેવું નથી. આત્માની સિદ્ધિ અનતી છે, તે આત્માની સાથે જ છે બાકીની બધી મૂર્છા-મમતા મૂકી દેશો "હું મારુ હૃદયેથી ટાળ."



૧૪૮ શ્રીમદ્ રાજચદ્ર આશ્રમ, અગાસ સ્ટેશન.
ભાદરવા સુદ ૭, સં. ૧૯૮૯

મનુષ્યભવ દુર્લભ કે ચાર દિવસનુ ચાદરણુ છે; અને બધુ ફના છે, નાશવંત છે, ઠગારુ છે. એવા આ જગત ઉપર વિશ્વાસ રાખી જીવ રાચી રહ્યો છે. હું કમાઉ છુ, હુ વિષય ભોગવું છુ, હું સુખી છુ, હું દુઃખી છુ એમ માની રહ્યો છે, પણ માથે મરણની ડાંગ ઊભી છે તેની જીવને ખબર નથી, તે તરફ દૃષ્ટિ પણ કરી નથી ચાર ગતિમા ઘોર દુઃખ ભોગવવા પડે તેવા કર્મ બધાવે તેવા ઇન્દ્રિયના વિષય-ભોગોને જીવ પ્રિય ગણે છે તે મહા અજ્ઞાન છે. અને "હું સમજુ છુ, હું કરુ છુ તે ઠીક છે. કોઈની સલાહની મારે શી જરૂર છે? મને કોણ પૂછનાર છે? એવો સૂક્ષ્મ અહકાર જીવને મારી નાખે છે. આખો મનુષ્ય ભવ લુટાઇ જાય છે તે વેપારમા દેવાળુ નીકળે તેથી પણ મહા ખરાબ ભયકર છે. પછીથી ધર્મ આરાધવાનો અવસર કાગડા-કૂતરાના ભવમા ક્યાથી મળશે? અત્યારે અઘટિત કૃત્ય થયા હોય તો મનવચનકાયાથી ફરી ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા લઇ, બળ વાપરી તેથી દૂર થવું યોગ્ય છે. કહેનાર કહી છૂટે અને વહેનાર વહી છૂટે જે કરશે તે ભોગવશે. અત્યારે આખો મીંચીને પાપ કરશે તો પછી વિલવિલાટ કરી પશ્ચાત્તાપ કરતાં પણ છૂટકો નહી થાય

ચેતવું હોય તો હજી વખત છે સત્સગ સમાગમમાં કાળ વિશેષ કાઢવા ધારો તો થઈ શકે તેવું છે. હજી હાથમાંથી બાજી ગઇ નથી મનુષ્યભવ છે ત્યા સુધી બધું થઇ શકશે; પછી કોઇના હાથની વાત નથી. સૌ સૌના કર્યા પોતાના આત્માને એકલા ભોગવવા પડશે. માટે ડરવા જેવું છે, જાગૃત થવા યોગ્ય છે. દુષ્ટ સમાગમ તજવા યોગ્ય છે. અવળો રસ્તો ભૂલવા જેવું છે. મરજિયા થઇને પણ સદાચાર સેવવા યોગ્ય છે.

જીવ મસ્તાન થઇને ફરે છે, પણ મદવાડ કે મરણ પથારીએ પડશે ત્યારે કયો વેપાર કામમા આવવાનો છે? ધનના ભંડાર હશે તે પણ પડયા રહેશે. સગા-વહાલા કે વિષયભોગ કોઈ તે વખતે દુઃખ લેવા સમર્થ નથી. તે વિચારી આજ્ઞારૂપ ધર્મ આરાધવા તૈયાર થઇ જવા જેવુ છે.

'आणाए धम्मो, आणाए तवो'



૧૪૯ શ્રીમદ્ રાજચદ્ર આશ્રમ, અગાસ,
તા. ૧૪-૧૧-૧૯૩૩

દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ આદિની ફરસના પ્રમાણે સર્વ બની રહે છે. તેમા સમકિતી જીવોએ [illegible] ઘટે નહીં.

તો તેને કહેવું કે તમારું કહેવુ સાચુ છે. આત્મહિત થતું હોય તો તેમ કરી લેવુ; પણ છણકા કરવા નહીં, ખીજાવું નહીં.

" અધમાધમ અધિકો પતિત, સકળ જગતમા હુય,
એ નિશ્ચય આવ્યા વિના, સાધન કરશે શુંય ? "

એ વગેરે વીસ દોહરા, ક્ષમાપનાનો પાઠ, આલોચના, સામાયિક પાઠ બને તો દિવસના પા અડધો કલાક અવકાશ લઈ ભણવા.

કોઈને કંઈ કહેવું થાય તો ધીરજથી કહેવુ કંઈ ગભરાઈને, ખીજીને, ક્રોધ કરીને કહેવું નહીં. સૌની સાથે મૈત્રીભાવ રાખવો ઠામ ઠામ ઓળખાણ રાખવી, નમી જવુ અને સૌની સાથે હળીમળીને ચલાય તેમ કરવુ; કુસંપ થાય તેમ કરવુ નહીં. કોઈને ક્રોધ આવ્યો હોય અને તે ખીજીને બોલે તો તે પણ ધીરજથી, સમતાથી તેને 'બા–ભાઈ' કહીને તેનો ક્રોધ મટી જાય તેમ કરવું અને જેમ સારું લાગે તેમ કરવુ. તાણાખેચ, ખેંચાખેચ કરવી નહીં. તેને એમ કહેવું કે તમે સમજુ છો. બા હોય એના ઉપર ક્રોધ કરવો નહીં. એનો ક્રોધ જેમ જતો રહે અને રાજી થાય તેમ કરવું. આટલા ભવમા સગાઈ છે, પછી 'વનવનકી લકડી'. એકલો આવ્યો અને એકલો જશે. કોઈ આપણું છૈયુછોકરુ, મા–બાપ થયુ નથી, થવાનું નથી, થશે નહીં. જો ક્ષમા નહીં કરીએ અને કષાય એટલે ક્રોધ, વેરભાવ કરીએ તો કર્મ પાછાં બીજાં બધાશે. માટે ખરો ઉપાય સમતા, ક્ષમા છે, તે જ ગુપ્ત તપ છે મનુષ્યભવ પામ્યા છીએ તે ચિંતામણિ સમાન છે તેમા સુખદુઃખ આવે તે ખમીખૂદવું, અકળાવું નહીં. કર્મ છૂટવાનો અવસર આવ્યો છે. જે વિધે જીવે કર્મ બાધ્યા છે તે પ્રમાણે ઉદયમા આવે છે તેથી અકળાવું નહીં. સમતા અને ક્ષમા કરવી

અહીં આવવાનો અવકાશ થોડો કાઢી આવી જવાય તો ઘણો લાભ થશે સમાગમે હિતની વાત કહેવી પણ થશે.

સૌ કરતાં સમજણ એ જ સુખ છે; અણસમજણ એ દુઃખ છે માટે ખરો અવસર આવ્યો છે દુઃખ આવેલુ જાય છે તે તો જડ છે. દેહ છે તે નાશવંત છે. આત્મા છે તે શાશ્વત છે. અજર છે, અમર છે એનો વાળ વાંકો કરવા કોઈ સમર્થ નથી, માટે મને દુઃખ થયુ, મને રોગ થયો, મને વ્યાધિ થઈ એમ કરવું નહીં. આત્મા તો એથી ભિન્ન છે.

. માટે સદ્ગુરુ પરમકૃપાળુદેવનું શરણુ રાખવું અમે પણ એના દાસના દાસ છીએ. પોતાની કલ્પનાએ કોઈને ગુરુ માની લેવા નહીં, કોઈને જ્ઞાની કહેવા નહીં; મધ્યસ્થ દૃષ્ટિ રાખવી. એક પરમાત્મા પરમકૃપાળુદેવને માનવા, તે શ્રદ્ધા કરવી. તેને અમે પણ માનીએ છીએ, અમારા અને તમારા ધણી જુદા ન કરવા. એ એક જ છે એ ઉપર પ્રેમ કરવો, પ્રીતિ કરવી. જે થાય તે જોયા કરવું અને આપણે તો એના શરણે સ્મરણ કર્યા કરવું. મર ! સૂઝે તેટલું દુઃખ [illegible] ને તે. ભલે આવે. આવો કહ્યે આવશે નહીં અને જાવો કહ્યે જશે નહીં. આપણે તો એને જોનાર, દેખનાર, જાણનાર આત્મા છે તે જુદો જ છે મારા મા, મારા બાપ, મારાં છોકરાં—એ મારા નથી, છે તે પોતાના નહીં. સૌ ઋણ સંબંધે આવ્યુ છે. એકલો આવ્યો છે, એકલો જશે. માટે

ભૂલથી કોઇને ખોટુ લાગ્યુ હોય તો તેવી ભૂલ ફરી ન થવા દે અને જેને ખોટું લાગ્યુ હોય તેને રાજી કરે. તે બધા આપણને રાજી રાખી વર્તવાનુ કરે તો તેથી આપણે ફુલાઈ જવું નહીં; પણ આપણા દોષો હોય તે દૂર કરવા તરફ લક્ષ રાખવો. સર્વની પ્રકૃતિ સરખી હોતી નથી તેથી ડાહ્યા માણસે સર્વની પ્રકૃતિ જાણી કુટુમ્બમા કલેશ ન થાય તેમ પ્રવર્તવું અને કલેશનાં કારણ હોય તે દૂર કરી દે તે ડાહ્યો ગણાય. પોતાના દોષની માફી માગી સર્વને સારા કહી કંકામ મટાડે તે કુશળ કહેવાય. સંસારના ભોગ બધા દુઃખનુ કારણ છે અને જીભ છે તે વેરણ જેવી છે. તેને વશ કરે તે સુખી થાય છે. સર્વને નમીને ચાલે તેના ઉપર સર્વની પ્રીતિ રહે છે. 'નમ્યો તે પરમેશ્વરને ગમ્યો' એમ કહેવાય છે. માટે નમનતા બહુ રાખવી અને 'તમે ડાહ્યા, તમે મોટા; હુ તો છોકરુ છુ, મારા વાક સામું ન જોશો, આપ કહેશો તેમ હું કરીશ' એમ કહીને સર્વની સાથે હળીમળીને રહેવાથી પુણ્ય વધે છે અને જીવનુ હિત થાય છે. કોઈના ઉપર દ્વેષ ન રાખવો. બીજાનુ ભૂંડું ઇચ્છીએ તો આપણુ જ ભૂંડુ થાય. માટે સર્વને સારું લાગે તેવું બોલવું તેમજ વર્તન રાખવું. માયાકપટ ન રાખવું નિખાલસ દિલથી સર્વનુ સારુ થાય તેમ વર્તવાથી આપણુ જ સારુ થાય પ્રારબ્ધ પ્રમાણે જે સગાંવહાલાં મળી આવ્યા છે તેમા સંતોષ રાખવો. જો મન ઊંચુ રાખે અને કુટુમ્બમા કંકાસ કરે તો કંકાસથી લક્ષ્મીનો નાશ થાય છે; માટે સર્વની સાથે હળીમળીને પ્રેમથી રહેવું.



૧૫૨ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, અગાસ,
અધિક વૈશાખ વદ ૮, રવિ, સં. ૧૯૯૦

હે ! પ્રભુ. સ્વપ્નવત્ માયાનુ સ્વરૂપ, પુદ્ગલ પર્યાયનો વ્યવસાય આખા લોકમાં વર્તી રહ્યો છે હે ! પ્રભુ, આખો લોક અભિનિવેશથી, મિથ્યાત્વથી, અજ્ઞાનથી 'મારુ મારુ' એવો આગ્રહ માની વર્તે છે અને સંસાર-પરિભ્રમણ કર્યા કરે છે. જેમ બને તેમ રાગદ્વેષ ઓછા થાય તેમ વેદની કર્મના ઉદયને સમભાવથી ભોગવતા, આત્માથી આત્માની વસ્તુ જે છે તેની ભાવના કરતા કાળ વ્યતીત થાય છે જેમ બને તેમ પરમા ભાવ ઓછા થઈ આતમભાવ થાય તેવો ભાવ વર્તે છે. પણ કર્મ આગળ જીવ પરવશ છે

હે ! પ્રભુ, આયુષ્યનો ભરોસો નથી લીધો કે લેશે એમ થઈ રહ્યુ છે જરા અવસ્થા છે શરીર નરમગરમ વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને રહે છે

અમને તો આત્મભાવ એ ખરી સગાઈ સમજાય છે હે ! પ્રભુ, સદ્ગુરુનુ પણ વચન છે કે 'સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ દ્યો આ વચનને હૃદયે લખો.' એવી ભાવનાની સમજ છે. અમારે અંતરમાં તો કોઈના દોષ જોવાની દૃષ્ટિવાળો નથી. હે ! પ્રભુ, ગુણ જોવાની દૃષ્ટિ રહે છે.

[illegible] ભાવનાનો દેહ છે ત્યાંસુધી કાળ વ્યતીત કર્યા વગર છૂટકો [illegible]



જેમ બને તેમ કોઇનું વચન સહન કરી જવુ. ક્રોધ આવે તો ક્ષમા પકડવી, કોઇને ક્રોધ આવે તેમ ન કરવુ કોઇને ક્રોધ આવ્યો એમ લાગે તો મીઠાં વચન અને નરમાશથી તેમનું હિત થાય, તેમને સારું લાગે એવો મૈત્રીભાવ રાખવો. મોટાની મુલાકાતે આપણને બહુ લાભ થાય છે.

હિમ્મત રાખવી, તમે તમારા મોટાભાઇને કાગળ લખ્યો છે તે જાણ્યું છેજી પણ તેમને અવગણવા નહીં, [1]નિર્ભ્રંછવા નહીં. તેમની જે સમજ છે તેમાં આપણે વિષમભાવ ન કરવો.

આપણને કોઇ મળતા હોય તેને ધર્મમા જોડવા. આપણે તેનીવાતમાં તણાઇ ન જવું, એની વાતોમાં રાજી ન થવું. તેનામાં આપણે દોરાઈ જઇએ તો ખોટી ગતિ થાય છે. કૃપાળુ દેવનુ પુસ્તક વાંચવાનો જોગ મળે તો તેમાં નવરાશનો કાળ ગાળવો પણ બીજા કામમાં ગપ્પાં મારવામાં ખોટી ન થવુ, હિમ્મત રાખી, નહિ ગભરાતાં, શિખામણમા સમજણમાં ઉદ્યમી થવું તો બધું શિખાશે અને ડાહ્યા ગણાશો. વધારે શું લખવું ?

" જ્ઞાન, ગરીબી, ગુરુવચન, નરમ વચન નિર્દોષ;
ઇનકુ કબી ન છાડિયે, શ્રદ્ધા શીલ, સંતોષ, "



૧૫૪ અથવા લાઇન્સ, સુરત, તા. ૯–૬–૧૯૩૪

" વિદ્યુત લક્ષ્મી પ્રભુતા પતંગ,
આયુષ્ય તે તો જલના તરંગ;
પુરંદરી ચાપ અનંગરંગ
શું રાચીએ ત્યાં ક્ષણનો પ્રસંગ "

" સર્વજ્ઞનો ધર્મ સુશર્ણ જાણી,
આરાધ્ય આરાધ્ય પ્રભાવ આણી;
અનાથ એકાન્ત સનાથ થાશે,
એના વિના કોઈ ન બાહ્ય સ્હાશે. " શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

' દ્રવ્યદૃષ્ટિમેં વસ્તુ થિર, પર્યાય અથિર નિહાર;
ઉપજત વિણસત દેખકે, હર્ષ વિષાદ નિવાર "

' નિજ ધામ ચંચળ, વિત્ત ચંચળ, ચિત્ત ચંચળ સર્વથી,
જન મિત્ર ને સુકલત્ર ચંચળ, જાય શું મુખથી કથી ?
સ્થિર એક સદ્ગુરુદેવ છો, એ ટેક અંતર આદરું;
સદ્ભાવનારૂપી મેવ્ય ગુરુને વંદના વિધિએ કરું "

' નથી બનવાનુ નહી બને, બનવુ વ્યર્થ ન થાય;
કાં એ ઔષધ ન પીજિયે, જેથી ચિંતા જાય ? "

' જે જે પુદ્ગલ ફરસના, નિશ્ચે ફરસે સોય;
મમતા–સમતા ભાવસે કર્મબંધ–ક્ષય હોય. "

' ... િ વિસાર દે, આગેકી સુધ લે;
... આવે સહજમે તાહિમે ચિત્ત દે "

૧૫૬ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
અષાડ સુદ, ૭, સ. ૧૯૯૦ તા. ૮–૭–'૩૪

આપે 'આત્મસિદ્ધિ' મુખપાઠે કરી છે તેમા ચૌદ પૂર્વનો સાર આવી જાય છે. તેમા કોઈને વિષમ લાગે તેવું નથી સૌની સાથે શાંતભાવે હળીમળીને રહેવું શ્રી આત્મસિદ્ધિમા આત્મા ગાયો છે તેમા કોઈ ધર્મની નિન્દા નથી. સર્વ ધર્મ માનનારને વિચારવા યોગ્ય છે આપણે પણ આત્મા ઓળખવો હોય તો તેનો વારવાર વિચાર કરવા યોગ્ય છે. ચૌદ પૂર્વનો સાર તેમા છે આપણને આપણી યોગ્યતા પ્રમાણે વિચારવાથી ઘણો લાભ થાય તેવું છે એમા જે ગહન મર્મ ભર્યો છે તે તો જ્ઞાની ગમ્ય છે, કોઈ સત્પુરુષના સમાગમે સાભળીને માન્ય કરવા યોગ્ય છે. પણ જેટલો અર્થ આપણને સમજાય તેટલો સમજવા પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે એટલે ગમે તે ધર્મ માનનાર હોય તેની સાથે આત્મસિદ્ધિ વિષે વાત થાય અને તે સાંભળે તો તેને રુચે તેમ છે. આત્મસિદ્ધિમા તો ભલભલાને માન્ય કરવી પડે તેવી વાતો છે. તેથી વધારે હું જાણુ છુ એમ કહેનાર કઈ જાણતો નથી, તેમા ભૂલ દેખનાર પોતે જ ભૂલ ખાય છે શ્રી આત્મસિદ્ધિને યથાર્થ સમજનાર તો કોઈ વિરલા જ્ઞાની પુરુષ છે પણ ગુજરાતી ભાષામા હોવાથી નાના બાળક, સ્ત્રી, વિદ્વાન ગમે તે વાચી શકે, મોઢે કરી શકે, રોજ બોલી શકે અને યથાશક્તિ સમજી શકે એમ છે અને ન સમજે તોપણ તે જ્ઞાનીપુરુષના શબ્દો કાનમા પડે તો પણ જીવ પુણ્ય બાંધે એવો એનો પ્રભાવ છે માટે બીજી વાતોમા ખોટી ન થતા ઘેર, બહાર, કામ ઉપર કે નવરાશમા જ્યા હોઈએ ત્યા આત્મસિદ્ધિની કોઈ કોઈ ગાથા બોલતા રહેવાની ટેવ રાખી હોય તો તેનો વિચાર કરવાનો પ્રસગ આવે અને વિશેષ સમજાતું જાય તથા આત્માનું મહાત્મ્ય પ્રગટ થાય બીજુ કઈ ન બને તો આત્મસિદ્ધિની ગાથાઓમા મનને રોકવુ એ હિતકારી છે થાકી ન જવું, સો વાર, હજાર વાર એકની એક ગાથા બોલાય તો પણ ફરકત નહિ લાખ વાર બોલાય તોય ઓછી છે. તેમા કહેલો આત્મા મારે માન્ય છે, જ્ઞાની પુરુષે તેમા આત્મા પ્રગટ જણાવ્યો છે એવી શ્રદ્ધા રાખી કેડ બાધીને પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે. વધારે શુ લખવું? પુરુષાર્થ કર્યા વિના કઈ બનતું નથી માટે કંટાળવું નહીં, ભૂલ્યા ત્યાથી ફેર ગણો.

ૐ શાંતિઃ શાંતિ શાંતિ



૧૫૭ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
આષાડ સુદ ૧૪, બુધ, સં. ૧૯૯૦
તા. ૧૫–૭–૧૯૩૪

કાળનો ભરોસો નથી, લીધા કે લેશે થઈ રહ્યુ છે. જગત પંખીના મેળા જેવું છે, મેમાન જેવું—સ્વપ્ન જેવું છે તીર્થંકરના વચન એવા છે. આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી બળતો છે, [illegible] વિવેક પામવો દુર્લભ છે તે યથાતથ્ય છે સમતા અને ધીરજ કર્તવ્ય છે. [illegible] ભાવ—દૃષ્ટિ કરવાનાં છે જેવુ સુખ–દુઃખ બાંધ્યુ હશે તેવું ભોગવશે. તેમા કોઈનુ ચાલે તેમ નથી

પ્રેમ થાય તેમ કરશો. આત્મા એકલો આવ્યો અને એકલો જશે. સુખદુઃખ, શાતા-અશાતા જીવને બાંધ્યા પ્રમાણે આવે છે. તે કોઈના હાથમા નથી માટે સમતા અને ધીરજ વધારે રાખતાં શીખવું. નબળા માણસોનો સંગ ન કરવો નાની ઉંમરના છો પણ ઘરડા સમજુ માણસ જેવી બુદ્ધિથી વર્તવું અને મોટા સમજુ માણસની મુલાકાત પ્રસંગ રાખવો, ઓળખાણ તેમની સાથે રાખવી સૌની સાથે મૈત્રીભાવથી નમ્રતાથી વિનય સહિત બોલવા ચાલવાનો વ્યવહાર રાખવો. ગરીબાઈ રાખી વર્તવું. નમ્યો તે પરમેશ્વરને ગમ્યો અહંકાર રાખવો નહીં.

" જ્ઞાન ગરીબી ગુરુવચન, નરમ વચન નિર્દોષ;
ઈનકુ કબી ન છાંડિયે, શ્રદ્ધા શીલ સંતોષ "

આ લખેલ દુહો મુખપાઠ રાખી તેમાંનો વિચાર, શિખામણ છે તે મનમાં રાખી આપણે વર્તવું. અવકાશ પ્રસંગે ધર્મનું વાંચવું, વિચારવું

આ સમજ આ ભવ પર ભવના હિતને માટે જણાવી છે. ઉપર લખ્યા પ્રમાણે જેમ આત્મહિત થાય તેમ વર્તવા યોગ્ય છે. આપણુ ભૂડુ કર્યું હોય તેમનુ પણ ભલું કરવું એવો સ્વભાવ રાખવો, એમનો તિરસ્કાર કરવો નહીં. તેમને સારુ લાગે તેવું માન આપી સારું થાય તેમ કરવું. 'આપ સમાન બળ નહીં, મેઘ સમાન જળ નહીં' એમ કહેવત છે, માટે પોતાથી બને તેટલું આ સંસારમા આયુષ્ય રહે ત્યા સુધી ભલું થાય તેમ કરવું. જેમ બને તેમ સદ્‌વર્તન કરશો. વિનય વેરીને વશ કરે છે. જે મળે તેટલાથી સંતોષ રાખવો. ખમી ખૂંદવુ. જૂઠ બોલવાની ટેવ કદી પાડવી નહીં. નમનતાથી વર્તવુ.

ૐ

૧૫૯ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
તા ૧૯-૭-૧૯૩૪; ગુરુ

દંતાલીવાળા ત્રિકમભાઈનુ શરીર ક્ષયને લીધે સુકાઈ ગયુ છે તે હાલ આશ્રમમા રહે છે. પરમ કૃપાળુદેવ ઉપરની શ્રદ્ધા દૃઢ થાય અને શરીર ઉપરની મમતા ઓછી થાય તેવો બોધ, પત્ર આદિ બોલાવીને. તેમને સંભળાવવાનું નિમિત્ત રાખ્યુ છે. એ રોગમાં શરીર ક્ષીણ થઈ જતા છતા ભાન, સુરતા માર્ગ રહે છે વૃદ્ધાવસ્થા હોય, મંદવાડ હોય, તોપણ મનુષ્યદેહ છે ત્યાંસુધી સત્સંગ આદિ આત્મહિતનુ કારણ બની શકે છે. રોગના વખતે સમકિતી જીવને વિશેષ નિર્જરા થાય છે દુઃખના વખતમા સામાન્ય રીતે ભગવાન વધારે સાંભરે અને સુખના વખતે સંસાર સાંભરે છે. માટે જ્ઞાની પુરુષો તો વેદના વખતે રાજી થાય છે કે આ કર્મનો બોજો ઓછો થાય છે એટલા સુધી કે મૃત્યુવેળાને મહોત્સવ ગણે છે. જે કોઈ જીવની સાચા દિલથી પરમ કૃપાળુદેવ ઉપર આસ્થા થઈ છે તે સર્વનું કામ થઈ જવાનું છે. બાકી માત્ર ઓછની અને ઉત્તની યોગ્યતાની છે તે બાકી પૂરી કરવા સત્પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છેજી.

આપ તો આશ્રમના વાસી છો અને એવા સારાં નિમિત્તો મેળવતા રહો છો એટલે આપને શું જણાવવાનું છે? આપને કાંઈ કહેવાનુ નથી 'ખાતાં રહ્યુ તે ખી અને મરતાં રહ્યું તે ધન્ય.' અમારે તો તમારો સત્સંગ સંબંધી મોટો આધાર છે. આપને શું લખવું? આપ

લાગે તેમ બોલવું. આમને [illegible]
પ્રમોદભાવ. [illegible]
નમનતાથી આમને સારું [illegible]
વૃત્તિમાં આવવા ન દેવા. [illegible]
મારૂં આંખા ગુમી' તેમ કરવું નહીં. [illegible]
બુદ્ધિ છે તેમ ગણી આમનો [illegible]
ધીરજથી સારું લાગે તેમ વર્તવું, [illegible]
જેમ ક્રોધાદિ શમાઈ સમતામાં [illegible]
ધીરજથી તેની સાથે વાત કરવી [illegible]
ભાઈશાન્તિની સાથે નમનતાથી બોલી [illegible]
પોતાની મા સાથે, બાઈની સાથે [illegible]
લેવું. કોઈ વાત પૂછીને કરવી. [illegible]
તેટલી એમને સમજ આપવી [illegible]
કઠણ લાગે તોપણ તેમને વખતથી [illegible]
દી બે દી તમારી બાઓ કે તમારે [illegible]
શિખામણ અત્રે સાંભળી જવી તે તમને [illegible]
સુખદુઃખ આવે તે ગણવા નહિ. જેવો [illegible] સમજવાથી સહન કરી
લેવો. અકળાવુ નહિ, ગભરાવું નહિ. [illegible] બોલવું. ઝાંકીને,
અકળાઈ જઈને બોલવું નહીં.

આ વાત ધ્યાનમા રાખશો. તમને તમારે સારૂ થશે. [illegible] છે. દીનો
કે લેશે એમ થઈ રહ્યું છે. ગામમાં કોઈની સાથે વેર ન રાખવુ. સૌની સાથે હળીમળીને રહેવું.
કોઈને ક્રોધ આવ્યો હોય તો પણ નમીને આપણું કામ કરી લેવું. વેર થાય તેમ ન વર્તવું.
'બાપની બૈરી' કે 'મા' કહેવામા ફેર છે, તેમ આપણે એમને સમજાવીને કામ લેવુ. સૌની
સાથે, નાના બાળકની સાથે પણ ધીરજથી સમજાવીને કામ લેવું. આખો લોક ત્રિવિધ તાપથી
બળે છે. તમારા ભાઈ પ્રત્યે પણ ઉલ્લાસભાવ થાય, તેમને સારુ લાગે તેવા પત્ર લખતા રહેવુ
—રીસ ચઢી હોય તો રીસ ઉતરી જાય, આપણને કંઈ સારી શિખામણ લાગી જણાવે તેમ
તેમને લખતા રહેવું, પૂછવાનુ પણ રાખવું.

૧૬૫ શ્રીમદ્ રાજચન્દ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ,
આસો વદ ૨, સં. ૧૯૯૦

હે! પ્રભુ, ક્ષણભંગુર દેહ દગો દેનાર છે. કોઈ રોગ લેવા સમર્થ નથી. જીવને કર્મ એકલા
ભોગવવાં પડે છે. પણ સમકિતીની બલિહારી છે! તેને તો જેમ વધારે દુઃખ આવે તેમ વધારે
નિર્જરા થાય છે. જેની પાસે ભેદવિજ્ઞાન હથિયાર છે તેનો આખરે જય થાય છે. અત્રે સર્વ
[illegible]કારની બાહ્ય અનુકૂળતા છતા જરા અવસ્થાની વેદની લેવા કોઈ સમર્થ નથી. ક્યાંય ચિત્ત

'આત્મસિદ્ધિશાસ્ત્ર' [illegible]
ગુરુગમ શું? [illegible]
નથી. [illegible]
અને તે [illegible]
જેમ થવાનું હોય તેમ થાઓ. [illegible]
છોડવા યોગ્ય નથી. [illegible]
યોગ્ય છે, છોડવા યોગ્ય નથી. [illegible]

૧૭૪

[illegible]

શ્રી સદ્‌ગુરુ રાજચંદ્ર પ્રભુને ત્રિકાળ નમસ્કાર!

(૧) એક અક્ષરથી સમજાય ત્યાં પાંચ, પાંચ અક્ષરથી સમજાય ત્યાં પચીસ, પચીસ અક્ષરથી સમજાય ત્યાં પચાસ, પચાસ અક્ષરથી સમજાય ત્યાં સો નહીં કહેવા. ટૂંકથી સમજાય ત્યાં વધારે નહીં બોલવું.

(૨) આત્મા જોવો, પુદ્‌ગલ ભ્રમ છે

(૩) પર્યાય પર દૃષ્ટિ કરવાથી દોષ દેખાય છે, કષાય પોષાય છે. આત્મા જોવાથી આત્મા પોષાય છે. આત્મા જોયો તો આત્મા, ને [illegible] પર જોયો તો પર.

(૪) સમદૃષ્ટિ.

(૫) ભૂલી જવું.

(૬) જડભરતવત્.

(૭) મૃત્યુ મહોત્સવ છે.

(૮) સમાધિમરણ.

(૯) દુઃખ જાય છે–ધીરજ, સમતા, ક્ષમા.

(૧૦) દયા–આભારી.

(૧૧) શત્રુ કર્ત્તાને જીતવાનો અવસર, સમય–સ્વભાવ.

(૧૨) મારું નથી. આવ્યું છે તે જાય છે. પાછું આવવાનું નથી.

(૧૩) જે છે તેનું સ્મરણ–સહજાત્મસ્વરૂપ.

(૧૪) એક છે, બીજો નથી

(૧૫) બીજું નથી.

છે. [illegible] નથી [illegible]
આવ્યો કે તો [illegible]
એમ સમજાય છે કે [illegible]
કહેવાય છે. બાકી પૂર્વકૃત [illegible]
તેને મારું નહીં માનું. મારું [illegible]

૧૭૬

શ્રીમદ્ સદ્ગુરુ [illegible]
[illegible]

એક 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' [illegible] અશાતા
–વેદની કર્મબંધનથી છુટાવાના [illegible] વારંવાર
વિવેકથી વિચારી, જડથી ચૈતન્ય ભિન્ન છે [illegible]
લાવી, આત્માનંદ ભાવનાએ ભક્તિ [illegible] છે.

' [illegible] '
[illegible]

" સંગ–પરિત્યાગી ત્યાગી નિજપદ [illegible]
શુદ્ધ આત્મિક આનંદ [illegible]
જદપિ પર [illegible]
પરતણો સંગ સંસારતણો [illegible] "

સમજો, સમજી શમી જાઓ.

સવારમા ઊઠી શ્રી સત્પુરુષનાં દર્શન કરવાં. પછી નિવૃત્તિજોગ જોઈની એક આસન પર સ્થિતિ કરવી. તે સમામાં (સમયમાં) પ્રથમ મંત્ર (પરમગુરુ) ની બારી માળા ફેરવવી, અથવા ધ્યાન અગર ભક્તિના દુહા–'હે ! પ્રભુ, હે ! પ્રભુ'માં અનુકૂળ જોગ જેટલો અવકાશ મળે તેટલો કાળ વૃત્તિ રોકી ઉપયોગની જાગૃતિ રાખી વર્તવું. સદ્વૃત્તિનું અનુસંધાન કરવું કાયોત્સર્ગમાં રટણ, સ્મરણ. ધ્યાન, જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર–જાણવું-દેખવું સ્થિરતા, સદ્વિચાર કર્તવ્ય છેજી.

'સર્વવ્યાપક સત્ચિદ્-આનંદ એવો હું આત્મા એક છું, એમ વિચારવું, ધ્યાવવું.'

ઉદયના ધક્કાથી તે ધ્યાન જ્યારે જ્યારે છૂટી જાય ત્યારે ત્યારે તેનું અનુસંધાન ઘણી ત્વરાથી કરવું.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિ

૧૭૭ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આશ્રમ, સ્ટે. અગાસ.

આ જીવ અનાદિ કાળથી પોતાની મતિકલ્પનાએ ધર્મ માની લઈ ધર્મ આરાધન કરવાનું યત્ન કરે છેજી તેથી મૂળ ધર્મને પામી શક્યો નથી. મિથ્યા મોહને લઈ અનંત સંસાર

મનુષ્યભવ દુર્લભ [illegible] અને તેમાં આવા સત્સંગની પ્રાપ્તિ [illegible] તો 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' [illegible] આવત, પણ નથી [illegible] અને ભોળાવવા [illegible] હે ભગવાન ! મને તેની ખબર નથી. [illegible] ભાન થાઓ એ જ [illegible] તે બધું ખોટું છે, ક્ષણિક છે, ટકવાનું નથી, [illegible] વિશ્વાસ ન કરું અને મારું જે [illegible] પ્રાપ્ત થાઓ. તેની પ્રાપ્તિને અર્થે [illegible] પ્રાપ્ત થયો છે તેનું માહાત્મ્ય [illegible] નથી કર્યું, આંખે જોવાનું કામ [illegible] નથી કર્યું, [illegible] સ્પર્શથી સારું-નરસું લાગવું [illegible] ટેરવે રહો, કાનમાં એ જ મંત્રનો [illegible] રહો એવી ભાવના અને પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે.

સર્વ પ્રકારની ચિન્તાઓ તજીને માત્ર પરમાત્મસ્વરૂપના ચિંતનમાં [illegible] ચિત્ત આડું અવળું જાય તેને સમજાવીને આત્મચિંતન [illegible]

" વચનામૃત વીતરાગનાં પરમ શાંતરસમૂળ;
ઔષધ જે ભવરોગનાં કાયરને પ્રતિકૂળ. "

એ રાજવૈદ-'સદ્‌ગુરુ વૈદ્ય સુજાણ'-ની ઔષધિ 'વિચાર-ધ્યાન' તથા 'આજ્ઞા'માં વર્તવાનું જેમ બને તેમ વિશેષ રાખશોજી.

❦

૩ ચૈત્ર સુદ ૯, સં. ૧૯૮૩
તા. ૧૦-૪-૧૯૨૭

ઘણા સમાગમની જરૂર છે. ઘણી વાત સાભળ્યા પછી શ્રવણ, મનન, નિદિધ્યાસનના અનુક્રમે સમજાવા યોગ્ય છે. યોગ્યતાની ખામી હશે તેટલી પૂરી કરવી પડશે; પણ મોટી ખામી બોધની છે. બોધની જરૂર છે. તેથી અવકાશ મેળવી સમાગમે વિશેષ બોધનું શ્રવણ થાય તેમ પ્રથમ કર્તવ્ય છેજી.

મહત્ પુણ્યના યોગે મનુષ્ય ભવ મળ્યો છે તેમાંય મહત્ મહત્ પુણ્યના યોગે સર્વોત્કૃષ્ટ વસ્તુની જિજ્ઞાસા જાગે છે. કોઈ અપૂર્વ પુણ્યના યોગે સત્પુરુષનો આ કાળમાં ભેટો થાય છે અને પ્રત્યક્ષ પુરુષનુ ઓળખાણ થવું તે કોઈ અપૂર્વ સસ્કાર અને અત્યંત પુણ્યના પુંજનો સચય થયો હોય તો બની શકે છે. તેવા જોગે સત્પુરુષની વાણીનું શ્રવણ અને તેનો યથાયોગ્ય [illegible] કરી આત્મહિત સાધવું તે વિરલ સજોગો આ કાળમા કવચિત જ બને છે. આવું

રહે? સદ્ગુરુના [illegible]
તો આ ભવનું સાર્થક [illegible] નથી.

*

[illegible]

[illegible] વેદનીયથી ગભરાવું [illegible] એમ કહેવાથી વધારે [illegible] નથી [illegible] નહિ બનવાનું નહિ બને, [illegible] આવી અનંતગણી વેદના [illegible] પછી છાયો અને છાયા પાછી [illegible] નથી. જે થાય તે જોયા કરવું, [illegible] નથી.

આત્મા કદી મરતો નથી, જન્મતો નથી; મરતો નથી, જુવાન નથી; સ્ત્રી નથી, પુરુષ નથી; વાણિયો નથી, બ્રાહ્મણ નથી. તેમ છતાં આ ચાર પ્રકારના કર્મોથી તેના જુદા જુદા રૂપે દેખાય છે, પણ તે કયારેય દેહરૂપે થયો નથી. દેહથી ભિન્ન, માત્ર જાણનાર ચૈતન્યસ્વરૂપ જ છે, પરમ આનંદ–સ્વરૂપ છે. આત્માના ગુણનું વર્ણન થઈ શકે તેવું નથી. એવા અચિંત્ય મહિમાવાળા આત્માને જ્ઞાની ગુરુઓએ જાણ્યો છે અને જ્ઞાનપુરુષોએ જણાવ્યો છે, તે મારે માન્ય છે. 'મને દુઃખ થાય છે, હું મરી જઉં છું,' એમ હું કદી માનનાર નથી. દેહના સંજોગે દેહના દંડ દેખવાના હશે તે દેખું છું પણ મારું સ્વરૂપ જ્ઞાનીએ જોયુ છે તેવું અનંત જ્ઞાનસ્વરૂપ, અનંત દર્શનસ્વરૂપ અવ્યાબાધ સુખસ્વરૂપ અને અનંત શક્તિ સ્વરૂપ છે. તેમાં મારી આસ્થા, શ્રદ્ધા, માન્યતા પ્રતીતિ રુચિ છે. તે જ મને પ્રાપ્ત થાઓ. આત્માથી ભિન્ન જે જે સંજોગો મળ્યા છે તે બધા મૂકવાના છે અને તે સર્વ દુઃખદાયી છે. શાતા કે અશાતા બન્ને વેદનીય કર્મ છે. કોઈ રીતે ઇચ્છવા યોગ્ય નથી; પણ જે આવી પડે તે સમતા ભાવે સહન કરવા યોગ્ય છે, જ્ઞાની પુરુષો પણ સમભાવે સહન કરવાના અભ્યાસથી સર્વ કર્મથી રહિત થઈ મોક્ષ પામ્યા છે. સમરણમા ચિત્તને રોકવુ.

"શ્રી સદ્ગુરુએ કહ્યો છે એવા નિર્ગ્રંથ માર્ગનો સદાય આશ્રય રહો. હું દેહાદિ સ્વરૂપ નથી. અને દેહ, સ્ત્રી, પુત્રાદિ કોઈ પણ મારાં નથી, શુદ્ધ ચૈતન્યસ્વરૂપ અવિનાશી એવો હું આત્મા છુ, એમ આત્મભાવના કરતાં રાગદ્વેષનો ક્ષય થાય"

જુવાની, નીરોગ અવસ્થા અને સુખવૈભવ ભોગવવાના પ્રસંગો કરતાં આવી વેદનીના પ્રસગો જીવને કલ્યાણના કારણ હોવથી અમૃત સમાન છે, પણ દૃષ્ટિ ફરી નથી ત્યાં સુધી બહારની વસ્તુઓમા સુખ લાગે છે અને તે છોડવાનો વખત આવે ત્યારે કઠણ લાગે છે. પણ આત્માના સમ્યગ્જ્ઞાન સમ્યગ્દર્શન સમ્યક્ ચારિત્ર આદિ ગુણો તો અવિનાશી છે, છોડયા છૂટે તેમ નથી. માત્ર તેનુ ભાન નથી. તે કોઈ સતના યોગે સાંભળી, વિચારી સમ્યક્ પ્રકારે

[illegible]
નકામા [illegible]

[illegible]

આ સંસારમાં [illegible]
પુરુષોએ [illegible]
તેલ કાઢવા [illegible]
જ્ઞાની પુરુષોએ [illegible]
જતું હોય તેને [illegible]
જીવ ઇચ્છા કરે કે તેને, [illegible]
કારણ કે અનાદિકાળથી જીવ પર્યાયદૃષ્ટિમાં જ [illegible] શરીર આદિ પર્યાયોમાં
અહંભાવ મમત્વભાવ કરી તેમાં [illegible] જન્મ મરણ [illegible]
છે જન્મ-મરણના કારણભૂત એવી પર્યાયદૃષ્ટિ તજવા [illegible], એમ જ્ઞાનીપુરુષો [illegible]
રીને કહી ગયા છે. છતાં આ જીવ અનાદિના [illegible] નથી, ગળે
ઉતારતો નથી. નહીંતો સર્વ દુઃખનો નાશ કરનાર [illegible]
પ્રાપ્ત કરે. સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત કરવાનું પ્રબળ કારણ સદ્‌ગુરુકૃપાથી દ્રવ્યદૃષ્ટિનો અભ્યાસ કરવો એ છે જ્યારે પર્યાયદૃષ્ટિ દુઃખકારક, જન્મ મરણનું કારણ અને અનેક પાપનું મૂળ જાણી અને સુખનું સાધન તથા સત્ય વસ્તુ દર્શાવનાર પરમ હિતકારી એવી દ્રવ્યદૃષ્ટિની સમજ સદ્‌ગુરુદ્વારા પ્રાપ્ત થાય તથા તેવાં આત્મપરિણામ વર્ત્યા કરે ત્યારે આત્માનું કલ્યાણ સહેજે થાય એમ છે. દ્રવ્યદૃષ્ટિથી આત્મા કોઈનો પિતા નથી, માતા નથી, પતિ નથી, પત્ની નથી, ભાઈ નથી; એકલો આવ્યો છે, એકલો જવાનો છે. આત્મા બાળક નથી, યુવાન નથી, વૃદ્ધ નથી, જન્મતો નથી, મરતો નથી, નિર્ધન નથી, ધનવાન નથી, ભૂખ્યો નથી, તરસ્યો નથી, દુઃખી નથી, સુખી નથી, દેવ નથી, મનુષ્ય નથી, સ્ત્રી નથી, પુરુષ નથી. આ મૂળ આત્માનું સ્વરૂપ સર્વ પરદ્રવ્યથી ભિન્ન, અસંગસ્વરૂપ સદ્‌ગુરુકૃપાથી શ્રદ્ધામાં આવે, તેની જ માન્યતા થઈ જાય તો આ ભવ સફળ થઈ જાય. આ શુદ્ધ સ્વરૂપની ભાવના તે જ ઉત્તમ તપ છે, જપ છે, ભક્તિ છે, ધ્યાન છે અને સંયમ છે. અંતરંગમા આવી શ્રદ્ધા રાખી, પર્યાયદૃષ્ટિથી મોહ થાય છે તે મનમાંથી તોડી નાખીને મારું કંઈ નથી, એમ માની, હું મરી ગયો હોત તો જેમ આ મારું ન માનત તેમ જ જીવતાં છતાં મારાપણું મનમાંથી કાઢી નાખી, યથાપ્રારબ્ધ જે વહેવાર કરવો પડે તે ઉપર-ઉપરથી નિર્મોહીપણે કરવા યોગ્ય છેજી. વિનય, સત્ય, શીલ, ભક્તિ અને સહનશીલતા ધારણ કરી સમતાભાવમા વર્તવાનો પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છેજી.

આ વાત લક્ષમાં રાખી પ્રસંગે પ્રસંગે, કાર્યે કાર્યે જાગૃતિપૂર્વક આત્માની ભાવના ભાવવા યોગ્ય છે. આવો પુરુષાર્થ કરાય તો તે અવશ્ય કલ્યાણકારી છે.

જ્ઞાનીઓ જાણે છે. [illegible] ભાન નથી. તોપણ [illegible] પણ [illegible] કામ થઈ જાય. [illegible] થઈ [illegible] નિશ્ચિંત થઈ જવાય એવું છે. [illegible]

૧૧૭ [illegible]

એકાન્ત નિવૃત્તિનો યોગ [illegible] આસવમાં [illegible] ત્યાં પ્રથમ આત્મા છે [illegible] પરમ કૃપાળુદેવે જણાવ્યું છે. આત્માને [illegible] નથી. [illegible] શકશે ? માત્ર ઓળખાણ નથી. [illegible] છે. કઠિયારાના હાથમાં ચિંતામણિ [illegible] ચિંતામણિ તો આ મનુષ્યદેહ છે. આવો યોગ [illegible] અત્યારે આ નિવૃત્તિના યોગે આત્માની વાત કાનમાં પડે છે અને પરિણમે છે. પરિણામ પરિણામમાં પણ ઘણા ભેદ છે. ભાવ અને પરિણામ વારંવાર [illegible] છે.

'આત્મસિદ્ધિ' અમૂલ્ય છે; રિદ્ધિ સિદ્ધિઓ, અનેક [illegible] ભરેલી છે. પણ સમજાય કોને ? અને સમજાય તેને રિદ્ધિ સિદ્ધિનું કાંઈ કામ નથી. [illegible] છે, વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય છે. ભલે મને ન સમજાય પણ પરમ કૃપાળુદેવને તો સમજાયું છે ને ? એટલો વિશ્વાસ તો અવશ્ય કર્તવ્ય છે. 'કર વિચાર તો પામ,' એમાં સર્વ ક્રિયા, જ્ઞાન આવી જાય છે. પણ તેનું માહાત્મ્ય લાગવું જોઈએ, વિચાર થવો જોઈએ.

શુ કહીએ ? યોગ્યતાની ખામી છે. છતાં કહેવામાં તે પુરું કચાશ રાખી નથી.

"છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તું કર્મ;
નહિ ભોક્તા તું તેહનો, એજ ધર્મનો મર્મ."

આત્માનુ સુખ અનંતું છે :

"જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં,
કહી શક્યા નહીં પણ તે શ્રી ભગવાન જો
તેહ સ્વરૂપને અન્યવાણી તે શુ કહે ?
અનુભવગોચર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાન જો "

એ સુખનો આસ્વાદ આવવો જોઈએ. તેનું પ્રથમ સત્પુરુષના દ્વારા શ્રવણ થાય તોપણ મહા ભાગ્ય ગણવું જોઈએ આ વાત બીજે કયા મળે ? સત્સંગમાં આત્માની જ વાત થાય. કાંઈ પૈસાટકાની પેઠે આ બોધનો લાભ જણાતો નથી, દેખાતો નથી; પણ જ્ઞાની જાણી રહ્યા છે. પૈસા તો માટી છે, અહીં જ પડી રહેવાના છે. પણ આત્માનો ધર્મ આત્માની સાથે જનાર

હૃદયમાં કોતરી રાખી [illegible]
છે. [illegible]
નિગ્રહમાં [illegible]

મન વશ કેમ થાય? [illegible]
અને સદ્ગુણોની આવશ્યકતા છે, [illegible]
પછી એને કાંઈ [illegible]
ખાસ કાળજી રાખી [illegible]

❧

૨૮ [illegible]

[illegible] ૧૯૩૫

સમય માત્રનો પ્રમાદ કરવા યોગ્ય નથી. [illegible] સમય સમજવો? સમય શાને કહેવો? [illegible] સદાય છે. પણ એવો સમય આવે કે જેથી [illegible]? પ્રમાદે જીવનું ભૂંડું કર્યું છે. જ્યાં સુધી બીમારી શરીરે [illegible], ઇન્દ્રિયોની હાનિ થઈ નથી. વૃદ્ધાવસ્થા આવી નથી અને મરણાંતિક વેદના આવી નથી ત્યાં સુધી ધર્મ કરી લેવા યોગ્ય છે.

ધર્મ શું? ઉપયોગ એ ધર્મ છે. ઉપયોગ એ આત્મા છે. [illegible] છે, પણ સામાન્ય કરી નાખ્યું છે, આ તો હું જાણું છું, [illegible]! આવો હું [illegible] જીવે અમૂલ્ય રત્નચિન્તામણિ જેવી ચીજને કાંકરા જેવી ગણી કાઢી છે.

" હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું?
કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરહરું?
એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંત ભાવે જો કર્યા,
તો સર્વ આત્મિકજ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં. "

આ 'અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર' નામ રાખી પરમકૃપાળુદેવે જગાડ્યો છે તોપણ જીવ મોહનિદ્રામાં ઘોર્યા કરે છે. અનંતકાળે આ વાત હાથ આવી છે અને જો જાગૃત થઈ તેનો લાભ નહિ લેવાય તો અનંતકાળે પણ હાથ લાગવી દુર્લભ એવી પરમપુરુષની વાણી સત્સંગમાં સાંભળવાની મળે છે. તેનું અત્યંત માહાત્મ્ય રાખી બને તેટલો વિચાર કરી, વારંવાર તે ભાવનામાં રહેવા યોગ્ય છે. ધાડ પડે એવો દુકાળ હોય કે બહારવટિયાનો ભય હોય ત્યારે લોકો જેમ જાગૃત રહે છે, ચેતતા રહે છે કે રખેને આખો જન્મારો મહેનત કરીને મેળવેલું ઘડીકમાં લુંટાઈ જાય, તેમ મરણરૂપી ધાડ અવશ્ય આવવાની છે અને મનુષ્યભવની સામગ્રી લુંટાઇ જવાની છે. પરંતુ જે પહેલેથી ચેતી લેશે, ધર્મ કરી લેશે, આત્માનુ ઓળખાણ કરી લેશે, ઉપયોગપૂર્વક વર્તતા રહેશે તે બચી જશે, તે અમર થશે. શાશ્વતપદ પામશે. આ કાળમા સમકિત પામી શકાય તેમ છે તે અવસર જો જીવ ચૂકયો તો ફરી આવો અવસર આવવો દુર્લભ છે. 'છ પદ'ના પત્રનો વારવાર દરરોજ વિચાર કર્તવ્ય છે.

❧

[illegible] - [illegible] આદિનું વચનો [illegible] અનુસરી [illegible] [illegible] હોય તો [illegible] નહીં તેને પોતાના માનવાથી જ [illegible] લાગ્યા વિના રહેશે નહીં. [illegible] તેની પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિના [illegible] બાકી ગણતો નથી. જ્ઞાનીઓએ [illegible] પર, પુદ્ગલના, કર્મરૂપ, [illegible] તેને તો જ્ઞાનીનાં વચનો માન્ય જ [illegible] છે અશાતા તો વિશેષ અનુકૂળ છે [illegible] વગર સ્પષ્ટ દર્શન દે છે [illegible]

બધાય જ્ઞાની પુરુષોએ અનુભવપૂર્વક આ [illegible] નિવર્તવાનો જ માર્ગ ગ્રહણ કર્યો છે, તેને માટે અત્યંત પુરુષાર્થ કરી [illegible] કર્યો છે. ઘણા ભક્તોએ પણ [illegible] પ્રભુનું વિસ્મરણ ન થાય એમ માગ્યુ છે. શ્રી ઋભુરાજાએ તો ભગવાનનાં દર્શન થતાં [illegible] માગણી કરી કે આ રાજ્યલક્ષ્મીનુ મને સ્વપ્ને પણ દર્શન ન થાય [illegible] કે જે વિચારી જીવે તેથી ઉદાસીન થવા યોગ્ય છે

મોટા મોટા પુરુષોએ પણ મહાન ઉપસર્ગ અને પરિષહના પ્રસંગે [illegible], ખેદ ન પામતાં સમભાવને જ ધારણ કર્યો છે; મ સાર અસાર, પરરૂપ, પોતાના આત્મસ્વરૂપથી તદ્દન ભિન્ન છે એમ જાણી નિજ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપમા જ સ્થિત થયા છે.

મઘાના મેહ સમાન બોધપ્રવાહ વહે છે પણ એમાંથી એકાદ લોટો ય પાણી પીધું નથી, ભરી પણ નથી રાખ્યુ કે પીવાય. બધું ય પાણી ક્યારીમાં જવાને બદલે બહાર વહી ગયુ. કહેનારો કહી છૂટે અને વહેનારો વહી છૂટે, વારંવાર કહેવા છતાં, સમજવા છતાં પોતાની મતિ સમજણ આગ્રહ ના મૂકે એટલે અમારું કહેવું ગ્રહણ થતું નથી. અને પોતે જ્ઞાની પુરુષને ઓળખ્યા છે, પોતાની સમજણે ' આ જ્ઞાની છે, એ જ્ઞાની છે એમ માની જ્ઞાનીઓની, જ્ઞાનીઓના માર્ગની માન્યતા કરી લઈ વર્તે છે તે વિપરીત સમજણથી 'હું' જ્ઞાનીનો માર્ગ પામ્યો છું, હુ જ્ઞાનીની સાચી ભક્તિ કરું છુ, હું વર્તુ છુ, કરુ છુ તે બરાબર છે ' એમ કરી પોતાનામાં પણ એવી કંઈ માન્યતા કરી તે માન્યતાના આધારે બીજા જીવો પ્રત્યે પણ તેજ વાતનો ઉપદેશ થાય છે એ બધું અજ્ઞાન છે. અજ્ઞાન તે સંસાર રખડાવનાર છે. હજુ પણ મનુષ્યદેહ છે, સમજણ શક્તિ છે ત્યાંસુધી અવસર છે. સાચી રીતે જ્ઞાનીનું કહેવું માની લેવાય તો આત્મહિત થાય.

અમારા હૃદયમાં માત્ર કૃપાળુદેવ જ છે, તેની જ રમણુતા છે. અમારી તો એ જ શ્રદ્ધા અને લક્ષ છે. અમે તો અમારા સમાગમમાં જે જિજ્ઞાસુ આવે છે તેને એ જ રસ્તો બતાવીએ

મોકલાને જ [illegible]
ગમમા [illegible]

[illegible]
સત્સંગ-સમાગમ [illegible]
અને આ [illegible]
અવસર બીજા કોઈ [illegible]

❦

૨૬ [illegible]

એક સદ્ગુરુનુ શરણ [illegible]
ઉપસર્ગ ગમે તે આવી પડે [illegible]
માટે આવે છે [illegible]
દુ:ખ પણ જીવે અનંતવાર ભોગવ્યાં. [illegible]
થયો નથી. માટે કશાથી ગભરાવું નહિ [illegible]
આવવાનાં નથી અને [illegible] આવવાનાં નથી.
માટે એક અવલંબન સદ્ગુરુનું [illegible] ગભરાવું નહીં.
મંત્રનું સ્મરણ નિરંતર કર્યા કરવા યોગ્ય છે. [illegible]
રાખવો. જ્ઞાનીપુરુષે જેવો આત્મા જાણ્યો છે, તેવો જ મારો આત્મા છે [illegible]
ખબર નથી પણ જેનું શરણ મેં ગ્રહણ કર્યું છે તેણે [illegible] આત્મા જાણ્યો છે, એ
શ્રદ્ધા અચળપણે મરણ પર્યંત ટકાવી રાખવા યોગ્ય છે. આટલી [illegible] કોઈ
વાંકો વાળ કરનાર નથી.

" [illegible] "

❦

૨૭ તા. ૨૬-૧-૧૯૩૬

સત્સંગ, સત્પુરુષાર્થની જીવને બહુ જરૂર છે 'વાતોએ વડા નહિ થાય', કરવું પડશે. એક મરણિયો સોને ભારે. ઊઠો, ઊભા થાઓ. મારે તેની તરવાર. તમારી વારે વાર. યોગ્યતા લાવો પાત્ર વિના શામાં મુકાય? યોગ્યતા હોય તો વાર નથી. આત્મા જ કરશે. કર્યા વિના છૂટકો નથી. જીવનો જ વાંક છે. વાત છે માન્યાની. "એ મળ્યે, એ સુણ્યે અને એ શ્રધ્ધ્યે જ છૂટવાની વાર્તાનો આત્માથી ભણકાર થશે" સત્પુરુષાર્થ વિષે, વિનય વિષે, લઘુતા વિષે અમૃત સમાન-મરતાને જીવતા કરે તેવો-અત્યુત્તમ બોધ સાભળી હૃદયમાં કોતરી રાખવા યોગ્ય છે. મીઠી વીરડીનુ પાણી છે, પીશે તેની તરસ છીપશે. ભરી લેશે તેને કામમા આવશે અને પ્રમાદમા વહી જવા દેશે તે પસ્તાશે, તરસે મરશે. આ જીવ પ્રમાદમાં ગળકાં ખાધા કરે છે, ચેતતો નથી એ મોટી ભૂલ છે. 'ભરત, ચેત!'

૧

ૐ

ઊઠો, ઊભા થાઓ, [illegible]

આ શું છે?

સંસાર છે, ભ્રમ છે; [illegible]

જોયા કરો—સ્વપ્નવત્ છે.

તમે કોણ છો?

આત્મા છું, બ્રહ્મ છું.

શું રાજા છો?

હા

આ રૈયત શું કરે છે?

સાંભળે છે.

તેની દેખરેખ કોણ રાખે છે?

વિવેક.

આ બીજું કોણ છે?

વિચાર. વિચાર પાસે ચાલો.

તમે કંઈ કહો છો?

હા, ઉપયોગમાં પહોંચો.

ઉપયોગમાં કંઈ જોવાનું છે?

હા

ચાલો ત્યારે.

દેખો.

આ આત્મા, [illegible]

(૧૨) [illegible] ૧૨-૧૯૩૧

જગત મિથ્યા છે, જગત [illegible]

આત્મા સત્ય છે તે જાણ્યો [illegible] કાર છે. માટે જે એ [illegible]

ખોટું [illegible]

(૧૩) [illegible]

જેવા ભાવ તેવા પ્રભુ ફળે.

આપણે તપાસો આ જીવના રાગાદિ ગયા છે કે કેમ છે?

આમ છે તો જે જ્ઞાનીના ગયા છે તેનું માનવું.

બીજા બોલે છે તે સારું લાગે; તો પણ ખોટું છે તે કેમ? મારામાં ક્રોધ નથી. ગાળ મૂકીને કહું છું, એમ કહે છે તે સારું કે કેમ?

ભોમિયો નથી.

૯ સુરત, ૧૨-૬-'૩૪

વૃત્તિને રોકવી.

શ્રી જ્ઞાનીએ જડ અને ચૈતન્યની વ્યાખ્યા આમ કરી છે:

" જડ ભાવે જડ પરિણમે, ચેતન ચેતનભાવ.
કોઈ કોઈ પલટે નહીં છોડી આપ સ્વભાવ. "

આમાં જડ ચૈતન્યની ઓળખાણ કરાવી છે.

જડઃ—એ પુદ્ગલ છે. તેના પરમાણુ છે. તેના પર્યાય છે. તેને જ્ઞાની જાણે છે. જડ છે તે સુખ દુઃખ જાણે નહિ. દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય જડના પણ છે. કર્મ એ જડ છે.

આત્માઃ—તેને જીવ કહેવાય છે. ચૈતન્ય શક્તિ કહેવાય છે. જાણે છે દેખે છે, તે જ્ઞાનસ્વરૂપ આત્મા છે. દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય આત્માના પણ છે. તેને જાણ્યે ભેદજ્ઞાન થાય છે. જડને જડ જાણે ચેતનને ચેતન જાણે એ ભેદજ્ઞાન.

એમ ગણવું કે [illegible], [illegible] વાત કહી [illegible]

ભક્તિના [illegible] નાખવું. બાત, [illegible]

મુમુક્ષુ [illegible] કલ્યાણને [illegible] અપૂર્વ ગુણ [illegible] જે ભક્તિનું નિરૂપણ [illegible]

પ્રભુશ્રી—[illegible] તણ લાગે [illegible] કીધું થશે, સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું [illegible] મારીને જગાડ્યા છે. [illegible]

મુમુક્ષુ—[illegible]

પ્રભુશ્રી—નહિ [illegible] નિધાન ગાલ્લાં આવે તેવું છે. [illegible] ભણ્યો, પણ ગણ્યો નહીં; [illegible] રત્ન [illegible]

---

૧. એક [illegible] સભામાં રાખ્યું તે [illegible] વાદે તે [illegible] તો તેમાંથી સોનામહોર નીકળી

૨ એક કઠિયારો ઘણો ગરીબ [illegible] દાણા ને દીવેલ લાવે [illegible] કરતા જુએ ને તેવું સુખ મેળવવાની [illegible] નિરાશ થઈ [illegible]

એક રાત્રે તે વહેલો જાગ્યો ત્યારે પોતાની [illegible] મળે તે વિચારવા લાગ્યો ઉપાય [illegible] ફરી ઊંઘી જવાને બદલે ભાથું લઈને એ તો જંગલમાં નીકળી પડ્યો. [illegible] એમ ધારી એ તો દશેક માઈલ ચાલ્યો પણ [illegible] લાગ્યો નહિ તેથી થાકીને નદીકિનારે આવી ખાવા બેઠો.

ત્યાં નદીની ભેખડ તૂટેલી તેમાં કંઈક પથરા જેવું ચળકતું જોયું છોકરાને રમવાના કામમાં આવશે એમ જાણી કપડાને છેડે તેને બાંધી લીધું પછી જે મળી આવ્યા તે લાકડા લઈ તે પાછો આવ્યો. શહેરમાં લાકડાં વેચીને દીવેલ વગેરે વસ્તુઓ લઈ સાંજે નિરાશ થઈ ઘેર આવ્યો આખા દિવસનો થાકેલો તે આડે પડખે થયો ત્યાં કપડાને છેડે બાંધેલું રતન ખૂંચ્યું, તેથી તેણે છોડ્યું કે ઘરમાં અજવાળું થયું એટલે છોકરાને રમવા આપવાને બદલે તેને તાકામાં મૂક્યું મનમાં નિરાંત થઈ કે ચાલો રખડપટ્ટી નકામી તો ન ગઈ, રોજ દીવેલના પૈસા તો બચશે.

એ તો દરરોજ લાકડા લાવે ને વેચે દીવેલના પૈસા બચે તેમાંથી ગોળ લાવે ને રાજી થાય. આમ ને આમ છ મહિના વીતી ગયા પણ એને રત્નની ઓળખાણ ન પડી.

એવામાં એક ઝવેરીને ત્યાં જમણવારનો પ્રસંગ આવવાનો. એટલે એક દિવસ પેલા કઠિયારાને પોતાને ત્યાં લાકડાં નાખવાનું કહેવા ગયો કઠિયારાને ત્યાં તાકામાં ચિંતામણિ રત્ન જોઈ ને તેને નવાઈ લાગી કે રાંકના હાથમાં રતન! દયા આવવાથી તેણે તે કઠિયારાને ચિંતામણિ રત્નની ઓળખાણ પાડી, અને કહ્યું કે સવારે પૂજન કરીને એની પાસે માગીશ તે મળશે તેથી તે રાજી રાજી થઈ ગયો, અને સવાર થતાં પૂજા કરીને રત્ન પાસેથી જોઈતું બધું માગી લીધું.

પ્રભુશ્રી—[illegible] સમકિત આવે ત્યારે [illegible] વગેરે બધું [illegible]

મુમુક્ષુ—[illegible]

પ્રભુશ્રી—[illegible] 'સમજ સમજ કર [illegible]' [illegible] રોગિયો હો, દુઃખિયો હો, [illegible] તેવાં ફળ. જેવો ભાવ.

તા. [illegible], સાંજના

આ અલૌકિક વાતો છે. લૌકિકમાં માની નાખવા જેવી નથી. એક [illegible] ઠેકાણું છે, આ જીવને વિશ્રાન્તિનું ઠેકાણું છે. પરિભ્રમણ [illegible], તેમાં આત્મહિત નહિ. ઓળખાણ હો કે ન હો, માન્યા હો કે ન માન્યા હો, [illegible] કરવું જોઈએ, ચેતવું જોઈએ. તે કયા છે? એક [illegible] કે બીજું [illegible] સંસારની [illegible] છે—કસાઈને મરી જવા જેવું છે. ગફલતમાં જાય છે, [illegible] જાય છે, [illegible] નથી. [illegible] કર્તવ્ય છે. નિમિત્ત બનાવે તો બને તેવું છે. કાળ સૌને માથે ભમે છે. કોઈ રહેવાનું નથી. કર્તવ્ય છે તે કર્યું નથી. વાત કોઈ સત્સંગે સમજાય છે. મન અને વૃત્તિ [illegible] છે, ક્ષણે ક્ષણે પલટાય છે. તેમાંથી થપ્પડ મારી જગાડવો છે. [illegible] જાણ્યું હશે, [illegible] છે. સંસારનું કામ અધૂરું રહેશે, પૂરું થવાનું નથી. માટે, તેમાંથી જે કર્યું તે કામ. જે કરવાનું છે તે અહીં છે. શું કરવાનું છે?

મુમુક્ષુ—સમકિત કરવાનું છે.

પ્રભુશ્રી—રામનું બાણ છે, કેમ ખોટું કહેવાય? ગાવો છે કોને? વરનાં ગાણાં ગાવાનાં છે. સમકિત શાથી થાય?

૧. મુમુક્ષુ—ભાવ ને પરિણામથી.

૨. મુમુક્ષુ—સદ્‌ગુરુના બોધે સમજણ ફરે તો થાય.

પ્રભુશ્રી—ભાવ અને પરિણામ કોઈ વખતે નથી એમ નથી. એક વિભાવનાં ભાવ ને પરિણામ છે અને એક સ્વભાવનાં ભાવ ને પરિણામ છે. માટે સત્સંગ મેળવો. અહીં બેઠા તો કેવું કામ થાય છે! સૌને મનમાં એવું રહે છે કે કંઈક સાંભળીએ. ભૂંડું કોણે કર્યું છે? પ્રમાદ ને આળસ વૈરી છે. ભાન નથી. ગફલતમાં જાય છે. કામ શું આવશે? વિચાર છે તે. વિચારના બે ભેદ છે: એક સદ્‌વિચાર અને એક અસદ્‌ વિચાર. સદ્‌વિચારથી આત્મા મનાય છે. આ બધું કાલ સવારે ફીટી જશે, હતા ન હતા થઈ જશો મોટા પુરુષોએ કહ્યું છે:—

ચેતન છે, પણ 'ભાન નહીં નિજ રૂપનું' [illegible] ગજબ છે! ક્યાંથી [illegible] આત્મા છે, ગુરુના પ્રતાપે [illegible] માંહિમાં ગલિતવૃત છે અને બીજું જ્ઞાની [illegible] રહ્યું છે, કહેવા જેવું નથી. [illegible] ઉપરઉપરની વાતો કરીને [illegible] નવિ જાણ્યો તો મર્મ [illegible] એના ઉપર ગૂઢ [illegible] સંસારની ચાર ઉપમા [illegible] અગાધ છે! ક્યા એની વાત? [illegible]

મુમુક્ષુ—ખરી રુચિ જાગી નથી.

પ્રભુશ્રી—ભાન નથી [illegible] આત્મા છે તો ભાન [illegible] નથી આત્મા જાણ્યો તો કામ થઈ ગયું. આત્મા જાણ્યો તો સમકિત થયું [illegible] જ્ઞાની-અજ્ઞાની બેઉ કર્માધીન છે. આ વાત કોની છે? [illegible] જ્ઞાનીની

" સમતા રમતા ઊરધતા જ્ઞાયકતા સુખભાસ;
વેદકતા ચૈતન્યતા, એ સબ જીવવિલાસ " (સમયસાર નાટક, [illegible])

કેટલી બધી શિખામણ છે? સાંભળી નથી. શાંટ મારી જેવી છે. જેવીતેવી વસ્તુ નથી. ખબર નથી. ચિંતામણિને કાંકરો જાણીને નાખી દે છે. કહેવાની વસ્તુ એવી છે કે 'છ પદ' અગાધ છે. યોગ્યતા નથી ઓઢે હોય તેથી શું થયું? [illegible] દૃષ્ટિ પડી જાય તો દીવો થાય. આ બધું શું છે? અજ્ઞાન છે. જ્ઞાન દીવો છે. બોધની જરૂર છે. સત્સંગની ક્યાશ છે. સત્સંગ ઇચ્છતો નથી, ગરજ પણ નથી.

" નહિ દે તુ ઉપદેશકુ, પ્રથમ લેહિ ઉપદેશ;
સબસેં ન્યારા અગમ હૈ, વો જ્ઞાનીકા દેશ " (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર)

બધાં વચન મર્મનાં જાય છે. અજાણ છે! દીવો ત્યાં થાય એમ છે. જરા દીવાસળી ખેંચે તો અજવાળું થઈ જાય તેવું તે છે. પણ 'છ પદ'ના પત્રમાં સ્થિરતા રાખે તો થાય. 'કર વિચાર તો પામ.' ઠપકો આપવાનો કે ભણ્યા પણ ગણ્યા નહિ. કોરે કરવું પડશે. કોણ અર્થ સમજે છે? અર્થ તો એ જ જાણે છે.

કોરે કરવું પડશે. કંઈ કરવું જોઈએ ને? શાથી કરવું?

મુમુક્ષુ—જ્ઞાનથી.

પ્રભુશ્રી—બડબડ બોલતાં આવડયું છે. નિંદા કરવી નથી, પણ એ નહીં. જ્ઞાન શું છે? આત્મા છે. મડદાં હોય તો કોઈ સાંભળે? એ તો આત્માના પ્રતાપ. તેનું માહાત્મ્ય કેવું હશે? એને જગાડયો છે. આ બોલવું થાય છે તે મારું ન જાણશો—કે ડહાપણ કરે છે. પણ જ્ઞાનીનું

પછી [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] નથી [illegible]
[illegible] નથી. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] નથી. [illegible]
માનનારાઓને પ્રતીતિ [illegible]
છે. 'જગતજીવ [illegible]
લોક ત્રિવિધ [illegible] નથી, [illegible] નથી [illegible]
કરો. પણ વાત [illegible] 'સ્વાત્મ [illegible]' [illegible] નથી. [illegible]
બધા [illegible]
હશે તેને '[illegible]' [illegible] નથી [illegible] ભૂમિને
પ્રકાશે છે. તેના કિરણની [illegible] નથી [illegible] ભૂમિ [illegible] થાય છે, પણ [illegible]
ભૂમિરૂપ કોઈ કાળે તેમ થતો નથી, [illegible] આત્મા તે ક્યારે
પણ વિશ્વરૂપ થતો નથી.' કેટલી બધી વાત છે? [illegible] નથી. [illegible]
છે તો સાંભળો છો. આ જીવ જંગલના [illegible] શરણા વગર કામ નહિ
થાય. એ જ એક શરણું લેવાનું છે. માટે તેની તલાવાર. વાત તો એ જ્ઞાન, કહેવાય તેટલી બધે,
બાકી તો અનુભવની વાત છે, તે વગર ખબર પડે નહીં. 'વાને વડે, થાય નહિ,' આવે ખબર
પડે કહેવાય તેવું નથી. 'પાયા તેણે છુપાયા.' એના શરણાથી આટલું ગોઠીએ છીએ
બોલવા લાયક નથી. કોને કહેવું? જીવ પવિત્ર છે. યોગ્યતાની ખામી તૈયાર થાઓ. કોઈ ખપી
જોઈએ છે, તેને સુગમ છે. શ્રદ્ધા અને ભક્તિ મોટી વાત છે ભક્તિ કામ કાઢી નાખશે. આ
ભૂંડું માને કર્યું છે.

ஃ

તા. ૧૪-૧૧-'૩૫, સાંજના

['ભાવનાબોધ'માંથી ભરત ચક્રવર્તીનું દ્રષ્ટાન્ત વંચાતાં]

આત્મા છે તે જ્ઞાનીએ જાણ્યો. સર્વ જીવ છે તેમને આવરણ અને સંજોગ છે. તેમાંથી કોઇક જીવને તે સહાયક થયેલ છે. તેને પણ ઉદય કર્મ તો છે, તે કાંઈ માગં કરશે? તેને માટે વિચાર જ્ઞાનીને ન આવે તો કોને આવે? આડું આવે તે કોરે કરવું પડે છે કહેવાની મતલબ, અસંગ અને અપ્રતિબંધ થવાની જરૂર છે. ચેતો! મહેમાનો, ચેતો! આ બધું તમારું નો'ય. આખું જગત હાયવોયમાં બૂત્યું છે. સત્પુરુષનો બોધ સાંભળ્યો હોય તેને શું થાય? [illegible] પ્રભાવ સમજાય. અને 'મૂકું મૂકું' થઈ રહ્યું હોય. શાંતિ તો આત્માની છે. તે જીવે

કાલાઘેલાની, પણ કાઢી નાખવાની નથી. કોઈ કહે કે મહારાજ તો ઉપદેશ દે, એમનું કામ છે. આમ સામાન્ય કરી નાખે છે તે ન કરશો. આ તો હરખથી કહેવાય છે. તેમાંથી જેમ બને તેમ કરવા યોગ્ય છે, લૂંટંલૂંટ લેવા જેવું છે. આ મોટી આંટી છે. આડે આવે તે તો કોરે કરવું પડે. જેવી તેવી વાત નથી; મહા લાભકારી છે. એમ સમજો કે મારાં ધન્ય ભાગ્ય કે આ વાત કાનમાં પડે છે. ખરેખરો સાંભળવાનો અવસર આવ્યો છે; બીજા બધા અવતાર થયા છે, પણ આત્મા નથી મરી ગયો. બીજાં બધાં સાધન બંધન કર્તા છે.

"સૌ સાધન બંધન થયાં, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય;
સત્સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યાં બંધન શું જાય?"

સત્સાધન! આ તે કંઈ વાત! કરવાલાયક તો ખરું ફરીને આવો અવસર લાખો રૂપિયા આપતાં પણ ન મળે. જ્ઞાની પુરુષે દયા કરી છે. ધન, પૈસા–ટકા, છોકરાં–છૈયાંની ઇચ્છા કરે ને રાખે છે; તો પછી આની નહીં? આની ઇચ્છા રાખી હોય તો કામ આવે. કાન ધર, ધ્યાન રાખ. સત્સંગ અપૂર્વ છે! ફિકર કરવાની, ચિંતા કરવાની આ છે. અરેરે! મહા દુઃખ છે. ભગવાને કહી દીધું 'समयं गोयम मा पमाए'–એક સમયનો પણ હે! ગૌતમ, પ્રમાદ કરીશ નહીં. પળ જે ગઈ તે પાછી નહીં આવે. માટે અલેખામાં જાય છે. કરવાનું તે તો રહી ગયું. આ કાળ પંચમ, સૌથી આકરામાં આકરો આવ્યો છે. તે વાત મોટા પુરુષોએ કહી દેખાડી.

સમાધિ શાથી હોય? હવે કંઈ છે?

૧. મુમુક્ષુ—સત્પુરુષનાં દર્શન અને જોગ એ બે જોઈએ.

પ્રભુશ્રી—ગફલતમાં જાય છે. ચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્યભવ તેને આમ સામાન્ય કરી નાખ્યો. ખબર નથી. હીરો બાળકના હાથમાં આવ્યો પણ તેને ખબર નથી, તેમ જગતમાં ઓળખાણ નથી. બીજું બધું માયાનું જોવા દોડે છે. ધૂળ પડી તેમાં! પણ જે જોવાનું છે તે રહી ગયું છે! આત્મા જેવી કોઈ વસ્તુ નથી. તેની હવે ક્યાં સંભાળ લેશે? બફમમાં ગયું. ઘરેણાં–ગાંઠાં, લુગડાલત્તાં, વગેરે મારાં મારાં કરે, પણ આત્મા નહિ!

"હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું?
કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરહરું?"

જે કરવાનું છે, જેની વાત સાંભળવાની છે તે રહી જાય છે. બીજી વાતો કાન ધરી સાંભળશે અને આ નહિ! આ તો હું જાણું છું, મને ખબર છે. પણ નહિ, ખબર નથી. થપ્પડ વાગી નથી. કંઈ ન આવડે તોપણ 'આત્મા છે', 'જ્ઞાની કહે છે તે મને માન્ય છે.' તેમાં કંઈ પૈસાટકા આપવાના નથી; પણ એક વિચાર કરવાનો છે. 'કર વિચાર તો પામ.' આ પ્રત્યક્ષ પુરુષનાં વચન છે તે સાંભળવામાં લાભ હોય એ આત્મા તો જ્ઞાનીએ જોયો છે. તે આ ચર્મચક્ષુથી નહીં જોવાય, દિવ્યચક્ષુથી જોવાશે; તે જ્ઞાન છે. જ્ઞાન ચક્ષુ છે. આ બધા કોણ છે? કોણ સાંભળે છે? આત્મા જે વાત કરવા જેવી છે તે પડી રહી છે અને પરવસ્તુ જુએ છે. આ જીવ કલ્પનાઓ કરે છે; અને તેનો તો પાર ન આવ્યો. પોકાર કરું છું, હો! બીજી જગ્યાએથી છૂટીને આત્માની જગ્યાએ કેમ બેસાય? વિશ્વાસ ક્યાં છે? નહીંતો કહી દઈએ.

" ભાવે જિનવર પૂજિયે, ભાવે દીજે દાન;
ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે કેવળજ્ઞાન. "

બધા પાપનો બાપ ભાવ છે. જેને જે કંઈ ભાવ આવ્યો તે, ના ન પડાય. બીજા ભાવ કરે છે, તેથી બીજું થાય છે. આત્મભાવ નથી કર્યો. ભાવ કરશે ત્યાં પરિણામ થશે. દાળ મેલી છે તો ચઢશે, તો તેની પાછળ ઢોકળી પણ ચઢશે, પરિણામથી છે. પણ 'ભાવ બડો સંસારમે.' મોટા પુરુષોએ વાત કરી છે તેનું કોઈને ભાન નથી. બેસતાં-ઊઠતાં, ખાતાં-પીતાં, જોતાં કરતાં એક એ જ (આત્મા), તે ભાવની ખબર નથી. બીજુ થઈ જાય છે. બીજું બાહ્યમાં જોઈને બાહ્ય ભાવ થાય છે, પણ જોવાનુ રહી ગયું. જે કહ્યો છે તે ભાવની ખબર નથી. આટલી જ વાત.

ર. મુમુક્ષુ—આત્મભાવ કહ્યો ને ?

પ્રભુશ્રી—નામ લેતા-'સાકર, સાકર,' થયુ ગળ્યું ? લાગ્યું ? ઘડપણ આવ્યું-ડોહા થયા, સાદ ભારે થયો છે, બોલાતું નથી. ગાડાને બધી સામગ્રી હોય ત્યારે ગાડુ કે'વાણું અને ત્યારે ચાલે છે. 'આત્મભાવ' નામ તો ચોખ્ખુ રૂપાળું દીધું; કોણ ના પાડે છે ? પણ તેની તને કયા ખબર છે ? કંઈ આડુ આવ્યું, તો હવે શું કરવું ? પુરુષાર્થ અનંતીવાર કર્યો, તેનાં ફળ મળ્યાં; પણ દી વળ્યો નહિ.

ર. મુમુક્ષુ—હવે તો તે લેતા જવાના છીએ

પ્રભુશ્રી—બોબડુ-તોતડુ, ગાંડું-ઘેલુ-મર ! સૂઝે તેવું દેખાય. તે બધું બહારનું જોશે " જ્યાં લગી આતમા તત્ત્વ ચિન્યો નહીં, ત્યાં લગી સાધના સર્વ જૂઠી.' મૂડ મુડાવ્યું, જટા રાખી, રાખ ચોળી, તપ તપ્યો—પુરુષાર્થમાં બાકી ન રાખી; પણ જે કરવાનું છે તે શું ? અને શાથી થાય ?

ર. મુમુક્ષુ— " વહ સાધન બાર અનત કિયો,
તદપિ કછુ હાથ હજુ ન પર્યો;
અબ કયો ન બિચારત હૈ મનસે,
કછુ ઔર રહા ઉન સાધનસે "

પ્રભુશ્રી—સાકર નાખે તો ગળ્યુ થાય; મીઠું નાખે તો તો ખારું થાય. આ તો થપ્પડ મારીને ગોદો મેલ્યો છે : 'અબ કયોં ન બિચારત હૈ મનસેં.' કોઈ વિચરતા જ નથી. આનો અર્થ નથી સમજાણો અને કોણ કહે એમ છે ? " મુખ આગલ હૈ, કંહ બાત કહે ?" એ શું ? કહી દો

ર. મુમુક્ષુ—જ્ઞાનીએ જાણ્યો, દેખ્યો તે આત્મા.

પ્રભુશ્રી—કોણ ના પાડે છે ? એ જ આત્મા દિવસ ઊગ્યો તો એ જ ઊગ્યો.

ર. મુમુક્ષુ—એમ તો માથું ફોડતા પણ પત્તો લાગતો નથી. અને મતિ થાકી જાય છે, કંઈ ઉપાય ચાલતો નથી.

પ્રભુશ્રી—"ચુનીભાઈ, ચુનીભાઈ," કહ્યા કરીએ પણ, ભાળ્યા ન હોય તો ન ઓળખાય; ત્યાં સુધી કચાશ છે, ખામી છે. " પાવે નહિ ગુરુગમ વિના એહિ અનાદિ સ્થિત." તે વગર

નહિ પાવે. માટે કંઈક જોઈશે. ખામી શેની છે? યોગ્યતાની સાંભળ્યું, સાંભળ્યું કહેવાય છે; પણ સાંભળ્યું નથી. નામ લે છે, વાતો કરે છે, પણ પરિણમ્યું નથી. વાત છે પરિણમ્યાની. પાપનો મોટો બાપ ભાવ છે તે વગર કોઈને નહીં થાય ક્ષણે ક્ષણે વૃત્તિ પલટાય છે, માટે બીજું જુએ છે, તે નો'ય. "એ મળ્યે, એ સુણ્યે અને એ શ્રદ્ધ્યે જ છૂટવાની વાર્તાનો આત્માથી ભણકાર થશે." બીજું શું કહ્યું? 'આત્મા જાણ્યો તેણે સર્વ જાણ્યું.' 'વાતે વડાં ન થાય.' પરિણમ્યે છૂટકો. પરિણમવું શું છે?

અત્યારે પુરુષાર્થ કીધો પણ અવળો. ઊંઘમાં પણ બોલી ઊઠે: 'હું'; પણ આ હાથ લાગ્યો નથી. આ આંખોથી નહિ જોવાય; તે માટે દિવ્ય ચક્ષુ જોઈશે. અને એ જોઈએ છે. એનું નામ જ્ઞાન પાડ્યું. દિવ્ય ચક્ષુ કહો, દીવો કહો–બધો ય બોધ છે, પણ સમજાવું નથી. કોઈને કહે કે ભાઈ, આમ થઈને આ તરફથી આવજે તો ત્યાંથી અવાય; બીજેથી અવાય નહીં. "એ મળ્યે, એ સુણ્યે અને એ શ્રદ્ધ્યે જ છૂટવાની વાર્તાનો આત્માથી ભણકાર થશે." એ વચન લેવું છે. માન્ય એ છે, ભાવના એ કરાવવી છે. આ કોઈ 'ગોકુળ [illegible] પિંડા હિ ન્યારો.'

આ દેવવંદન છે તે જેમ તેમ નથી. આમાં કર્મ ખપે છે. કરવા જેવું છે. [illegible] અને દેવગતિ થાય. જીવને ખબર નથી.



તા. ૨૨–૧૨–૩૪ [illegible]

"पक्षपातो न मे वीरे, न द्वेषः कपिलादिषु ।
युक्तिमद्वचनं यस्य, तस्य कार्यः परिग्रहः ॥" —[illegible]

શું જોગ! જાગૃત થઈ ગયો? વચન અમૂલ્ય છે. એકેક વચનમાં [illegible] સમાયાં છે. તે વચન કહેવાશે. મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. તેમાં હાલ પાંચ ઇન્દ્રિય, [illegible] સાંભળવું તે મનુષ્યભવને લઈને; તેમાં સત્સંગ દુર્લભ છે. કાળ જાય છે. '[illegible] मा पमाए' આ અલૌકિક વચન છે! કામ છે ભાવનું. ભાવ થયો ત્યાં પરિણમવું [illegible] જેમ સંસારમાં કહે છે, તને તારું ભાન છે કે નહિ? તેમ આ [illegible] અવશ્ય શ્રવણ કરવું જોઈએ. 'सवणे नाणे विन्नाणे' અત્યારે મનુષ્યભવ [illegible] છે તે બહુ દુર્લભ છે. ફરી ફરી આવો જોગ નહિ મળે. [illegible] શબ્દમાં અનંત આગમ સમાયાં છે, તે કેમ હશે? આ [illegible] ક્ષણે વૃત્તિ પલટાય છે, સામાન્યપણું કરી નાખ્યું. સત્સંગ [illegible] દુર્લભ સમાગમ છે, તેનો બોધ છે. તેથી [illegible] કોઈ ખપે છે [illegible] નથી અત્યારે. તે અપૂર્વ છે. હવે જવા [illegible] મરી ગયો [illegible]

"નથી લઘુતા કે દીનતા, શું કહું પરમ સ્વરૂપ ?"

સૌથી શ્રેષ્ઠ લઘુતા છે. શ્રવણ કરવું જ્ઞાનીના વચનનું. તેથી આ જીવને અગાધ નફો આવે છે. માયાના સ્વરૂપમાં સંસારમાં હજારો રૂપિયાનો નફો થાય છે, તેથી આ અધિક છે. કંઈક કર્યું છે તો આ મનુષ્યભવ છે. આ અવસર બફમમાં અને ગફલતમાં જાય છે. વચન સાંભળવા જેવું, હૃદયમાં ધારવા જેવું છે. મર! ગમે તેવું કહ્યું; તારે તો સાંભળવા જેવું છે. એક આત્મા ધર્મ છે. તે અરૂપી છે. પણ ખ્યાલમાં રાખજે, યથાતથ્ય જેણે જાણ્યો તેની વાણી છે અને તે અમૂલ્ય છે. હે! પ્રભુ મને ખબર નથી, પણ તે મારા કાનમાં પડો. આમ કરવાથી કેટલું કામ થાય છે? ભવ-બંધ છૂટી જાય છે. ભૂંડું થયુ સામાન્ય કરી નાખવાથી. હું એમાં શું? એ તો વાત કરે અને બોલે; પણ જવા દે, વાત અપૂર્વ છે? ચિન્તામણિની કિમ્મત થાય નહીં, એવી વાત છે. આમાં શું થાય છે? અનંત કાળથી આ જીવે બધું જાણ્યુ, સાધન અનંત કર્યાં છે; પણ આત્મા નથી જાણ્યો. તેમ સમકિત નથી લીધું. તું અલૌકિક દૃષ્ટિથી જો : હે! ભગવાન આ વાણી નીકળે છે જ્ઞાનીની. માટે હે! પ્રભુ, મારું કામ છે તે કહે છે તે કરવાનું. ક્ષણ લાખેણી જાય છે. માટે કર્તવ્ય આ છે – અવસર આવ્યો છે.

એક આ વસ્તુ જ્ઞાની પુરુષોએ જગતમાં સૌથી શ્રેષ્ઠ જોઈ છે તે શું? તો કે સમભાવ. તેમાં અનેક રિદ્ધિ આવે છે. ગાંડું-ઘેલું, બોબડું-તોતડું બોલાય તે ન જોશો. સમભાવ છે તે સ્વભાવ છે, એને બેસવાનું, રહેવાનું ઠેકાણું છે; તે ભૂલીશ નહીં. ચેતજે. 'ભૂલ્યો ત્યાંથી ફેર;' 'જાગ્યો ત્યાંથી સવાર.' અવસર આવ્યો છે, માટે ચેત.

"નિર્દોષ સુખ, નિર્દોષ આનંદ લ્યો ગમે ત્યાંથી ભલે;
એ દિવ્ય શક્તિમાન જેથી, જંજીરેથી નીકળે" (શ્રી મોક્ષમાળા)

લેવા જેવો છે સમભાવ. અધ્યાત્મજ્ઞાન સંપાદન કરવું આ ધ્યાનમાં રાખજો હો! પ્રત્યક્ષ છે તે બોલે છે. આત્મા છે, સત્તા બોલે છે. દહાડો જાય છે; પણ એ વગર અલેખાનું છે. તેની વાત સાંભળવી, સુણવી; સુખદુઃખ ખમજો; પૂજા, માન, મોટાઈ કરશો નહીં, ઘણાં દુઃખ વેઠયાં; પણ કલ્યાણ થયુ નહિ, મોક્ષ થયો નહિ. જપ-તપ કીધાં, તેનાં ફળ મળ્યાં. શું કહ્યું? એક આત્મા. ચેતવા જેવું છે. આત્માની જ્ઞાનની વાત તમે સાંભળી તો કહી શકાય નહીં તેવું કર્મ ખપે છે. કેવો લાગ આવ્યો છે? દાવ આવ્યો છે; કાળ જાય છે. મનુષ્ય ભવમાં જે વાત ધર્મની છે તેમાં આત્માને સંભાર્યો તો કોટિ કર્મ ખપે છે. બહુ ચમત્કાર છે! અપૂર્વ છે! જે ગાયો છે તેની ખબર નથી. બીજું બધું મિથ્યાત્વ છે. એક ખરું કામ શાનું છે? ઉપયોગનું. જાણે-અજાણે કોઈ વચન સાંભળ્યું તેથી કેટલું કામ થાય છે! પાપનાં દળિયાં સંક્રમીને પુણ્યનાં બધાય છે એવી આ જગ્યા છે. એક અંતરમુહૂર્તમાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા; અનાથી મુનિ, શ્રેણિક રાજા વગેરે અંતરમુહૂર્તમાં સમકિત પામ્યા. કેવું થયું?! દીવો થયો! શું થશે? ભવનિકટ થઈને મોક્ષ. અજ્ઞાન ગયું. આ જીવ જન્મમરણ કરતો આવ્યો છે, મોક્ષ ન થયો. માટે કેવું ચેતવા જેવું છે? લાગ આવ્યો છે. અધ્યાત્મજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું. આ ઉપદેશ છે, કહેવું છે; બીજી વાત નહિ. અધ્યાત્મજ્ઞાન જીવને શાથી થાય? એકજ કૂંચી છે. જીવના ભાનમાં તથા લક્ષમાં નથી. આ બોલે છે, કહે છે તે

તો મને ખબર છે, મેં સાંભળ્યું છે, હું જાણું છું એમ કરીને બધું અલેખામાં જાય છે. ક્ષણે ક્ષણે વૃત્તિ ફરે છે, માટે મેલને બધી પંચાત, મેલને પડયું. આત્મા જો, તો બીજું થઈ ગયું જોવાનું નથી, ભાવ તથા પ્રતીતિ નથી. આ બધાં વિઘ્ન કરનારા છે. લુગડું કોરે કરે તો દેખાય. માટે દેખવાનું છે. એક મોટામાં મોટી વાત શુદ્ધભાવની છે. માટે ચેતજો. લાગ આવ્યો છે. તું અસંગ છે. ઘણું કર્યું તે બધું મારું ન જાણ. કુટુમ્બ-પરિવાર બધું પર છે, મારું ન જાણ આ સંભળાય છે કે? ધ્યાનમાં લે ન લે. ગણે ન ગણે તો ભલે! મારે શું? જે છે તે છે— આત્મા. તે છે તો ખરો. તેના ઉપર દૃષ્ટિ નથી, ભાવ નથી. ટૂંકામાં કહું તો 'વાત છે માન્યાની.' માનીશ? તો કે હા; તો જા, જા; કામ થઈ ગયું બીજું હવે ન જો, [1]ખાજાની ભૂકરીથી પણ પેટ ભરાય માટે જ્યાં છે, ત્યાં છે. તે કર્તવ્ય છે આવો જોગ કયાથી મળે? નહિ મળે; માટે ચેતો. આત્મા ન હોય તો કોણ સાંભળે? બધાં મડદાં કહેવાય. વસ્તુ બે જડ અને ચેતન. ચેતન તે જડ નહિ થાય અને જડ તે ચેતન નહિ થાય. 'ભણ્યો પણ ગણ્યો નહિ' 'આત્મા, આત્મા' વાત કરે છે, પણ જાણ્યો નથી તો દર્શન તો કયાંથી? એક બોધ સાંભળે તો કામ થઈ જાય. કોણ સાંભળે છે? આત્મા. એક અપૂર્વ દઢ કરવા જેવું શું છે? વિશ્વાસ નથી; પ્રતીતિ નથી. કોઈ વસ્તુ ભીંત ઉપર ચોંટે છે તો એક તો ઊખડી જાય છે અને એક તો ચોંટી જાય છે: માટે તેવી એક ચાટ છે તે શું છે? હમણાં ઓહોહો કરી નાખે કે મારે મોઢે છે, હું જાણું છું. થઈ રહ્યું! જવા દે; તને ખબર નથી. અવસર આવ્યો છે જ્ઞાનીપુરુષોએ દયા અને કરુણા કરી છે તે શું છે? તો કે 'છ પદનો પત્ર.' 'આત્મા છે, નિત્ય છે, કર્તા છે, ભોક્તા છે, મોક્ષ છે અને મોક્ષનો ઉપાય છે' અપૂર્વ વાત ભણ્યો, પણ શું છે તેની ખબર નથી, છોકરાના હાથમાં ચિન્તામણિ આવ્યો પણ તેને ખબર નથી તેમ માટે ચેત, અવસર આવ્યો છે. ચિન્તામણિ છે. છ પદથી શું થાય છે? જો રોજ દિનપ્રતિ ભણે. સાંભળે, તો તેની સારી ગતિ થાય, દેવગતિ થાય. બીજા સુખ કંઈ નથી. પણ મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. તેમા સમ્યકૂત્વ પામ્યાનો લાગ છે; તે ચેતવણી કોઈ વસ્તુ ચૂલે મૂકી હોય અને તેની સંભાળ ન રાખે તો બળી જાય અને ખાવા ન મળે. તેમ આટલા ભવમા કર્તવ્ય છે પત્રને ફેરવવાનુ— મનન તથા સ્મરણ કરવાનુ. ફક્ત પા કલાક થાય. ને પણ શું ન બને? વ્યાધિ વખતે ન બને પણ સુખશાતામા તો બનેને? આ તો ઘણા ફેરા કહે છે અને કહેતા આવ્યા છે— આમ કરવાથી આમાં બહુ ભૂલ થાય છે.

---

૧. દુકાળના વખતમા કેટલાક મજૂરો ટોપલા અને પાણીપાવડા લઈને મજૂરી કરવા જતા હતા. તેમને જોઈને કરોડપતિની છોકરીએ તેના પિતાને પૂછ્યું કે આ બધા ક્યાં જાય છે? કરોડપતિએ કહ્યું, મજૂરી કરવા જાય છે. તેણે પૂછ્યું, કેમ મજૂરી કરવા જાય છે? કરોડપતિએ કહ્યું, દુકાળમાં ખાવાનું મળે નહિ, માટે મહેનત કરીને પેટ ભરવાનું છે. ત્યારે તે છોકરીએ કહ્યું કે 'આ ખાજાંની ભૂકરી ખાય નહિ?' કરોડપતિએ કહ્યું, 'એ તો તને મળે, પણ એમને ક્યાંથી મળે?'

તેમ સત્સંગનો દુકાળ છે તે મોટો પણ મળવો મુશ્કેલ છે. પણ જેને પૂર્વના પુણ્ય વડે સત્સમાગમ મળ્યો છે તેને એમ થાય કે 'બધા આવો સત્સંગ ન કરે?' પણ પુણ્ય વિના સત્સંગ કરવો પણ સૂઝે એમ નથી, તેમ મળવો પણ દુર્લભ છે.

તે, એનો ભાવ અને પ્રેમ. જેમ રંગની ચટકી હોય તેવું છે. કથ્યુ કથાય તેમ નથી. આવું છે તો હવે શું કરવું? મનુષ્યભવ પામીને કર્તવ્ય છે રંગ વિશ્વાસનો, પ્રતીતિનો, શ્રદ્ધાનો, આસ્થાનો; તેમાં જ તણાઓ. કોઈ કપડાને રંગમાં બોળે, બે ચાર, પાંચ, આઠ વખત બોળે ત્યારે રંગે રંગ ચઢતો જાય છે. એક વખત બોળવાથી રંગ નથી ચઢતો, વધારે બોળાય તો ચઢે છે. માટે વાત સાભળો, ફરી ફરીને સાંભળો. કહેવાનું કે જેને બહુ શ્રદ્ધા પ્રતીતિ આવી છે તેનું કામ થશે. સૌને વિશ્વાસ, પ્રતીતિ અને શ્રદ્ધાનુ કામ છે જોઈ જોઇને જોયુ તો આ આવ્યુ. બધી સામગ્રી જોઇએ છે. બહુ અજબગજબ છે! સમજવાની વાત ખરેખરી છે; તેમાં વિઘ્ન ઘણાં હોય. બહુ ખામી છે માટે સમજજો. બોલવા જેવું રહ્યુ નથી; શું કહીએ? કથ્યુ જાય તેવું નથી. "જબ જાગેગે આતમા, તબ લાગેગે રંગ." માટે જાગો. આ મતિશ્રુત છે પણ તેની ન્યૂનતા છે અને તેના ભેદ ઘણા છે. જિન, તેની તો અપૂર્વ વાત છે!—મનઃપર્યવ જિન! અવધિ જિન! તેની ખબર નથી, તે હોય તો જાણે. માટે કરવું જોઇશે. આ કોઇનો દોષ જોવો નથી, ખામી કાઢવાની છે; પણ કરશે તો એજ (આત્મા) પોતે.

હવે આ સહજ વાત કરુ છુ, સમજવા માટેઃ—

સંસારમા પૈસો ટકો, હોદ્દો, ખાવાપીવાનું બધી મોજ હતી. તે છોડીને દીક્ષા લીધી. તેમાં શ્વેતાબર, દિગંબર તે નહિ; અમે તો એક ઢુંઢિયા એમ થયુ. અને તેમાં અહંકાર અને માન વધ્યુ કે અમે સાધુ થયા છીએ, બધું ત્યાગ્યુ છે. આવું થયુ અને તેવું જ કરીને બેઠા અને તેમા ને તેમા જ અદ્ધર ધક્કે પાચ વરસ થઈ ગયા. [1]એકાતરિયા ઉપવાસ વગેરે ત્યાગની ક્રિયા કરીએ; પણ કંઈ ન મળે — અહંકાર અને માન વધ્યુ. મોટાં મોટા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ બહુમાન, પૂજાસત્કાર કરે. શાસ્ત્રનુ બડબડ બોલી જઇએ, વાચી જઇએ—તેનો વળી મનમાં અહંકાર રાખીને. લો, આવાં કામ કર્યા! કહેવાની મતલબ કે કોઈ અક્કરચક્કર વાત બની. નહિ વાત, નહિ વિગત; ઓળખાણ નહીં, પિછાણ નહીં; પણ સૂર્ય ઊગે અને પહેલા ભાંભરડું (પ્રભાત) થાય તેમ પહેલા સાભળ્યું. પૂરો સૂર્ય ઉગે ત્યારે દિવસ થાય. અંબાલાલભાઈ પાસેથી પરમકૃપાળુદેવ સંબંધી જૂઠાભાઈની વાતો સાંભળી. પણ તેમાં હજુ અહંકાર અને અભિમાન પોતાનુ ઊભુ જ હતું. મનમા થયુ કે વાત તો એની જ છે; પણ આવું કંઈ ન મળે. છતાં વિશ્વાસ તો બેઠેલો કે કંઈક છે. તેમાથી સહજ મળતાં અંબાલાલભાઈ બેઠેલા અને અચાનક કૃપાળુદેવની વાત કરી, અમે કાન ધર્યો અને સાંભળી. આ શું છે? કોને કહે છે? બીજી વાત સાંભળીએ તેમ આ પણ સાભળી અને સાભળતાંની સાથે જ વાત જુદી થઈ ગઈ! આ હું મારી જાત-અનુભવની વાત કરુ છું. જેમ સંસાર છોડીને દીક્ષા લીધી હતી તેમજ આ વાત સાંભળતાં જ બધું ફરી ગયું! પછી તો, તે વાતો જ સાભળ્યા કરી. જૂઠાભાઈનો પત્ર વંચાણો. તે વાંચીને પછી મનમાં થયુ કે જઈશ કયા? ત્યારથી ફર્યું તે ફર્યું, તે આજની ઘડી અને કાલનો દહાડો. નહિ બોધ, નહિ સમાગમ કે નહિ કંઈ કહેવું; પણ તરત એકલો નીકળી પડયો, સંઘ વગેરે બધાથી જુદો પડયો. આમને (જેસંગભાઈ શેઠને) જોયેલા ને મળેલો, બાકી જૂઠાભાઇને ભાળેલા પણ તે વખતે કંઈ ભાન નહિ પછીથી ઉગરીબાને ઓળખું, પહેલાં ખબર

૧. એક દિવસ ઉપવાસ અને એક દિવસ આહાર એમ વારાફરતી ઉપવાસ-આહાર કરવાનુ વ્રત

નહિ; કારણ બાઈની હારે શું કામ હોય? વાત તો પૂછવાની અને સાંભળવાની હોય, અને તેની જ હોંશ. મનમાં લાગ્યું કે આમાં કંઈક છે ખરું, અને પછી બધું બેસી ગયું. હવે ક્યાં જઈશ? બકરાંના ટોળામાં સિંહ હોય પણ પોતાને બકરું માની ફર્યા કરે. પણ જાતિભાઈ મળી ચેતાવે અને જણાવે કે તું તો સિંહ છે, નોંય બકરું. સિંહ હોય એને ચેત્યા પછી તેની ગણતરી ન રહે. પછી તો, એનાં વચન પડ્યાં અને વધારે વાત સંભળાણી; તેથી પાકું થતું ગયું તે થયું. પણ આ સાચી વાત કોઈને કહેવાય નહીં—બધા મોટા મોટા સાધુ થઈ બેઠેલા.

લો, આ ચમત્કાર કોણે કર્યો? કોણે કહ્યું? માટે, તેમાં પૂર્વકૃત અને પુરુષાર્થ જોઈશે આ મનુષ્યભવ તે પૂર્વકૃત. હવે તેનાથી સત્ પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે. માટે તૈયાર થવાનું છે પોતાને. એની વારે વાર. એ છાનું નહીં રહે. વધારે કહેવાય નહિ. કહેવાથી તેમાં ખામી આવી જાય છે. કોઈ બે ભવે અથવા કોઈ એક ભવે મોક્ષે જશે. તેની ખબર હોય, પણ કહેવાય નહીં. આ પ્રારબ્ધમાં "દહીંનો ઘોડો"[1] અને ફાલકાની માફક ફરે છે; તે તો કર્મ છે. ને ભોગવ્યે છૂટકો. જાણવાનું જે છે તે જ કર્તવ્ય છે; માટે નક્કી, ચોક્કસ, પકડ કરી લેવા જેવું છે. ખાનગી કહેવાનું, દબાવીને, ચાંપીને પણ આ જ ઘાલી દેવાનું છે. પૂનામાં ભગવાન આગળ બધા ભાઈઓને પોકાર કરીને કહ્યું હતું, એ ને એ જ, અત્યારે પણ એ જ, આ ચિત્રપટ. આને બીજું બધું મુકાવવું છે અને કરાવવું છે એક આત્માનું. તૈયાર છે? તારી વારેવાર. બધાય મુમુક્ષુઓને માનવા લાયક છે. જોજે હો! પકડ ન છોડીશ અને બીજું ન જોઈશ.[2] એક પકડ અને માન્યતા કર. એક આત્મા જેવો છે.



૧ એણુઘેણુની રમતમાં દાવવાળો છોકરો.

૨ એક ધનાઢ્ય શેઠને જિનરક્ષિત અને જિનપાલિત એમ બે દીકરા હતા. તે મોટી ઉમરના થયા, ત્યારે વેપાર કરી સ્વાવલંબનથી ધન કમાઈ આત્મસંતોષ મેળવવા ઇચ્છા થતાં માતપિતાના પ્રેમ અને ઘેર રહેવાના આગ્રહને અવગણી હઠ કરી પરદેશ ગયા. ઘણો માલ ભરી, વહાણ દૂર દેશમાં લઈ જઈ વેચી ત્યાંથી મશાલા વગેરે ઉત્તમ વસ્તુઓ ખરીદી પાછા દેશમાં આવવા નીકળ્યા. રસ્તામાં તોફાનથી વહાણ ભાંગી ગયા પણ એક બેટ ઉપર બન્ને આવી ચઢ્યા. ત્યાં એક રયણાદેવી રહેતી હતી તેણે બન્નેને લલચાવી પોતાને સ્થાને રાખ્યા ઘણા વિલાસમાં તેમને મગ્ન કરી દીધા. ઘર પણ ન સાંભરે તેમ તેમના ઉપર કૃત્રિમ પ્રેમ દર્શાવી વિષયસુખમાં લીન કરી દીધા. એક દિવસે ઇન્દ્રની આજ્ઞા મળતાં તેને સમુદ્ર સાફ કરવા જવાનું કામ આવી પડ્યું એટલે તે બન્ને ભાઈઓને કહ્યું કે ખાસ કામ અર્થે મારે ત્રણ દિવસ જવાનું છે. પણ તમને અહીં કંઈ અડચણ પડવાની નથી. જ્યાં બેટમાં ફરવું હોય ત્યાં ફરજો. પણ એક ઉત્તર દિશામાં ન જવું એમ કહી તે કામે ચાલી ગઈ.

બન્ને ભાઈઓ બધે ફરીને બાગ આદિ સ્થળો જોઈ રહ્યા એટલે ઉત્તર તરફ જવા નિષેધ કરેલો તેથી જ ખાસ જિજ્ઞાસા થઈ કે જોઈએ તો ખરા ત્યાં શું છે એમ ધારી તે દિશામાં ચાલ્યા. ત્યાં હાડકાં આદિ દુર્ગંધી પદાર્થોના ઢગલા જણાયા. દૂર જતાં એક માણસને શૂળી ઉપર ચઢાવેલો હતો તેથી બૂમો પાડતો હતો. તેની પાસે તે બન્ને પહોંચી ગયા. તેનો અંત નજીક જણાતો હતો. તેને બન્નેએ પૂછ્યું, "આપને આમ શું દુઃખ દીધું છે?" તેણે કહ્યું, "ભાઈ, હું હવે મરવાની નજીક છું. તેથી બચી શકું તેમ નથી. પણ તમારી આવી જ દશા થનારી છે. તમારી પેઠે મેં બહુ વિલાસ એ રયણાદેવી સાથે ભોગવ્યા, પછી તેને દરિયો સાફ કરવાનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે તમે તેને મળ્યા [illegible] એટલે મારી [illegible] તે નથી એટલે જ તને આ [illegible] છે. બીજા કેટલા [illegible] આ સાંભળી બન્નેએ તેને હાથ જોડી વિનંતિ કરી કે કોઈ ઉપાય

તા. ૨૩-૧૧-'૩૫, સાંજના

'ઉપદેશછાયા'માંથી વાંચન:—

"આત્માને નિંદવો; અને એવો ખેદ કરવો કે જેથી વૈરાગ્ય આવે, સંસાર ખોટો લાગે. ગમે તે મરણ પામે, પણ જેની આંખમાંથી આંસુ આવે, સંસાર અસાર જાણી જન્મ, જરા, મરણ મહા ભયંકર જાણી વૈરાગ્ય પામી આંસુ આવે તે ઉત્તમ છે. પોતાનો છોકરો મરણ પામે અને રુવે તેમાં કાંઈ વિશેષ નથી, તે તો મોહનું કારણ છે."

પોતાની વાત છે. વાત આત્માની જ છે. તે નથી કર્યું. જીવને ખરેખરું કર્તવ્ય એ જ છે. બીજે પ્રેમ પ્રીતિ કરે છે. પુરુષાર્થ તો કરે છે; પણ બહારનો, આનો નહિ. આત્મા ઉપર જેની દૃષ્ટિ પડી તેનો બેડો પાર. પરિણામ શું નીકળે? સમકિત; વિશેષ પુરુષાર્થ કરે તો કેવળી થાય. જન્મ-જરા-મરણ થઈ રહ્યા છે, તેમાં સુખ અને દુઃખ, બીજું નથી. "પ્રીતિ અનંતી પર થકી, જે તોડે તે જોડે એહ" આ બધું મૂક! મૂક્યા વગર છૂટકો નથી. વહેલું મોડું મૂકાય છે. કામ કરવાનુ પડ્યુ રહ્યુ! બહારના કામમાં જશે; પણ આ વિષેનું ભાન નથી. આ ભૂલવણી કેવી? કાળનો ભરોંસો નથી. આપણી નજરે કૈંક ચાલ્યા ગયા તેનો વિચાર નથી.

"હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું?
કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરહરું?"
(અમૂલ્ય તત્ત્વવિચાર, 'મોક્ષમાળા')

અમારા છૂટકાનો હોય તો કૃપા કરી જણાવો. તેણે કહ્યુ કે દરિયાકિનારે એક યક્ષ રહે છે, તે દરરોજ બપોરે પોકારે છે કે કોને તારુ, કોને પાર ઉતારુ? તે વખતે તેનુ શરણ ગ્રહણ કરી, "આપ ગમે તે કહેશો તે મારે માન્ય છે, પણ મને બચાવો અને અમારે દેશ પહોચાડો" આમ કહેવાથી તે મચ્છનુ રૂપ ધારણ કરી તમને પીઠ પર બેસાડશે અને સૂચના આપશે તે પાળશો તો સાગર ઓળંગી સ્વદેશ પહોંચશો."

આ ઉપાય અજમાવવા તે બીજે દિવસે ગયા યક્ષને વિનતિ કરી ત્યારે તેણે કહ્યું કે તમને લલચાવવા રયણાદેવી આવશે પણ તેના સામુ પણ જોશો નહી જે તેના પ્રત્યે પ્રેમવર્તન લલચાશે તેના મનને જાણી લઈ હું પીઠ ઉપરથી ઉછાળી તેને દરિયામા નાખી દઈશ બ નેએ એક તરવાના લક્ષથી તેની શરત કબૂલ કરી ત્યાં તો તે મચ્છ થઈ કિનારે આવ્યો એટલે બન્ને તેની પીઠ ઉપર બેસી ગયા અને સપાટાભેર દરિયો કાપવો લાગ્યા

ત્રીજે દિવસે રયણાદેવી આવી ત્યારે તેમને ઘેર દીઠા નહીં તેથી જાણી ગઈ કે તેમને કોઈ ભેદી મળ્યો છે તેથી તેમની શોધમા તે દરિયામાં ચાલી અને આકાશમા રહીને વિલાપ કરતી બન્નેને વિનવવા લાગી.

જિનરક્ષિત ગભીર અને સમજુ હતો તે તો તેના તરફ પીઠ દઈને બેઠો, ગમે તેવા ચાળા કે વિનવણી કરે તેની કાળજી કરી નહીં મરણરૂપ જ તેની કપટજાળ તે લેખતો. તે તો નહી જ ફસાય, એમ ખાત્રી થવાથી તે હવે માત્ર જિનપાલિતનુ નામ દઈ વારંવાર કહેવા લાગી: "મે તમને શુ દુ:ખ દીધુ છે? મારા સામુ જરા જોવાથી મને આશ્વાસન મળશે પૂર્વ વાત સંભારી કૃપા કરી મારો સ્નેહ યાદ કરો, આવા નિષ્ઠુર ન થાઓ; અબળા ઉપર દયા લાવો" એવા વચનોથી નાનો જિનપાલિત લલચાયો; 'બિચારી આટલુ કલ્પાંત કરે છે તો તેના સામુ જોવામા શો દોષ છે?' એમ કરી જ્યાં દૃષ્ટિ કરી ત્યા યક્ષે તેને ઉછાળી નાખી દીધો કે તરત તેની નીચે ત્રિશળ મૂકી દેવીએ તેના ત્રિશળથી કટકેકટકા કરી દરિયામાં નાખી દીધો પણ જિનરક્ષિત લલચાયો નહી, તો સ્વદેશ પહોચી ગયો.

આ ઉપરથી બોધ લેવાનો કે જગતની માયા, પુદ્ગલ અનેક રીતે ભોળવી તેની પ્રીતિમાં આ આત્માને ફસાવે છે; પણ પોતે ન ઠગાતાં એક મારો આત્મા જ સાચો છે, એમ જાણી તેને જ ખરો માનવો. બાકી સર્વ માયા છે દેહાદિ પરવસ્તુમા મોહ ન કરવો.

ગ્રહણ કર્યો એટલે તે જ આત્મા. આ કચાશ છે તેની યોગ્યતાની, તેથી નથી કહી શકતા. ખબર નથી, ઓળખાણ નથી.

૧. મુમુક્ષુ—" છે દેહાદિથી ભિન્ન આત્મા રે, ઉપયોગી સદા અવિનાશ;

પ્રભુશ્રી—" એમ જાણે સદ્‌ગુરુ-ઉપદેશથી રે, કહ્યું જ્ઞાન તેનું નામ ખાસ, "—

ખાસ, ખાસ. આવા પુરુષોને કોણ માને! કર્મ ફૂટ્યા તારા! વાત કોની હતી? તો કે આત્માની અને આત્માની ઓળખાણ તો પડી નથી. તે છે, જ્ઞાની પાસે છે; ક્ષણવાર પણ તેથી જુદો નથી.

૧. મુમુક્ષુ—'સત્પુરુષ એ જ કે નિશદિન જેને આત્માનો ઉપયોગ છે; શાસ્ત્રમા નથી અને સાંભળ્યામાં નથી, છતા અનુભવમાં આવે તેવું જેનુ કથન છે, અંતરંગ સ્પૃહા નથી એવી જેની ગુપ્ત આચરણા છે. બાકી તો કંઈ કહ્યું જાય તેમ નથી.'

પ્રભુશ્રી—આને ઓળખનાર કોણ? ધન્યભાગ્ય કે જે એને જાણશે. કહેવાની વાત એક આત્મા. બીજું બધું જોયુ પણ આત્મા નથી જોયો. ને બીજુ બધું જોયુ તે પણ આત્માએ જ જોયુ.

૧. મુમુક્ષુ—આપ અમને જુઓ અને અમે તમને ન જોઇએ અને અમનેય ન જોઇએ એ કેવી ખૂબીની વાત!

પ્રભુશ્રી—અંજન થવું જોઇએ. તે નથી થયુ.

૩. મુમુક્ષુ—ત્યારે ચશ્મા ફેરવી આપો, ઊંધાંનાં સવળાં કરી આપો.

પ્રભુશ્રી—પ્રભુની-કૃપાળુની કૃપા છે! આપ મોટા છો. રહેતે રહેતે એવો થઈ ગયો; મારો વહાલો જબરો છે!

આ બધું કોણ દેખશે? આત્મા : જ્ઞાની, અજ્ઞાની. ભુલવણી છે કે આત્મા છે તેને જાણ્યો નથી. જાણવાથી આસ્રવનો સંવર થાય છે અને સંવર તે આત્મા છે.

" પુદ્‌ગલ ખાણો, પુદ્‌ગલ પીણો, પુદ્‌ગલહુથી કાયા,
વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ સહુ એ, પુદ્‌ગલહુંકી માયા
સંતો દેખિયે વે પરગટ પુદ્‌ગલ-જાલતમાસા "

મોટા પુરુષો બિચારા પોકાર કરીને વહ્યા ગયા. જેણે જાણ્યુ છે એવો ભેદી મળશે તો કામ થઈ જશે. તે વગર છૂટકો નથી. સાટું જેમ વહેવારમાં કરે છે, તેવું થવું જોઈશે; તે વગર છૂટકો નથી.



તા. ૮-૧-'૩૬, સાંજના

આ જીવ તો પૈસાનો, પૂજા, માન, વગેરેનો ભિખારી છે. પણ જે ચૈતન્ય પોતાનો આત્મા છે, તેનુ તો ભાન નથી, કાળજી પણ નથી, તેનો શો ધર્મ છે તે જાણવો જોઇએ. તેથી કામ થાય. દેવગતિ થાય. વહેવારમાં કમાઈ કરીને જે ભેગું કરે છે તે પણ કર્મમાં હોય તો રહે. બધુ અજ્ઞાનથી અને મિથ્યાત્વથી ભૂંડું થયુ છે. તે મારુ નહીં. 'વાની મારી કોયલ'

આત્માની સાથે એક સોય પણ નહીં જાય. મૂરખો હોય તે ન ચેતે. ખાસ ઊંટી દાઝ રાખીને ચેતવાનું છે. વેરી અને દુશ્મન તો કર્મ છે, તે આત્માની ઘાત કરનાર છે, અને તેની હારે જ ભાઈબંધી રાખી છે? કુસંગ થઈ ગયો છે. જવા દે હવે, લાગ આવ્યો છે. મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. બીજા અવતારમાં નહિ સંભળાય. મનુષ્યભવ દુર્લભ કીધો, તે લેખામા ન આણે તો પશુવત્ છે. આ સંસારમા મનુષ્યભવ પામીને શું કીધુ? બીજું બધું ચિત્ર-વિચિત્ર, આત્મા નો'ય, બધુ પુદ્ગલ 'સંતો, દેખિયે વે પુદ્ગલજાલ તમાશા.' એ નો'ય તારું; માટે સમજ, ચેતી લે. ગણતરી કર પોતાના આત્મા માટે. છોકરાં-છૈયાં તારાં નથી અને થવાના પણ નથી: આખર એકલો જશે. માટે વિચાર કરવા જેવું છે. ભૂલ્યો ત્યાંથી ફેર ગણ. અવસર આવ્યો છે. આ બધા બેઠા છે અને સાંભળે છે, તેમાંય પુણ્યના દળિયા. તેની કોઈને ખબર નથી. તે ખબર હોય તો કામ થઈ જાય. બહુ ભૂલ છે અને ખોટમા જાય છે. અજાણ્યો ને આંધળો! જગત અજાણ્યું અને આંધળું છે. ખપી થશે તેના કામનું છે. આવખામાથી આમા જેટલો કાળ ગયો તેટલો લેખામા છે. જાણે-અજાણે પણ આમા કાળ જશે તે લેખાનો છે. પણ સામાન્યપણામા કાઢી નાખ્યુ. બધુ એકસરખુ ભરડી નાખે છે તે અજ્ઞાન છે. માટે આ કરવાનુ છે તેમાં કાળજી રાખ. એને સંભારે તો કામ નીકળી જાય. આ તો બધુ ભેળસેળ કરી નાખ્યુ, માટે ચેતો. આવો દાવ ફરી ક્યાંથી આવે? બહુ લાભ છે, કરવા જેવો અવસર આવ્યો અને કરે નહીં તો પછી શુ? ગફલતમાં ગયુ તો થઈ રહ્યુ! વૃત્તિનુ સ્વરૂપ નથી જાણ્યુ જ્ઞાનીએ તો ઘણુ કહ્યુ. ભણી જાય છે; પણ ગણ્યુ નથી જે પળ જાય છે તે ફરી નહિ આવે. 'समयं गोयम मा पमाओ.' આ બોલ્યા તેઓ શું ગાંડા હતા? 'સત્પુરુષ એ જ કે નિશદિન જેને આત્માનો ઉપયોગ છે.' તે બોલો

૧. મુમુક્ષુ—"સત્પુરુષ એ જ કે નિશદિન જેને આત્માનો ઉપયોગ છે. શાસ્ત્રમા નથી અને સાંભળ્યામાં નથી, છતા અનુભવમા આવે તેવું જેનુ કથન છે. અંતરંગ સ્પૃહા નથી એવી જેની ગુપ્ત આચરણા છે. બાકી તો કંઈ કહ્યુ જાય તેમ નથી"

પ્રભુશ્રી—આ બધું તુંબડીમાં કાંકરા. આનો મર્મ નથી જાણ્યો, ભેદ નથી જાણ્યો, સમજાણુ નથી. આ ચમત્કારી વાત છે! આ તો મહાન મંત્ર છે, કથા નથી. પહેલાં વિશ્વાસ સત્પુરુષનો રાખ, પછી માન્ય કરીને જેમ જગતનાં કામ કરે છે. તેમ આ કામ કર. આ બધું બતાવ્યું તેમાં એક માનવાપણુ કર. "બીજુ કાંઈ શોધ મા. માત્ર એક સત્પુરુષને શોધીને તેના ચરણકમળમાં સર્વ ભાવ અર્પણ કરી દઈ વર્ત્યો જા પછી જો મોક્ષ ન મળે તો મારી પાસેથી લેજે." સો આ બધા સંસારને ... નય તાળાં દીધાં કે ફરી ઊઘડે નહિ, અને ઝેર ઉતારે તેવું છે.

સત્પુરુષ શું?

એક સર્વજ્ઞે જે કહ્યું હોય અને દીઠું હોય તે માન્ય રાખી કલ્પના કરવામાં દોષ નથી. કોઈ બાળકને કહીએ કે દાબડી છે. પણ તેના માબાપ ભણી દૃષ્ટિ કરે અને તે કહે કે ચશ્માં છે. તો તે કહે, 'ચશ્માં છે. હા! ચશ્માં, ચશ્માં.' એમ સ્વીકારીને તેને મોઢે કરી દે છે. તેમ એક સર્વજ્ઞની શ્રદ્ધા હોય તેને બીજાનું માન્ય તો ન હોય; પણ તેને માથે રાખીને કલ્પના, ચર્ચા કરવામાં હરકત નથી. મારુ ધારેલું સાચું ને અને આ કહે છે તે ખોટું છે, એવું માત્ર ન ધારવું. પણ જેમ સર્વજ્ઞે જોયુ છે તેમ જ છે, અને તે જ સાચું છે; પણ આ તો તેનું કહેલું સમજવાને પ્રયત્નો છે. કાટે ફાળિયુ ભરાય ત્યાં ખળી રહેવા જેવું નથી, રાત ગાળવા જેવું નથી. સર્વજ્ઞે જોયુ હોય તે સત્ય ગણી આગળ ચાલવું; યોગ્યતા વધારવી.



તા. ૨૯–૧–૧૯૨૬

[ગોમ્મટ્ટસારજીમાં ભાવમન અને દ્રવ્યમનનુ સ્વરૂપ તથા શ્વસોચ્છ્વાસને પૌદ્ગલિક વર્ણવી શરીરરૂપી જડ પૂતળાને હલાવનાર ચલાવનાર (પ્રેરક) કોઈ ચેતન સત્તા હોવી જોઈએ એમ બતાવી આત્માના અસ્તિત્વની સિદ્ધિ સૂક્ષ્મ વિચારણા સાથે કરી છે તે પ્રસંગે.]

મુનિ મોહનલાલજી—અહોહો! આવું વર્ણન ક્યાંય બીજા શાસ્ત્રમાં નથી.

પ્રભુશ્રી—"ગ્રહે અરૂપી રૂપીને, એ અચરજની વાત.
જીવ બંધન જાણે નહીં, કેવો જિનસિદ્ધાન્ત!"

આમાં શું કૂંચી મૂકી છે? કોઈ માત્રા કે ધાતુપુષ્ટિની દવા તલ જેટલી આપી હોય; પણ તેને લગતું અનુપાન વગેરે મળતાં શિયાળામાં કેવી પુષ્ટિ દે છે?—આ તો ખોટું દૃષ્ટાંત માત્ર વાત સમજાવવા કહ્યું છે,—તેમ કૃપાળુદેવે એવો એવો મર્મ મૂક્યો છે કે તેની ખૂબી હવે સમજાય છે. મોટો ઉપકાર એનો; નહીં તો આ સ્થિતિ ક્યાંથી? આ બધું એને લઇને છે. એથી સમકિતનું પોષણ થાય છે. જેમ હોય તેમ કહેવું ઘટે છે. બાકી, બીજા મહા પુરુષોનોય ઉપકાર માનવો છે; પણ એણે કહેલું તો કંઈ અપૂર્વ છે. પછીની કડીમાં કહ્યું છે :

"પ્રથમ દેહદૃષ્ટિ હતી, તેથી ભાસ્યો દેહ;
હવે દૃષ્ટિ થઈ આત્મમાં, ગયો દેહથી નેહ."

કેવી વાત મૂકી છે! યોગ્યતા હોય તેટલું સમજાય. કોઈ નાટક જોવા જાય અને તાળીઓ પાડે અને 'અહોહો! આજનો ખેલ કેવો સરસ છે' એમ કહે ત્યાં બંધન છે; અને અહીં 'અહોહો' કહે તેમાં ક્યારામાં પાણી જાય છે, પોષણ થાય છે.

મુનિ મો૦—"હોય ન ચેતનપ્રેરણા, કોણ ગ્રહે તો કર્મ?
જડ સ્વભાવ નહીં પ્રેરણા, જુઓ વિચારી ધર્મ."

એમાં પ્રેરણા શબ્દ છે તે આ સાંભળ્યા પછી વિશેષ સમજાયો. પહેલાં સ્ફૂરણા કે એવો અનિશ્ચિત અર્થ સમજાયો હતો; તે હવે આ પૂતળાંના દૃષ્ટાન્તથી 'હલાવનાર ચલાવનાર' એમ ચોક્કસ સમજાયો.

*

અમને તો કૃપાળુદેવની હયાતીમાં એટલો ઠપકો મળ્યો છે કે કંઈ બાકી નથી. કંઈનું કંઈ અમે ધારી બેઠેલા. ૫૩૪મો પત્ર દિશામૂઢવાળો અને એવા પત્રથી એટલું બધું લાગી આવેલું કે એના શરણાથી હવે તે વિચાર જ આવતો નથી. એ બધું કંઈ કહેવાય છે? નહિ શરમાયા જેવું? નીચું ઘાલવા જેવું અમેય કરેલું. કંઈને કંઈ માની બેસતા. પણ એ સાચા પુરુષની હયાતી હતી તે ચોકઠું ઠેકાણે બેઠું. માર્ગ કોઈ અપૂર્વ છે!

આજ સુધી અમારી પાસેથી અમારો ચિત્રપટ લઈ જતા અને આમ માળા તથા તત્ત્વજ્ઞાન અમારા હાથે આપેલી; પણ એ બધું અમે હવે કાઢી નાંખ્યુ છે. ૦૦૦૦૦૦ એ પણ પોતાના ચિત્રપટ પડાવેલા અને પોતે તો કેમ કરીને આપે? એટલે અમારી પાસે મોકલાવ્યા. પણ અમે તો કહ્યું; અમે એ જોખમ ન લઈએ. અમારાથી કોઈનો ચિત્રપટ અપાય નહીં. હા, એ આપે તો ભલે! તમને પાલવે તો લો. પછીથી અમે અમારો ચિત્રપટ પણ આપવો બંધ કર્યો. અને બધાંને કહી દીધું કે અમારા વચન ઉપર વિશ્વાસ હોય તો કૃપાળુદેવનો ચિત્રપટ રાખવો અને એની આજ્ઞા (મંત્ર) અમારા થકી મળી તે ઊઠાવવી. તે ખોટો નીકળે તેનું જોખમ અમારા માથે છે.

કોઈપણ વસ્તુનો આગ્રહ કરવા યોગ્ય નથી. દૃષ્ટિરાગને લીધે અમે ય કૃપાળુદેવને કહેલ કે ચિત્રપટ નહીં તો કાગળ ઉપર માત્ર આમ હાથપગના લીટા જેવું કરીને આપશો તોપણ મારે ચાલશે. કંઈક ભક્તિનું સાધન અને આજ્ઞા મળે એટલે બસ. આગ્રહ કરવાથી પ્રતિબંધ થાય છે. આ વસ્તુ, ગમે તેમ થાય તોપણ, મને મળવી જોઈએ એવું કહે ત્યાં પ્રતિબંધ પડે છે. તેવી વસ્તુ અમને કૃપાળુદેવ ન આપતા.

*

મુમુક્ષુ—આ વીંટી હું આપના ચરણે મૂકું છું; તેનો જે ઉપયોગ કરવો હોય તે કરજો.

પ્રભુશ્રી—તમારે લોભ છોડવાની ઇચ્છા હોય તો અહીં ઘણાં ખાતાં છે—જ્ઞાન ખાતું છે, સાધારણ આશ્રમ ખાતું છે, સાધુ સમાધિ ખાતું છે. જે ખાતે તમારે આપવી હોય તે ખાતે આપજો. અમારે એને શું કરવી છે?

મુમુક્ષુ—પ્રભુ, મને એની ખબર નથી. આપને જે સારું લાગે તેમાં તેનો ઉપયોગ કરજો.

પ્રભુશ્રી—અમારાથી કશું ન કહેવાય. આ વીંટી લઈ લો અને તમારે રાખવી હોય તો તેમ અને વેચવી હોય તો તેમ, પણ પૈસા કરીને આવો ત્યારે જે ખાતામાં જેટજેટલા આપવા હોય તેટલા વિચાર કરીને આપી દેજો.

અહીં ઘણી બાઈઓ અને ભાઈઓ આમ બંગડીઓ કે જણસો મૂકે છે તેને અમારું આ જ કહેવું થાય છે. ભાવની વાત છે. જેટલો લોભ છૂટે તેટલો સારો પણ અમારા ચરણ અમારે પુજાવવા નથી. પહેલાં તે થતું હતું તે બધું બંધ કરી દીધું છે. અમને થપ્પડો પડી છે. કેટલીય વાત થઈ ગઈ છે; યાદ રહી છે. તેથી અમારે એવું બંધન કરવું નથી. ગુરુ છે તે છે. જે જેનો અધિકાર. અમે તો સાધક છીએ. માર્ગ બતાવી દઈએ. માન્ય કરવું ન કરવું તમારો અધિકાર છે. પણ અમને બંધન થાય તેવું અમે કરવાના નથી.

*

[ગોમટ્ટસાર'નું વાંચન ચાલુ. પુદ્દગલને રૂપી અને અરૂપી તરીકે વર્ણવ્યું હતું. તે અટપટું હતું ત્યારે બધા ગૂંચવાતા હતા તે પ્રસંગે]

પ્રભુશ્રી—કંઈ ખળી રહેવા જેવું નથી. કશી ખેંચતાણ કર્યા વગર, આત્મહિતને અર્થે પુદ્દગલનું વર્ણન કર્યું છે—પરમાણુરૂપે અરૂપી અને સ્કંધમાં રૂપી—ગણી આગળ ચલાવો.

*

મુમુક્ષુ—મારી એક બેગ ગાડીમાં ખોવાઈ તેમાં કૃપાળુદેવનો અને આપનો ચિત્રપટ તથા 'તત્ત્વજ્ઞાન' પણ સાથે ખોવાયાં. તેથી બીજો ચિત્રપટ, અને તત્ત્વજ્ઞાન આપના હસ્તાક્ષર પાડી, આપવા કૃપા કરો.

પ્રભુશ્રી—એક આરજા વડોદરામાં ચોમાસું રહેલાં. તેમને સ્લેટની જરૂર હોવાથી એક વકીલે પોતાના છોકરાની સ્લેટ આપી. પણ પાટી ઉપર પગ પડવાથી પાટી ભાગી ગઈ એટલે તે આરજાને ખોટું લાગવાથી રડવા લાગી. તે જ્યારે તે વકીલે જાણ્યું ત્યારે બીજી સ્લેટ આણીને આપવા ગયો; પણ આપતાં તેણે કહ્યું કે પાટી જેવી બાબતમાં ઉપયોગ નથી રહેતો તો સંયમમાં કેમ કરી રહે. તે સાંભળીને તેને નીચું જોવું પડ્યું હતું.

એમ ઉપયોગ ન રાખવાથી વસ્તુ ખોવાય કે બગડે. ચિત્રપટ વગેરે ખોવાય તે તો આશાતનાનું કારણ છે. જો દર્શન કરવા મુસાફરીમાં રાખવાની ઇચ્છા હોય તો તેને જીવની પેઠે સાચવવાં જોઈએ.

*

[સવારમાં રૂપી અરૂપી પુદ્દગલની વાત ફરી વંચાઈ અને કંઈ કંઈ સમજાઈ.]

પ્રભુશ્રી—કંઈ ડહાપણ કરવા જેવું નથી. અમે કૃપાળુદેવને કહેલું કે અમે શાસ્ત્રો, સૂત્રો, વગેરેનું વાંચન કર્યું છે. પણ તે પુરુષની શી ગંભીરતા! માત્ર જરાક માથું ડોલાવ્યું અને પછી જણાવ્યું કે જાણ્યું જાણ્યું હવે, કૂવાના દેડકાની પેઠે થોડું જાણીને છલકાઈ જવાની જરૂર નથી.

*

અશાતામય જ બધું છે. શાતા વેદનીય ભોગવાય છે, તેય અશાતા જ છે. પણ ભાન નથી. જેટલો પૈસો; પરિગ્રહ તે બધી અશાતા વેદનીય છે, છોડવા યોગ્ય છે. શરીર એ વેદનાની મૂર્તિ જ છે. સુખ લાગે તે પણ એક જાતની વેદના જ છે. જીવને તો તે બધું વેદવું જ પડે છે. એ કાંઈ સુખ-દુઃખ ગણવું એ જીવનો સ્વભાવ છે?

'જીવની ઉત્પત્તિ અને રોગ, શોક, દુઃખ, મૃત્યુ
દેહનો સ્વભાવ જીવપદમાં જણાય છે.'

❧

તા. ૩૦-૧-૧૯૨૬

[મૂળાચારમાં કૃત્રિમ અને અકૃત્રિમ જિનાલય જે લોકમાં વિદ્યમાન છે તે 'સ્થાપના લોક' એવો લોકના નવભેદમાંનો ભેદ ફરી વંચાતો હતો, તે પ્રસંગે]

આમાં કંઈ જુદી વાત આવી છે. અકૃત્રિમ એ તો આત્મા અને કૃત્રિમ તે સંજોગ. ભાઈ, મામા. છોકરા, કાકા—બધા સંજોગ છે. ચોરી કરી હોય, પારકું ગ્રહણ કર્યું હોય તે પચે કે?

'કાચો પારો ખાવું અન્ન, તેવું છે ચોરીનુ ધન;
કાચી ખાવી છે હરતાલ, તેવો છે ચોરીનો માલ.'

આમાં સાચું શું? પચાસ–સો વરસનાં આયુષ્ય, તેમાં શું કાયમ રહેવાનું? કયું હારે જવાનુ છે? પંખીના મેળાની પેઠે બધાને જતા દેખીએ છીએ કે નહીં? 'મારું, મારું' કરે છે; પણ તારો તો આત્મા. પરમાર્થે દેહ ગાળવો. આ ભવનાં સગાં તે જ સગાં? બીજાંની સાથે અનંત વાર સગાઈ થઈ તે નહીં ગણે? "પરમારથમાં પિંડજ ગાળ"; એટલે બધાં આવી ગયાં. કોઈ માનવાજોગ માનવું તે તારું નહીં?

ચોવિહારનું પચ્ચખાણ સારું છે. હવે એને આટલો વખત તો ખાવા ન જ આપું. ક્યાં એ ખાય છે કે પીએ છે? એ ધર્મ એનો ક્યાં છે? જે એ (શરીર) માગે તેનાથી ઊલટા જેવા જેવું છે, સામા પડવાની જરૂર છે. તે (પચ્ચખાણ) અભયદાન છે. તડ બદલી નાખવાની જરૂર છે. બહુ દહાડા તેની સંભાળ લે લે કરી તોય ભવભ્રમણ મટ્યું નહીં. હવે તો કોઈ માળા, પુસ્તક કે ચિત્રપટ જોઈને ભાવના શી કરવાની છે? યાદ શું લાવવાનું છે? આત્મા. એ આત્મભાવનાના હેતુથી બધી ક્રિયા કરવાની છે.

મનુષ્યભવ બહુ દુર્લભ છે. તેમાંથી આ જોગ અને આવખાની (આયુષ્યની) ટૂંકી સ્થિતિ. તેથી ચેતવા જેવું છે. 'આ જ્ઞાની છે ને આ જ્ઞાની છે' એમ માન્યે કલ્યાણ છે? કયે કાટલે તોલ કરવો છે? તું જ્ઞાનીની પરીક્ષા કરનાર! ત્યારે તો તું જ જ્ઞાની.

[૧] "मा चिट्ठह, मा जंपह, मा चिंतह किंवि जेण होइ थिरो,
अप्पा अप्पम्मि रओ, इणमेव परं हवे झाणं."

[૨] "मा मुज्झह मा रज्जह मा दुस्सह इट्ठणिट्ठम त्थु,
थिरमिच्छह जई चित्तं विचित्तझाणप्पसिद्धिए."

ખમી ખૂંદવું, સમભાવ રાખવો; ક્ષમા રાખવી. જેટલા વધારે ખમનાર તેટલા મોટા. કોઈને વાગ્યુ હોય ત્યારે પાટો બાંધવામાં કે એવા પરમાર્થમાં વખત જાય તે ખોટું નથી; તે કર્તવ્ય છે. એમાં ક્યાં મારાપણું કરવાનું છે? મારું મારું કરે ત્યાં બંધન છે. 'અરેરે! કશુંક કરડ્યું, ચટકો ભર્યો, કરડે છે, વલૂરવું છે, દુઃખ થાય છે,' એમ કરે, શરીરને પોતાનું ગણે ત્યાં બંધન છે. પણ આત્માને ક્યાં દુઃખ થવાનું છે કે ક્યાં તે કરડાવાનો છે? ભેદનો ભેદ જાણવાનો છે. દેહથી ભિન્ન આત્મા છે, એમ જાણનાર છે ને? તેને જાણવો છે. એક આત્માને જાણવાથી બધું જણાશે. મોક્ષનો માર્ગ ખુલ્લો છે. ચોગાનમાં તરવાર પડી છે. મારે તેના બાપની. રાગ–દ્વેષ ન કરવો, મોહ ન કરવો. ખમી ખૂંદવું. એમાં કોઈ શાસ્ત્ર ના પાડી શકે તેમ છે? મોક્ષનો માર્ગ આ છે અને તે જ કરવાનું છે. સર્વ જ્ઞાનીઓએ એ જ કહેલું છે.

અમે ઉપદેશ નથી કરતા, પણ એનું કહેલું સ્વાધ્યાય થાય તેમ કહી બતાવીએ છીએ. એ મીઠી વીરડીનું પાણી છે. કશાનો ગર્વ કરવા જેવું નથી. કોઈને વધારે યાદ રહેતું હોય કે બોલી

૧–૨. જુઓ પૃષ્ઠ ૧૧૬.

દેખાડતાં આવડતું હોય પણ તેનું પાછું ઊંટિયું (અભિમાન) ઊભું થાય. મોક્ષનો માર્ગ એવો નથી કે જેને સમજણ પડે, યાદ રહે કે ઘણી બુદ્ધિ પહોંચે તે જ મોક્ષમાર્ગ પામે અને બીજા ભાળાભોળા ન જ પામે. ઊલટું ક્ષયોપશમવાળાને વધારે સાચવવાનું છે. તેની નિન્દા નથી કરવી. તેણે તેના ગજા પ્રમાણે ક્ષયોપશમનો ઉપયોગ કરવાનો છે. જેમ પાના પડયાં છે, જે બાંધ્યું છે તે બધું હવે ગમે તેમ કરીને પૂરું કરવું છે. કાળ કાઢવો છે. આટલા બધા ભવ એળે ગયા તો છે જ; ત્યારે આટલો ભવ—ટૂંકા આયુષ્યનાં બાકી રહેલાં વર્ષ હવે તો એની ખાતર જ ગાળું, એમ કર્તવ્ય છે. જે જ્ઞાનીએ જોયું છે તેણે કહ્યું છે તે મારે સંમત છે. તેની માન્યતા માન્ય કરવા જેવી છે; અને એ તો ગમે તે ઓછા ક્ષયોપશમવાળો પણ કરી શકે. તેનું માન્યે માન્ય કરવામાં ક્ષયોપશમવાળાને ઊલટી મુશ્કેલી આવે. પણ ભાળાભોળા જીવ તો તે રીતે જ કામ કાઢી નાખે તેમ છે. આવડ ઉપરથી આ તો જ્ઞાની છે અને મોટો છે એવું ન કરવું. ભલેને આવરણ હોય; પણ શ્રદ્ધા કામ કાઢી નાખે. બારેય માસ બેઠો બેઠો સાંભળતો હોય પણ કોઈક વખત આવો જોગ આવતાં જો હૃદયમાં બેસી જાય તો કલ્યાણ થઈ જાય. દશપંદર રૂપિયાનો લોભ છોડયો અને આ આમ આશ્રમમાં આવ્યા કરે છે, તો તેમાં કંઈ બગડી ગયું? પૈસા તો કાંકરા છે, મેલ છે, નાશવંત છે. પણ આવો જોગ મળવો દુર્લભ છે. દયા, ક્ષમા, ધીરજ, એ એનાં વચનો વિચારવા જેવાં છે. શાસ્ત્ર, માળા, પુસ્તક, ધ્યાન એ બધું કરીને કરવું છે શું? આત્માની ભાવના. એ લક્ષ ન રહ્યો તો જન્મ-મરણથી છુટાતું નથી. ભલેને જ્ઞાની કહેવાતો હોય, પણ તેની સિફારસ ત્યાં ચાલતી નથી. આમા કાંઈ બીજું આવતું હોય તો કહેવું.

મુમુક્ષુ—બીજું કંઈ નથી. પણ ગઈ કાલે અકૃત્રિમ દેરાસર વિષે કહ્યું હતું તે બેઠું ન હતું.

પ્રભુશ્રી—કેટલાંક દેરાસર બનાવેલાં તે તો કૃત્રિમ કહેવાય. અને જેમ મેરુ પર્વત છે તેનાં રૂપ, રસ, સ્પર્શ આદિમાં ફેરફાર થાય પણ તે શાશ્વતો કહેવાય છે, તેમ દેરાસર, વિમાન, વગેરેમાં પણ ગણાય. ખાડા-ટેકરા પુરાતા જાય છે ને? એમ વગર કર્યે પણ અકૃત્રિમ બનેલાં હોય છે. આજે વાત બહુ સારી આવી ગઈ.

"નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય."

"અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે માત્ર શબ્દની માંય;
લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધનરહિત થાય." એમાં કહ્યું છે તેમ એકલા નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી સાધન, સદ્વ્યવહાર ન છોડવો. નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી એકાંત ન ગ્રહવો, વિચક્ષણનો માર્ગ છે.

❧

તા. ૧-૨-'૨૬

બોધ કંઈ થયો હોય તેવો અને તેટલો, ગમે તેવો ક્ષયોપશમ હોય તો પણ ન લખાય. એ સત્પુરુષના ઘરનાં વચનો તે અન્યરૂપે થવાથી એઠાં થાય. સજ્ઝાય માટે પોતાનો કાળ

ગાળવા માટે લખવામાં હરકત નથી, પણ તે એંઠ ગણાય મૂળની હારે આવે ? વીતરાગપણે બોલાયલી વાણી રાગરૂપે પ્રદર્શિત થાય તો દૂધ કડવી તૂમડીમાં ભરીને પીવા જેવું છે.



તા. ૨–૨–'૨૬

[વિનય એ મોક્ષમાર્ગ છે તેનુ નામ કૃતિકર્મ છે મૂળાચારમાં તે વિષેના વાચન પ્રસગે દૃષ્ટાંત]

એક ગામમાં એક જ્ઞાની મુનિ ઘણા શિષ્યો સાથે પધાર્યા હતા. તે મુનિનો સ્વભાવ ક્રોધી હતો; તે પોતે પણ જાણતા હતા. તેથી ક્રોધનુ નિમિત્ત ન બને માટે બધાથી દૂર એક ઝાડ નીચે જઈ બેઠા. બીજા શિષ્યો પણ પોતપોતાનાં આસન પસદ કરી દિવસ કોઈ કોઈ કાર્યમાં ગાળતા હતા. તે વખતે સાજના હાથે મીઢળ બાધેલો એક યુવાન પરણીને મિત્રો સાથે મુનિનાં દર્શનાર્થે આવ્યો. તેના મિત્રો મશ્કરા હતા. તેમણે એક સાધુ પાસે જઈ કહ્યું, 'મહારાજ, આને સાધુ કરો.' એકવાર બેવાર કહ્યે તે સાધુ ન બોલ્યા. છતાં તેમણે કહેવું જારી રાખ્યુ. એટલે સાધુએ કહ્યું, અમારા કરતા મોટા પેલા સાધુ છે તેમની પાસે જાઓ. બીજા સાધુ પાસે જઈ તેમણે જણાવ્યુ તો તેમણે વળી બીજાને બતાવ્યા. એમ કરતા છેવટે તેઓ મોટા મુનિ મહારાજ—ગુરુની પાસે ગયા. અને દર્શન કરી તેમણે પેલી વાત વારંવાર કહ્યા કરી. ગુરુ થોડીવાર તો સાખી રહ્યા પણ ફરી ફરી ખૂબ આગ્રહ કરવાથી તે ક્રોધે ભરાયા. એટલે તેમણે પેલા નવીન પરણેલાને પકડી વાળ ઉપાડી નાખી મુનિ બનાવ્યો. તે સમજી ગયો અને મહારાજે મોટી કૃપા કરી એમ ગણી કંઈ બોલ્યો નહીં. પણ બીજા તો તેના માબાપને કહેવા ઘેર દોડી ગયા. તેથી તેણે ગુરુજીને જણાવ્યુ કે હવે જો આપણે અહીં રહીશું તો આપને પરિષહ પડશે. માટે અત્યારે અહીંથી વિહાર કરવો ઠીક છે. તેમણે કહ્યું, રાત પડી જશે અને અત્યારે ક્યા જઈશું ? શિષ્ય કહે, આપનાથી વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને ન ચલાય તો હું આપને ખભે બેસાડી લઈશ.

આમ નક્કી થવાથી બધા પર્વત તરફ ચાલી નીકળ્યા. ગુરુની આંખે ઓછું સૂઝતું તેથી તેમણે કહ્યું, ભાઈ, હવે દેખાતું નથી એટલે તેણે તેમને ખભે લઈ લીધા પર્વત ઉપર ચઢવાનું અને ખાડા, પથરા વગેરેને લીધે પગ ખસે કે હેલકારો આવે તેથી ગુરુજી તો તેને ઉપર બેઠા બેઠા લોચ કરેલા માથામા મારવા લાગ્યા. પણ તે શિષ્યના મનમાં ગુરુના દોષ ન વસ્યા. ઊલટું તેને એમ લાગ્યુ કે હું કેવો અભાગિયો કે મારે લીધે તેમને વિહાર કરવો પડ્યો અને આમ વૃદ્ધાવસ્થામાં તેમને અડચણ પડે છે. ગુરુ તો તેના ઉપર ક્રોધ કરે, કે દેખાતું નથી? કેમ આમ ચાલે છે ? વગેરે કહે ત્યારે ખાડાને લીધે પગ ખસી જાય છે કે એવું કહી પોતાનો દોષ કાઢે પણ ગુરુજી ઉપર અણરાગ ન થયો. પછી વધારે સાચવવા વાકો વળી નીચે હાથથી તપાસતો ઉપર ધીમે ધીમે ચડવા લાગ્યો. એવામા શિષ્યને એ પરિષહ સહન કરતાં કેવળજ્ઞાન થયુ ગુરુને મનમાં થયુ હવે કેમ કંઈ ખાડા પથરાથી હેલ્લા આવતા નથી તેથી પૂછ્યુ, કેમ અલ્યા, હવે કંઈ ભૂલ થતી નથી ? જ્ઞાન ઊપજ્યુ કે શું ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ગુરુએ પૂછ્યું, મતિજ્ઞાન ઊપજ્યુ ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ફરી પૂછ્યુ,

દેખાડતાં આવડતું હોય પણ તેનું પાછું ઊંટિયુ (અભિમાન) ઊભું થાય. મોક્ષનો માર્ગ એવો નથી કે જેને સમજણ પડે, યાદ રહે કે ઘણી બુદ્ધિ પહોંચે તે જ મોક્ષમાર્ગ પામે અને બીજા ભાળાભોળા ન જ પામે. ઊલટું ક્ષયોપશમવાળાને વધારે સાચવવાનું છે. તેની નિન્દા નથી કરવી. તેણે તેના ગજા પ્રમાણે ક્ષયોપશમનો ઉપયોગ કરવાનો છે. જેમ પાના પડયાં છે, જે બાંધ્યુ છે તે બધું હવે ગમે તેમ કરીને પૂરું કરવું છે. કાળ કાઢયો છે. આટલા બધા ભવ એળે ગયા તો છે.જ; ત્યારે આટલો ભવ—ટૂંકા આયુષ્યનાં બાકી રહેલાં વર્ષ હવે તો એની ખાતર જ ગાળું, એમ કર્તવ્ય છે. જે જ્ઞાનીએ જોયુ છે તેણે કહ્યું છે તે મારે સંમત છે. તેની માન્યતા માન્ય કરવા જેવી છે; અને એ તો ગમે તે ઓછા ક્ષયોપશમવાળો પણ કરી શકે. તેનું માન્યે માન્ય કરવામાં ક્ષયોપશમવાળાને ઊલટી મુશ્કેલી આવે. પણ ભાળાભોળા જીવ તો તે રીતે જ કામ કાઢી નાખે તેમ છે. આવડ ઉપરથી આ તો જ્ઞાની છે અને મોટો છે એવું ન કરવું. ભલેને આવરણ હોય; પણ શ્રદ્ધા કામ કાઢી નાખે. બારે ય માસ બેઠો બેઠો સાંભળતો હોય પણ કોઈક વખત આવો જોગ આવતાં જો હૃદયમાં બેસી જાય તો કલ્યાણ થઈ જાય. દશપંદર રૂપિયાનો લોભ છોડયો અને આ આમ આશ્રમમાં આવ્યા કરે છે, તો તેમા કંઈ બગડી ગયુ? પૈસા તો કાંકરા છે, મેલ છે, નાશવંત છે. પણ આવો જોગ મળવો દુર્લભ છે. દયા, ક્ષમા, ધીરજ એ એનાં વચનો વિચારવા જેવાં છે. શાસ્ત્ર, માળા, પુસ્તક, ધ્યાન એ બધું કરીને કરવું છે શું? આત્માની ભાવના. એ લક્ષ ન રહ્યો તો જન્મ–મરણથી છુટાતું નથી. ભલેને જ્ઞાની કહેવાતો હોય, પણ તેની સિફારસ ત્યાં ચાલતી નથી. આમાં કાંઈ બીજું આવતું હોય તો કહેવું.

મુમુક્ષુ—બીજું કંઈ નથી. પણ ગઈ કાલે અકૃત્રિમ દેરાસર વિષે કહ્યું હતું તે બેઠું ન હતું.

પ્રભુશ્રી—કેટલાંક દેરાસર બનાવેલાં તે તો કૃત્રિમ કહેવાય. અને જેમ મેરુ પર્વત છે તેનાં રૂપ, રસ, સ્પર્શ આદિમાં ફેરફાર થાય પણ તે શાશ્વતો કહેવાય છે, તેમ દેરાસર, વિમાન, વગેરેમાં પણ ગણાય. ખાડા–ટેકરા પુરાતા જાય છે ને? એમ વગર કર્યે પણ અકૃત્રિમ બનેલાં હોય છે. આજે વાત બહુ સારી આવી ગઈ.

"નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય."

"અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે માત્ર શબ્દની માંય;
લોપે સદ્‌વ્યવહારને, સાધનરહિત થાય." એમાં કહ્યું છે તેમ એકલા નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી સાધન, સદ્‌વ્યવહાર ન છોડવો. નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી એકાંત ન ગ્રહવો, વિચક્ષણનો માર્ગ છે.

♣

તા. ૧–૨–'૨૬

બોધ કંઈ થયો હોય તેવો અને તેટલો, ગમે તેવો ક્ષયોપશમ હોય તો પણ ન લખાય. એ સત્પુરુષના ઘરનાં વચનો તે અન્યરૂપે થવાથી એંઠાં થાય. સજ્ઝાય માટે પોતાનો કાળ

ગાળવા માટે લખવામાં હરકત નથી, પણ તે એઠ ગણાય. મૂળની હારે આવે ? વીતરાગપણે બોલાયલી વાણી રાગરૂપે પ્રદર્શિત થાય તો દૂધ કડવી તૂમડીમાં ભરીને પીવા જેવું છે.



તા. ૨–૨–'૨૬

[વિનય એ મોક્ષમાર્ગ છે તેનુ નામ કૃતિકર્મ છે. મૂળાચારમા તે વિષેના વાંચન પ્રસગે દૃષ્ટાંત]

એક ગામમા એક જ્ઞાની મુનિ ઘણા શિષ્યો સાથે પધાર્યા હતા. તે મુનિનો સ્વભાવ ક્રોધી હતો; તે પોતે પણ જાણતા હતા. તેથી ક્રોધનું નિમિત્ત ન બને માટે બધાથી દૂર એક ઝાડ નીચે જઈ બેઠા. બીજા શિષ્યો પણ પોતપોતાનાં આસન પસંદ કરી દિવસ કોઈ કોઈ કાર્યમાં ગાળતા હતા. તે વખતે સાંજના હાથે મીંઢળ બાંધેલો એક યુવાન પરણીને મિત્રો સાથે મુનિના દર્શનાર્થે આવ્યો તેના મિત્રો મશ્કરા હતા. તેમણે એક સાધુ પાસે જઈ કહ્યું, 'મહારાજ, આને સાધુ કરો.' એકવાર બેવાર કહ્યે તે સાધુ ન બોલ્યા. છતાં તેમણે કહેવું જારી રાખ્યુ. એટલે સાધુએ કહ્યું, અમારા કરતા મોટા પેલા સાધુ છે તેમની પાસે જાઓ. બીજા સાધુ પાસે જઈ તેમણે જણાવ્યુ તો તેમણે વળી બીજાને બતાવ્યા. એમ કરતા છેવટે તેઓ મોટા મુનિ મહારાજ—ગુરુની પાસે ગયા. અને દર્શન કરી તેમણે પેલી વાત વારંવાર કહ્યા કરી. ગુરુ થોડીવાર તો સાંખી રહ્યા પણ ફરી ફરી ખૂબ આગ્રહ કરવાથી તે ક્રોધે ભરાયા. એટલે તેમણે પેલા નવીન પરણેલાને પકડી વાળ ઉપાડી નાખી મુનિ બનાવ્યો. તે સમજી ગયો અને મહારાજે મોટી કૃપા કરી એમ ગણી કંઈ બોલ્યો નહીં. પણ બીજા તો તેનાં માબાપને કહેવા ઘેર દોડી ગયા. તેથી તેણે ગુરુજીને જણાવ્યુ કે હવે જો આપણે અહીં રહીશું તો આપને પરિષહ પડશે. માટે અત્યારે અહીંથી વિહાર કરવો ઠીક છે. તેમણે કહ્યું, રાત પડી જશે અને અત્યારે ક્યાં જઈશું ? શિષ્ય કહે, આપનાથી વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને ન ચલાય તો હું આપને ખભે બેસાડી લઈશ

આમ નક્કી થવાથી બધા પર્વત તરફ ચાલી નીકળ્યા. ગુરુની આંખે ઓછું સૂઝતું તેથી તેમણે કહ્યું, ભાઈ, હવે દેખાતું નથી એટલે તેણે તેમને ખભે લઈ લીધા પર્વત ઉપર ચઢવાનુ અને ખાડા, પથરા વગેરેને લીધે પગ ખસે કે હેલકારો આવે તેથી ગુરુજી તો તેને ઉપર બેઠા બેઠા લોચ કરેલા માથામાં મારવા લાગ્યા. પણ તે શિષ્યના મનમાં ગુરુના દોષ ન વસ્યા. ઊલટું તેને એમ લાગ્યુ કે હું કેવો અભાગિયો કે મારે લીધે તેમને વિહાર કરવો પડ્યો અને આમ વૃદ્ધાવસ્થામાં તેમને અડચણ પડે છે. ગુરુ તો તેના ઉપર ક્રોધ કરે, કે દેખાતું નથી ? કેમ આમ ચાલે છે ? વગેરે કહે ત્યારે ખાડાને લીધે પગ ખસી જાય છે કે એવું કહી પોતાનો દોષ કાઢે પણ ગુરુજી ઉપર અણરાગ ન થયો. પછી વધારે સાચવવા વાંકો વળી નીચે હાથથી તપાસતો ઉપર ધીમે ધીમે ચડવા લાગ્યો. એવામા શિષ્યને એ પરિષહ સહન કરતાં કેવળજ્ઞાન થયુ. ગુરુને મનમા થયુ હવે કેમ કંઈ ખાડા પથરાથી હેલ્લા આવતા નથી તેથી પૂછ્યુ, કેમ અલ્યા, હવે કંઈ ભૂલ થતી નથી ? જ્ઞાન ઊપજ્યુ કે શું ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ગુરુએ પૂછ્યું, મતિજ્ઞાન ઊપજ્યુ ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ફરી પૂછ્યુ,

દેખાડતાં આવડતું હોય પણ તેનું પાછું ઊંટિયું (અભિમાન) ઊભું થાય. મોક્ષનો માર્ગ એવો નથી કે જેને સમજણ પડે, યાદ રહે કે ઘણી બુદ્ધિ પહોંચે તે જ મોક્ષમાર્ગ પામે અને બીજા ભોળાભોળા ન જ પામે. ઊલટું ક્ષયોપશમવાળાને વધારે સાચવવાનું છે. તેની નિન્દા નથી કરવી. તેણે તેના ગજા પ્રમાણે ક્ષયોપશમનો ઉપયોગ કરવાનો છે. જેમ પાના પડયાં છે, જે બાંધ્યું છે તે બધું હવે ગમે તેમ કરીને પૂરું કરવું છે. કાળ કાઢવો છે. આટલા બધા ભવ એળે ગયા તો છે જ; ત્યારે આટલો ભવ—ટૂંકા આયુષ્યનાં બાકી રહેલાં વર્ષ હવે તો એની ખાતર જ ગાળું, એમ કર્તવ્ય છે. જે જ્ઞાનીએ જોયું છે તેણે કહ્યું છે તે મારે સંમત છે. તેની માન્યતા માન્ય કરવા જેવી છે; અને એ તો ગમે તે ઓછા ક્ષયોપશમવાળો પણ કરી શકે. તેનું માન્યે માન્ય કરવામાં ક્ષયોપશમવાળાને ઊલટી મુશ્કેલી આવે. પણ બાળાભોળા જીવ તો તે રીતે જ કામ કાઢી નાખે તેમ છે. આવડ ઉપરથી આ તો જ્ઞાની છે અને મોટો છે એવું ન કરવું. ભલેને આવરણ હોય; પણ શ્રદ્ધા કામ કાઢી નાખે. બારે ય માસ બેઠો બેઠો સાંભળતો હોય પણ કોઈક વખત આવો જોગ આવતાં જો હૃદયમાં બેસી જાય તો કલ્યાણ થઈ જાય. દશપંદર રૂપિયાનો લોભ છોડયો અને આ આમ આશ્રમમાં આવ્યા કરે છે, તો તેમાં કંઈ બગડી ગયું? પૈસા તો કાંકરા છે, મેલ છે, નાશવંત છે. પણ આવો જોગ મળવો દુર્લભ છે. દયા, ક્ષમા, ધીરજ એ એનાં વચનો વિચારવા જેવાં છે. શાસ્ત્ર, માળા, પુસ્તક, ધ્યાન એ બધું કરીને કરવું છે શું? આત્માની ભાવના. એ લક્ષ ન રહ્યો તો જન્મ-મરણથી છુટાતું નથી. ભલેને જ્ઞાની કહેવાતો હોય, પણ તેની સિફારસ ત્યા ચાલતી નથી. આમાં કાંઈ બીજું આવતું હોય તો કહેવું.

મુમુક્ષુ—બીજું કંઈ નથી. પણ ગઈ કાલે અકૃત્રિમ દેરાસર વિષે કહ્યું હતું તે બેઠું ન હતું.

પ્રભુશ્રી—કેટલાંક દેરાસર બનાવેલાં તે તો કૃત્રિમ કહેવાય. અને જેમ મેરુ પર્વત છે તેનાં રૂપ, રસ, સ્પર્શ આદિમાં ફેરફાર થાય પણ તે શાશ્વતો કહેવાય છે, તેમ દેરાસર, વિમાન, વગેરેમાં પણ ગણાય. ખાડા-ટેકરા પુરાતા જાય છે ને? એમ વગર કર્યે પણ અકૃત્રિમ બનેલાં હોય છે. આજે વાત બહુ સારી આવી ગઈ.

"નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમા, સાધન કરવાં સોય."
"અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે માત્ર શબ્દની માય;
લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધનરહિત થાય." એમાં કહ્યું છે તેમ

એકલા નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી સાધન, સદ્વ્યવહાર ન છોડવો. નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી એકાંત ન ગ્રહવો, વિચક્ષણનો માર્ગ છે.

તા. ૧-૨-'૨૬

બોધ કંઈ થયો હોય તેવો અને તેટલો, ગમે તેવો ક્ષયોપશમ હોય તો પણ ન લખાય. એ સત્પુરુષના ઘરનાં વચનો તે અન્યરૂપે થવાથી એંઠાં થાય. સજ્ઝાય માટે પોતાનો કાળ

ગાળવા માટે લખવામાં હરકત નથી, પણ તે એઠ ગણાય. મૂળની હારે આવે ? વીતરાગપણે બોલાયલી વાણી રાગરૂપે પ્રદર્શિત થાય તો દૂધ કડવી તુમડીમાં ભરીને પીવા જેવું છે.



તા. ૨-૨-'૨૬

[વિનય એ મોક્ષમાર્ગ છે તેનુ નામ કૃતિકર્મ છે મૂળાચારમા તે વિષેના વાચન પ્રસગે દૃષ્ટાંત]

એક ગામમાં એક જ્ઞાની મુનિ ઘણા શિષ્યો સાથે પધાર્યા હતા. તે મુનિનો સ્વભાવ ક્રોધી હતો; તે પોતે પણ જાણતા હતા. તેથી ક્રોધનુ નિમિત્ત ન બને માટે બધાથી દૂર એક ઝાડ નીચે જઈ બેઠા. બીજા શિષ્યો પણ પોતપોતાનાં આસન પસંદ કરી દિવસ કોઈ કોઈ કાર્યમાં ગાળતા હતા. તે વખતે સાંજના હાથે મીંઢળ બાંધેલો એક યુવાન પરણીને મિત્રો સાથે મુનિનાં દર્શનાર્થે આવ્યો. તેના મિત્રો મશ્કરા હતા. તેમણે એક સાધુ પાસે જઈ કહ્યું, 'મહારાજ, આને સાધુ કરો.' એકવાર બેવાર કહ્યે તે સાધુ ન બોલ્યા છતા તેમણે કહેવું જારી રાખ્યુ. એટલે સાધુએ કહ્યું, અમારા કરતાં મોટા પેલા સાધુ છે તેમની પાસે જાઓ. બીજા સાધુ પાસે જઈ તેમણે જણાવ્યુ તો તેમણે વળી બીજાને બતાવ્યા. એમ કરતા છેવટે તેઓ મોટા મુનિ મહારાજ—ગુરુની પાસે ગયા. અને દર્શન કરી તેમણે પેલી વાત વારવાર કહ્યા કરી. ગુરુ થોડીવાર તો સાંખી રહ્યા પણ ફરી ફરી ખૂબ આગ્રહ કરવાથી તે ક્રોધે ભરાયા એટલે તેમણે પેલા નવીન પરણેલાને પકડી વાળ ઉપાડી નાખી મુનિ બનાવ્યો. તે સમજી ગયો અને મહારાજે મોટી કૃપા કરી એમ ગણી કંઈ બોલ્યો નહીં. પણ બીજા તો તેનાં માબાપને કહેવા ઘેર દોડી ગયા. તેથી તેણે ગુરુજીને જણાવ્યુ કે હવે જો આપણે અહીં રહીશુ તો આપને પરિષહ પડશે. માટે અત્યારે 'અહીંથી વિહાર કરવો ઠીક છે. તેમણે કહ્યું, રાત પડી જશે અને અત્યારે ક્યાં જઈશું ? શિષ્ય કહે, આપનાથી વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને ન ચલાય તો હું આપને ખભે બેસાડી લઈશ.

આમ નક્કી થવાથી બધા પર્વત તરફ ચાલી નીકળ્યા. ગુરુની આંખે ઓછું સૂઝતું તેથી તેમણે કહ્યું, ભાઈ, હવે દેખાતું નથી એટલે તેણે તેમને ખભે લઈ લીધા પર્વત ઉપર ચઢવાનું અને ખાડા, પથરા વગેરેને લીધે પગ ખસે કે હેલકારો આવે તેથી ગુરુજી તો તેને ઉપર બેઠા બેઠા લોચ કરેલા માથામાં મારવા લાગ્યા. પણ તે શિષ્યના મનમા ગુરુના દોષ ન વસ્યા. ઊલટું તેને એમ લાગ્યુ કે હું કેવો અભાગિયો કે મારે લીધે તેમને વિહાર કરવો પડ્યો અને આમ વૃદ્ધાવસ્થામાં તેમને અડચણ પડે છે. ગુરુ તો તેના ઉપર ક્રોધ કરે, કે દેખાતું નથી ? કેમ આમ ચાલે છે ? વગેરે કહે ત્યારે ખાડાને લીધે પગ ખસી જાય છે કે એવું કહી પોતાનો દોષ કાઢે પણ ગુરુજી ઉપર અણરાગ ન થયો. પછી વધારે સાચવવા વાંકો વળી નીચે હાથથી તપાસતો ઉપર ધીમે ધીમે ચડવા લાગ્યો. એવામા શિષ્યને એ પરિષહ સહન કરતાં કેવળજ્ઞાન થયુ. ગુરુને મનમાં થયુ હવે કેમ કંઈ ખાડા પથરાથી હેલ્લા આવતા નથી તેથી પૂછ્યુ, કેમ અલ્યા, હવે કંઈ ભૂલ થતી નથી ? જ્ઞાન ઊપજ્યું કે શું ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે ગુરુએ પૂછ્યું, મતિજ્ઞાન ઊપજ્યુ ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ફરી પૂછ્યુ,

દેખાડતાં આવડતું હોય પણ તેનું પાછું ઊંટિયું (અભિમાન) ઊભુ થાય. મોક્ષનો માર્ગ એવો નથી કે જેને સમજણ પડે, યાદ રહે કે ઘણી બુદ્ધિ પહોંચે તે જ મોક્ષમાર્ગ પામે અને બીજા ભાળાભોળા ન જ પામે. ઊલટું ક્ષયોપશમવાળાને વધારે સાચવવાનું છે. તેની નિન્દા નથી કરવી. તેણે તેના ગજા પ્રમાણે ક્ષયોપશમનો ઉપયોગ કરવાનો છે. જેમ પાના પડ્યાં છે, જે બાંધ્યુ છે તે બધું હવે ગમે તેમ કરીને પૂરું કરવું છે. કાળ કાઢવો છે. આટલા બધા ભવ એળે ગયા તો છે જ; ત્યારે આટલો ભવ—ટૂંકા આયુષ્યનાં બાકી રહેલાં વર્ષ હવે તો એની ખાતર જ ગાળું, એમ કર્તવ્ય છે. જે જ્ઞાનીએ જોયુ છે તેણે કહ્યું છે તે મારે સંમત છે. તેની માન્યતા માન્ય કરવા જેવી છે; અને એ તો ગમે તે ઓછા ક્ષયોપશમવાળો પણ કરી શકે. તેનું માન્યે માન્ય કરવામાં ક્ષયોપશમવાળાને ઊલટી મુશ્કેલી આવે. પણ ભાળાભોળા જીવ તો તે રીતે જ કામ કાઢી નાખે તેમ છે. આવડ ઉપરથી આ તો જ્ઞાની છે અને મોટો છે એવું ન કરવું. ભલેને આવરણ હોય; પણ શ્રદ્ધા કામ કાઢી નાખે. બારે ય માસ બેઠો બેઠો સાભળતો હોય પણ કોઈક વખત આવો જોગ આવતાં જો હૃદયમાં બેસી જાય તો કલ્યાણ થઈ જાય. દશપંદર રૂપિયાનો લોભ છોડયો અને આ આમ આશ્રમમાં આવ્યા કરે છે, તો તેમાં કંઈ બગડી ગયુ? પૈસા તો કાંકરા છે, મેલ છે, નાશવંત છે. પણ આવો જોગ મળવો દુર્લભ છે. દયા, ક્ષમા, ધીરજ એ એનાં વચનો વિચારવા જેવાં છે. શાસ્ત્ર, માળા, પુસ્તક, ધ્યાન એ બધું કરીને કરવું છે શું? આત્માની ભાવના. એ લક્ષ ન રહ્યો તો જન્મ-મરણથી છુટાતું નથી. ભલેને જ્ઞાની કહેવાતો હોય, પણ તેની સિફારસ ત્યા ચાલતી નથી. આમાં કાંઈ બીજું આવતું હોય તો કહેવું.

મુમુક્ષુ—બીજું કંઈ નથી. પણ ગઈ કાલે અકૃત્રિમ દેરાસર વિષે કહ્યું હતું તે બેઠું ન હતું.

પ્રભુશ્રી—કેટલાંક દેરાસર બનાવેલાં તે તો કૃત્રિમ કહેવાય. અને જેમ મેરુ પર્વત છે તેનાં રૂપ, રસ, સ્પર્શ આદિમાં ફેરફાર થાય પણ તે શાશ્વતો કહેવાય છે, તેમ દેરાસર, વિમાન, વગેરેમાં પણ ગણાય. ખાડા-ટેકરા પુરાતા જાય છે ને? એમ વગર કર્યે પણ અકૃત્રિમ બનેલાં હોય છે. આજે વાત બહુ સારી આવી ગઈ.

"નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય."
"અથવા નિશ્ચય નય ગ્રહે માત્ર શબ્દની માંય;
લોપે સદ્‌વ્યવહારને, સાધનરહિત થાય." એમાં કહ્યું છે તેમ

એકલા નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી સાધન, સદ્‌વ્યવહાર ન છોડવો. નિશ્ચયનયની વાત સાંભળી એકાંત ન ગ્રહવો, વિચક્ષણનો માર્ગ છે.

❧

તા. ૧-૨-'૨૬

બોધ કંઈ થયો હોય તેવો અને તેટલો, ગમે તેવો ક્ષયોપશમ હોય તો પણ ન લખાય. એ સત્પુરુષના ઘરનાં વચનો તે અન્યરૂપે થવાથી એંઠાં થાય. સજ્ઝાય માટે પોતાનો કાળ

ગાળવા માટે લખવામાં હરકત નથી, પણ તે એઠ ગણાય. મૂળની હારે આવે ? વીતરાગપણે બોલાયેલી વાણી રાગરૂપે પ્રદર્શિત થાય તો દૂધ કડવી તૂમડીમાં ભરીને પીવા જેવું છે.



તા. ૨–૨–'૨૬

[વિનય એ મોક્ષમાર્ગ છે તેનું નામ કૃતિકર્મ છે મૂળાચારમાં તે વિષેના વાચન પ્રસંગે દૃષ્ટાંત]

એક ગામમાં એક જ્ઞાની મુનિ ઘણા શિષ્યો સાથે પધાર્યા હતા. તે મુનિનો સ્વભાવ ક્રોધી હતો; તે પોતે પણ જાણતા હતા. તેથી ક્રોધનું નિમિત્ત ન બને માટે બધાથી દૂર એક ઝાડ નીચે જઈ બેઠા. બીજા શિષ્યો પણ પોતપોતાનાં આસન પસંદ કરી દિવસ કોઈ કોઈ કાર્યમાં ગાળતા હતા. તે વખતે સાંજના હાથે મીંઢળ બાંધેલો એક યુવાન પરણીને મિત્રો સાથે મુનિના દર્શનાર્થે આવ્યો. તેના મિત્રો મશ્કરા હતા. તેમણે એક સાધુ પાસે જઈ કહ્યું, 'મહારાજ, આને સાધુ કરો.' એકવાર બેવાર કહ્યે તે સાધુ ન બોલ્યા છતાં તેમણે કહેવું જારી રાખ્યું. એટલે સાધુએ કહ્યું, અમારા કરતાં મોટા પેલા સાધુ છે તેમની પાસે જાઓ. બીજા સાધુ પાસે જઈ તેમણે જણાવ્યું તો તેમણે વળી બીજાને બતાવ્યા. એમ કરતાં છેવટે તેઓ મોટા મુનિ મહારાજ—ગુરુની પાસે ગયા. અને દર્શન કરી તેમણે પેલી વાત વારંવાર કહ્યા કરી. ગુરુ થોડીવાર તો સાંખી રહ્યા પણ ફરી ફરી ખૂબ આગ્રહ કરવાથી તે ક્રોધે ભરાયા. એટલે તેમણે પેલા નવીન પરણેલાને પકડી વાળ ઉપાડી નાખી મુનિ બનાવ્યો. તે સમજી ગયો અને મહારાજે મોટી કૃપા કરી એમ ગણી કંઈ બોલ્યો નહીં. પણ બીજા તો તેના માબાપને કહેવા ઘેર દોડી ગયા. તેથી તેણે ગુરુજીને જણાવ્યું કે હવે જો આપણે અહીં રહીશું તો આપને પરિષહ પડશે. માટે અત્યારે અહીંથી વિહાર કરવો ઠીક છે. તેમણે કહ્યું, રાત પડી જશે અને અત્યારે ક્યાં જઈશું ? શિષ્ય કહે, આપનાથી વૃદ્ધાવસ્થાને લઈને ન ચલાય તો હું આપને ખભે બેસાડી લઈશ.

આમ નક્કી થવાથી બધા પર્વત તરફ ચાલી નીકળ્યા. ગુરુની આંખે ઓછું સૂઝતું તેથી તેમણે કહ્યું, ભાઈ, હવે દેખાતું નથી એટલે તેણે તેમને ખભે લઈ લીધા પર્વત ઉપર ચઢવાનું અને ખાડા, પથરા વગેરેને લીધે પગ ખસે કે હેલકારો આવે તેથી ગુરુજી તો તેને ઉપર બેઠા બેઠા લોચ કરેલા માથામાં મારવા લાગ્યા. પણ તે શિષ્યના મનમાં ગુરુના દોષ ન વસ્યા. ઊલટું તેને એમ લાગ્યું કે હું કેવો અભાગિયો કે મારે લીધે તેમને વિહાર કરવો પડ્યો અને આમ વૃદ્ધાવસ્થામાં તેમને અડચણ પડે છે. ગુરુ તો તેના ઉપર ક્રોધ કરે, કે દેખાતું નથી ? કેમ આમ ચાલે છે ? વગેરે કહે ત્યારે ખાડાને લીધે પગ ખસી જાય છે કે એવું કહી પોતાનો દોષ કાઢે પણ ગુરુજી ઉપર અણરાગ ન થયો. પછી વધારે સાચવવા વાંકો વળી નીચે હાથથી તપાસતો ઉપર ધીમે ધીમે ચડવા લાગ્યો. એવામાં શિષ્યને એ પરિષહ સહન કરતાં કેવળજ્ઞાન થયું. ગુરુને મનમાં થયું હવે કેમ કંઈ ખાડા પથરાથી હેલ્લા આવતા નથી તેથી પૂછ્યું, કેમ અલ્યા, હવે કંઈ ભૂલ થતી નથી ? જ્ઞાન ઊપજ્યું કે શું ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ગુરુએ પૂછ્યું, મતિજ્ઞાન ઊપજ્યું ? તેણે કહ્યું, આપના પસાયે. ફરી પૂછ્યું,

શ્રુતજ્ઞાન ઊપજ્યું ? તેણે તે જ ઉત્તર આપ્યો. ફરી પૂછ્યું, અવધિજ્ઞાન ઊપજ્યું ? તો કહે, આપના પસાયે ફરી પૂછ્યુ, મનઃપર્યય ઊપજ્યું ? તેણે કહ્યુ, આપના પસાયે. ગુરુને તો આશ્ચર્ય વધ્યું; ફરી પૂછ્યું, કેવળજ્ઞાન ઊપજ્યું કે શું ? તેણે કહ્યું, આપના પ્રસાદે. એટલે તો ખભા ઉપરથી ગુરુ ઊતરી પડયા અને તેને પગે પડી ક્ષમા માગવા લાગ્યા કે હે ! ભગવાન, મેં આપને ઘણું દુઃખ દીધું અને પોતાની નિન્દા કરવા લાગ્યા ત્યાં તો ગુરુજીને પણ કેવળજ્ઞાન પ્રગટ્યું.

વિનય વશીકરણ છે. વનો વેરીને વશ કરે, એમ વ્યવહારમાં પણ કહેવાય છે. વિનય ન છોડવો.



તા. ૩-૨-'૨૬

બધા હોય ત્યારે 'ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ' થોડું વાંચવું. વાંચેલો વિષય હોય તે પણ ફરી લેવો. સ્યાદ્વાદ છે. નમસ્કાર સૂતા સૂતા પણ થાય. તેમ પરિણામ – ભાવ ઉપર વાત છે.

મુમુક્ષુ—(મુનિ મો૦ને વારવાર ઉથલાવીને) હૃદયકમળમાં ભાવ મનની ઉત્પત્તિનુ વિવેચન વાંચનમા આવ્યું, પણ વિચાર તો મગજમાં કરતા હોઈએ તેમ લાગે છે. અને પુસ્તકજીમાં હૃદયમા કહે છે. તે કેમ હશે ?

પ્રભુશ્રી—આ બધા પર્યાય અહંકારના છે, પ્રભુ ! એ શબ્દો બધા કષાયના પર્યાય છે ને ? તે છોડવાના છે ને ? એમાં કાઈ બોલવા જેવું નથી. પૂછો બડા ચચાને કે બડી ચચીને એમ વાત છે, તેમ અમને પૂછો છો અને અમે કહીએ તે માન્ય કરો તેના કરતા જ્ઞાનીનું કહેલું માન્ય કરવું. હુ જોઉ છું કે કેટલીક બાબતોમા મારા કરતાં તમારો ક્ષયોપશમ સારો છે ક્ષયોપશમ હોય તેટલું બોલાય. આ કાને હવે નથી સંભળાતું તેટલો ક્ષયોપશમ ઓછો ને ? હમણાં સમજાય છે એટલું કહી દઈએ તો હાશ ! ઠીક કહ્યું, એમ ટાઢું હિમ જેવું લાગે. પણ કેટલીક વાતો બોલવા જેવી નથી, ડહાપણ કરવા જેવું નથી. સાંજે મૂળાચારમાં નહોતું આવ્યું કે વ્યાખ્યાનાદિથી આકુળ થયેલા ચિત્તવાળાને નમસ્કાર કરવા નહિ ? વીતરાગ વાણી ! તેની ખૂબી તો ઓર છે ! આ (મૂળાચારની) વીતરાગ વાણી કહેવાય. જ્ઞાનીનું કહેલુ માન્ય રાખવું અને ક્ષયોપશમ હોય તેમ સમજવું. પણ હુ સમજુ છું તેમ જ છે એમ કોઈએ માની બેસવા યોગ્ય નથી કોઈને વધારે ક્ષયોપશમ હોય તો થોડું વધારે કહે, પણ એટલું જ જ્ઞાનીને કહેવું છે ? જ્ઞાનીના એક એક શબ્દમા અનંત આગમ સમાય છે. યોગ્યતાની કચાશ છે.



તા. ૪-૨-'૨૬

['મૂળાચાર'માથી પ્રતિક્રમણ અધિકાર વચાતા]

પ્રભુશ્રી—આત્મા સિવાય બધા ભાવોમા જ્યા જ્યા મમતા જીવે કરી છે—આ મારો છોકરો છે, આ કોઈકનો છોકરો છે, આ મારું ઘર છે, આ મારાં કપડાં છે; ટૂંકામા, 'હું'ને 'મારૂં' જયા અંતરમા રહ્યુ છે—ત્યા મિથ્યાત્વ છે. અસંયમ તે અવિરતિ કે વ્રત નહીં,

વૃત્તિ રોકાણી નથી તે છે. વૃત્તિનો રોધ તેને તપ કહ્યું છે. રાગ-દ્વેષ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ—વિષયો અને કષાયો આ ઠીબકામાં (કાયામાં) લઈને જીવ ભમે છે. જ્યાં જાય છે ત્યાં તે ગંધાતુ અન્ન સાથે લઈને, 'ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ'ના નિષ્પુણ્યકની પેઠે જાય છે, અને રસ્તામા ભાથુ ખાવા બેસે છે તેમ ખાયા કરે છે. શુભાશુભ યોગો – સંજોગોમા પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. સમય માત્રનો હે ગૌતમ, પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી, એમ શાસ્ત્રમા કહ્યું છે. લીધો કે લેશે એમ થઈ રહ્યું છે, ઠીબકું ફૂટી જશે. પછી આમાનું કઈ કામનું છે? જેટલો કાળ સારાં નિમિત્તમાં ગયો તેટલો ખપનો છે.

૧. મુમુક્ષુ—ઉપમિતિ ભવપ્રપંચમા નિષ્પુણ્યકને 'કર્મવિવર' દ્વારપાળ સુસ્થિત મહારાજાના દરવાજામા પ્રવેશ કરવા દે છે તેનો શો અર્થ?

૨ મુમુક્ષુ—'કર્મવિવર' એટલે 'કર્મનો વિચ્છેદ' થતાં અંતર-આત્મામા પ્રવેશ થાય છે. સાત પ્રકૃતિનો ઉપશમ થાય ત્યારપહેલાં જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય, વગેરે સર્વ કર્મ-પ્રકૃતિનો કાળ એક કોડાકોડીમાથી કઈ ઊણો રહે ત્યારે કર્મ તેને માર્ગ આપે છે તે વખતે સુસ્થિત રાજાની તેના ઉપર દૃષ્ટિ પડે છે. પછી તેને દર્શન થાય છે. ધર્મબોધકરની ત્રણ દવાઓ (૧) શલાકા અંજન, (૨) તત્ત્વપ્રીતિકર પાણી અને (૩) પરમાન્ન તેનો પાત્ર નિષ્પુણ્યક જીવ બને છે. અધઃપ્રવૃત્તિકરણાદિ સામગ્રી મેળવી જીવ પુરુષાર્થ કરે તો સદ્ભાગ્યે સદ્ધર્મમા તેનો પ્રવેશ થાય છે ઘણીવાર તે દ્વાર આગળ તે આવે છે પણ કાં તો પોતે ચૂકી જાય છે કે કાંતો કર્મ તેને પેસવાની રજા આપતુ નથી.

પ્રભુશ્રી—મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. તેમાં આવો જોગ, વીતરાગ વાણીનુ સાંભળવું થાય તે વિશેષ દુર્લભ છે. ભલેને સમજાય કે ન સમજાય; પણ આપણા કાનમાં શબ્દો પડવા મહદ્દુર્લભ છે.



તા. ૪-૨-'૨૬

['મૂળાચાર'માંથી આલોચના ગુરુ આગળ વિનય સહિત કરવી, અન્યજન આગળ કરવી અને પોતાની મેળે પશ્ચાત્તાપરૂપે એકાન્તમા કરવી એ ત્રણ પ્રકાર વિષે વંચાતાં]

બીજા આગળ એટલે સભા સમક્ષ પોતાના દોષની ક્ષમા માગવી તે વધારે દીનતા દર્શાવે છે. એમ પંચ કે સંઘની સમક્ષ માફી માગવાથી હૃદય વધારે હલકુ થાય અને ફરી તેવું પાપ થવાનો ઓછો સંભવ છે.



તા. ૬-૨-'૨૬

'ગોમટ્ટસાર'માંથી કર્મકાંડનું વાંચનઃ—

पयडी सील सहावो जीवंगाण अणाइसंबंधो ।
कणयोवले मलं वा ताणत्थित्तं सयं सिद्धं ॥ (ગાથા ૨ જી)

जो अन्य कारण विना वस्तुका सहज स्वभाव होइ जैसें अग्निका ऊर्ध्वगमन, पवनका तिर्यगगमन, जलका अधोगमन स्वभाव है ताकौं प्रकृति कहीए वा शील कहीए वा स्वभाव कहीए. ए सब एकार्थ है।

પ્રભુશ્રી—('સહજ' શબ્દ સાંભળતાં) એણે શા કામ કર્યાં છે! કેવો 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' મંત્ર યોજી કાઢ્યો છે, પ્રભુ! તે વખતે તો કંઈ ખબર ઓળખાણ નહીં. પણ હવે સમજાય છે કે અહો હો! કેટલો ઉપકાર કર્યો છે! કાળ વહ્યો જ જાય છે; કંઇ થોભતો નથી. એના ઉપકારનો તો બદલો વળે તેમ નથી, ચામડી ઉતરાવી તેના જોડા સિવડાવીએ તોય બદલો વળે તેમ નથી.

મારો વાલો ઘણો ઊંડો ઊતર્યો છે. આમાં તો ભારે વાત આવે છે. ઘાતિયાં અઘાતિયા છતા આઠ કર્મ એક-બીજાની સાથે કેવા ક્રમમાં ગોઠવ્યાં છે!

સંસાર સ્વપ્નવત્ છે. પગ મૂકતાં પાપ છે; મરણનો ત્રાસ માથે છે. જો મરવું ન હોય તો ભલે આળસ કરો; પણ તે તો છોડવાનુ નથી. ઘણા પુણ્યને લઈને મનુષ્ય જન્મ મળે છે તે એળે ન જવા દેવો. ચેતવા જેવું છે. ઘડીવારમા ફૂટી જાય એવો દેહ છે. તેનો ભરોંસો કરવા જેવું નથી. પાપ અને પુણ્ય સાથે આવે છે, બાજુ બધું પડ્યુ રહે છે, એ આપણે નજરે જોઇએ છીએ. ત્યાગ અને વૈરાગ્યની જરૂર છે. કમાવા માટે કે ધંધા આબરૂ માટે આટલુ બધું કરીએ તો આ જીવને અનાદિકાળથી પરિભ્રમણ થતું આવ્યું છે તે ટાળવા માટે કાળજી નહિ રાખવી? એની (જીવની) નોકરી-ફરજ પણ બજાવવી, 'આત્મઘાતી તે મહાપાપી.' બધાં દર્શનોમાં આ વાત માન્ય છે. વિષ્ણુ, મહાદેવ કે માતા એ માન્યે મોક્ષ થવાનો નથી. કરણીના ફળ મળશે. પણ ખરા દેવને, આત્માને ઓળખ્યા વિના મોક્ષ નથી. સનાતન જૈન, વેદાન્ત,—બધેય આત્માનો જ લક્ષ રાખ્યો છે પાપથી છૂટવાનો રસ્તો સાચા દેવ, સાચા ગુરુ, સાચા ધર્મની ઓળખાણે છે આમાં તો કોઈ અપૂર્વ વાત આવે છે. આટલા ભવ એળે ગયા તો આટલો ભવ ધર્મ ખાતર જતો કરવા જેવું છે. એમા કાળ જશે તે અલેખે તો નહી જાય. એની જ શોધ, એની જ ખોજ; એના જ વિચારમાં રહેવું. પ્રભુ! કેવા કેવાના ઉદ્ધાર થઇ ગયા છે!



તા. ૭-૨-'૨૬

['ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ'ના વાંચન પ્રસગે]

આ આત્મા ક્યારથી બધાયો છે તેનો કઇ પત્તો નથી. આમ ને આમ અનાદિ કાળથી રઝળ્યા કરે છે. તેમાંથી મનુષ્યભવ પામ્યો તો પણ ભિખારીનો ભિખારી—સુખની ભીખ, પૈસાની ભીખ, વૈભવની ભીખ, માનની ભીખ, આમ વિષય, કષાય અને તૃષ્ણાઓથી જીવ ઘેરાઈ રહ્યો છે. તેનો કઇ પત્તો જ નથી મહા પુણ્યના ઉદયે કોઇ સંતનો જોગ થાય છે. ઠામ ઠામ ભુલવણી થાય તેમ છે. તે ભિખારી કેટલીયવાર સુસ્થિત રાજાના મહેલ પાસે આવ્યો; પણ પોળીઓ પેસવા જ દે નહીં જ્યારે સ્વકર્મવિવર નામના પોળીએ દયા લાવી અંદર જવાની રજા આપી ત્યારે અંદર જઇ જુએ તો ...અહો! ત્યાં—કેટલાય તપસ્વી, યોગી અને

મહાત્માઓ મુક્તિને માટે પ્રયત્ન કરતા, ધર્મધ્યાન, શુક્લ ધ્યાનમાં પ્રવર્તતા જણાયા. તેમનો આત્મિક વૈભવ દેખી તે તો દિગ્મૂઢ થઈ ગયો. છતાં તેને તો ભાગેલા ઘડાનું ઠીબકું હતું તેના ઉપર ઘણો મોહ હતો. 'અહીં હુ આવ્યો છું તે આ મારું ઠીબકુ કોઈ લઈ લેશે તો? અહીંથી જતો રહું કે શુ કરુ?' એમ કરી આંખો મીચી જતો પણ સુસ્થિત રાજાની તેના ઉપર નજર પડેલી તેથી ધર્મબોધકર ગુરુ તેને વિમલાલોક નામનુ અંજન આજે છે ત્યારે ડોકુ હલાવે છે અને આખો ઉઘાડતો ય નથી. તો પણ જરા દવા આખમા લાગતાં તેને ઠીક લાગે છે અને બધું નિહાળી આનંદ પામે છે. પણ પાછું તેનુ ઠીબકુ યાદ આવે છે, તેને સંતાડતો ફરે છે.

આમ જીવ કંઈ કંઈ પુણ્યના જોગે પામીને પણ ચેતે નહીં તો આ મનુષ્યભવ ગુમાવી બેઠા જેવું છે. ગમે તેટલી સાહ્યબી હોય પણ સાથે કશું આવવાનું છે? આ દેહ છોડ્યો એટલે એમાંનું કશું ખપનું છે?

મુનિ મોહનલાલજી—ભાવનગરનો એક રાજા બહુ જ દાન દેતો. તેની સયાજીવિજયમા ટીકા થઇ કે આટલું બધું રાજાએ ખર્ચ ન કરવું જોઇએ. પણ તે ગણકાર્યું નહીં. થોડા દહાડા પછી તે રાજા મરણ પામ્યો. જે તેણે દાન કર્યું તે તેની સાથે ગયુ ને? પાછળ પડી રહ્યું તેમાંથી તેના ખપનુ કંઈ છે? દાન પુણ્યમાય બે ભેદ છે. એકથી તો પુણ્યનો જોગ હોય ત્યારે પુણ્ય બંધાય; અને એક પુણ્ય ખપી જાય અને પાપ બંધાય. જેના જોગે નવું પુણ્ય બંધાય તે જ પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય અને તે ખપનું છે.

પ્રભુશ્રી—તે ગાદી ઉપર બીજો રાજા આવ્યો. તે શિકારી અને પાપી હતો. તે ઊંઘમા પણ હરણિયાં ભાળે અને ભય, ભય અને ભય દેખે. તેણે સભામાં ડાહ્યા માણસો આગળ તે વાત જણાવી અને ચર્ચા થયે તેને ખાત્રી થઈ કે પાપ કર્યાં છે તે બધાં તેને ઘેરી લે છે.

એક પૈસાદાર વાણિયો ગરીબ થઈ જતાં ગામડામાં જઈ વસ્યો અને ત્યા અનીતિથી પૈસા મેળવી લોકોને રીબતો તેથી મરીને બોકડો થયો. તે ગામડિયામાંનો એક કસાઈ થયો. તે કસાઈ તે બોકડાને લઈ જતો હતો ત્યા એક મુનિની નજર પડી એટલે તેમને હસવું આવ્યુ. તે જોઇ તે વાતનો ખુલાસો પૂછવા લોકો અપાસરે ગયા. તેમને મુનિએ કહ્યું કે આજ ગામનો વાણિયો જે પરગામથી અહીં આવીને રહ્યો હતો તે જ આ બોકડો થયો છે. આ તો તેનો હજી પહેલો ભવ છે. પણ તેવા તો કેટલાય ભવ લેવા પડશે, ત્યારે લોકોનુ લોહી ચૂસ્યુ હતું તે પૂરું પતી રહેશે. આવાં પાપથી ત્રાસ છૂટવો જરૂરનો છે.

પૂનામાં એક નારણજીભાઈએ મને પૂછ્યું, 'મહારાજ સાહેબ, આ માણેકજીને આપે શું કર્યું છે? પહેલાં તો રોજ હજામત કરનાર હવે અઠવાડિયે ય કરાવતા જણાતા નથી.' મેં કહ્યું, પ્રભુ, તેમને મરણનો ભય લાગ્યો છે.' બીજું શું કહેવાય? તેમને (નારણજીને)ય અહીં આવવા વિચાર રહે છે પણ અંતરાયને લઈને આવી શકતા નથી. આ બધું કંઈક કર્યાથી આવી મળે છે ને?

મુનિ મો૦—કલેક્ટર અને વાઇસરૉય વિલાયતથી આવે તે પહેલાં તેમને માટે બંગલા, ફરનીચર. વગેરે તૈયાર હોય છે, તેમ જીવ જે કર્મ ઉપાર્જન કરે છે તેને લઈને તેને બધું મળી આવે છે

[મૂળાચારમાંથી 'નિષિદ્યકા' અને 'આસિકા'ના વાંચન પ્રસંગે.]

આસિકા અને નિષિદ્યકા એમ ક્રમ સમજવો યોગ્ય છે. ગુરુ પાસેથી ઊઠવું પડે, કોઈ શરીરના કે ધંધાના નિમિત્તે, તો શું મનગમા રહે? બળ્યું આ કામ કે મારે તેને માટે ખોટી થવું પડે છે! જેમ સીતાએ પદ્મપુરાણમાં જણાવ્યું છે કે બળ્યો આ સ્ત્રીવેદ કે જેને લીધે આટઆટલું સહન કરવું પડ્યું, પરિભ્રમણ કરવું પડ્યું! 'હે! પ્રભુ, આત્માર્થ સિવાય કોઈ પણ કામમાં મારું ચિત્ત ન રોકાઓ,' એમ સર્વ પ્રકારની અભિલાષાઓથી રહિત થઈને ઊઠવું તે આસિકા. 'હે? ભગવાન, ન છૂટકે મારે પરાણે ઊઠવું પડે છે.' આસિકા (આવસ્સહિ) કહેતાં ઊઠવું પડે છે, જવું પડે છે. પણ જે કામ માટે ઊઠે તે કામમાં કેવી કાળજીપૂર્વક પ્રવર્તે તેનું સ્વરૂપ કેવું સુંદર આપ્યું છે! પાંચ ઇન્દ્રિયો અને ચાર કષાય મળી એ નવને વશ ન થાય, તેમને રોકે તથા ચિત્તનાં પરિણામની વિશુદ્ધતા સાચવીને સંસારનાં કામ ઉદાસીનભાવે કરી પાછો આવે અને કહે કે હે ભગવાન, હું પ્રવેશ કરું?- એ નિષિદ્યકા. આચારાંગસૂત્ર વગેરે સ્થળે આનું વિશેષ વર્ણન છે.

આ મૂળ ધર્મ કહ્યો છે. '**आणाअे धम्मो आणाअे तवो**' તેથી કંઈ પણ કામમાં પ્રવર્તવું પડે તો ગુરુની આજ્ઞા લઈ, ઉપર કહ્યું છે તેમ પરિણામની ચંચળતા થાય નહીં અને વિષયકષાયમાં લબદાઈ—ખરડાઈ ન જવાય તેવી ઉદાસીનતા રાખી પ્રવર્તવાનો ઉપદેશ આમાં છે. મહામુનિઓના આચારની આ વાતો છે. એ મહાપુરુષોના આચાર ઉપરથી આપણે પણ શીખવાનું છે. નાનું છોકરું હોય તેને ગમે તેણે તેડ્યું હોય પણ તેની માને ઓળખે એવડું થયું હોય તો તેની નજર તેની મા તરફ રહે છે. તેમ સદ્ગુરુની આજ્ઞાએ, સદ્ગુરુ દ્વારા જાણીને, તેના બતાવ્યા પ્રમાણે (સ્વચ્છંદે નહીં) આત્માનો લક્ષ રહે, તેની નજર, બતાવ્યું હોય તેના ઉપર ઠરે, તો કલ્યાણ થાય .ઠાર ઠાર જીવ પરિણમે છે, તો આમાં સત્પુરુષે બતાવેલા રસ્તે જીવ પ્રવર્તે તો તેમાં કંઈ બગડી જવાનું છે? એમાં કોઈની કંઈ સિફારસ ચલાવાની છે? જીવે જેટલી અંતરાય પ્રકૃતિ બાંધી હોય તેટલી તેને વિઘ્ન પાડે જ ને? અત્યારે જ કોઈને ઊંઘ આવતી હોય કે ચિત્ત ક્યાંય ભટકતું હોય તો કશું ધ્યાનમાં રહે?

પ્રભુ, ક્ષણ લાખેણી જાય છે. અમને તો હવે એમ રહે છે. કે કાળે લીધો કે લેશે એમ થઈ રહ્યું છે. આવખાનો (આયુષ્યનો) કંઈ ભરૂસો છે? કાલે શું થશે તે કોઈ જાણે છે? ધન્યભાગ્ય આપણા જાણવા કે આ બોલ આપણા કાનમાં કૃપાળુની કૃપાથી પડ્યા! આટલો કાળ તો એમાં ગયો! બીજું શું કરવું છે? 'જાગૃત થા, જાગૃત થા'. 'સમય માત્રનો પણ હે! ગૌતમ, પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી', એમ મોટા પુરુષોએ કહ્યું છે, તે અમથું કહ્યું હશે? એની જ ચિંતવનામાં, એના જ વિચારમાં, એને જ માટે જેટલો કાળ ગળાશે તેટલો લેખામાં ગણાશે. બાકીનો કાળ એળે ગયો. કંઈક વ્યાધિઓ અને દુ:ખ હોય તે પણ ઠીક છે કે આપણને ચેતતા રાખે. લાહ્ય લાગી છે તેમાંથી જેટલું બચાવી લેવાય તેટલું આપણું. આખરે દગો છે—ઠગારું પાટણ હોય તેમ દગો, દગો અને દગો નીકળ્યો છે; ક્યાંય ઊભું રહેવા જેવું નથી રાખનાં પડીકા કે સ્વપ્ના જેવો સંસાર છે તેમાં આ ધર્મ સાધવાનો લાગ આવ્યો છે તે ચૂકવા જેવો નથી મોટા પુરુષની વાતો છે. તેમાં વિચારીએ તો ક્યાંય ફેર નથી. આચારાંગ

કહો કે મૂળાચાર કહો—આત્માના હિતને અર્થે ગહન વાતો મોટા પુરુષો તેમાં કહી ગયા છે. તેમા મુદ્દામાં કંઇ વાધો, તકરાર કે વિવાદ જેવું હોય? પછીથી નાની નાની વાતો લઈને તર્ક ઉઠાવી મતભેદ ઉત્પન્ન કરવા એમાં શો માલ? એમાં આત્માનું કલ્યાણ હોય? વીતરાગના માર્ગમાં—આત્માના કલ્યાણના માર્ગમાં ભેદ હોય? 'એક હોય ત્રણ કાળમાં પરમાર્થનો પંથ.' આટલું જે કોઈ સમીપમુક્તિગામી જીવને હઇડે વસી જશે તેનું કલ્યાણ થઈ જાય તેવો આ વીતરાગ માર્ગ છે.



તા. ૧૨–૨–૧૯૨૬

['મૂળાચાર'માથી અન્યત્વભાવના વચાતા.]

ક્ષણ લાખેણી જાય છે, પ્રભુ. આ મનુષ્યભવ અને આ જોગમાં ચેતી લેવા જેવું છે. વૈરાગ્ય અને બોધની જરૂર છે. એ વૈરાગ્ય કેવો હશે? કંઇ ગમે નહિ. ખાવું પીવું, લેવુંદેવું એ આત્માનો ધર્મ છે? તેનાથી તો કંઇ જુદું જ નીકળ્યું! જીવનુ સ્વરૂપ તો જ્ઞાનીએ જાણ્યું; અને આપણે આમા ને આમાં જ રાચી રહીએ તો કાંઈ જાણ્યુ ગણાય? રામચંદ્રજીનો કેવો વૈરાગ્ય હતો! 'યોગવાસિષ્ઠ'માં વર્ણન એવું સરસ આપ્યુ છે કે તે વાંચીને એમ થઇ જાય કે અહોહો! ક્યા એ દશા અને ક્યા આપણે હીનપુરુષાર્થ અને ઊલટી પ્રવૃત્તિ! એમનો એટલો વૈરાગ્ય જ્ઞાન થયા પહેલાં હતો, વસિષ્ઠ દ્વારા વસ્તુનું—આત્માનુ સ્વરૂપ સમજ્યા પહેલાં હતો; તો જ્ઞાનીનો તેથી કેટલાગણો હોવો ઘટે છે? ધન્ય છે એ પુરુષને, કૃપાળુદેવને! કોઇ પુણ્યના જોગે કોઇ સત્પુરુષનો સમાગમ થાય છે. તેમા ચેતી લેવાય તો કામ નીકળી જાય. પુણ્યના સંજોગે જ માણસની ઉન્નતિ થતી જાય છે આગળ આગળ વધતો જાય છે. આ જે આજે સંજોગો મળ્યા છે તે પહેલા કરેલા કંઇ કર્મનુ પરિણામ છે. આ મિસ્ત્રી પહેલાં કેટલોય વખત અહીં રહ્યો, પણ કહેવું થતું નહીં. આજે અચાનક તેને આ જોગ મળી આવ્યો. અમારે કહેવુ હોય તોય કઇ કહેવાતું નથી. અને કોઇ વખત જાણે એક અક્ષરે ય નથી બોલવો એમ કરીને આવીએ છીએ પણ ભાષાનાં પુદ્ગલ બાંધેલાં તે મનમાં બોલવા ઉપર ખારાશ હોય છતાં બોલાઈ જવાય છે.

મિસ્ત્રી—આપણે આ જે કર્મ કરીએ તેનું ફળ આ ભવમાં મળે કે આવતા ભવમાં?

પ્રભુશ્રી—કોઇ મહાત્મા તપની મુદ્દત પૂરી થયા પછી પારણા માટે વસ્તીમાં આવેલા. તે વખતે એક કઠિયારે બોલાવી તેમને બે રોટલા પોતાના ભાણામાંથી આપ્યા. તે ઊભા ઊભા જમીને તે તો ચાલ્યા ગયા. પછી તેની સ્ત્રી રોટલા ઘડતી હતી. તેના મનમાં એમ થયું કે આ ક્યાંથી આવ્યો કે મારે વધારે રોટલા ટીપવા પડશે. પણ કઠિયારાના છોકરાને એમ વિચાર આવ્યો કે બાપાએ પોતાના ભાણામાંથી બે ય રોટલા આપ્યા તેથી હું મારા રોટલાંમાંથી અડધો રોટલો બાપાને આપું એમ વિચારી તેણે અડધો રોટલો આપ્યો અને નવો રોટલો ચઢે ત્યાંસુધી ખાવાનું ચાલતું કરવા કહ્યું. તેની બેન પણ ખાવા બેઠી હતી. તેણે પણ ભાઈની પેઠે પિતાને અડધો રોટલો આપ્યો.

પ્રભુશ્રી—અહો ! મિથ્યાત્વ ગયુ એટલે આટલા ભવ હવે રઝળવાનું નહીં, એવું સરકારી પેન્શન જેવું થઈ જાય છે ?

મરણ વખતે કંઈ ભાન નથી રહેતું, આમ બોલાવે કે ભા....ઈ તોય આંખ ઊંચી ન કરે તે શુ હશે ? કંઈ યાદ નહીં રહેતું હોય તેનું શું કારણ ? ચેતન કંઈ જડ તો ઓછો થઈ જાય છે ? પણ તે વખતે કશુંય જાણે ખબર નહીં ! શું વેદનામાં ઘેરાઈ જતો હશે ? આવરણ આવતુ હશે ? સમકિતીને કેમ થતું હશે ?

મુનિ મો૦—સમકિતીને તો ખબર રહે, પરિણામ સત્પુરુષે જણાવેલા લક્ષને અનુસરતાં રહે. ભેદ પડયો હોય એટલે પોતે વેદનાદિથી જુદો છે. એમ રહે અને બીજા બોલાવતા હોય તે ય સાંભળે પણ પોતાની ગતિ સુધારવાના પ્રયત્નમાં તે હોવાથી સગાંવહાલાં બોલાવે તો ય ન બોલે—એ કોઈ આત્માને મદદ કરી શકે તેમ નથી એમ તે જાણે છે. તેથી જે સાચું શરણ કે સત્પુરુષે આપેલુ સ્મરણ તેમાં જ તેનો ઉપયોગ રાખવા તે પ્રયત્નશીલ હોય. સૌભાગ્યભાઈએ અત વખતે અંબાલાલને જણાવ્યુ હતું કે અંબાલાલ, સૌભાગ્યને બીજું ધ્યાન ન હોય, પણ તમે મત્ર-સ્મરણ મોટેથી બોલો છો તેમાં, મારે મારો તાર જોડાયો હોય તેમાથી વિક્ષેપ પામીને જોડાવું પડે છે.

પ્રભુશ્રી— " શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
બીજુ કહિયે કેટલુ ? કર વિચાર તો પામ."
" છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહી કર્તા તુ કર્મ;
નહી ભોક્તા તુ તેહનો—એ જ ધર્મનો મર્મ."

આ ગાથાઓનો વિચાર કર્તવ્ય છે.



તા. ૧૪-૨-૧૯૨૬, સવારે

" છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહીં કર્તા તું કર્મ;
નહીં ભોક્તા તુ તેહનો—એ જ ધર્મનો મર્મ "
" શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
બીજુ કહિયે કેટલુ ? કર વિચાર તો પામ. "

આ ગાથાઓનો વિચાર વારંવાર કર્તવ્ય છે સાંજે ઊઠયા પછી આમ ને આમ જાગતાં જ રાત કાઢી છે. હવે આવો જોગ મળ્યો છે તો વિચાર કરી નક્કી કરી લેવુંને ? સૌભાગ્યભાઈના મરણ વખતે તેમનો ઉપયોગ આ 'શુદ્ધ, બુદ્ધ....' ગાથામાં હતો.

મુનિ મો૦—અબાલાલભાઈની આંગળી

महादेव्या कुक्षिरत्नं शब्दजितवरात्मजम् ।
राजचद्रमह वंदे तत्त्वलोचनदायकम् ॥

આ શ્લોકના ચાર ચરણ બોલતાં ચાર આંગળીનાં ટેરવાં પર રહેતી અને એ શબ્દનું સ્મરણ મળ્યા પછી એ આંગળી ઉપર ફરતી આમ જોયેલું. મરણ વખતે ભાન ન હતું, પણ તે ક્રિયા ચાલતી હતી ,ધારશીભાઈના મરણ વખતે મંત્રનુ સ્મરણ આપનાર માણુસ ચોવીશે કલાક તેમના ઓરડામાં બોલ્યા જ કરે એમ ગોઠવણ કરી હતી.

પ્રભુશ્રી—ધારશીભાઈનો ક્ષયોપશમ સારો હતો. અમારા તરફ પ્રાણ પાથરે તેવો તેનો પ્રેમ હતો. ઘણી વખત અમને ખુલ્લા દીલથી વાતો કરે કે આવું ને આવું ભાન મરણ પછી પણ રહે તો કેવું સારું ! ગુણ પર્યાય, કેવળજ્ઞાન અને એ બધી વાતો તે સારી કરી જાણતા હતા. એ પૂર્વનો ઉપાર્જન કરેલો ક્ષયોપશમ છે. પણ સમજણ કોઈ જુદી જ વસ્તુ છે. તેમને આંખનું દરદ હતું. તેથી ઝાટકો નાખે ત્યારે આંખ દાબી રહે. વેદનીય કર્મને વેદનીય તરીકે જ્ઞાનીઓ જુદું જ જાણે છે. તે આત્માનો ધર્મ નથી. કૃપાળુદેવના સમાગમની તો બલિહારી છે ! દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાયની વાતો કરી ન જાણતા હોય તેનું પણ કલ્યાણ થાય, એવો ધર્મનો માર્ગ છે. મરણ વખતે સાચવવાનુ શું ? જો સત્પુરુષમા તેની દૃષ્ટિ રહી તો તેનુ કલ્યાણ છે. એ જ એ તો—એક વખત જેમ સ્ત્રી નક્કી કરે છે કે આ મારો ભરથાર અને તેનાં બલૈયાં પહેરે છે, તેમ હરતાં ફરતા, કામ કરતાં તેનું ચિંતવન, સ્મરણ, ભજન, ગુણકીર્તન રહ્યા કરે અને આખરે પણ તેમાં જ ચિત્ત રાખે તો બેડો પાર ! 'ગોમટ્ટસાર'માં પણ આવે છેને કે કેવળી કે શ્રુતકેવળીના ચરણસમીપ ક્ષાયક સમકિત થાય છે ? એ (કૃપાળુદેવના તરફ નજર કરીને) શ્રુતકેવળી. એને છોડી બીજાને વળગવું તે આંચળ છોડી ગોભળે (બકરીના ગળાના આંચળે) વળગ્યા જેવું છે. તેથી કાંઈ દૂધનો સ્વાદ આવે ? સત્પુરુષ કે સંત કહે તેમ કરવું; કરે તેમ કરવામાં હંમેશ કલ્યાણ ન હોય. અહંકાર રાખ્યામાં જીવ મરી જાય છે. આંખ મીંચવી પણ અહંકાર વગર થતી નથી. પણ જ્ઞાનીની ગત તો જ્ઞાની જાણે એની વાત તો બાજુ ઉપર મૂકવી બાકી આપણા જેવાના બાહ્ય આચરણ જોઈ કોઈ બાહ્ય અનુકરણ કરે એમા કલ્યાણ હોય ? અંબાલાલભાઈ આંગળીઓ પર અંગુઠો ફેરવતા તેમ હું કોઈ વખત આગળાં હલાવું છુ તે જોઈ કોઈ તેમ કરીને પોતાને જ્ઞાની માને તો ઊટિયું ઊભું થાય અને માર્યા જવાનો પ્રસંગ આવેને ?

કશાનો ગર્વ કરવા જેવો નથી. આ તો જૂના છે અને આ તો હમણાંના સમાગમી છે એમ પણ કરવા જેવું નથી એ તો જૂના પડયા રહે અને આ આગળ થઈ જાય, કામ કાઢી જાય એવો માર્ગ છે. દીનપણું અને દાસત્વપણું ભૂલવા જેવું નથી–' હુ તો દોષ અનંતનું ભાજન છું કરુણાળ.' અરે પ્રભુ ! એનાં વચનો યાદ આવે છે કે શું અજબગજબ એની વાણી ! હવે સમજાય છે. પણ તે વખતે કંઈ આટલી સમજ હતી ? ધારશીભાઈએ છેવટે મને કહેલું કે તમને કૃપાળુદેવે જે કહ્યું હોય તે કહો; પણ મે કહ્યું કે તે તો પુસ્તકોમાં તમે વાંચ્યુ હશે, પણ મારાથી કેમ કહેવાય ? આજ્ઞા વિના ન બોલાયે; અમારું મોઢું બંધ કરી દીધું છે. પછી તેણે કપાળે હાથ દીધો અને તે ડાહ્યો હતો તે સમજી ગયો કે યોગ્યતા વિના વસ્તુ મળે નહીં. જ્ઞાનીઓ તો રસ્તે જનારને યોગ્યતા હોય તો બોલાવીને આપે એવા કરુણાળુ હોય છે.

કેટલાકની તો પ્રકૃતિ છે કે જેને ને તેને વાત કરવી; પણ તેમ કર્તવ્ય નથી. ધાર્યાનો

માર્ગ છે. જેને પડી હશે, ખરો ખપ હશે તે તો ખોળતો જ હશે. અને એવો ખપી હોય તેને જ લાભ થાય છે.

'ઉપમિતિ ભવપ્રપંચ'માં કેટલી વાત આવે છે? તેમાં તો ભારે કરી છે! એક સત્પુરુષ ઉપર દૃષ્ટિ રાખવાની જ વાતો આવે છે. એજ હું જોયા કરું છું કે આ શું લખી ગયો છે! પણ યોગ્યતા વગર કેમ સમજાય?



તા. ૧૫-૨-૧૯૨૬

સર્વ ધર્મમાં જે તત્ત્વ રહ્યું છે તે જિનદર્શનમાં સમાય છે. મહાવીર સ્વામીની આજ્ઞા રાગદ્વેષ તજી સમભાવમા આવવું તે છે ખમીખૂદવું. જેટલા વિશેષ ખમીખૂદે તે વધારે મોટા. કોઈ અપૂર્વ યોગે અને આ બધાના અંતરાય તૂટેલા તેથી આજે આટલું બોલી શકાયુ. નહીં તો પ્રભુ, કંઈ આપણું ધાર્યું થતું જ નથી. ખરું કહું તો મારે તો બોલવું જ નહોતું. પણ એ મીઠી વીરડીનું પાણી છે. એણે (પરમ કૃપાળુદેવે) કહેલાં વચનો સ્મૃતિમાં હોય તે કહેવાં છે. કંઈ શાસ્ત્ર કે સત્-પુરુષની વાણીથી વિરુદ્ધ જાય તેમ હોય તો કહેવું; આમાં તો સર્વ ધર્મ સંમત છે. ક્યાં વાડો વાળવો હતો? જ્યાં આત્માની જ વાત હોય ત્યાં ભેદ શો? વેદાન્ત હો કે જૈન હો, સત્-ચિદ્ અને આનંદ કહે કે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર કહે, ચોખા કહે કે ચાવલ કહે તેમા કાંઈ મૂળ વસ્તુમા ફેર પડવાનો છે?

ગમે તેમ કરીને શુભ નિમિત્તમાં રહેવું છે અને કાળક્ષેપ કરવો છે. બીજું કરવું છે શું? એના શરણાથી પુસ્તક, પાનાં, જગા, મુકામ, ચેલા ચેલી,—બધામાં ખારાશ કરી મૂકી છે. એના સમાગમ પહેલાં એમાં જ પ્રવર્તન હતું પણ એવું કોઈ એનું યોગબળ કે ક્યાંય ઊભા રહેવા ન દીધા! પ્રભુ, દગો દગો ને દગો નીકળ્યો છે. જગામા અંત વખતે જીવ રહે તો ઘરોળાં કે જીવડા થવું પડે; સ્ત્રી પુત્ર કે ચેલા-ચેલીમા જીવ રહે તો તેને પેટે અવતાર લેવો પડે; મહેલ મકાનમાં કે બાગ-બગીચામાં જીવ રહે તો દેડકાં કે અળશિયા થવું પડે અને ખેતર કે જમીનમાં વૃત્તિ રહે તો ધાતુ કે પત્થરમાં ઉત્પન્ન થવું પડે 'પગ મૂકતાં પાંપ છે, જોતાં ઝેર છે અને માથે મરણ રહ્યું છે,' 'ચરણ ધરણ નહીં ઠાય,' એમ મોટા પુરુષો કહી ગયા છે. એ બધું અમે તો ઝેર જેવુ કરી મૂક્યું છે. એટલે એની ઇચ્છા કેમ થાય? જ્યાસુધી એમાં મીઠાશ છે ત્યાંસુધી નિષ્પુણ્યકને જેમ રોગ મટતો નહોતો તેમ બધું બંધનરૂપ થાય છે.

જીવ પરીક્ષા કેવી રીતે કરી શકે? પરીક્ષા પ્રધાનપણું, યોગ્યતા જોઈએને? અહીં તો આત્માની જ વાત છે. તેમાં ભેદ નથી. અમને તો હવે મરણના વિચારો આવ્યા કરે છે; અને દરેકે તે સંભારવું ઘટે છે. પછી જઈને ઊભું ક્યાં રહેવું? કંઈ નક્કી કરી મૂકવું ને? ઘર જોઈ મૂક્યું હોય તો ત્યા જવાય; પણ ભાન ન હોય તો ક્યાં જાય? આટલો ભવ તો આ ખાતર ગાળવા જોગ છે. આટલી પુણ્યાઈ ચઢી છે, મનુષ્યભવ મળ્યો છે તો કહેવાનું થાય છે. કોઈ ઢોર કે બળદને બોલાવીને કહીએ તો કંઈ સમજી શકે? લાગ આવેલો ચૂકવા જેવો નથી. આખર બધું જ્યાંનું ત્યા પડી રહેશે આમ ને આમ બધું રહેવાનું નથી. ભલે, મરણ ન હોય

તો કંઈ કહેવું નથી; પણ તે તો છે. તો હવે કેમ જાગવું નહિ? નોકરી, ધંધા બધા માટે ચિન્તા કરીએ તો આ આત્મા માટે કંઈ નહીં કરો? તેને માટે આટલો કાળ હવે તો ગાળું, એમ નિશ્ચય કર્તવ્ય છે. એક શરણું લઈ ગમે તે કરે તો હરકત ન આવે, એવી ચમરેન્દ્ર અને શક્રેન્દ્રની વાત છે. ચમરેન્દ્રે અભિમાનથી શક્રેન્દ્રના સ્વર્ગમાં જવાનો વિચાર કર્યો ત્યારે ડાહ્યા પ્રધાનોએ શરણું લઈને જવાની સલાહ આપી. તેથી મહાવીર સ્વામીનું શરણ લઈ તે ત્યાં ગયો અને ધડૂકો કર્યો કે શક્રેન્દ્રે વજ્ર ફેંક્યું. પણ તરત તેને વિચાર આવ્યો કે કદાચ કોઈ મહાપુરુષનુ શરણ લઈને આવ્યો હશે અને જો વજ્ર તેને વાગશે તો અશાતના થશે એમ જાણી તેની પાછળ દોડી વજ્ર ઝાલી લીધું. તેટલા વખતમાં તે ચમરેન્દ્ર મહાવીર સ્વામીના પગ તળે કંથવો થઈ સંતાઈ ગયો હતો. ત્યાં આવી શક્રેન્દ્રે મહાવીર પ્રભુની ક્ષમાપના માગી અને ચમરેન્દ્રને કહ્યુ કે હવે નીકળ. તેણે નીકળીને ક્ષમાપના માગી. આમ શરણ હતું તો તે બચી ગયો.

*

આનંદઘનજીને વ્યાખ્યાન વંચાવવા સંઘે તેમના ગુરુ પાસે માગણી કરી. તે વૈરાગ્યમાં વિશેષ હતા. તેથી બધાને પ્રિય હતા. કોઈ કારણસર આગેવાન શેઠ મોડા આવ્યા તોપણ આનંદઘનજીએ બીજા બધાને આવેલા જાણી વ્યાખ્યાન શરૂ કર્યું. પછી શેઠ આવ્યા. તેની સાથે વાતચીત થતાં 'અમે છીએ તો તમે છો,' એમ શેઠે કહ્યુ એટલે કપડાં મૂકી નગ્ન થઈ ગુરુ પાસે જઈ તે ચાલી નીકળ્યા. કોઈનુ કહ્યુ માન્યુ નહીં

તેમના ગુરુ કાળ કરી ગયા પછી એક પીંજારો વિદ્યાના બળે આકાશમાં રહી બોલતો કે હે! બાદશાહ, એક કર, એક કર. તેથી બધાને મુસલમાન કરવા બાદશાહે લોકોને કનડવા માંડ્યા. સંઘે મુસલમાન થવા ના પાડી, તેથી કેદમાં નાખી તેમની પાસે દળણાં દળાવવા માંડ્યાં. પછી બધા સાધુઓએ વિચાર કરી આનંદઘનજી પાસે જઈને તેમને વાત કરી. જેમ લબ્ધિધારી વિષ્ણુકુમારે બધાને ધર્મમાં પડતી મુશ્કેલી દૂર કરી હતી અને પછી પ્રાયશ્ચિત્ત લીધું હતું તેમ શાસનને નિર્વિઘ્ન કરવા આનંદઘનજીને તેમણે વિનતિ કરી. તે તેમણે સ્વીકારી અને એક સોટી આપી. તેમણે કહ્યું કે તે ઘંટીને અડાડજો, તેથી ઘંટીઓ ચોટી જશે "આમ કોણે કર્યું?" એમ પૂછે, તો એમ કહેવું કે અમારા ગુરુએ અને જણાવ્યું કે અમુક જગાએ હું બપોરે બાર વાગે આવીશ. ત્યાં બાદશાહને આવવા જણાવજો. બાદશાહ ત્યાં આવ્યો પણ તેણે આનંદઘનજી પાસે પોળિયા જેવા બે વાઘ દીઠા. તેથી તે આગળ જઈ શક્યો નહીં. તેને બોલાવ્યો તો પણ ન જઈ શક્યો. એટલે વાઘની પાસે થઈ આનંદઘનજી બાદશાહ પાસે ગયા અને કહ્યુ, બધાને કેમ પીડે છે? તેથી બાદશાહે કહ્યું, બાર વાગે ખુદાનો હુકમ સંભળાય છે. એટલામાં તો બાર વાગ્યા અને આકાશમાંથી અવાજ આવ્યો એટલે આનંદઘનજીએ એક વસ્ત્ર ઊંચું કર્યું કે પીંજારો નીચે પડ્યો અને કરગરવા લાગ્યો. તેમણે બાદશાહને કહ્યુ, આ તો તાગ ગામનો પીંજારો છે, હવે કોઈને ધર્મ બાબત કનડીશ નહીં; અને પીંજારાને કહ્યું, આમાં તારું કલ્યાણ નથી.

અંજનની જરૂર છે. યશોવિજયજીને આનંદઘનજીના સમાગમે તે થઈ ગયું. ત્યાર પછીના ગ્રંથો મધ્યસ્થ દૃષ્ટિથી લખાયા છે.

*

સાંજે

સમભાવ, ધીરજ, ક્ષમા, ખમીખૂંદવું—એ વીતરાગની આજ્ઞા છે. સમજની જરૂર છે ગમે તેવા પાપી, ગુણકા અને ચંડાળ જેવાના પણ ઉદ્ધાર થઈ ગયા છે. ચીલો બદલવાની જરૂર છે. ગાડાનો ચીલો બદલતાં મુશ્કેલ તો પડે; પણ પછી ચીલો બદલાયો એટલે દિશાફેર જ થઈ જાય છે આભ જમીનનો ફેર પડે છે.

અનાદિકાળથી લોભથી જ જીવ અટકી રહ્યો છે તે વેરીને મારવાની ખાતર, લોભ છોડવાની સમજથી ખર્ચ થાય તો તેનું ફળ રૂડું છે. એમ જ કરવાજોગ છે.



તા. ૧૬–૨–૧૯૨૬

[સવારે ચાર વાગે 'પરમશ્રુતપ્રભાવક મંડળ' તરફથી છપાતી 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર'ની બીજી આવૃત્તિ માટે લખેલી પ્રસ્તાવનાનું પ્રૂફ વંચાયું તે પ્રસંગે]

એ પ્રસ્તાવનામાં પરીક્ષકવૃત્તિ છે. કોઈ પરીક્ષા લઈને છોકરાને ઈનામ આપે કે નંબર ઠરાવે તેવી સત્પુરુષની પરીક્ષા કરવાનો પ્રયત્ન છે. પણ પરીક્ષક તો જેની પરીક્ષા લેવાની હોય તેના કરતાં ચઢિયાતો હોવાની જરૂર છે એટલે પોતાની સમજની કિંમત વિશેષ ગણીને સત્પુરુષની દશા તેમાં સમાય તેવી ગણીને તેને સરપાવ આપતા હોય તેમ 'આટલી બક્ષિશને પાત્ર તે છે' તેવી વૃત્તિ એ શબ્દો ઉપરથી જણાય છે. સત્પુરુષની પરીક્ષા કરવાનું કોનું ગજું? સત્પુરુષને બરાબર ઓળખે તે સત્પુરુષ જેવો જ હોય



તા. ૧૭–૨–૧૯૨૬

[તીર્થંકર પ્રકૃતિની સ્થિતિનો ઉત્કૃષ્ટો બંધ ક્યારે પડે તે સંબંધી 'ગોમટ્ટસારજી'ના કર્મકાંડના બીજા અધિકારના વાચન પ્રસંગે]

સમકિતનું કેટલું માહાત્મ્ય છે! અસંયત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનુષ્યનાં ઉત્કૃષ્ટ સંક્લેશ પરિણામ નરકગતિની સન્મુખ તે થાય ત્યારે હોય છે અને તે વખતે તીર્થંકર પ્રકૃતિની સ્થિતિનો ઉત્કૃષ્ટ બંધ પણ પાડે છે સમકિત છે એટલે તેની હાજરીમાં જે જે ક્રિયા થાય તે પુણ્યરૂપે પરિણમે છે. મોટી લોહીની નદીઓ વહે તેવા ભરતના સંગ્રામ પ્રસંગે ગણધર ભગવાન પુણ્ડરીકે ઋષભદેવ ભગવાનને પૂછ્યું, અત્યારે ભરત ચક્રવર્તીનાં પરિણામ કેવાં હશે? ભગવાને કહ્યું, તારા જેવા; કારણકે તેની સમજ બદલાયલી હતી. એટલે દર્શન મોહ વગરની ક્રિયા થતી હતી. નહીં તો '**सम्मद्दिट्ठा न करेइ पावं**' એવા સૂત્રો મોટા પુરુષ

કેમ ઉચ્ચારે? એ શાનું માહાત્મ્ય? સમકિતનું. જેમ ચંદનવૃક્ષ પાસેનાં બીજાં વૃક્ષો, લીમડા વગેરેના પણ, સુગંધીદાર બને છે તેમ સમકિતીની કષાયવાળી ક્રિયા પણ સમકિતની હાજરીમા પુણ્યરૂપ પરિણમે છે. સમકિત એ પુણ્ય છે અને મિથ્યાત્વ એ પાપ છે, એમ 'મૂળાચાર' તેમજ 'ગોમટ્ટસારજી'મા પણ આવે છે. આવું જેનુ માહાત્મ્ય છે તે મૂકીને આ ભવમાં ઢીંગલા–ઢીંગલીની રમત જેવાં સુખ અને સમૃદ્ધિ પાછળ કાળ ગાળવો સમજુ વિચારવાનને છાજે? આટલા ભવમા તો સમકિત જ કર્તવ્ય છે. પછી ભલેને ગમે તેટલા ભવ હોય તેની પંચાત નથી. તે થયા પછી તેની ક્રિયા પુણ્યાનુબંધી પુણ્ય ઉપાર્જન કરે અને છેવટે સમકિત તેને મોક્ષે લઈ ગયા વગર મૂકે નહીં. કંઈ અજબગજબ વાત આજે તો આવી છે!

૧. મુમુક્ષુ—સિદ્ધપુરના ગોદડ પારેખ જણાવતા કે આપને મળ્યા પછી આપે હૃદયમા ચકલું ઘાલી દીધું છે, તે ફડફડ થયા જ કરે છે. પહેલા તો ખાતા અને નિરાતે ઊંઘતા પણ હવે તો કંઈ ચેન પડતું નથી.

પ્રભુશ્રી—એમ જ છે. અમને કૃપાળુદેવ મળ્યા પછી બધા મુનિઓ અમારા સંબંધી વાત કરતા કે એમની પાસે જશો તો ભૂત ભરાવી દેશે; એમના શબ્દોય કાને ન આવવા દેવા, નહીં તો ચોટ લાગી જ જાણવું.

૨. મુમુક્ષુ—હજી અમદાવાદમાં એમ જ કહેવાય છે કે આપને મળે છે તેમને ભૂત વળગ્યુ જ જાણો

પ્રભુશ્રી—એમ જ છે. શુ થાય છે તે આપણને શી ખબર પડે? પણ કેટલાય કર્મની નિર્જરા થાય છે, કર્મની કોડ ખપે છે, તે તો જ્ઞાની જાણે છે

૩. મુમુક્ષુ—મેં ક્યાંક વાંચ્યુ છે કે શાસ્ત્ર વાંચેલું સમજાયુ ન પડે તો પણ જો શબ્દો કાનમા પડે તોય આવતા ભવમા પણ તેના સંસ્કાર જાગી તે સમજાય છે અને મોક્ષનુ કારણ થાય છે.

પ્રભુશ્રી—એ વાત સાચી છે.

*

સાંજે

[૧૯૪ મા પત્રના સ્વાધ્યાય પ્રસંગે.]

"હે આયુષ્યમનો! આ જીવે સર્વે કર્યું છે. એક આ વિના, તે શું? તોકે નિશ્ચય કહીએ છીએ કે સત્પુરુષનું કહેલું વચન, તેનો ઉપદેશ તે સાંભળ્યાં નથી. અથવા રૂડે પ્રકારે કરી તે ઉઠાવ્યાં નથી અને એને જ અમે મુનિઓનું સામાયિક (આત્મસ્વરૂપની પ્રાપ્તિ) કહ્યું છે."

અમે કૃપાળુદેવને મળ્યા, પછી બીજા સાધુઓ એમ કહેતા કે અમે બગડી ગયા છીએ. તેથી એક સાધુ, અમારા ઉપર ભાવ રાખતો તે. મારી પાસે આવીને કહે: "તમે જે કરો છો તે મેં સાંભળ્યું છે. તે ગમે તેમ હો, પણ મહાવીરનાં કહેલાં સૂત્રો ઉપર શ્રદ્ધા રાખજો આટલું મારું કહ્યું માનજો."

સૂત્રાભિનિવેશ એ પણ મિથ્યાત્વ છે. નહીં તો અમારે વીતરાગનાં વચનનો ક્યાં અનાદર છે ? પણ પોતાની સમજે સમકિત માનવું યોગ્ય નથી. આજે તો ઘરઘરનુ સમકિત થઈ ગયુ છે. પણ સમકિતનો મહિમા તો ઓર છે ? અમે કૃપાળુદેવને મળ્યા પહેલાં સૂત્રો ભણતા તે ઉપર પાછા ચર્ચા કરતા અને જેને વધારે યાદ રહે તથા વધારે વર્ણન કરે તે મોટો ગણાતો. એ પણ મિથ્યાત્વ છે. सद्धा परम दुल्लहा ભગવાને કહી છે. સાચી શ્રદ્ધા – સમકિતનુ માહાત્મ્ય – ગોમટ્ટસારજી' અને 'મૂળાચાર' વંચાય છે તેમાં વર્ણવેલું છે. 'સમકિત તે જ પુણ્ય છે; અને સમકિતી જે જે ક્રિયા કરે તે પુણ્યરૂપ જ પરિણમે છે.' તે વાંચતાં કૃપાળુદેવથી સાંભળેલાં વચનો પ્રમાણે શાસ્ત્રો પણ શાખ પૂરે છે, તે સમકિતને પોષે છે. ભરતરાજા અને શ્રેણિકરાજાનાં દૃષ્ટાંતે સમકિતની હાજરીમાં સંક્લેશ પરિણામ હતાં તે પુણ્યરૂપ નીવડેલાં છે. સમકિતીની ક્રિયાનું પરિણામ કાં તો નિર્જરારૂપ હોય, કાં તો પુણ્યના બંધરૂપ હોય; પણ પાપ તો સમકિતી કરી શકે જ નહી. મિથ્યાત્વ તે જ પાપ છે મિથ્યાત્વીનાં શુભ પરિણામ દેખાતાં હોય પણ તેનુ ફળ મોક્ષમાર્ગમાં સહાય કરનાર પુણ્યરૂપ નથી તેથી સંસારપરિભ્રમણ કરાવનારું હોવાથી તેના શુભ પરિણામ પણ પાપરૂપ છે. કોઈ ક્યાંક અને કોઈ ક્યાંક અટક્યા છે; પણ ક્યાં ય ખળી રહેવા જેવું નથી. બૈરાં, છોકરા, ધન, મિલ્કત, આમાં કે તેમાં—કોઈ જગાએ અટક્યા વગર આત્મા જ ઉપાદેય, ધ્યેય ગણવો. એની શ્રદ્ધા આવી એટલે કામ થઈ ગયુ. ગમે તેવા કર્મ દેખા દે પણ તે તો ચૂકવું જ નહીં. બાંધેલાં છે તે તો આવે—મહેમાન જમીને ચાલ્યો જાય. પણ સંજોગોને તો સંજોગો ગણવા. ધ્યાન કરવા બેસે ત્યાં સંકલ્પો તો આવે, પણ તેને જુદા જાણવા, તન્મય ન થવું. બધુ ઝેર કરી મૂકવા જેવું છે, નહીં તો, ભવ ઊભા કરાવે તેવી સામગ્રીઓ આવી આવીને પડે તેને આત્માનો ધર્મ ન જાણવો ન છૂટકે તેનો સંજોગ થાય તેને વેઠી લેવો. લાગ્યું તે ભોગવ્યે છૂટકો; પણ ઇષ્ટ ન ગણવું—તો બંધ નથી આમ ભેદ પડે તો બહિરાત્મા મટી અંતરાત્મા થાય. અને એમ કરતાં કરતાં 'દીનબંધુની મહેર નજરથી આનંદઘન પદ પાવે.'



તા. ૧૮–૨–૧૯૨૬, સવારે

પ્રભુશ્રી—કોઈ સાંભળે અને સમજણ ન પડે તો કેમ ?

મુનિ મો૦—સમકિતીને બધુ સવળું છે.

પ્રભુશ્રી—સાંભળવાનો ભાવ હોય, તેમાં નજર રાખે; પણ પૂર્વભવના અંતરાય કે આવરણને યોગે સંભળાય નહીં તો તે નિષ્ફળ જાય ?

આ માણેક ડોશીમા રોજ આવે છે તેમને સમજાય કશું નહી, પણ સાભળવાની ઇચ્છા કરે તો કંઈ ફાયદો થાય કે નહીં ?

જો તેમાં ને તેમાં માથાં મારે તો કર્મ જગ્યા આપે છે. જ્ઞાની અંતરમુહૂર્તમાં કોટિ કર્મનો ક્ષય કરે છે. તેમ કોઈ સમકિતી–શ્રદ્ધાવાળો જીવ હોય તેને શાસ્ત્ર સાંભળવાનો લક્ષ છતાં સમજાય નહીં તો ય કંઈ તે ક્રિયાનું ફળ થતું હશે કે નહીં ?

મુમુક્ષુ—પહેલાં માગધી ભાષાની ખબરે ય નહીં હવે તે ગાથા વાંચતાં કરતાં ઠીક ફાવે છે. તે ન સમજાયા છતાં માથાં માર્યાનુ પરિણામ છે.

પ્રભુશ્રી—એ ગુડગુડિયો વૈષ્ણવ. તેથી તેને પહેલાં તો બધાની પેઠે વૈકુંઠ, ગોલોક અને એવો ખ્યાલ હશે. પણ હવે શાસ્ત્રમા કેવી ગમ પડે છે? આ ય કેવો હતો? પણ વાંચીને 'માહિત થયો તો જાણ્યુ ને? એમ શું થાય છે તે આપણને શું ખબર પડે? પણ જ્ઞાની જાણી રહ્યા છે. કંઈ અજબ વાત છે! ધના શ્રાવકનો જીવ કેવો હતો? ઢોરાં ચારે તેવો. તેને મુનિનો યોગ થયો, ત્યાં બોધ સાંભળ્યો; અને સમજાય ન સમજાય પણ મારે તેમણે કહ્યુ તેમ કરવું છે—આ વ્રત લઉ, આ વ્રત લઉં—એમ ભાવના રહી હતી અને કંઈ કર્યું ન હતું છતા એટલામાં (ભાવનામાં ને ભાવનામાં) મરણ થવાથી દેવ થઈને ચવીને ધનો શ્રાવક થઈ મોટો લક્ષાધિપતિ થયો, કેટલીય કન્યાઓ પરણ્યો અને મોક્ષની તૈયારી કરી. જ્ઞાનીની આજ્ઞાએ શ્રુતજ્ઞાન સાભળતાં પરોક્ષ જ્ઞાન થાય છે અને દીનબંધુની કૃપા-નજરથી પછી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન થાય છે, પુદ્ગલ અને જીવ જુદા જણાય છે.

*

સાંજે

['મૂળાચાર' માથી 'સસાર ભાવના 'મા અશ્રદ્ધાનરૂપ મિથ્યાત્વ વિષે વચાતા]

શ્રદ્ધાથી ઊલટી અશ્રદ્ધા. શ્રદ્ધા કોની? તો, સત્દેવ, સદ્ગુરુ અને સદ્ધર્મની. એમાં સત્ તે આત્મા છે. તેથી આ આત્મા એ જ દેવ, આત્મા એ જ ગુરુ અને આત્મા એ જ ધર્મ, એમ ગણાય. અને એ આત્માની હાજરી હોય, શ્રદ્ધા હોય, તો કર્મ બંધાય નહીં.

મરણ ન હોય તો કંઈ વાંધો નહીં પણ તે તો ક્યારે આવશે તેનો ભરોસો નથી. તો જેટલો કાળ હાથમા છે તે નકામો જવા દેવા જેવો નથી. આટલું આવખું તો તે ખાતર જ ગાળવા જેવું છે. બધાને ખાતર કાળ ગાળો છો તો આને ખાતર, આત્માને ખાતર આટલું નહીં કરો? સમજુ માણસને તો તેની જ ગવેષણા હોય, તે વગર બીજું ગમે જ નહીં—ન બને તેનો ખેદ રહેવો જોઈએ, કૃપાળુદેવે અમને કહેલું કે અમને મળ્યા પછી તમારે હવે શો ભય છે?

"ધીંગ ધણી માથે કિયા રે, કુંણ ગંજે નર ખેટ? વિમલ જિન દીઠાં લોયણ આજ"

એમ મોટા પુરુષોએ પણ કહ્યુ છે. શરણાની ય બલિહારી છે! એ જ કર્તવ્ય છે એને જ સમકિત કહ્યુ છે.



તા. ૨૦-૨-૧૯૨૬, સાંજે

['મૂળાચાર'માંથી 'સંસારભાવના'નો પહેલો શ્લોક ફરી વચાતાં.]

અશ્રદ્ધાનરૂપ મિથ્યાત્વ—આત્માની શ્રદ્ધા નહિ તે મિથ્યાત્વ, તે અશ્રદ્ધાન. મારું શરીર, મારું ઘર, મારું કુટુમ્બ—એ મારાં માન્યાં છે તે એક જાતની શ્રદ્ધા છે; પણ સાચી શ્રદ્ધા નથી, મિથ્યા છે. સંજોગ છે તે દેખાવ તો દે છે. આપવીની કર્યું કે પરવીતી

લઈ પછી પાછો જાળવીને આગળ મૂકયો, પાણી ડહોળાય નહીં અને અપકાયના જીવો દુભાય નહીં તેમ ચાલતાં પણ તેમણે શીખવ્યુ હતું. નદી ઉતરવાની હોય ત્યારે સંથારો કરે કે જો તે દરમિયાન મગર કે એવું કોઈ ઢસડી જાય તો 'जावज्जीव चोविहार' અને પાર જઈ શકાય તો સામા કાંઠા સુધી. આમ કરીને પ્રતિક્રમણું, ખમાસણું કરીને નદી ઊતરતા ઊતરીને પાણી નીતરી જતા સુધી ઊભું રહેવું જોઈએ. કપડું નીચોવાય તો નહીં. લીલોતરી સમારતી–મોળતી વખતે જ્ઞાનીને કેટલીક દયા વર્તે છે તે તે જ જાણે છે.

મુમુક્ષુ—કાવિઠે મચ્છરમાં બેસતા પણ ઉડાડતા નહીં. ચાર(લીલા ઘાસ)ના ભારા પર એક જણ બેઠેલો. તેને કૃપાળુદેવે કહેલું કે નીચે બેસો તો ભાઈ, જીવ દબાય છે.

મુનિ મો૦—એ પુરુષે તો ઠેઠ મોક્ષનો માર્ગ બતાવી દીધો છે. માત્ર આપણી કચાશ છે. 'અમે દેહધારી છીએ કે કેમ તે સંભારીએ ત્યારે માંડ જાણીએ છીએ' એવી જેની દશા હોય તેની શી વાત કરવી? અમે બધા તો એમની દશા જોઈને ચકિત જ થઈ જતા.

*

[વિમલપુરાણમાંથી શ્રેણિકરાજાનું ચરિત્ર વાચતાં.]

આ વાત ભારે છે! ઘણા મર્મવાળી વાત છે. શાસ્ત્ર ઘણી વખત શસ્ત્ર થઈ પડે છે. અહીં વંચાય અને એમ ને એમ વાંચી લે એમાં ઘણો ભેદ છે. અહીં ભૂલ નીકળે; મૂળ વાત તરફ, આત્મા તરફ લક્ષ રહે. શ્રેણિક રાજા કહે કે તેની રાણી કહે; પણ બધાં કર્મ અને તેનો જીવને સંજોગ કે બીજું? કર્મ ફૂટી નીકળેલાં દેખાય. નહીં તો વાર્તાઓ વાંચતાં સાંભળતાં તો જીવ કેવાં કેવાં કર્મ બાંધે છે! અહીં તો વાત ફોડીને તેનો વિસ્તાર થાય અને ગ્રહણ કરવાયોગ્ય વિચારાય. અહીં આત્મા વગર બીજુ હોય? આ જગા તમે કેવી જાણો છો? આ ધર્મની જગાનુ કોઈ અપૂર્વ બળ છે! યોગ્યતાની માત્ર ખામી છે. વૈરાગ્યની ખામી છે. આવો જોગ મળવો દુર્લભ છે. ચેતવા જેવું છે. પછી કંઈ બનવાનું છે? અમારે અત્યારે ગમે તેવું તણાઈને ધર્મધ્યાનમાં પ્રવૃત્તિ કરવાનું મન હોય પણ કયાંથી બળ અને સ્થિરતા લાવીએ? જો કંઈ હઠ, બળ કરીને કરવા જઈએ તો વળી કંઈ આડું ફાટે તો સમુંનમું કરવામાં કંઈ થોડું ઘણુ થતું હોય તે ય અટકે. જ્યાં સુધી શાતા છે ત્યા સુધી ચેતી લેવા જેવું છે

આ અવસર ચૂકવા જેવો નથી; ચેતી લેવાની જરૂર છે. એકના એક ખેતરમાં જેવો પાક કરવો હોય તેવો થાય—શેરડી કરવી હોય તો ય થાય અને તમાકુ કરવી હોય તો ય થાય. આટલું બધું ધંધા વગેરે માટે કરીએ છીએ, ત્યારે જે આપણા આત્માને ઓળખ્યો નથી તેને માટે હવે નહીં કરીએ? તમાકુ માટે જમીન કેવી ચોકખી કરવી પડે છે અને કેટલી બધી મહેનત લેવી પડે છે, તો ધર્મની પ્રાપ્તિ માટે પુરુષાર્થ ન કરવો જોઈએ? જો મરણ ન હોત તો તો ઠીક, પણ ઘડીકમાં ફૂટી જાય એવું આ પરપોટા કે શીશી જેવું શરીર છે ત્યાંસુધીમાં 'ઝબકે મોતી પરોવી લે' તેમ આત્મહિત સાધી લેવાની જરૂર છે.

તા. ૨૨-૨-૧૯૨૬

['પરમાત્મપ્રકાશ' વંચાતાં.]

આ ચાર બાબત ઉપર વિજય મેળવવો દુષ્કર કે દુર્લભ છે :

(૧) જિહ્વા—સર્વ ઇન્દ્રિયોમાં પ્રધાન ઇન્દ્રિય જિહ્વા. તે જિતાતાં બધી ઇન્દ્રિયો જિતાય છે.

(૨) મોહ—આઠ પ્રકારના કર્મમાં મુખ્ય મોહનીય. તે જિતાતા બધા કર્મ જિતાય છે.

(૩) બ્રહ્મચર્ય—પાંચ મહાવ્રતોમાં મુખ્ય બ્રહ્મચર્ય. તેમાં અપવાદ નથી.

"એક વિષયને જીતતા, જીત્યો સૌ સંસાર;
નૃપતિ જીતતા જીતિયે દળ પૂર ને અધિકાર
પાત્ર વિના વસ્તુ ન રહે, પાત્રે આત્મિક જ્ઞાન;
પાત્ર થવા સેવો સદા, બ્રહ્મચર્ય મતિમાન."

(૪) મનોગુપ્તિ—ત્રણેય ગુપ્તિમાં પ્રધાન મનોગુપ્તિ. મનને લઈને આ બધું.

આ ચાર શા વડે જિતાય?

મુનિ મો૦—'ઇન્દ્રિયદમનકુ સ્વાદ ત્યજ, મનદમનકુ ધ્યાન.'

પ્રભુશ્રી—જ્યાં મનમા વિચાર આવે કે આ ઠીક લાગશે કે આમ હોય તો ઠીક, તો તેની સામા જ પડવું કે એ તો નહીં જ. તેવી રીતે મોહની વૃત્તિ ઊઠે કે કામની વૃત્તિ જાગે કે સંકલ્પ-વિકલ્પ કાંઈ પ્રિય વસ્તુના આવ્યા કરતા હોય ત્યાં કટાક્ષદૃષ્ટિ રાખવી અને તે વૃત્તિને રોકવી. જ્યાં ત્યા એ જ કરવાનું છે. જડ અને ચેતનનો ભેદ પાડવાનો છે.

મુમુક્ષુ—'કૃષ્ણ બાળ બ્રહ્મચારી હોય તો જમનામૈયા, માગ આપજો.' એમ કામ કરતા લેપાય નહીં તેનુ કેમ?

પ્રભુશ્રી—સાધન તો જોઈશે—વરસાદ, જમીન અને બીજનો સંજોગ થાય ત્યારે બીજ ઊગી નીકળે; તેમ ત્યાગ, વૈરાગ્ય, ઉપશમ તો જોઈશે જ.

એક સાધુએ હિમાલયની ઠંડીમાં તે ઠંડી સામે પડીને પાસાં બદલી બદલી રાત કાઢી અને સવાર થતાં સૂર્યોદયે ઊઠ્યો અને ખભો થાબડતાં બોલ્યો કે ઠંડી સાથે લડાઈ કરી તેમા વિજય મેળવ્યો છે. પુરુષાર્થની જરૂર છે.

"જો ઇચ્છો પરમાર્થ તો કરો સત્ય પુરુષાર્થ;
ભવસ્થિતિ આદિ નામ લઈ છેદો નહીં આત્માર્થ."
"નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવાં સોય." (શ્રી આત્મસિદ્ધિ)

શુષ્કજ્ઞાની થઈ જવાની જરૂર નથી.

"અથવા નિશ્ચયનય ગ્રહે, માત્ર શબ્દની માંય;
લોપે સદ્વ્યવહારને, સાધનરહિત થાય."

કૃષ્ણની વાત તો જ્ઞાનીના સંબંધે કહેવાશે. પણ જો તું તેમ કરવા ગયો તો રખડી પડીશ. એ માર્ગ નથી. જ્ઞાન તો છે ત્યાં છે. હશે તો નથી કહેવાથી જતું રહેવાનું નથી અને નહીં હોય તેમ છતાં છે એમ કહેવાથી આવી જવાનું નથી; પણ મહામોહનીય કર્મ બાંધે. જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે તેવો આત્મા છે.

ભૂલ હોય તે બતાવવી પડે. ચાલતા બળદને કોઈ આર મારે ? ઉન્મત્તતા, સ્વચ્છંદ, પ્રમાદ છોડવાના છે. અંકુશ તો સારો—અમે તો પણ—છેલ્લા—જઈ બેઠા છીએ તે બોલીએ છીએ કોઈએ 'લઘુ' નામ આપ્યું છે તે સારું કર્યું છે. લઘુતા જ રાખવાની જરૂર છે. પણ મનમા માન વેદાય તો લઘુ કહો કે ગમે તે કહો પણ કંઈ કામનું નથી. 'ઘૃતાધારં પાત્રં વા પાત્રાધાર ઘૃતં' એમ કરનાર પંડિત જેવા કે પ્રાસને હાથી મારે છે કે અપ્રાપ્તને એવો વાદ કરનાર જેવા ભણેશ્રી થવાનું નથી. મનમાં એમ રહે કે 'આ મહારાજ પધાર્યા એટલે એ બોલશે. એ કેમ બોલતા નથી ? શું ઓછું થઈ જવાનું છે ? એ બોલે તો સારું, મારે બોલવું ના પડે.' એ બધું છોડવા જેવું છે. ઊલટું, બોલવાથી સ્વાધ્યાય થાય, લબ્ધિ વધે, પ્રમાદ જાય એ બોલ બોલવાથી કંઈ બગડી જવાનું હતું ? કોઈનું અહિત થઈ જવાનું હતું ? પરિણામ ઉપર મોટો આધાર છે. તમે અને હું અહીં બેઠા છીએ પણ જેનાં પરિણામ આગળ ગયાં તે મોટો!



માગશર સુદ ૧૩, શુક્ર, સં. ૧૯૮૩

જેમ મરતી વખતે શ્રાવકો મરનારને એમ કહે છે કે અરિહંતનું તને શરણ હજો, શાંતિનાથનું શરણ હજો; તેમ અમારી પથારી પાસે તે વખતે જેટલા હાજર હો તેટલાએ, 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ'ના ઉચ્ચારથી. એ શબ્દોનાં પુદ્ગલોથી આખો ઓરડો ભરી દેવો. એવો કોણ અભાગિયો હોય કે એ મંત્ર એને એ વખતે ન રુચે ? એ સાંભળતાં એમાં વૃત્તિ જાય. ક્ષણે ક્ષણે મૃત્યુ સંભારવું ઘટે છે. અત્યારે મરી જ રહ્યો છે. સમાધિમરણ કરાવનારને પણ મહાલાભ થાય છે.



પોષ વદ ૬, સોમ, સં. ૧૯૮૩

['અમિતગતિ શ્રાવકાચાર'માંથી શ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમાઓમાં આઠમી આરંભત્યાગની અને નવમી પરિગ્રહત્યાગની પ્રતિમાઓના વાચન પ્રસંગે.]

જીવે હજી ધર્મ જાણ્યો નથી ત્યાગનું ફળ મળે છે. 'ત્યાગે તેની આગે અને માગે તેથી ભાગે', એમ કહેવાય છે. કંદમૂળ—લસણ, ડુંગળી, બટાકા, વગેરે—લીલોતરી, ઉમરડાં, વડના ટેટા, પીપળના ટેટા, પીપળાના ટેટા—એવા અભક્ષ્ય ફળ ખાધાથી ખરાબ ગતિ થાય છે, બુદ્ધિ બગડે છે કેટલો કાળ જીવવું છે ? કેટલાય લોક ઘર કરાવી ભોગવ્યા પહેલા મરી જાય છે મનુષ્યભવ પામીને જો ચેતી ન લેવાય તો નરકતિર્યંચના ભવમા દુઃખ ભોગવવાં પડશે.

ઊંધિયુ, પોંક, વગેરેમા ઇયળો વગેરે બફાઈ જતા હશે! માસ ખાવા જેવાં તે અભક્ષ્ય છે. આશ્રમની જગામાં આવા પાપના કામ કદી ન કરાય કોઈએ ઊંધિયુ અહીં લાવવું નહીં અને બાળવુ પણ નહીં. પકવાન, પતાસા એવો પ્રસાદ વહેંચવો હોય તો વહેંચવો. પણ જામફળ જેવા ઘણાં બીયાવાળા ફળનો અને જેમા જીવ હોય તેવી ચીજોનો પ્રસાદ ન કરવો. શ્રાવકો તો જાવજ્જીવ ઊંધિયુ ખાવાના પચખાણ લે છે કે હે! ભગવાન, જીવું ત્યાસુધી એવી અભક્ષ્ય વસ્તુ મોઢામા ન ઘાલુ એના વગર ક્યા મરી જવાય છે? ખાવાની બીજી ચીજો ક્યાં ઓછી છે?

ટૂંકા પચાસ—સો વર્ષના આજકાલના આવખા? તેમા ધર્મ કરી લેવો અને ગમે તેમ થાય તોપણ વ્રતનિયમ લીધા હોય તેનો ભંગ ન થાય તેની કાળજી રાખવી. મોટી વાત ભાવની છે. બહારથી બ્રહ્મચર્ય વ્રત પાળતો હોય અને મન ભટકતું હોય! 'શેઠ ક્યા ગયા છે?' તો કહે, ઢેડવાડે' એવું ન થવું જોઈએ બહારથી મોટો બ્રહ્મચારી થઈને ફરતો હોય તોપણ શું થયુ? પણ જો અંતરમા દયા ન હોય તો તે શા કામનુ છે? બ્રહ્મચર્યનુ વ્રત લેનારે બહુ જાળવવાનું છે સ્વાદ કરવા ન જોઈએ, ટાપટીપ શરીરની ન કરવી જોઈએ, સ્નિગ્ધ, ભારે ખોરાક ન ખાવા જોઈએ; ખરાબ વાતો ન સાભળવી જોઈએ. નવ વાડો સાચવવા જોઈએ, નહી તો, ખેતરની વાડ કરીને સભાળ ન કરે તો ભેલાઈ જાય તેમ. વ્રત ભંગ થાય નહોતો જાણતો ત્યાસુધી જે થયુ તે થયુ; પણ હવે તો વ્રત ભંગ કરે તેવી બાણતો ઉપર ઝેર વરસવું જોઈએ કોળિયામા માખ આવે તો ઊલટી કરી કાઢી નાખવું પડે છે, તેમ આત્માની ઘાત થાય તેવા માઠાં પરિણામ વમી નાખવા જોઈએ. બ્રહ્મચર્યને તમે કેવું જાણો છો!? બ્રહ્મચારી તો ભગવાન તુલ્ય છે! 'બ્રહ્મ' એ આત્મા છે. આટલો ભવ લક્ષ રાખીને ખમીખૂંદે અને બ્રહ્મચર્ય સંપૂર્ણ પાળે તો બેડો પાર થાય. એ વ્રત જેવું તેવું નથી. સત્પુરુષને આશ્રયે આવેલુ વ્રત જેવું તેવું ન જાણવું. બીજાં બધાં કામ માટે અનંત ભવ ગાળ્યા તો આને માટે આટલો ભવ તો જોઇ લઉં, જોઈએ શું થાય છે?—એમ કરીને ત્યાગ અને વૈરાગ્યમા વર્તવું જોઈએ. દિવસે દિવસે ત્યાગ વર્ધમાન થયો જોઇએ. શ્રીકૃષ્ણ અને શ્રેણિક મહારાજાથી કાંઇ વ્રતનિયમાદિ બનતું ન હતું. પણ સત્પુરુષને બોધે સમજણ આવી હતી તેથી પરિણામ કેવાં વર્તતાં હશે! —કે. હે! ભગવાન, મારાથી કંઈ પળાતું નથી; પણ આત્મા સિવાય બીજા કશાને હું મારુ હવે માનુ નહિ, કશાનાં મારું મન પરોવું નહિ આ કરવાની જરૂર છે દેવના ઉપસર્ગથી એક મુનિને એક બાજુ કાટા અને એક બાજુ કીડા અને પાણીવાળી જગા વગર જવાનો બીજો કોઇ રસ્તો નહોતો ત્યા કાટાવાળે રસ્તે જતાં દેવમાયાથી થયેલા રાજાના નોકરોએ તેને કીડાવાળી જગામા ધક્કો માર્યો; પણ પડતા પડતાં ય જીવ બચાવવા જમીન સાફ કરવા પ્રયત્ન કર્યો. તે વખતે તેના પરિણામ જેમ અહિંસક હતાં તેવા પરિણામ રાખવાં.

અમારાથી ન પળે તેનો અમને ખેદ રહે છે, તેમ બધા જીવ માત્રને પણ કર્તવ્ય છે. હે! ભગવાન, મને નહીં તો મારા પાડોશીને હજો. એમ જાણીને ખરી વાત બતાવી દઇએ છીએ કોઇના ય દોષ જોવા એ ઝેર ખાવા જેવું છે. માત્ર ચેતાવવાને કહેવાનુ થાય છે



માહા સુદ ૧, સં. ૧૯૮૩, સવારે

['અમિતગતિ શ્રાવકાચાર'માંથી 'દાન અધિકાર'ના વાચન પ્રસંગે]

કોઇપિણ હલકી વર્ણ જેવા કે ઢેડ, ભંગી, વાઘરી એમનો આપેલો પ્રસાદ અત્રે વહેંચવો નહીં. નારિયેળ અને પૈસા કેટલાક ઢેડ મૂકી જાય છે તેમને નારિયેળ પાછાં આપવાં અને પૈસા ભંડારમાં નાખવા, તે સાધારણ ખાતામા મંદિર મકાન બંધાવવામા વપરાય; પણ પ્રસાદ તરીકે કશું ન લેવું. એક ગુણકાએ કાશીમાં બ્રાહ્મણ જમાડી પાપ દૂર કરવા બ્રાહ્મણોને આમંત્રણ કરેલું. તેમા બ્રાહ્મણોને બદલે, દુકાળ હોવાથી જનોઇના તાંતણા નાખી કાશીમાં પેટ ભરવા ગયેલા પાંચસે હીજડા ત્યાં જમ્યા. દક્ષિણા આપતાં ગુણકાએ પોતાનાં પાપ છૂટવા તે બ્રાહ્મણો સમીપ પોતાની વાત કહી. ત્યારે તે બ્રાહ્મણના વેશધારી હીજડાઓએ પણ પોતાની સાચી વાત કહી. આમ 'જેસાને મળ્યા તેસા, તેસાને મળ્યા તાઈ; ત્રણેએ મળી તતૂડી બજાઈ' એમ કહેવાય છે તેમ થાય.



ફાગણ વદ ૧૧, સંવત ૧૯૮૩

અનંત કાળથી આ જીવને રખડાવનાર પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષય અને ક્રોધ, માન, માયા અને લોભરૂપ કષાય છે. તેના જેવા બીજા કોઈ વેરી નથી. તેમા ક્રોધ વડે પ્રીતિનો નાશ થાય છે, માને વિનયનો નાશ થાય છે, માયાથી મૈત્રીનો નાશ થાય છે; પણ લોભથી તો સર્વ વિનાશ પામે છે એવું સૂત્રમાં કહ્યુ છે તેથી, અનાદિકાળનો લોભ છૂટતો નથી તે ઓછો કરવાને અર્થે હે ! ભગવાન, જે આ સો-સવાસો રૂપિયા મારા ગણતો હતો તેને હું તજું છું, તે લોભપ્રકૃતિ છોડવાને અર્થે દાન કરું છું. પુણ્ય મળે કે સ્વર્ગનાં સુખ પરભવમા પ્રાપ્ત થાય એ માટે હવે હું દાન નહીં કરું. કોઈ કૂતરાને બચકું રોટલો નાખું કે ભિખારીને મૂઠી દાળિયા આપું તે પણ હે ! ભગવાન, એટલો લોભ છોડવાને આપું. લોભ છૂટે તો જ અપાય છે. પણ જો ભિખારીને આપીને મનમાં પરભવમા પામવાની ઇચ્છા રાખે તો તે દાન આપનાર પણ ભિખારી જ છે. કોઇ કરણી વાંઝ નથી હોતી, કરણીનુ ફળ તો મળે છે. પણ જે લૌકિક ભાવથી આજસુધી દાન કર્યા તેનુ ફળ પામી દેવલોકથી રિદ્ધિસિદ્ધિ ભોગવી પણ તે પુણ્ય ક્ષય થતાં પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, પશુપંખી, નોળ–કોળ, કૂતરાબિલાડાના ભવ ધરી પરિભ્રમણ કરવું પડે છે. માટે કોઈ સંતના યોગે, હે ! ભગવાન, હવે જે દાનપુણ્ય કરુ તે અલૌકિક દૃષ્ટિથી કરું, જન્મમરણ છૂટવા કરુ—એવી ભાવના કર્તવ્ય છે.

આ દેરાસરની ટીપમાં જે જે ભરે છે તેને અમે તો ચેતાવી દીધા છે અને આ જ વાત કહીએ છીએ કે હવે જન્મમરણ છૂટવા સિવાય બીજી ઇચ્છા રાખવા લાયક નથી.

વળી જે ધાન્ય અર્થે ખેતી કરે તેને ઘાસ તો અવશ્ય થાય જ તેમ મોક્ષની ઇચ્છાથી જે ક્રિયા કરે છે તેને પણ મોક્ષમાર્ગમાં મદદ કરે તેવું પુણ્ય બંધાય છે. તે પુણ્યાનુબંધી

પુણ્ય તેને સ્વર્ગનાં સુખ ભોગવાવી મનુષ્ય ભવ પ્રાપ્ત કરાવી મોક્ષનું કારણ બને છે. આ ભેદ અવશ્ય લક્ષમાં રાખી અલૌકિક દૃષ્ટિથી દાન કર્તવ્ય છે.



અક્ષયતૃતીયા, સંવત ૧૯૮૩

માધવજી શેઠ બધું મૂકી ચાલી નીકળ્યા. નારના હરિભાઈનો દેહ પણ છૂટી ગયો. અને તમે આ બધા ક્યાં બેસી રહેવાના છો? માટે ચેતી લેવાનું છે મનુષ્યદેહ મળવો દુર્લભ છે. ક્ષણમાં વિણસી જાય એવો દેહ છે કશુ સાથે આવવાનું નથી. આ ભવ ચિંતામણિ રત્ન જેવો છે. તેમાં તમારે તો જો સાચવો તો બ્રહ્મચર્યવ્રત આવ્યુ છે તે મહાકલ્યાણનું કારણ છે. બાહ્યથી પણ સચવાય તો તેનું મહા ફળ છે. 'જે ત્યાગે તેની આગે અને માગે તેથી ભાગે,' એમ કહેવાય છે. આવી આવીને આગળ પડશે, પણ 'હું–મારું હૃદયેથી ટાળ.' હવે કશું મારું કરવું નહીં. આત્મસ્વરૂપથી તો સર્વ ભિન્ન છે, તો હવે તે પરવસ્તુને પોતાની ન ગણવી—એ સમજ કામ કાઢી નાખે છે. રાગ–દ્વેષમાં ન આવવું જે આવી પડે તે સમતાથી જોયા કરવું; તેમા તણાઈ જવાય છે, તેમ ન થવા દેવું. મહા પુરુષો–ગજકુમાર આદિ- ને યાદ લાવી ખમીખૂંદતા શીખવુ. ક્રોધ કરવો નહીં—ક્રોધથી, કરેલાં પુણ્યનો, જપતપના ફળનો નાશ થાય છે. હવે, માત્ર પુણ્ય થશે એ આશાથી ક્રિયા કરવી તે કરતા માત્ર જન્મમરણ કેમ છૂટે તેનો લક્ષ રાખવો પુણ્ય કરીને પાછું તેને ભોગવવું પડે. અને પુણ્ય ભોગવતા તૃષ્ણાથી નવાં કર્મ બાધી પરિભ્રમણ ને પરિભ્રમણ કર્યા કરવું પડે તેની હવે ઈચ્છા પણ ન કરવી. હવે તો એ લક્ષે જ્ઞાન, ધ્યાન, વિચાર, સત્સંગ, સત્શાસ્ત્રમા વૃત્તિ રાખવી. જીવ વાદરા જેવો છે. અને કર્મરૂપી મદારી તેને નચાવી રહ્યો છે તેમ તે નાચે છે. ખાવું પીવું, ઊઘવું સૂથવું, હરવું ફરવું—બધું કર્મ, કર્મને કર્મ જ છે. એક ઘડી પણ કયારે તે ક્રિયા વિના રહ્યો? ઊંઘમાં પણ ક્રિયા કર્યા જ કરે છે. તેવી ક્રિયામાંથી પાછું વાળી સ્મરણ, પાઠ, વગેરેમાં મનને જોડવું.

આ વંચાય છે તેમાં કેવું આત્માનુ સ્વરૂપ આવ્યું છે! કોણ મરે છે? આત્મા મરે છે? ત્યારે હવે શાની ચિંતા? આ બધું દેખાય છે તે બધાનો તો વહેલોમોડો નાશ થવાનો છે. પારકું છે તે મૂકયા વગર છૂટકો નથી; મેલવું પડશે – એવાં જ્ઞાનીપુરુષના વચન છે પણ

'નિશ્ચય વાણી સાંભળી સાધન તજવાં નો'ય;
નિશ્ચય રાખી લક્ષમા સાધન કરવાં સોય '

વ્યવહાર તજી શુષ્કજ્ઞાનીની પેઠે લૂખા ન થવું. સ્યાદ્વાદ છે. ખેદ કર્તવ્ય નથી. ઉદાસ (અનાસક્ત) રહેવું; ઉદાસી (શોક) ન રાખવી, એટલે કે સમતા. નિર્લેપપણું, વૈરાગ્ય રાખવાં પણ શોક, ખેદ, હાયવોય કર્તવ્ય નથી.

સામાન્ય ગુણના છ બોલ છે ને મુખપાઠ કરી રાખવા (૧) અસ્તિત્વ (૨) વસ્તુત્વ, (૩) દ્રવ્યત્વ, (૪) પ્રમેયત્વ, (૫) અગુરુલઘુત્વ, (૬) પ્રદેશવત્ત્વ—એ અનુપૂર્વી અને (૬) પ્રદેશવત્વ, (૫) અગુરુલઘુત્વ, (૪) પ્રમેયત્વ, (૩) દ્રવ્યત્વ, (૨) વસ્તુત્વ, (૧) અસ્તિત્વ—એ પશ્ચાનુ-

પૂર્વી એમ બોલાય છે. ઊંઘમાં પણ કડકડ બોલી જવાય તેવા એ છ બોલ મુખપાઠ કરી દેવા બીજું કંઈ ન સમજાય તો, 'હે ભગવાન તારી ગતિ તું જાણે હો દેવ,' એમ મોટા પુરુષ પણ કહી ગયા છે તો મારું શું ગજું ? પણ તેં જે આત્મસ્વરૂપ જાણ્યું છે તે મારે માન્ય છે, અને મને જે આ દેખાય છે, ઈષ્ટ-અનિષ્ટપણું ઘડીઘડીમાં લાગે છે, તે હવે હું નહીં માનું. હે ! પ્રભુ, તારું સમત કરેલું મને પ્રાપ્ત થાઓ; મને કાંઈ સમજ પડતી નથી, પણ તેં જાણ્યું છે તે સત્ છે'– એવો આશ્રયભાવ રાખવો. આ સમકિતનું કારણ છે.

પહેલા અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત ચારિત્ર, અગુરુલઘુ, ગુણ-ગુણી, અવ્યાબાધ એવા બોલ અમે મોઢે કરેલા, પણ કંઈ સમજાય નહીં. પણ તે આત્માના ગુણ છે, બીજરૂપ છે. સદ્ગુરુશરણાથી જેમ કાળ ગયો તેમ તેમ તેના વિચાર થતા ગયા ! તેમ, દ્રવ્યત્વ શું ? અગુરુલઘુત્વ કોને કહીએ ? તેના ભેદ ? તે ન માનીએ તો શું ? એવા કંઈ કંઈ વિચાર તે ઉપરથી આવે અને ભવસ્થિતિ આદિ કારણ પ્રાપ્ત થઈ સમ્યક્ત્વનું કારણ થાય માટે આ બોલ મુખપાઠે કરી રાખવા અને તેની વિચારણામા રહેવાનુ કરવું.

આ વિચારો લખી લેવા જેવા છે, કારણકે તે આત્માના ઘરના છે, આત્મહિતકારક છે હવે એ વસ્તુની ખોજમાં, વિચારમા રહેવુ મર ! કર્મના ઉદયે ચિત્તવૃત્તિ સ્થિર ન રહે અને ખસી જાય તો પણ પાછી તેમા લાવવી. અને ભાવના એ જ રાખવી. ભાવના મોટી વસ્તુ છે. જાગૃત રહેવાની જરૂર છે. લોભ છોડવાની વૃત્તિ થઈ તો આ પુદ્ગલ કાનમા પડયા.



કાર્તિક સુદ ૭, મંગળ, સ. ૧૯૮૪

પરમકૃપાળુદેવની કૃપાથી આનંદ છે ! અહો ! તેનો ઉપકાર કે તેણે સાચે માર્ગે ચઢાવ્યા.

"મારગ સાચા મિલ ગયા, છૂટ ગયે સંદેહ;
હોતા સો તો જલ ગયા, ભિન્ન કિયા નિજ દેહ.
સમજ પિછે સબ સરલ હૈ, બિનૂ સમજ મુસ્કીલ;
યે મુશકીલી ક્યા કહુ ?
ખોજ પિંડ બ્રહ્માંડકા, પત્તા તો લગ જાય;
યે હિ બ્રહ્માંડી વાસના, જબ જાવે તબ.
આપ આપકું ભૂલ ગયા, ઇનસે ક્યા અંધેર ?
સમર સમર અબ હસત હૈં, નહિ ભૂલેંગે ફેર
જહાં કલપના-જલપના, તહા માનુ દુઃખછાઈ;
મિટે કલપના-જલપના, તબ વસ્તૂ તિન પાઈ.
હે ! જીવ, ક્યા ઇચ્છત હવે ? હે ઇચ્છા દુઃખમૂલ;
જબ ઇચ્છાકા નાશ તબ, મિટે અનાદિ ભૂલ "

શો મર્મ આમા રહ્યો છે ! કોઈ વિરલાને જ તે સમજાશે. તેને આશરે રહેનારનું પણ

કલ્યાણ છે. જે કોઈ તેને માનનાર હોય તેના તો અમે દાસ છીએ. હવે તો અવસ્થા થઈ એટલે પ્રભુ, મરણ વારંવાર સાંભરે છે. જો કે ગુરુકૃપાથી મરણભય નથી, ખેદ નથી કે આર્તધ્યાનનું કારણ નથી શરીરનો સ્વભાવ તો સડવું, પડવું વિણશી જવું છે, તેમાં પર્યાદૃષ્ટિ રાખી આ જીવ સારું મારું કરી બંધાયો છે. જો કે ગુરુકૃપાથી સંસાર, છૈયાછોકરા, ધન ધંધો એવું તો સહેજે મુકાયુ છે, પણ સર્વ પ્રકારે અસંગ 'એવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઊપજે રે' એવું થવાની જરૂર છે. પણ તેને માટે જોઈતી સામગ્રી ક્યાં? માટે જાગૃત રહેવાની જરૂર છે.

નિમિત્ત સારું બનાવવું. અહીં આવ્યા તો પુણ્યના યોગે કંઈ વાત કાનમાં પડી લાખો રૂપિયાનું આ ધન છે. મનુષ્યભવ મળવો મહા દુર્લભ છે. ભલે પછી તે રોગી હો, અશક્ત હો, સ્ત્રી હો, પુરુષ હો; પણ જો મનુષ્યભવ હોય તો સમજણ કરી લેવાય છે મહાભાગ્યનો ઉદય હોય ત્યારે સત્પુરુષનો યોગ થાય છે એકદેશી (સત્સંગી)નો જોગ પણ ક્યાંથી મળે? હમણાં પુરાણ વંચાય છે તેમાં એ જ વાત વારંવાર આવે છે કે કોઈ સત્પુરુષનો જોગ થયો અને જીવની દિશા બદલાઈ ગઈ. જેમ કોઈ હવા સારી હોય તો રોગ મટી જાય છે અને કોઈ હવાથી રોગ ફાટી નીકળે છે. તેમ સત્પુરુષના યોગબળની વાત છે ભરતનો જીવ સિંહ હતો ત્યારે તેને જાતિસ્મરણ થયુ હતું તે કોઈ ચારણમુનિના પ્રતાપ! બીજા ચાર જીવ ભરતના ભાઈ થવાના હતા તે—વાંદરો, ભૂંડ, વાઘ અને નોળિયો—જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામ્યા તે પણ મુનિયુગલનો પ્રભાવ! મહાવીર સ્વામીના જીવને ય સમ્યક્ત્વ સિંહના ભવમાં થયું તે બે ચારણમુનિની કૃપા? એમ ઠાર ઠાર મહાપુરુષના યોગથી જીવનાં કલ્યાણ થયાં છે.

ક્રોધથી શું શું થાય છે તથા પુણ્યના યોગથી શું શું થાય છે તે આ 'ઉત્તર પુરાણ'માં ચંદનાના જીવની પૂર્વભવની કથામાં આવે છે મરણના દુઃખ વખતે પરિણામ સાચવવા જાગૃતિ રાખવી.

મુનિ મોહનલાલજી—પ્રભુ, મરણ વખતે કોઈ જીવને ખબર પડે કે કોઈને ન પણ પડે. પણ તે વખતે શું અવશ્ય કરીને કરી લેવું ઘટે છે? શી વાતમાં ઉપયોગ જોડવો જોઈએ? શું લક્ષ રાખવો જોઈએ?

પ્રભુશ્રી—પ્રશ્ન બહુ સારો કર્યો છે. અન્ય વાત તો જ્ઞાની જાણે; પણ આપણે તો મતિમાં આવે તે વિચારમાં લેવા માટે તે વાત ધ્યાનમાં લઈએ.

હમણાં વંચાય છે તેમાં એક વાત છે ગદાસવિદ્યા સાધીને એક વિદ્યાધરે એક બેટનું આખું ગામ ઉજ્જડ કરી નાખ્યું, ત્યાં ત્રણ વણિકપુત્રો વહાણ લઈ આવી ચઢ્યા. તેમાંનો એક અંદર શહેરમાં ગયો પણ કોઈ જણાયું નહીં, માત્ર એક રાજકુંવરી હતી. તેની મારફતે તેણે બધી વાત જાણી. ત્યાં એક તરવાર હતી તે તેણે લીધી અને જ્યારે ગદાસીવિદ્યાધર આવ્યો ત્યારે તરવારથી તેને મારી નાખ્યો મરતાં મરતાં તે નવકારમંત્ર બોલ્યો. તેથી તે શ્રાવકપુત્રને પસ્તાવો થયો કે મેં મારા ધર્મબંધુનો જ ઘાત કર્યો. તેણે તેની પાસે ક્ષમા માગી. તેણે કહ્યું કે ક્રોધને વશ થઈને મેં આ બધું નગર ઉજાડી મૂક્યું છે. પણ તું શ્રાવક છું. ક્રોધનાં ફળ માઠાં છે એમ જિનેંદ્રદેવે કહ્યું છે તે ખરું છે.

કહેવાની મતલબ એ હતી કે આવા પાપ કર્મ કરનારને પણ છેવટે મરતાં મરતાં ય જે શ્રદ્ધા હતી તે પ્રમાણે સ્મરણ કરવાનું સૂઝયું. તો પહેલેથી પુરુષાર્થ કરી મૂક્યો હશે તે છેવટે કામમાં લાગશે.

બીજું, ક્ષણે ક્ષણે જીવ મરી રહ્યો છે. 'ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવ-મરણે, કાં અહો! રાચી રહો?' ભગવાને કહ્યું છે કે **समयं गोयम मा पमाए**, તો ક્ષણે ક્ષણે મૃત્યુને સંભારવા યોગ્ય છે. જો આમ મરણની તૈયારી કરી હશે તો કામ લાગશે, આખરે આવીને હાજર થશે અમને કૃપાળુદેવે પણ ૧૯૫૧ની સાલમા પત્ર લખ્યો હતો કે મરણ પહેલાં તૈયારી કરી મૂકવી અને મરણસમયે તો અવશ્ય તેમ કરવુ. વળી કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે! શ્રેણિકરાજા અને કૃષ્ણ મહારાજ પણ ક્ષાયિક સમકિતના ધણી હતા, અને મરણ વખતે પણ ભગવાનનું કહેલું અન્યથા ન થાય એમ માનતા હતા. મારનાર જરાકુવરને શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું કે જા જતો રહે; નહીંતો બળદેવ આવીને તને મારી નાખશે. પણ તે જ્યારે દૂર ગયો કે લેશ્યા ફરી વિચાર થયો કે અનેક સંગ્રામમાં ન હારેલો તેને મારીને દુશ્મન એમને એમ જાય છે! આ વિચાર આવ્યો. ગતિ પ્રમાણે મતિ થઈ કે મતિ પ્રમાણે ગતિ થઈ, જે કહો તે. પૂર્વે નરક આયુષ્ય બાંધ્યુ હતું તેવી લેશ્યા આવીને ખડી થઈ

કહેવું તો ન જોઈએ, પણ સમજવા માટે કહું છું. અમે જ અહીં પાટપર સાંજે બધાં બારણાં વાસી બેસીએ છીએ. વિચારીએ છીએ કે જાણે કે મરી ગયા હતા; હવે બીજી કોઇ વાત ધર્મ સિવાય કરવી નથી. તે વિચારનું જોર ચાલે ત્યાં સુધી થોડીવાર તો નિર્વિઘ્ને રહેવાય પણ થોડી વાર પછી ગોળો આવીને ધબ પડે! અને થાય કે અરે! તને કોણે બોલાવ્યો છે? પણ સદ્ગુરુના શરણાથી તેને વિઘ્નકર્તા જાણી તેને દૂર કરી નાખીએ; નહીં તો તે વિચારમા તણાઈ જવાય, તો પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિની પેઠે ક્યાંનું ક્યા જતું રહેવાય!

પૂર્વે બાંધેલા કર્મો અમને કે આમને—સર્વને આવ્યા વગર રહેવાનાં નથી જે અધ્યાસ પડી ગયો છે તેમા પુરુષાર્થ કર્યે ઘસારો પડે છે અને બીજું થાય છે. સારાં કે ખોટાં કર્મ, શાતા કે અશાતા તડકા-છાંયડાની પેઠે આવવાનાં જ. પણ પુણ્ય કે પાપ કોઈનો ખપ નથી, એમ રાખવું. સમકિતી પુણ્યક્રિયા કરે છે તે ઇષ્ટ ગણીને કરતો નથી. કોઇ રાજાએ હજાર રૂપિયા દંડ કર્યો હોય તોપણ તે જો પચાસ રૂપિયા આપતાં પતતો હોય તો રાજી થવા જેવું છે; પણ દંડ કાંઈ ઇષ્ટ વસ્તુ નથી. તેમ સમકિતી પુણ્યક્રિયામા, ભક્તિમાં ઉલ્લાસ રાખે છે છતાં તે ક્રિયાને પણ આખરે મૂકવાની ગણે છે, શુભ બંધનું કારણ ગણે છે. ઇષ્ટ તો મોક્ષનો ભાવ જ છે.



આસો, ૧૯૮૫

દિવાળી ઉપર [1]ત્રણ દિવસ થઈને ૧૦૮ માળા ગણવી જોઈએ એકી વખતે ૧૦૮ ગણવી

૧. સં. ૧૯૮૬મા પ પૂ પ્રભુશ્રીએ ત્રણ દિવસને બદલે ચાર દિવસ એટલે તેરશ, ચૌદશ, દિવાળી અને એકમના દિવસે રાત્રે છત્રીસ માળાઓ ફેરવવાનો ક્રમ જણાવ્યો હતો

હોય તે તેમ કરે—ત્રણ પહોર જાગીને કરે. તેમ ન કરી શકે તેણે પાખીને દિવસે એટલે ચૌદશને દિવસે ૩ માળા 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' મંત્રની, ૨૮ માળા 'પરમગુરુ નિર્ગ્રંથ સર્વજ્ઞદેવ' મંત્રની અને ૫ માળા 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે' મંત્રની એમ છત્રીસ માળા ફેરવવી. તેટલી જ (૩૬) દિવાળીને દિવસે સાંજે અને છત્રીસ એકમની સાંજે. એમ ૧૦૮ માળા ત્રણ દિવસ થઈને ફેરવવી.

તે છત્રીસ માળા સુધી પણ જે સામાયિકમાં બેઠા હોય તેમ ન બેસી શકે તે સવાર-સાંજ થઈને ૩૬ માળા ફેરવી લે. એમ ૧૦૮ માળા માત્ર સમાધિમરણની ઇચ્છાથી ફેરવે કોઈપણ પ્રકારની આલોક પરલોકની વાંચ્છા–નિયાણુ ન કરે; ત્રણે દિવસ યથાશક્તિ તપ કરે; ઉપવાસ, એકટાણું કે નીરસ આહારથી ચલાવે તથા બ્રહ્મચર્ય પાળે. શુભ ભાવનામાં ત્રણે દિવસ ગાળે તો તે સમાધિમરણની તૈયારી છે.

'જૈનવ્રતકથા'માં જેમ ઘણા દુઃખિયાઓએ દુઃખથી મુક્ત થવા ઉપાય પૂછેલા છે અને સાધુમુનિઓએ જણાવેલાં વ્રતથી લાભ મેળવી જેમ કલ્યાણ તેમણે સાધ્યુ છે, તેમ આ વ્રત પણ તેવું જ છે. દરરોજ–ત્રણેય દિવસ 'આત્મસિદ્ધિ' વગેરેનો નિત્યક્રમ પણ ચાલુ રાખવો.



અષાડ વદ ૦)), મંગળ. સં. ૧૯૮૮. તા. ૨–૮–૧૯૩૨

આત્મા ઉપયોગસ્વરૂપ છે. ઉપયોગ સદાય નિરંતર છે. તે ઉપયોગ ઉપર ઉપયોગ રાખવો. સૂર્ય–ચંદ્ર વાદળાં આડે ન દેખાય તોપણ છે એમ પ્રતીતિ છે; તેમ શુદ્ધ સ્વરૂપ છે એ પ્રતીતિ ભૂલવાયોગ્ય નથી. ઉપયોગ ભૂલી જવાય છે એ ભૂલ મહાવીરસ્વામીએ દીઠી તે ઠામ ઠામ આગમમાં ઉપદેશી છે એ સર્વ ભૂલની બીજભૂત ભૂલ છે.



કાર્તિક સુદ ૪, સં. ૧૯૮૯

સમભાવ. 'कडेमाणे कडे'. સમ્યક્ત્વ પહેલાં પણ સમભાવની પ્રાપ્તિ અર્થે સમભાવ કરવાનો અભ્યાસ કરવાથી તદ્રૂપ થવા યોગ્ય છે. તેનું–અભ્યાસ વખતના સમભાવનું–તેવું ફળ. પણ જ્ઞાનીની કૃપાથી ભાવસમતા થવા પુરુષાર્થની જરૂર છે. ભૂલી જવા યોગ્ય નથી



કાર્તિક સુદ ૧૧, સં. ૧૯૮૯

"વસ્તુસ્વભાવ વિચારતાં, શરણ આપકો આપ;
વ્યવહારે પણ પરમગુરુ, અપર સકળ સંતાપ "
"વ્યવહારસે દેવ જિન, નિહચેસેં હૈ આપ;
એહિ બચનસે સમજ લે, જિનપ્રવચનકી છાપ "

આ પ્રમાણે નિશ્ચય સદ્ગુરુ પોતાનો આત્મા છે.

કાર્તિક વદ ૯, સં. ૧૯૯૨, તા. ૧૯-૧૧-૧૯૩૫

હવે બ્યાશી વર્ષ થઈ ગયા. છેવટની ભલામણ. મઘાનાં પાણી ટાંકામાં ભરી રાખે તેમ જ્ઞાનીનું કહેલું કહું છું તે લક્ષમાં લેશે તેનુ કામ થશે. આ જ્ઞાની કે આ જ્ઞાની એમ કરવું નહીં. કોઈની નિંદા કરવી નહીં. પણ પરમકૃપાળુદેવની એક શ્રદ્ધા રાખવી. અને તેમનુ જણાવેલું સ્મરણ મરતી વખતે જ્યાંસુધી ભાન રહે ત્યાં સુધી હૃદયમાં રાખવું. અસંગ, અપ્રતિબંધ થવાનો માર્ગ છે, બે અક્ષરમા માર્ગ રહ્યો છે, તે 'જ્ઞાન' એ બે અક્ષરો છે. જ્ઞાનમાં સર્વ સમાય છે. પત્ર ૪૩૦ અમૃતતુલ્ય છે. જે કંઈ કરવું તે આત્માર્થે કરવું. 'મેં આત્મા જાણ્યો નથી; પણ જ્ઞાની પરમકૃપાળુદેવે આત્મા નિઃશંકપણે જાણ્યો છે તેવો મારો આત્મા છે. મને તેની ઓળખાણ થઈ નથી પણ તેની ભાવના હું કરું છું.' જ્ઞાનીએ જોયો છે તેવા આત્માની ભાવના કરતાં કરતા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે. નાનો મોટો, બાઈ ભાઈ, ઘરડો જુવાન, રોગી નિરોગી જણાય છે તે તો દેહ છે; તેને ન જોવો. જ્ઞાનીએ જોયો છે તેવો આત્મા છે. તેને અર્થે ધર્મ આદિ હું કરું છું; દેવલોક આદિ ઇન્દ્રિયસુખને અર્થે હવે કરવું નથી. આજસુધી જે ધર્મને નામે કર્યું હોય તે સર્વ ફોક થાઓ! આત્માને અર્થે હવે કરવું છે.



ઉપદેશસંગ્રહ—૩



તા ૩-૧૧-૧૯૩૩

મુમુક્ષુ—કષાય, સંકલ્પ-વિકલ્પ, વગેરેથી અંતરમાં થતી બળતરા શાંત કરવાનો ઉપાય શો?

પ્રભુશ્રી—મનમાં સંકલ્પ-વિકલ્પ થાય છે તેથી બળતરા થાય છે. પરંતુ અમે આ જે વાત બતાવીએ છીએ તે રામબાણ છે તે જો શ્રદ્ધાથી માન્ય થાય તો માન્ય કરનારનું જરૂર કલ્યાણ થાય. પરંતુ જીવને વિશ્વાસ હોવો જોઈએ. શ્રદ્ધા થવી જોઈએ. આ સ્થળે અમે જે કહીએ છીએ તેટલા ઉપર જે કોઈ શ્રદ્ધા રાખી માન્યતા કરશે તેનું કામ થઈ જશે.

દેવદેવીની માન્યતા અથવા આ જ્ઞાની છે, આ ગુરુ છે એવી પોતાની કલ્પના છોડી એક સાચા સદ્ગુરુ ઉપર દૃઢ થવું.

મનમાં સંકલ્પ-વિકલ્પ આવે છે. તેથી ગમે તો બામણા આવોને! પરંતુ તે સંકલ્પ-વિકલ્પ આવ્યા કોને? તો કે મને. એમ જે કહે છે તે 'હું' સંકલ્પ-વિકલ્પથી કેવળ ન્યારો છું; હું અને તે એક નથી. આકાશ અને ભૂમિને જેટલું અંતર છે તેટલું જ તેને અને મારે અંતર છે. મન, ચિત્ત, વિષય, કષાય—એ સર્વ જડ છે. તેમાં હું અને મારાપણાની માન્યતા હતી તે જ મિથ્યાત્વ કે અજ્ઞાન. હું તે બધાને જાણનાર તેથી જુદો એવો આત્મા છું. હવે આટલી જ માન્યતા કરી દૃઢ વિશ્વાસ જેને થશે તેનું કામ થઈ જશે. આટલાં બધાં બેઠાં છે, પરંતુ સંભાળીને તે પ્રમાણે માન્યતા કરી દૃઢ શ્રદ્ધાપૂર્વક પ્રવર્તશે તેનું કામ થઈ જશે.

હું તે મનથી, સંકલ્પથી, વિકલ્પથી, કષાયથી, દેહથી, સ્ત્રીથી, પુત્રથી, ધનથી, ધાન્ય વગેરે સર્વથી કેવળ જુદો છું. રોગ થયો હોય, સહેવાતું ન હોય તો પણ એમ જાણવું કે જેનો બહુ નજીક સંબંધ હોય તે પોતાને દેખાય છે. જેમ પાડોશીનું ઘર બળતું હોય તો આપણા ઘરમાંથી ભડકા દેખાય છે, તેમ વ્યાધિ, રોગ, શોક, ખેદ, કષાય, વિષય એ બધાં પુદ્ગલમાં થઈ રહ્યાં છે. દેહનો ધર્મ દેહ કરે છે, મનનો ધર્મ મન કરે છે; વચનનો ધર્મ વચન કરે છે. તે સર્વ પુદ્ગલ છે હું આત્મા તે સર્વથી ન્યારો છું. માત્ર તેનો જોનાર, જાણનાર છું. તેના નાશથી મારો નાશ નથી. શરીરમાં શાતા કે અશાતાથી મને શાતા કે અશાતા નથી. ગમે તેમ થાઓ, ગમે તો નરક તિર્યંચ ગતિ થાઓ, ગમે તો મરણ થાઓ; પરંતુ એવી શ્રદ્ધા અચળ રહો કે હું તે બધાથી ન્યારો માત્ર જોનાર-જાણનાર આત્મા છું. તે આત્મા એક જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે, તેવો છું. અનંત જ્ઞાન, અનંત દર્શન, અનંત સુખમય જે મારું સ્વરૂપ તે યથાતથ્ય જ્ઞાની એવા સદ્ગુરુ ભગવાને જાણ્યું છે. જે આત્મસ્વરૂપ શ્રી સદ્ગુરુએ જાણ્યું

છે, જોયું છે, અનુભવ્યું છે તેવું જ પૂર્વે થઈ ગયેલા સર્વ જ્ઞાનીઓએ જોયું છે, જાણ્યું છે, અનુભવ્યું છે. મારું અને સર્વ જીવનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તે જ્ઞાનીએ જાણ્યું છે તેવું જ છે. તે જ મને માન્ય છે. તે જ મારું છે; તેમાં જ મારે પ્રેમ, પ્રીતિ, સ્નેહ, ભક્તિ, ભાવ કરવા યોગ્ય છે. તે જ મારે પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય છે, ઇચ્છવા યોગ્ય છે, અનુભવવા યોગ્ય છે. ત્યાં જ તલ્લીનતા કરવા યોગ્ય છે.

આવી શ્રદ્ધા થઈ જેને માન્યતા થઈ ગઈ હોય તે દરેક પ્રસંગમાં—સુખમાં, દુઃખમાં, આધિમાં, વ્યાધિમાં કે સંકલ્પ-વિકલ્પમાં એક આત્મભાવનામાં જ રહી શકે, પોતાનો અને પરનો ભેદ પાડી શકે.

"જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન,
સુપ્રતીતપણે બન્ને જેને સમજાય છે;
સ્વરૂપ ચેતન નિજ, જડ છે સંબંધ માત્ર,
અથવા તે જ્ઞેય પણ પરદ્રવ્યમાંય છે."

આવી શ્રદ્ધાપૂર્વક માન્યતા નિરંતર વર્તે છે અને પરોક્ષ આત્મભાવનામાં જાગૃત છે તેને સર્વ વ્રત, નિયમ, વગેરે આવી જાય છે. તેને કષાયાદિ સર્વ જે કાંઈ આવે છે તે છૂટવા માટે આવે છે.

"શ્રી તીર્થંકરાદિએ ફરી ફરી જીવોને ઉપદેશ કહ્યો છે; પણ જીવ દિશામૂઢ રહેવા ઇચ્છે છે ત્યાં ઉપાય પ્રવર્તી શકે નહીં. ફરી ફરી ઠોકી ઠોકીને કહ્યું છે કે એક આ જીવ સમજે તો સહજ મોક્ષ છે, નહીં તો અનંત ઉપાયે પણ નથી. અને તે સમજવું પણ કંઈ વિકટ નથી, કેમકે જીવનું સહજ જે સ્વરૂપ છે તે જ માત્ર સમજવું છે, અને તે કંઈ બીજાના સ્વરૂપની વાત નથી કે વખતે તે ગોપવે કે ન જણાવે, તેથી સમજવી ન બને. પોતાથી પોતે ગુપ્ત રહેવાનું શી રીતે બનવા યોગ્ય છે? પણ સ્વપ્નદશામાં જેમ ન બનવાયોગ્ય એવું પોતાનું મૃત્યુ પણ જીવ જુએ છે, તેમ અજ્ઞાનદશારૂપ સ્વપ્નરૂપયોગે આ જીવ પોતાને, પોતાનાં નહીં એવાં બીજાં દ્રવ્યને વિષે સ્વપણે માને છે, અને એ જ માન્યતા તે સંસાર છે, તે જ અજ્ઞાન છે; નરકાદિગતિનો હેતુ તે જ છે, તે જ જન્મ છે, મરણ છે અને તે જ દેહ છે, દેહના વિકાર છે, તે જ પુત્ર, તે જ પિતા, તે જ શત્રુ, તે જ મિત્રાદિ ભાવ કલ્પનાના હેતુ છે; અને તેની નિવૃત્તિ થઈ ત્યાં સહજ મોક્ષ છે; અને એજ નિવૃત્તિને અર્થે સત્સંગ, સત્પુરુષાદિ સાધન કહ્યાં છે; અને તે સાધન પણ જીવ જો પોતાના પુરુષાર્થને ગોપવ્યા સિવાય પ્રવર્તાવે તો જ સિદ્ધ છે.

વધારે શું કહીએ? આટલો જ સંક્ષેપ જીવમાં પરિણામ પામે તો તે સર્વ વ્રત, યમ, નિયમ, જપ, યાત્રા, ભક્તિ, શાસ્ત્રજ્ઞાન આદિ કરી છૂટચો એમાં કંઈ સંશય નથી."



ફા. સુ. ૯, સં. ૧૯૯૦, તા. ૨૨-૨-'૩૪

જીવને કરવા યોગ્ય શું છે?

ભૂંડું કર્યું હોય તો તે પ્રેમ–વહાલપ છે તેણે જ કર્યું છે તે પ્રેમ જગતમા જ્યાં ત્યાં વેરી નાખ્યો છે. ત્યાંથી પાછો વાળી કોઈ એક જ જગાએ – જ્ઞાનીમાં કરવો યોગ્ય છે.

વૈરાગ્ય વધારવા યોગ્ય છે. રામચંદ્રજીએ વસિષ્ઠગુરુને કહ્યુ કે આ સંસાર, ભોગ આદિ સર્વ પદાર્થો તે ત્રિવિધ તાપના કારણ હોવાથી તેથી મને શાંતિ થતી નથી. તે સર્વ જન્મ-મરણાદિ દુઃખના કારણ છે. સત્શાંતિમાં આપ નિરંતર રહો છોઃ તેથી તે શાંતિમાં રહેવાની કોઈ કળા આપની પાસે છે તે બતાવો, નહીં બતાવો તો ખાવું–પીવું, હરવું ફરવું, બોલવું ચાલવું આદિ સર્વ પ્રવૃત્તિ હું બંધ કરીશ. આ શ્વાસોચ્છ્વાસ પણ તેની મેળે પૂરા થઈ જશે. માટે મને શાંતિ થાય તે જ બતાવો તો ઠીક.

જોઈએ શું? તો કે આવો વૈરાગ્ય. જીવ હજુ ખપી ક્યા થયો છે? ઇચ્છા ક્યાં છે? જીવે સમાગમે માન્યતા કરી છે. પણ હજુ તે માન્યતા યથાતથ્ય સાચી ક્યાં છે? શું માન્યુ છે? શું માનવું છે? એ માનવું બહુ મુશ્કેલ છે.

વૈરાગ્ય શાથી આવે? પુરુષાર્થથી. પુરુષાર્થ કરે તો વૈરાગ્યને તેડવા જવું પડે નહીં કોઈ જીવ આટલુ-એક જ વચન પકડી લઈ પુરુષાર્થ કર્યે જાય તો તેનુ કામ થઈ જાય. પુરુષાર્થ કરે. પુરુષાર્થ કર્યો તે જ મોક્ષે ગયા છે. વૈરાગ્યથી જ મોક્ષે ગયા છે વિષય–વિકાર લઈ કોઈ મોક્ષે ગયા નથી

આટલો ભવ દેહ પડી જાય, ગમે તેમ થઈ જાયઃ પણ એજ કરવું. ભવસ્થિતિ કે બીજી કોઈ કલ્પના કરવી નહિ.

મુમુક્ષુ—પુરુષાર્થ શું કરવો?

પ્રભુશ્રી—પુરુષાર્થ સત્ અને શીલ છે. સત્ એટલે આત્મા આત્મા સંબધી જ વાત, વિચાર. લક્ષ તે સત અને શીલ એને બ્રહ્મચર્ય.

બ્રહ્મચર્ય યથાર્થ તો જ્ઞાનીએ જ જાણ્યુ છે. પરંતુ દ્રવ્યે પણ પળાશે તો તે મહા લાભનું કારણ છે મન, વચન. કાયાથી પાળો પાળનાર જાણતો નથી. પણ આપનાર સાચો જ્ઞાની છે તે જાણે છે, તેથી સુપ્રત્યાખ્યાન હોવાથી કામ થયા વિના રહેશે નહિ

જ્ઞાનીના વચનોમા આગમો સમાઈ જાય તેવો પરમાર્થ હોય છે તેથી એક પણ વચન જ્ઞાનીનુ પકડી લઈ કોઈ જીવ વર્તો જશે તો તેનુ કલ્યાણ થશે.

મૂકવું પડશે ત્યાગ–વૈરાગ્ય જોઈશે જ. મૂક્યા વગર કોઈ મોક્ષે ગયા નથી, કલ્પનાઓ, માન્યતાઓ મૂકવી પડશે.

ચક્રવર્તી વચન બોલે. વાસુદેવ વચન બોલે કે કોઈ રાજા વચન બોલે તે સૌ સૌનાં પુણ્ય પ્રમાણે માન્ય કરાય છે—મહત્તા લાગે છે. સરખા ગણાતા નથી તો જ્ઞાનીનાં વચન તો તેથી પણ અપૂર્વ માહાત્મ્યવાળા છે. માહાત્મ્ય લાગ્યુ નથી. પ્રત્યક્ષ પુરુષનુ સામાન્યપણું થઈ ગયુ છે. કલ્પના થાય કે કોઈ તીર્થંકરના વચન છે? કોઈ સાધુપુરુષના છે? પણ તેની ખબર નથીઃ બધુંય છે. ગમ

તા. ૨૩-૨-૧૯૩૪

વૈરાગ્યનાં નિમિત્તથી વૈરાગ્ય થાય છે. સત્સંગ વૈરાગ્યનું નિમિત્ત છે. વિષય-વિકારના નિમિત્તથી વૈરાગ્ય થાય નહિ, પણ વિકાર થાય. અહીં સત્સંગમા જ્ઞાની પુરુષનાં વચનો વંચાય છે, વિચારાય છે ત્યા શું થાય છે? ભવ કપાઈ જાય છે, હજારો ભવ નાશ થાય છે.

જીવને માહાત્મ્ય લાગ્યુ નથી. લૌકિક ભાવ કરી નાખ્યો છે. સામાન્યપણું થઈ ગયુ છે. ઓળખાણ થઈ નથી. ઓળખાણ થાય ત્યારે જ માહાત્મ્ય લાગે. તો જ કામ થઈ જાય. 'જેહ લોકોત્તર દેવ નમું લૌકિકથી,' તેવું થઈ ગયુ છે.

'જન્મ મરણ કોનાં છે? જે તૃષ્ણા રાખે છે તેનાં.'

આ જ્ઞાનીનાં વચનો વંચાય છે વિચારાય છે ત્યાં અપૂર્વ હિત થાય છે. પણ માહાત્મ્ય લાગ્યુ નથી, તેથી અપૂર્વ ભાવ આવતા નથી. ચેતી જવા જેવું છે. કાળનો ભરૂંસો નથી. પંખીના મેળા છે. ઘર, કુટુમ્બ, ધન, ધાન્યાદિ કોઈ તમારાં નથી. સોય સરખી પણ સાથે લઇ જવાશે નહિ. દેહ પણ તમારો નથી. આત્માની ઓળખાણ કરી લેવાનો અવસર આવ્યો છે. દેહાદિને માટે જેટલી ચિન્તા રાખો છો તેથી અનંતગણી ચિન્તા આત્માને માટે રાખવા યોગ્ય છે.

આ (આશ્રમ) તીર્થક્ષેત્ર શાથી છે? અહી આત્માની જ વાત થાય છે. સૌથી પ્રથમ જરૂર શાની છે? શ્રવણની. '**सवणे नाणे विन्नाणे**' શ્રવણથી વિજ્ઞાનપણુ થાય છે. સત્સંગથી બોધ શ્રવણ થાય છે. સત્સંગમા અલૌકિક ભાવ જોઇએ. લૌકિક ભાવ થઈ જાય ત્યાં અપૂર્વ હિત થાય નહિ



તા ૨૪-૨-'૩૪

પરોક્ષમાથી પ્રત્યક્ષ થશે. પરોક્ષમાથી પ્રત્યક્ષ થતા વાર નહિ લાગે. પ્રત્યક્ષ કર્યે જ છૂટકો છે.

મનુષ્ય દેહ ચિન્તામણિ છે મરણિયા થઈ જાઓ. દૃઢ શ્રદ્ધા કરી દો. ડહાપણુવાળા, પંડિતાઈવાળા પણ શ્રદ્ધા પ્રતીત વગરના રહી જશે. અને છેલ્લા બેઠેલા બાળાભોળા અભણ પણ શ્રદ્ધાની પકડ કરી દેશે તેનું કામ થઈ જશે પરમ કૃપાળુદેવથી ઘણા જીવોનો ઉદ્ધાર થશે.

નિશ્ચયથી આત્મા જુએ તો શુદ્ધ આત્મા જ દેખાય. એટલે ત્યા કર્મ નથી નિશ્ચયનયનું અવલબન છોડે ત્યા કર્મબધ થાય છે

સત્સગમા અલૌકિક ભાવ હોય તો કલ્યાણ જરૂર થાય



તા ૬-૩-૧૯૩૪

આટી પડી ગઈ છે તે ઉકેલવી જોઈએ. વિષયવિકારવાળી દૃષ્ટિ છે. તે પલટાવીને હાડકાં, ચામડાં, માસ, પરુ, લોહી, મળમૂત્ર, વિષ્ઠા આદિ તુચ્છપદાર્થોમય દેહની મલિનતા વિચારાય ત્યાં પુરુષાર્થ મડાય છે. આંટી ઉકેલવા માડે છે પણ બળ વધારે ચાલતું નથી; એટલે અખંડ તે પુરુષાર્થ ચાલુ રહેતો નથી, પાછો વિષયવિકારમા વહેવા માડે છે ત્યા આંટી ઉકલવા માડેલી પાછી વળ દઈ ગૂંચવાવા માડે છે.

પુરુષાર્થ ચાલુ રહે તો તો વૈરાગ્ય વૃદ્ધિ પામી આટી ઉકલી જાય જ.



તા. ૭-૩-૧૯૩૪

'सद्धा परम दुल्लहा'

શ્રદ્ધા બે પ્રકારે છે: એક સમ્યગ્ શ્રદ્ધા અને બીજી વિપરીત શ્રદ્ધા

સંસારમાં સુખ છે એવી માન્યતા. તથા દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, ગૃહ, ધનધાન્ય, રોગ, શોક, ક્લેશ, ક્રોધ, માન આદિ પરમા હું અને મારાપણાની શ્રદ્ધા, માન્યતા તે સંસારની શ્રદ્ધા છે, વિપરીત શ્રદ્ધા છે.

તે ફરીને "છે દેહાદિથી ભિન્ન આતમા રે, ઉપયોગી સદા અવિનાશ" એવી શ્રદ્ધા થાય તે પરોક્ષ શ્રદ્ધા છે. દેહ, સ્ત્રી, પુત્ર, વગેરે મારા નથી, રોગ આદિ મને નથી; હું માત્ર જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા, જોનાર-જાણનાર, સર્વથી ભિન્ન, અવિનાશી, જ્ઞાનીએ જોયો, જાણ્યો, અનુભવ્યો તેવો આત્મા છું.—એ પરોક્ષ શ્રદ્ધા.

પ્રત્યક્ષ શ્રદ્ધાવાળો જીવ કોઈ સ્ત્રી-પુરુષ કે પદાર્થ ભાળે ત્યા પ્રથમ આત્મા જુએ છે, પછી પર દ્રવ્ય જુએ છે. જેમકે, શ્રેણિક તે આત્મા છે તેવો પહેલો લક્ષ રાખી, શ્રેણિક 'રાજા', ચેલણા 'રાણી', રાજગૃહી 'નગરી', વગેરે વર્ણન કરે છે.

પરોક્ષવાળો પહેલા દૃશ્ય પદાર્થને જુએ છે પછી વિચાર કરી, 'દૃશ્ય અને આત્મા જુદા છે', એમ ભેદ પાડે છે. પ્રત્યક્ષ આત્માનો અનુભવ થાય તેને પ્રત્યક્ષ શ્રદ્ધા છે આ બન્નેની શ્રદ્ધા સમ્યક્ શ્રદ્ધા છે.

પરોક્ષ શ્રદ્ધાવાળો દ્વારની બહાર ઊભો છે; પ્રત્યક્ષ શ્રદ્ધાવાળો અંદર પ્રવેશ્યો છે. પરોક્ષવાળો પગલું મૂકે તો અંદર, પ્રત્યક્ષમાં પ્રવેશે. પરોક્ષના ઘણા ભેદ છે. કહેવા માત્ર પરોક્ષથી કામ થાય નહિ પરોક્ષ શ્રદ્ધાવાળાને રોગ, વેદનીય આદિ પ્રસંગોમાં કસોટી થાય છે તેવે પ્રસંગે પરોક્ષ શ્રદ્ધા બળવાન રહે અને ઉપયોગ જાગૃત રહે કે હું આ વેદનીય આદિનો માત્ર જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા છું, આકાશ અને ભૂમિને જેટલું છેટું છે તેટલું રોગાદિને અને મારે છેટું છે, તે ભાગ આત્માથી ભિન્ન છે: એવું ભેદજ્ઞાન ત્યાં બળવાન થાય ત્યારે પરોક્ષમાંથી પ્રત્યક્ષમાં આવે છે.



તા. ૧૨-૩-૧૯૩૪

જેટલી કાળજી વ્યવહારને માટે રાખી છે, તેથી અનંત ઘણી કાળજી આત્માને માટે રાખવી. જપ, તપ, ક્રિયા અનંત કરી. પણ મોક્ષ થાય તેવું સાધન કર્યું નહિ પોતાની સમજણ ઉપર મીંડું વાળી મૂકી દેવું. આત્માની ઓળખાણ નથી, માટે તે વિષયમાં હું તદ્દન મૂર્ખ છું. અજ્ઞાન છું એમ માન. પછી સાચા જ્ઞાનીએ જે તત્ત્વ છે. જોયું છે તે મારે

માન્ય છે, એમ વિશ્વાસ, પ્રતીતિ રાખ અને જ્ઞાની કહે તે સદાચરણ પાળ. સદાચરણ હોય નહીં અને મોક્ષ થશે એમ ત્રિકાળમાં માનીશ નહિ.

સત્સંગ, સદ્‌બોધની જરૂર છે. તેથી ભેદવિજ્ઞાન થશે. દેહ, સ્ત્રી, સગાંસંબંધી, ધન ધાન્ય, પુત્ર મિત્ર—કોઈ તારાં નથી. વાણિયો, બ્રાહ્મણ, પાટીદાર—કોઈ તું નથી. તું આત્મા છું. તારા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર આદિ અનંત અક્ષય નિધિ છે.

"તારું તારી પાસ ત્યાં, બીજાનું શું કામ ?
દાણે દાણા ઉપરે, ખાનારાનું નામ."

આમ અંતરથી મારું કાંઈ નથી, મારો એક આત્મા છે એમ દૃઢ કરી દે. બધો દગો છે, સ્વપ્નું છે, ધૂતારું પાટણ છે. નક્કી માનજો કે આ બધું એક દિવસ મૂકવું પડશે.

ભેદજ્ઞાન વડે અંતરથી પોતાનું માનવું કાઢી નાખો. અહીંથી નીચે ઊતર્યા એટલે પુત્ર-પિતા, સારું-નરસું, મારું-તારું, વગેરે શરૂ થાય છે. માટે ભેદ પાડવાનો અભ્યાસ કરવો. બોધ હોય તો થાય. કર્મ જુદા છે અને આત્મા જુદો છે. એવો ભેદ યથાર્થ બોધ પ્રાપ્ત થયે થાય. આટલો ભવ મરી ગયા છો એમ સમજો. દગો છે, સ્વપ્નવત્ છે 'આત્મા સત્, જગત મિથ્યા.' વિષયના ફળ—નર્કાદિના દુઃખ કડવા છે. વિષય ભોગવવા આ દેહ નથી મળ્યો પુરુષાર્થથી મનને જીતો, ઇચ્છાનો નાશ કરો. વાસનાએ જ ભૂંડું કર્યું છે.



તા. ૧૮-૩-૧૯૩૪

"સર્વ દુઃખથી અને સર્વ ક્લેશથી મુક્ત થવાનો ઉપાય એક આત્મજ્ઞાન છે."

શ્રી રામ તીર્થયાત્રા કરી આવ્યા. આખું જગત ત્રિવિધ તાપે બળતું જોયું. જ્યાં જુઓ ત્યાં આધિ, વ્યાધિ, ને ઉપાધિ, જન્મ જરા ને મરણ, દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખ એટલે એ તો ઉદાસ થઈ ગયા. એવો વૈરાગ્ય કે ન ખાય, ન પીવે કશું ય ગમે નહિ. મન ક્યાં ય ચોંટે નહિ. ગુરુ વસિષ્ઠમુનિ જ્ઞાની હતા. તેમને ચિત્તશાંતિનો ઉપાય પૂછવા લાગ્યા. ગુરુએ બોધદ્વારા શાંતિ કરાવી.

સર્વ જીવો અનંતી કર્મવર્ગણાના ભારથી દુઃખી થઈ રહ્યા છે. તેમાં મુખ્યે આઠ કર્મ છે તેમાં મુખ્યે મોહનીય છે. તે હણવાનો અચૂક ઉપાય બોધ અને વીતરાગતા—સમતા છે.

બોધ સત્સંગ-સદ્‌ગુરુથી જ પ્રાપ્ત થાય છે સત્સંગમાં એક આત્માની જ વાત હોય છે. સત્સંગમાં કોટિ કર્મનો ક્ષય થાય છે, હજારો ભવનો નાશ થઈ જાય. એવી અપૂર્વ કમાણી સત્સંગમાં થાય છે પણ જ્ઞાનીના વચનનું અલૌકિક દૃષ્ટિએ માહાત્મ્ય સમજવું જોઈએ.

વિચાર, વિનય, વિવેક અને સત્સંગ એ ચાર આત્મજ્ઞાન પમાડી શકે છે ચારમાંનું એક હોય તો ચારે ય આવે છે.

સ્ત્રીને જોઈને વિકાર થાય છે, પણ સ્ત્રીને જોઈને તો વૈરાગ્ય થવો જોઈએ. હાડકાં, માંસ, ચામડું, લોહી, પરુ, વિષ્ઠા, મળમૂત્રાદિ ગંધથી ભરેલો તે કોથળો છે, એમ વિચાર, દૃષ્ટિ થાય ત્યાં વૈરાગ્ય થાય છે. આખું જગત એક સ્ત્રીમાં મોહ પામ્યું છે પણ ત્યાં તો વિવેકીને, વિચારવાનને વૈરાગ્ય થઈ આત્મા ઉપર દૃષ્ટિ થાય છે તે તો ત્યાં દેહ અને આત્માનો ભેદ પાડે છે.

કરોડો રૂપિયા આપતાં ન મળે એવો આ મનુષ્ય દેહ છે. તેમાં રાજપાટ કે કરોડો રૂપિયા મળવા સહેલા છે પણ તે સાથે જનાર નથી, એક ધર્મ સાથે જનાર છે. તેને માટે જ આ મનુષ્યભવ ગાળવો. સમકિત થયું નહીં ત્યાંસુધી સંસારદુઃખ ઊભાં જ છે. સમકિત થયું તેનો મનુષ્યભવ સફળ થયો છે 'આશા ત્યાં વાસા.' માટે સમકિતની જ આશા ઇચ્છા, જિજ્ઞાસા રાખવી.

યોગ્યતા લાવો, જ્ઞાનીના જ્ઞાનદાનના દ્વાર અખંડ ઊઘાડા છે. જે આવે તેને આપવા જ બેઠા છે. પરંતુ લેનાર યોગ્યતાવાળા જોઈએ સદ્‌ગુરુની શ્રદ્ધા. પ્રતીતિ. રુચિ એ બધાનું મૂળ છે.

૮૯

તા ૧૮-૨-૧૯૩૪

મનુષ્ય ભવ મહા દુર્લભ છે. તેમાં હુકમ હોદ્દા મળવા સહેલા છે. નોકરી ધંધા એ બધું પ્રારબ્ધ પ્રમાણે મળ્યું છે. અને એ બધું તો એક દિવસ મૂકીને જવું પડશે. એકલો ધર્મ સાથે આવશે. આત્માનો ધર્મ સાચો શું છે? તે તો સત્સંગથી જણાય છે. કોઈ સંત પાસેથી આત્માના હિત માટે સાધન—પાઠ. વચન- મળેલ છે તે દરરોજ સંભારવું દશ મિનિટ લાગે. એટલો વખત જરૂર યાદ કરવું પરમાત્મા અરૂપી છે. તે અરૂપી પરમાત્માની ઓળખાણ વચનોથી થાય છે. માટે સંતે બતાવેલું સાધન—મંત્ર, ક્ષમાપનાનો પાઠ, વગેરે—ઓઠીમાં કાઢી નાખવું નહિ. 'આ તો હું જાણું છું, આ તો મને મોઢે છે,' એમ લૌકિક ભાવ ન રાખવો. એમાં જે માહાત્મ્ય રહ્યું છે તે કહી શકાય એવું નથી, જ્ઞાની જ જાણે છે. સોભાગ્યભાઈએ તે સાધન મુમુક્ષુને આપવા પરમકૃપાળુ દેવ પાસેથી રજા માગી ત્યારે તે મૌન રહ્યા. અમે કહ્યું ત્યારે અમને તે બીજાને આપવા રજા આપી. તેથી અમે તો જે કોઈ જીવો અમારી પાસે આવે છે તેને એ સાધન તેના આત્માને અનંત હિતનું કરનાર જાણી આપીએ છીએ. માટે તે અલૌકિક ભાવે આરાધવું વધારે વખત મળે તો આલોચનાનો નિત્યક્રમ રાખવો વચન ઉપર જો શ્રદ્ધા થશે તો સંગનું ફળ અવશ્ય થશે

૯૦

તા. ૧૭-૪-૧૯૩૪

જીવ છે તો શુદ્ધ, પણ દારૂના છાકથી મસ્ત થયો છે

મુમુક્ષુ—દારૂ પીધો શાથી?

પ્રભુશ્રી—વિભાવથી, અજ્ઞાનથી

મુમુક્ષુ—વિભાવ ટાળવા શું કરવું? વિભાવ ટાળવા કંઈ આપો.

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાનીની આજ્ઞા એ ભવકૂપના કુવામાં પડેલાને તારવા દોરડા સમાન છે. તેથી વિભાવ જશે

મુમુક્ષુ—દોરડું તો મળ્યું છે હવે હાથ એમાં કો ન્યારે ને?

પ્રભુશ્રી—પૂછનારે પગ ગોઠવવા જોઈએ જોર કરવું પડશે. પુરુષાર્થ કરવો પડશે.

મુમુક્ષુ—જ્ઞાન શાથી થાય?

પ્રભુશ્રી—ત્રિકાળમાં પણ જ્ઞાનીને શોધવા પડશે. સત્પુરુષને શોધી તેના ઉપર શ્રદ્ધા અને તેની આજ્ઞાનુ આરાધન. આ બે કર્યે છૂટકો. વિશેષ કરવા જશો, આત્મા જોવા જશો તો પોતાની મેળે કંઈ જણાય તેમ નથી.

સદાચાર એટલે સત્ અને શીલ. સત્ એટલે આત્મા, આત્માનો વિચાર, વાત, લક્ષ. શીલ એટલે મુખ્યત્વે બ્રહ્મચર્ય. તે દ્રવ્યે પણ પળાય તો તે મોટી વાત છે. સાચું તો સર્વ પર ભાવનો ત્યાગ તે છે. સદાચાર પૂર્વે બહુ પાળ્યા. પરંતુ વળાવો, સદ્ગુરુની આજ્ઞારૂપ હતો નહિ, માટે કામ થયુ નહિ. આજ્ઞાથી સદાચાર એક આત્માર્થની ઇચ્છાએ થાય છે. અને સ્વચ્છંદતાથી તો તે પુણ્ય સ્વર્ગ કે કલ્પિત મોક્ષની ઇચ્છાએ થાય છે. માટે આજ્ઞાથી જ કામ થાય છે.



સુરત, તા. ૧૧-૯-૧૯૩૪

મુમુક્ષુ—સમકિતી ઉદયને ભોગવે છે, મિથ્યાત્વી પણ ઉદયને ભોગવે છે. એક બંધાતો નથી અને બીજો બધાય છે. તો સમ્યગ્દષ્ટિ પાસે એવું શુ છે કે તે બંધાતો નથી?

પ્રભુશ્રી—સમ્યગ્દષ્ટિ એવા જ્ઞાની ગૃહસ્થ હોય તોપણ મુનિ છે. મિથ્યાત્વી સાધુ હોય તોપણ સસારી છે

"ઉપર વેશ અચ્છો બન્યો, માંહી મોહ ભરપૂરજી."

એમ ઉપરથી તો ચારિત્ર ધરીને હજારો મનુષ્યોને ઉપદેશ આદિ વાક્ચાતુર્યથી રજન કરતો હોય છતા કુગુરુ છે. સમકિતી કાઈ બોલતા પણ ન હોય છતાં મુનિ છે, જ્ઞાની છે. એવું સમકિતી પાસે શું છે?

સમકિતીનો સગ આત્મગુણ પ્રગટ કરનાર છે મિથ્યાત્વી કુગુરુનો સંગ, ઉપદેશ આદિ સર્વ સંસારવૃદ્ધિનાં કારણ છે. તેથી ત્યાગવા યોગ્ય છે.

માયા શલ્ય, મિથ્યાત્વ શલ્ય અને નિયાણ શલ્ય—આ ત્રણમાંથી એક પણ શલ્ય હોય ત્યાંસુધી ધર્મ ફળદાયક થાય નહિ; અને કુગુરુમા છો ત્રણે શલ્ય હોય છે.

ઉપરથી સાધુનો વેશ હોય અને બાહ્ય ચારિત્રાદિથી જનરજન કરી સાધુ કહેવરાવવા તથા માનપૂજા આદિ કારણે દેખાડવું કાંઈ – સાધુપણું, અને અંતરથી વર્તન કાંઈ — વિષય-કષાય મોહથી ભરપૂર, એવું હોય તો તે માયાશલ્ય કહેવાય. પોતાના આત્મા અર્થે ધર્મ નહિ કરતાં, અતરશ્રદ્ધા વગર જગતને ઠગવા ગુરુપણા આદિની અજ્ઞાનક્રિયા તે માયાશલ્ય છે.

ધર્મ આરાધતાં જીવને સસારફળની ઇચ્છા છે તે નિયાણ શલ્ય છે. વિષયભોગની ઇચ્છાથી, ધનની, પુત્રની ઇચ્છાથી કે સ્વર્ગાદિ સુખની ઇચ્છાથી ધર્મમા પ્રવર્તન તે નિયાણ શલ્ય છે.

દેહને આત્મા માનવો, આત્માને દેહ માનવો, સ્વદ્રવ્ય આત્માને પરદ્રવ્ય-જડ માનવું, પરદ્રવ્યને સ્વદ્રવ્ય માનવું, એ આદિ મિથ્યાત્વ એટલે વિપરીત માન્યતા છે. તે શલ્ય સમાન દુઃખ દેનાર છે. તેથી તે મિથ્યાત્વ શલ્ય કહેવાય છે. તેથી તે ત્રણે શલ્યથી રહિત થવું.

આપણે આત્મા જાણ્યો નથી પરંતુ જે સદ્‌ગુરુનું શરણ લીધું છે તેણે તો જડચેતન યથાર્થ જાણ્યું છે—યથાર્થ આત્મસ્વરૂપ તે સદ્‌ગુરુદેવે જાણ્યું છે—તો તેની શ્રદ્ધા છે તે પણ સમકિત છે. પરમકૃપાળુદેવ ઉપર શ્રદ્ધા કરો. શ્રદ્ધા એ જ આત્મા છે. આટલો મનુષ્ય ભવ પામી એક સત્પુરુષને શોધી તેની સાચી શ્રદ્ધા થઈ જશે તો કામ થઈ જશે.

"બીજું કાંઈ શોધ મા. માત્ર એક સત્પુરુષને શોધીને તેના ચરણકમળમાં સર્વ ભાવ અર્પણ કરી દઈ વર્ત્યો જા" આત્મા જાણ્યો છે એવા સદ્‌ગુરુની શ્રદ્ધા છે તે સમકિત છે. માટે અવિચળ શ્રદ્ધા કરો. સાચાની શ્રદ્ધાએ સાચાનું ફળ થશે ખોટાની શ્રદ્ધાએ તેવું ફળ થશે.



સુરત, તા. ૧૨–૬–૧૯૩૪

અહીં આવ્યા છો તો ઘણો લાભ થશે. ઓળખાણ થઈ નથી. ઓળખાણ કરી લેવી જોઈએ, જડ–ચેતનની ઓળખાણ થયે સમકિત કહ્યું. નવે તત્ત્વ જડ–ચેતનમાં સમાય છે.

શ્રી જ્ઞાનીએ જડચેતનની વ્યાખ્યા આમ કરી છે:—

'જડભાવે જડ પરિણમે, ચેતન ચેતન ભાવ'— આ પદ મુખપાઠે કરવું. આમાં જડ–ચેતનની ઓળખાણ કરાવી છે. જડ એ પુદ્‌ગલ છે. તેના પરમાણુ છે, તેના પર્યાય છે. તેને જ્ઞાની જાણે છે. જડ છે તે સુખદુઃખ જાણે નહિ. દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય જડના પણ છે. કર્મ એ જડ છે.

આત્મા તેને જીવ કહેવાય છે, ચૈતન્ય શક્તિ કહેવાય છે. જાણે છે, દેખે છે તે જ્ઞાન–સ્વરૂપ આત્મા છે દ્રવ્ય, ગુણ પર્યાય આત્માના પણ છે. તેને જાણ્યે ભેદજ્ઞાન થાય છે. જડને જડ જાણે, ચેતનને ચેતન જાણે એ ભેદજ્ઞાન

આ વાત મોંઢે કરવી લક્ષમાં રાખશો તો જડચેતનની ઓળખાણ થશે



સુરત. તા. ૧૨–૬–૧૯૩૪

'સહજાત્મસ્વરૂપ' એ મહા ચમત્કારિક મંત્ર છે સંભારતાં, યાદ કરતાં, બોલતાં, વૃત્તિ તેમાં વાળતાં કોટિ કર્મ ખપે છે. શુભ ભાવ થાય છે, શુભ ગતિ અને મોક્ષનું કારણ થાય છે. મરણ સમયે ચિત્તવૃત્તિ મંત્રસ્મરણમાં કે તે સાંભળવામાં જોડાય તો ગતિ સારી થઈ જાય. અને જન્મમરણથી મુક્ત થવાનું તે સમર્થ કારણ થાય છે.

વૃત્તિ એ ચેર છે, દુશ્મન છે, ભૂંડું કરનાર છે તેને રોકવી. વૃત્તિને રોકી સ્મરણમાં રહેવું એ તપ છે. એ જ ધર્મ છે. સત્પુરુષાર્થમાં રહેવું.

'आणाए धम्मो, आणाए तवो' જ્ઞાનીની શ્રદ્ધા કરી તેની આજ્ઞા પ્રમાણે ચાલો.



કુગુરુ ઇચ્છા, વાસના, તૃષ્ણા સહિત છે. 'કચા કંચન બોધન વધે, દૈ કંચન દુઃખમૂલ.'

જ્ઞાની ઉદયને વેદે છે ત્યા કર્મ ખપાવે છે; અજ્ઞાની કર્મ વધારે છે.



સુરત, તા. ૧૮-૬-૧૯૬૪

મનુષ્યભવ બહુ દુર્લભ છે. વ્રત અને શીલ એ મુખ્ય છે. બાધા લીધી હોય છતાં મનથી સાચવવાનુ છે. મનને મારી નાખવું, ધક્કો મારી મારી નાખવું કલ્પના છે. હાડકાં, માંસ, લોહી, પરુ આદિ ચામડામાં રાચવા જેવું શું છે? આ બધું દેખાય છે તે કઈ આત્મા છે? વિશ્વાસ રાખવો. શ્રદ્ધા રાખવી. એમાં ચમત્કાર છે! દેખાય છે તે બધું જડ છે. જોનાર આત્મા જુદો છે તેના ઉપર દૃષ્ટિ કરો.

પર્યાય જોવામા આવે છે, તે જડ છે. જડને દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય છે. આત્માને પણ દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય છે આત્માના સ્વપર્યાય અને જડના પરપર્યાય છે. પરપર્યાયમાંથી આત્મા ઉપર દૃષ્ટિ કરવી છે. વારંવાર અને સભારવો.

જગતમા દેખાય છે તેને જડ જોવું, પુદ્ગલ જોવું—તેના પર્યાય જાણવા. પુદ્ગલને પુદ્ગલ જોવાથી આત્મા ઉપર દૃષ્ટિ થશે. પુદ્ગલ એ આત્મા નથી; પુદ્ગલ એ પોતાનુ નથી

આત્માનુ જ રટણ અહોનિશ નિરંતર રાખવું.

"પરિણતિ સબ જીવનકી, તીન ભાત વરની;
એક પુણ્ય. એક પાપ, એક રાગ-હરણી."

શુભ પરિણતિ, અશુભ પરિણતિ અને શુદ્ધ પરિણતિ. વીતરાગ પરિણતિમાં આવવું જોઈએ



તા ૩૦-૬-૧૯૩૪

એક વખત વાચી, પછી યાદ રહેલું વિસ્તારથી કહી જવું. એવો અભ્યાસ પાડવો. એ સ્વાધ્યાય છે. એ તપ છે એથી વાકચલબ્ધિ વધે છે.

સમ્યગ્દૃષ્ટિ વ્રત કરે છે તે જ વ્રત મિથ્યાદૃષ્ટિ કરે છે પહેલાને નિર્જરા થાય છે, બીજાને બંધ થાય છે?

સમ્યગ્દૃષ્ટિ એવુ શુ કરે છે?

સમ્યગ્દૃષ્ટિ અવળાનુ સવળુ કરી દે છે.

યોગ્યતાની કચાશ છે. સૌથી પ્રથમ, માર્ગના જાણનાર એવા જ્ઞાનીના સમાગમે શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ કરો

નવ પૂર્વ ભણ્યો તો પણ મિથ્યાત્વ. ત્યારે સમ્યગ્દૃષ્ટિમા એવુ વધારે શું છે?

સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મામા પરિણમ્યા છે, મિથ્યાત્વી પરિણમ્યા નથી, પરમાં પરિણમ્યા છે- બોલવા માત્ર જ્ઞાન છે.

યોગ્યતા એટલે પરિણામ—પરિણમ્યે જ યોગ્યતા કહી છે. ખીચડી ચઢીને તૈયાર થઈ, તેમ પરિણમ્યે જ યોગ્યતા થઈ. ત્યાં સુધી કચાશ છે.

મુમુક્ષુ—પરિણમાય કેમ?

પ્રભુશ્રી—દૃષ્ટિ ફર્યે. સમકિતીની દૃષ્ટિ ફરી છે. આ નાના મોટા, વાણિયા, બ્રાહ્મણ, બાઈ ભાઈ આદિ દેખાય છે, પણ દૃષ્ટિ ફરી છે તેને આત્મા દેખાય છે કે આ તો આત્મા છે. તે બધાથી ન્યારો છે. એમ દૃષ્ટિ ફરી આત્મામાં પરિણામ થયા છે. ખાતા-પીતા, હરતા ફરતા જ્યાં નજર પડે ત્યાં આત્મા પ્રથમ દેખાય છે એમ દૃષ્ટિ ફેરવવાની જરૂર છે. એટલે પછી પરિણામ થયે જ છૂટકો છે વ્યાધિ આવે, રોગ આવે, મરણ આવે તોપણ સમકિતીને મહોત્સવ છે.



તા. ૧-૭-૧૯૩૪

"જગત આત્મારૂપ જોવામાં આવે."—દૃષ્ટિ ફરે તો વિકારના સ્થાનોમાં વૈરાગ્ય થાય. સ્વચ્છંદ અને પ્રમાદ આડાં આવે છે.



તા. ૭-૭-૧૯૩૮

સૌ પરમાં પરિણમીને બેઠા છે. આત્મામાં પરિણમ્યે જ છૂટકો છે

ઉદાસીનતા—સમતા—રાગદ્વેષરહિત પરિણતિ તે આત્માની છે.

આ કાળો છે, આ ગોરો છે, આ નાનો છે, આ મોટો છે, આ શત્રુ છે, આ મિત્ર છે—એમ બાહ્ય દૃષ્ટિ છે. તે પલટાવી આ મારો સાક્ષાત્ આત્મા, આ ય મારો સાક્ષાત્ આત્મા એમ બધામાં આત્મા ક્યારે જોશો?

આત્મા જોવાની જ્ઞાની પાસેથી દૃષ્ટિ મળે તો જ રાગ-દ્વેષ મટે.

જેમાં હોય તેમાં હું અને મારાપણું થઈ ગયું છે તે જ મિથ્યાત્વ. કદાચ કોઈ ઉપર ઉપરથી આ દેહાદિ મારા નથી એમ કહે તો પણ મારું શું છે તે જાણ્યું છે? મારું જે છે તે આત્મસ્વરૂપ યથાર્થ તો જ્ઞાનીએ જ જાણ્યું છે માટે તે જ્ઞાનીની શ્રદ્ધાએ આત્મા જોવાની દૃષ્ટિ કરો. દૃષ્ટિ ઝેરમય છે તે તત્ત્વ તરફ કરો.



તા. ૨૯-૬-૧૯૩૪

જ્ઞાની પાસેથી દ્રવ્યે પણ શીલ એટલે બ્રહ્મચર્ય વ્રત આપ્યું છે તેને સમકિત થવાનું કારણ છે. વ્રત અને શીલ જેની પાસે છે તેને સમકિત અવશ્ય થશે. સમકિત થયું નથી ત્યાં સુધી તેને માટે જ ઝૂરવું. તેની જ ઇચ્છા, વાંછા રાખવી



તા. ૩૦-૭-૧૯૩૪

કષાયનું સ્વરૂપ જ્ઞાની જ જાણે છે. મરણ સમયે કષાય તોફાન મચાવે છે, લેશ્યા બગાડે છે. માટે પહેલો પાઠ શીખવાનો છે તે એ કે 'ધીરજ.' ઓહો! એ તો હું જાણું છું, એમ નહિ કરવું. ધીરજ, સમતા અને ક્ષમા—આ ત્રણનો અભ્યાસ વધારવો. રોગ કે વેદની ખમી ખૂંદવાનો અભ્યાસ કરવો.

મેં તો આત્મા જાણ્યો નથી; પરંતુ પૂર્વના અનંત જ્ઞાનીઓએ તે આત્મા યથાતથ્ય જાણ્યો છે, તેવો જ તે આત્મા, જેનું મને શરણ છે એવા જ્ઞાની સદ્ગુરુ ભગવંતે યથાતથ્ય જાણ્યો છે. જેવું શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ શ્રી સદ્ગુરુએ જોયું છે, જાણ્યું છે, અનુભવ્યું છે, તેવું જ શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપ મારું અને જગતના સર્વ જીવોનું મૂળ સ્વરૂપ છે. તે મારે માન્ય છે. તેવો જ સિદ્ધ સમાન મારો આત્મા શુદ્ધ છે. તે જ મારું સ્વરૂપ છે. તે જ મને પ્રાપ્ત હો! જ્ઞાનીને જે છે તે મને હો! આટલી અપૂર્વ વાત છે.



તા. ૧૭-૯-૧૯૩૪

ગુણાનુરાગી થાઓ. મુખ્ય કરવાનું એ જ છે. આત્મા જોવાય તો જ ગુણાનુરાગી થવાય. દૃષ્ટિ ફર્યે તેમ થવાય

"પ્રભુ પ્રભુ લય લાગી નહીં"

"હે જીવ ક્યા ઇચ્છત હવે? હૈ ઇચ્છા દુઃખમૂલ:
જબ ઇચ્છા કા નાશ તબ, મીટે અનાદિ ભૂલ."

કૂતરાને લાકડીનો માર પડે છે તો પછી ફરી આવતાં નથી તેમ કર્મના ઉપર જ્ઞાનીપુરુષનાં વચનરૂપ લાકડીનો પ્રહાર થાય તો જે કર્મ આવ્યાં છે તે ભાગી જવા માટે ફરી, આવવાનાં નથી.



તા. ૯-૧૦-૧૯૩૪

જીવને સત્સંગનું માહાત્મ્ય લાગ્યું નથી, સામાન્યપણું થઈ ગયું છે. ઓળખાણ થઈ નથી. કોઈ કહે કે આ અહીંથી ગયા તે તો રાજા હતા, ત્યારે આશ્ચર્ય પામી પૂછે કે હેં! શું રાજા હતા? પાછળથી તેનો પસ્તાવો કરે તેમ જ્ઞાનીને અને સત્સંગને જીવે યથાર્થ ઓળખ્યા નથી. પાછળથી પસ્તાય છે.

સત્સંગમાં શું થાય છે? આત્મા જાણ્યો છે એવા, આત્મામાં રમણ કરતા જ્ઞાની—તેનાં દર્શન કે સમાગમનો જોગ એ મળવો ઘણો દુર્લભ છે!—

'એનું સ્વપ્ને જો દર્શન પામે રે, તેનું મન ન ચઢે બીજે ભામે રે।'

જોગ મળ્યે પણ ઓળખાણ થાય તો જ અપૂર્વ ભાવ આવે છે. અપૂર્વ ભાવ આવ્યે જ કલ્યાણ થાય છે.

સત્સંગમાં આત્માના ભાવ છે તે વિશુદ્ધતા પામે છે. 'આતમભાવના ભાવતા જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે' આતમભાવ જીવે જાણ્યો નથી. સંકલ્પ-વિકલ્પે જ જીવનું ભૂંડું કર્યું છે.

સંકલ્પ-વિકલ્પ વડે કર્મની પ્રકૃતિને અનુસરીને કર્મના ઢગલા બાંધી નાખે છે. સત્સંગમાં— શીતળ શાંત મહાત્માની વિદ્યમાનતામાં—આત્માનો ભાવ કે ઉપયોગ સંકલ્પ-વિકલ્પ તજી જ્ઞાનીના વચનમાં જોડાય, તેમાં લીન થાય ત્યાં કોટિ કર્મ ખપે છે.

આત્મા કેવી અપૂર્વ વસ્તુ છે! બીજા નાશવંત પદાર્થો માટે જેટલી કાળજી છે, તેટલી પણ આત્મા માટે નથી! યુગલિયાનું સુખ, ચક્રવર્તીનું, ઇન્દ્રનું અને અહમિન્દ્રનું જે સુખ છે તે બધા કરતાં અનંતગણું સુખ સિદ્ધને એક સમયમાં છે. સિદ્ધ સમાન સર્વ આત્મા છે. પણ પોતાના સુખને પામવા કાળજી ક્યાં છે? વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા ક્યાં છે?

કેટલાં બધાં પુણ્ય વધ્યાં ત્યારે મનુષ્યભવ મળ્યો છે! તેથીય કેટલી બધી પુણ્યાઈ વધી ત્યારે સત્પુરુષનો જોગ મળ્યો છે! હવે દાવ આવ્યો છે, લાગ આવ્યો છે. જાગૃત થઈ જાઓ. આટલી અનંત કમાણી હારી ન જાઓ. આત્માને ઓળખી લેવા પુરુષાર્થ કરો. દુર્લભ યોગ સફળ કરી લો.

આત્માને ઓળખવા ગુરુગમ જોઈએ. દિવ્યચક્ષુથી આત્માની ઓળખ થાય. આ ચર્મચક્ષુથી તો આ મોતીભાઈ, આ નાથુભાઈ, આ બાઈ, આ બાઈ, આ નાનો, આ મોટો, આ વાણિયા આ બ્રાહ્મણ આદિ દેખાય છે પણ દિવ્યચક્ષુ આવે છે તેને તો આ બધું જે દેખાય છે તે પુદ્ગલ, જડ દેખાય છે. તેને જોનાર-જાણનાર આત્મા બધામાં પ્રત્યક્ષ જુદો નોખો પ્રથમ જાણે છે.

ઊંઘમાં પુરાયા છો બંદીખાને પડ્યા છો જેમ તેમ કાળ પૂરો કરો છો. બહુ દુઃખ છે સંસારમાં. ત્યાં જો આત્મજ્ઞાન ન થયું તો દુઃખ મટનાર નથી માટે મળેલો જોગ સફળ કરવા જાગૃત થાઓ. મોહનિદ્રાને દૂર કરો. ઇન્દ્રિયોરૂપી શત્રુઓને શત્રુ જાણી તેમનો પરાજય કરો.

જ્ઞાન ધ્યાન તે આત્મા છે વિચાર. ધ્યાન તે આત્મા છે. સત્સંગમાં બોધ સંભળાય છે, જો લાભ થાય છે તે દેખાતો નથી. [illegible] હજાર બે હજાર રૂપિયાનો લાભ થાય તો તે જણાય છે. એવો લાભ લેવા માટે જીવ દોડીને જાય. પણ ઘણાં કર્મો નાશ થઈ જાય, ભવ ઘટી જાય, તેવી કમાણી છે તે દેખાતી નથી. એટલે જીવને સત્સંગ પ્રત્યે વિશ્વાસ, પ્રેમ, [illegible]. અલૌકિક ભાવ આવતો નથી.

સંકલ્પવિકલ્પે ઝૂંડ કર્યું છે. જરાવાર મન નવરું નથી. કર્મના ઢગલા બાંધ્યા કરે છે.

[illegible]રી હોય તે કાગળ લખે કે પચાસ માટલા ગોળના મોકલજો, બસો પાટલોના અમુક માલ મોકલજો એમ લખ્યો કાગળ અમુક અમુક વસ્તુઓ મોકલજો એવા લખાણથી ભર્યો હોય પણ છેલ્લી એક લીટી એમ લખે કે ઉપર લખેલી કોઈ ચીજ મોકલશો નહિ, તો? આખો કાગળ લખેલો નકામો કર્યો. તેમ આ જીવ સંકલ્પવિકલ્પથી કર્મના ઢગલા બાંધ્યા કરે છે કે ધ્યાન રહે ને તેમ કરે. તેથી, સત્સંગમાં સાંભળેલું એક વચન જો યાદ આવી જાય તો મન ને [illegible] બાજુ પડી જાય કે [illegible] થઈ જાય. [illegible] સાગરમાં મગર થાય કમાણીના ઢગલા થઈ જાય સત્સંગમાં. સાંભળેલ બોધ [illegible] લીને અપૂર્વ હિત કરનાર છે.

❀

તા ૧૦-૬-૧૯૩૪

ઉપયોગ એ આત્મા છે. માટે તેને ઓળખો. સહજ સુખ આત્મામાં છે. ઉપયોગ આત્મા તરફ વાળો ત્યારે સહજસુખ પ્રગટે છે. તે ઉપયોગ હાલ શુભ કે અશુભ છે. શુદ્ધ નથી. જગતમા જ્યા ત્યા પરપદાર્થોમાં ઇન્દ્રિય-વિષયોના ભટકે છે. તેથી બંધન થયા છે. ભવભ્રમણ થયાં છે. મન, વૃત્તિ જ્યાં ત્યા ભટકે છે; તો મનને જીતો, વૃત્તિઓને રોકો જગતના પદાર્થોમાંથી ઉપયોગને આત્મા ઉપર વાળો. 'સૌ સાધન બંધન થયા.'

આત્મા જોવો હાડકાં-ચામડાં લઈને મો ફરો છો. તો હાડકા, ચામડાં, વગેરે બાહ્ય પદાર્થો ન જોતા તે બધાને જોનાર અને જાણનાર એવો આત્મા જોવો. તો લાભના ઢગલા થશે, રાગ-દ્વેષ થશે નહી

મુમુક્ષુ—ઉપયોગને આત્મામા લાવવો શી રીતે? આત્મા તો જાણ્યો નથી. ત્યારે બધેથી ઉઠાવી વાળવો ક્યાં?

પ્રભુશ્રી —ઉપયોગને વાળવો આત્મામા—આત્મા જાણ્યો નથી ત્યાસુધી આત્મા જાણ્યો છે એવા જ્ઞાનીમા વિશ્વાસ રાખો—તેવા ભેદી બતાવે ત્યા

પણ ખામી શાની છે? વૈરાગ્યની, બોધની. પ્રમાદ, આળસ અને વૃત્તિઓ ભટકતી ફરે છે તે રોકો. 'કર વિચાર તો પામ.' 'જબ જાગેંગે આતમા, તબ લાગેંગે રંગ' મોહનિદ્રામાં સૂતો છે, તેને જાગૃત કરો.

ઉપયોગ શુભ-અશુભ થાય છે, ત્યારે શું શુદ્ધ નહિ થાય? અવશ્ય થશે સિદ્ધ સમાન સર્વ આત્મા છે. પુરુષાર્થ કરો, સત્પુરુષાર્થ કરો. ભવસ્થિતિ આદિ તોફાન જવા દો. સત્પુરુષાર્થ કરો.



દીપોત્સવી, સ ૧૯૯૦

અમે અમારુ હૃદય જણાવીએ છીએ. અમને તો રોમરોમ એક એ જ પ્રિય છે પરમકૃપાળુદેવ એ જ એક અમારી જીવનદોરી છે. તેમના ગુણગ્રામ થાય ત્યાં અમને ઉલ્લાસ આવે છે. અમારુ તો સર્વસ્વ એ જ છે અમને એ જ માન્ય છે.

તમારે એવી માન્યતા કરવી એ તમારો અધિકાર છે મહાભાગ્ય હશે તેને એ માન્યતા થશે સરળતાથી જણાવીએ છીએ કે જેને એ માન્યતા થશે તેનું કલ્યાણ થઈ જશે—બાળાભોળાનું કામ થશે. શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, પ્રતીતિ થશે તેનું ભવભ્રમણ મટી જશે.

એમ દૃઢ કરવુ કે મેં તો આત્મા જાણ્યો નથી, પરંતુ યથાતથ્ય જ્ઞાની પરમકૃપાળુદેવે અને અનંતા જ્ઞાનીને જાણ્યો છે તેવો મારો આત્મા છે. પરમકૃપાળુદેવે જે આત્મા દીઠો છે, તે જ મારે માન્ય છે તે પ્રાપ્ત કરવા તેમનુ જ શરણ મારે પકડવું છે. આટલો ભવ મારે તો એ જ કરવું છે એ જ માનવું છે, કે પરમકૃપાળુએ જે આત્મા જાણ્યો, જોયો, અનુભવ્યો તેવો

મારો આત્મા શુદ્ધ, સિદ્ધ સમાન છે તેથી હવે મારે માન્યતા, વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ રોમરોમ એ જ કરવી છે આટલો ભવ એટલી જો શ્રદ્ધા થઈ ગઈ તો મારું અહોભાગ્ય! પછી ગમે તો દુઃખ આવો, રોગ આવો, ગમે તો દેહ છૂટી જાઓ પણ મારી એ શ્રદ્ધા અચળ રહો.

'સમકિત સાથે સગાઈ કીધી, સપરિવારશું ગાઢી;
મિથ્યામતિ અપરાધણ જાણી, ઘરથી બાહિર કાઢી.'

ગમે તો નરકે જવાય તો આ ઘડીએ પણ મારી શ્રદ્ધા બીજી નહિ થાય.
વ્રતનિયમ કરવાં એ તમારો અધિકાર છે એ કર્મની પ્રકૃતિ છે તે આત્મા નથી.
'ब्रह्म सत्य जगत् मिथ्या'—આત્મા સત્ અને જગત મિથ્યા. જ્ઞાની એ આત્મા છે. તેમની શ્રદ્ધા તે સમકિત છે, એ એક જ સત્ય છે. દિવસ હોય છતાં જ્ઞાની રાત કહે તો તે પ્રમાણ, પોતાના વિકલ્પો મૂકીને. રાત કહે એવી શ્રદ્ધાવાળા જીવો કૃપાળુદેવના વખતમાં હતા. એવી શ્રદ્ધા જોઈએ.

જે જીવોને પરમ કૃપાળુ દેવની શ્રદ્ધા થઈ છે તેમના પ્રત્યે અમને પૂજ્યભાવ થાય છે. [illegible] સત્યને વળગ્યા છે તેથી તેમનું કલ્યાણ થવાનું છે.

✿

તા. ૧૦-૧૧-૧૯૩૪

'અંતરંગ ગુણ ગોઠડી : [illegible] રે લાલ;
નિશ્ચય સમકિત તેહ રે, દુઃખ ભંજનો રે લાલ.'

'અંતરંગ ગુણ ગોઠડી' એટલે શું?

" [illegible] અનંત આનંદમાત્રરૂપ થઈ [illegible] ભાવ [illegible]જ્ઞાની,
પરમાતમ તે આતમ ભાવતું આતમ અર્પણ [illegible] સમકિત[illegible]."

આત્મા કોઈ ગામ ગયો છે? બધાની પાસે છે. ચમત્કાર છે. ચેતી જાઓ. શ્રદ્ધા આવી [illegible]તેના વધારેમાં વધારે અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં મોક્ષ થવાનો જ. માટે શ્રદ્ધા અચળ કરો.

મુમુક્ષુ—શ્રદ્ધા તો બધે છે ને બધાને છે.

પ્રભુશ્રી—બધાને શ્રદ્ધા છે તો મોક્ષ પણ બધાનો છે. શ્રદ્ધા સાચી જોઈએ.

મુમુક્ષુ—સાચી શ્રદ્ધા કોને કહેવી?

પ્રભુશ્રી—જેવો જ્ઞાનીએ આત્મા જાણ્યો છે તેવો મારો આત્મા છે. તે મારે માન્ય છે. અને હું તે જ્ઞાનીનો દાસ છું. એમ સાચા જ્ઞાનીની શ્રદ્ધા થાય તેનો મોક્ષ થાય જ. ઘણા જીવોનો ઉદ્ધાર થઈ જશે.

[illegible] કોઈ [illegible] નમસ્કાર કર્યો નથી કોઈ વાર પણ દર્શન કર્યાં નથી બોધ સાંભળ્યા છતાં [illegible] સાંભળ્યો નથી [illegible] કલ્યાણ છે [illegible] જ્ઞાની ઓળખીને આપી દેશે [illegible] આત્મા તો જ્ઞાની જ જાણે.

[illegible] બીજ [illegible], [illegible] આત્મારૂપ જોવાના ભાવે [illegible] છે તે પર્યાય દૃષ્ટિ છે [illegible] આત્મા જોવાય.

જુએ છે; આ નથી જોતો. પર્યાય દેખીને તેને આત્મા માન્યો. 'મરડો છું, દુઃખિયો છું'—એ બધું ખોટું માન્યુ છે. તું મોક્ષસ્વરૂપ છો.

" એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તુ છો મોક્ષસ્વરૂપ;
અનંત દર્શન જ્ઞાન તું, અવ્યાબાધ સ્વરૂપ."

તું આવો નથી. બાધાપીડારહિત, અનંત જ્ઞાનદર્શનવાળો તું છું. વિશ્વાસ આવશે? ખોટું એને સાચુ માનવું એ કેવી મોટી ભૂલ! મૂળ વસ્તુ વિચારી નથી. અજર, અમર, અવિનાશી, શાશ્વતો! નથી સ્ત્રી, નથી પુરુષ એવો તું આત્મા છું. અમે કહીએ છીએ તે સાચું માન વિચાર આવ્યો તો આનંદ આનંદ થઈ જાય.

" શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, સ્વયંજ્યોતિ, સુખધામ;
બીજું કહિયે કેટલું? કર વિચાર તો પામ."

આ ત્રણ ગાથાઓમાં આમ પકડાવી દીધો છે. મરણકાળે આ ત્રણ ગાથાઓમાં ઉપયોગ જોડાયો તો કામ થઈ જાય. એનો ભેદી મળે અને પકડ થાય, વિચાર કરે તો પામે, સમાધિ મરણ આવે.

એક દિવસ દેહ તો પડશે, મરણ તો આવશે ત્યારે જોઇ લો! જિહ્વા સુકાઈ જશે, કાને સંભળાશે નહિ, આખની સત્તા જતી રહેશે. અધૂરાં મૂકીને આવ્યો છે, અધૂરાં મૂકીને જવાનો. બધા ગયા મૂકી મૂકીને. કાળ કોઈને છોડે છે?

મહેમાનો, અવસર આવ્યો છે. આ ચમત્કારિક ગાથા આત્માને સમજવા માટે છે. લોક દૃષ્ટિમાં કાઢી નાખ્યુ અલૌકિક દૃષ્ટિએ ના જોયુ. મરણની વેદની છે ત્યાં બોધ સાંભરી આવે તો કામ થઈ જાય. આવું દુ.ખ ભલેને રહ્યું. પણ મારુ તો આવું—શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, સ્વયં-જ્યોતિ, સુખધામ, એવુ—આત્મસ્વરૂપ છે. વેદની, રોગ, મરણ કોઈ મારા નથી. એને જોનાર જાણનાર જુદો પડયો—ભેદ વિજ્ઞાનથી. 'કર વિચાર તો પામ.'

રોગ તો જ્ઞાની અજ્ઞાની બન્નેને ભોગવ્યે જ છૂટકો છે. પરંતુ જ્ઞાની કહે છે. "આથી બમણી વેદની આવને, તારા ઘરમા હું રહીશ ત્યારે ને? ક્ષમા, સહનશીલતા, સતોષ, ધીરજ, સમતા એ સુંદર આત્માના ઘરમાં હું રમણ કરીશ. પછી વેદની મને શું કરવાની છે? જ્ઞાની ભેદવિજ્ઞાનથી પરમાં પરિણમી જતા નથી. પરંતુ જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા—સાક્ષી રહે છે. ન્યારા ને ન્યારા રહે છે.



તા. ૨૬-૧૨-૧૯૩૪

આત્મા એ આખા જગતમાં સર્વોત્કૃષ્ટ વસ્તુ છે. આત્મામાં જે સુખ છે તે સંસારમાં કયાંય નથી. ઇન્દ્રનાં, ચંદ્રના સુખ પણ નાશવંત છે, માયા છે. ખરા સુખી એક જ્ઞાની છે. તે આત્મામાં રમણતા કરી રહ્યા છે. જ્ઞાની પાસે દિવ્યચક્ષુ છે. તેથી તે આત્મા જુએ છે. અન્ય જીવો બાહ્યદૃષ્ટિથી પર્યાયને જુએ છે. ચર્મચક્ષુથી આત્મા જોવાય નહિ.

આત્મા જોવાય શી રીતે?

પૂર્વકર્મ અને પુરુષાર્થથી. પૂર્વકર્મ છે તો આ મનુષ્યભવ મળ્યો છે; સત્સંગ, સત્પુરુષનો
। આ બધું મળ્યું છે. તેથી હવે લાગ આવ્યો છે તૈયાર થઈ જાઓ. પુરુષાર્થ કરો સત્ અને
એ પુરુષાર્થ છે.

શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્યઘન, અનંત સુખમય મોક્ષસ્વરૂપ પરમાત્મા—સિદ્ધ—સમાન સર્વ જીવો
ની ભક્તિસહિત સત્સંગમાં આત્માની વાત સાંભળવી એ પુણ્યનું કારણ છે—કોટિ
કર્મનો નાશ થાય છે. માટે પુરુષાર્થ કરો. ઝબકે મોતી પરોવી લો. મરણ તો બધાને એક વખત
આવશે. તે પહેલાં ચેતી જાઓ '**समयं गोयम मा पमाए**' એ વાક્ય ચમત્કારિક છે. સમય માત્ર
પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી.



તા. ૨૭-૧૨-૧૯૩૪

શા શાશ્વતા સુખ આત્માના છે! કહ્યાં કહેવાય તેવાં નથી! ઇન્દ્ર, ચક્રવર્તી આદિનાં સુખ,
સર્વાર્થસિદ્ધિનાં સુખ પણ કંઈ હિસાબમાં નથી. સાંસારિક સુખ બધા નાશવંત છે, પરાધીન છે.
આત્માનું સુખ અનંત છે, સ્વાધીન છે. મોક્ષનું માહાત્મ્ય એટલું બધું છે કે આ શ્રદ્ધા અચળ
થા દેહ નહિ. મનુષ્યભવની દુર્લભતા કેટલી બધી છે? ભાવ કર્યા તો કેવળજ્ઞાન! તે મનુષ્ય
માં જ થાય છે માટે આ મનુષ્યભવ સફળ કરી લેવા જાગૃત થાઓ, જાગૃત થાઓ.

આ રોગ થયો છે, અશાતા વેદનીનો ઉદય થયો છે તે વખતે જો એવી સમજ રહે કે
'આ રોગ તો દેહમાં થાય છે; તે તો કર્મ છે. તેને જોનાર જાણનાર એવો હું તો આત્મા છું.
ું તો રોગાદિથી કેવળ ન્યારો છું. તે કર્મ ખપે છે ત્યાં મને થાય છે, શોક મારે કર્તવ્ય નથી.
ની જોયો છે, અનુભવ્યો છે એવો આત્મા તે મારો છે, તે હું છું. તે તો રોગાદિથી કદી
વિનાશ પામવાયોગ્ય નથી,' આવી સમજ રહે. પોતાને દેહાત્મબુદ્ધિ છૂટી જ્ઞાતા દ્રષ્ટા ભાવ
તો કર્મોદય થાય પણ તે પોતાને થાય છે એમ માને, હર્ષ શોકયુક્ત થાય તો તે દેહાત્મ-
થી નવીન એવી અનંત અશાતાનો બંધ પાડે. સમજ મોટી વાત છે. ભેદવિજ્ઞાન કર્મઅરિને
પ્રબળ અસિધારા છે.



તા. ૨૫-૧-૧૯૩૫

રાગ-દ્વેષ અને મોહ એણે આખા જગતને વશ કર્યું છે જન્મ-મરણ કરાવનાર મોટામાં
મોટા શત્રુ એ છે. કોના બાપ છે કે એનો જય કરી શકે? એક વીતરાગે જ અનાદિકાળના
શત્રુ—રાગદ્વેષ અને મોહ—તેનો ગોટલો ગાળીને ઓટ્યા છે. નિકંદન કરી નાખ્યા છે. ધન્ય છે
તે અરિહંત વીતરાગને!

“કંઈ કંઈ કરતાં અનંતકાળ વ્યતીત થયો. ત્યાં સિદ્ધિ થઈ નહિ.”
તો કર્મ હવે ન બંધાય તે માટે શું કરવું? જ્ઞાની પુરુષો [illegible]ની શું કહ્યું છે કે એવી
કર્મબંધ ન થાય? **सम्मद्दिट्ठी न करेइ पावं.** [illegible]ત્યાદિ, એવો [illegible] મનુષ્યદેહ મળ્યો છે. તેમાં

ચહાય તે કરી શકાય છે. કોઈ એક ભેદી મળવો જોઈએ. તેનાથી સમજણ આવવી જોઈએ. 'જ્ઞાની શ્વાસોચ્છવાસમાં કરે કોટિ કર્મનો છેદ' સમયં ગોયમ મા પમાએ-સમય માત્રનો પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી.

જીવ ઊંઘમાં છે, તેથી કર્મ બંધાય છે. જાગૃત થાય તો કર્મ બંધાય નહીં. "હે! જીવ, પ્રમાદ છોડી જાગૃત થા, જાગૃત થા નહીં તો રત્નચિંતામણિ જેવો આ મનુષ્યદેહ નિષ્ફળ જશે."

કર્મ ન બંધાય તેનો ઉપાય હશેને? 'હું' ને 'મારું' જ્યાં મનાય છે ત્યાં કર્મ બંધાય છે. 'હું' ને 'મારું' જેને ટળી ગયું છે તેને કર્મબંધ થતો નથી. આંટી પડી ગઈ છે તેને ઉકેલવી પડશે. યોગ્યતા નથી, નહીં તો આંખ મીંચીને ઉઘાડીએ એટલી વારમાં સમકિત થાય છે. પણ સિંહણનું દૂધ માટીના વાસણમાં રહી શકે નહીં. સોનાનું વાસણ જોઈએ. માટે યોગ્યતા લાવો.

યોગ્યતા એટલે સદાચરણમા વર્તો. સદાચરણ તે સત્ શીલ અને આત્મભાવના-તે પુરુષાર્થ કર્યા કરો.

ચર્મચક્ષુથી જોવાય છે. તે મૂકીને દિવ્ય ચક્ષુ જોઈએ 'જગત આત્મારૂપ જોવામાં આવે'—આત્મા પહેલો હોય તો જગતમા આ બધું જોવાય-જણાય છે. આત્મા ન હોય તો આ બધાં મડદા છે તે આત્મા યથાર્થ તો અનંતા જ્ઞાની જે મોક્ષે ગયા, સિદ્ધ થયા તેમણે જાણ્યો છે. તેવો જ યથાર્થ આત્મા જ્ઞાની એવા સદ્ગુરુએ જાણ્યો છે. તેવોજ સિદ્ધ સમાન શુદ્ધ મારો આત્મા છે, તેજ મારું સ્વરૂપ છે. તેથી અન્ય આ જગતમાં કાંઈ મારું નથી. એમ 'આતમભાવના ભાવતા, જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે'

'વૃત્તિને ક્ષય કરવી'. 'ક્ષણે ક્ષણે પલટાતી સ્વભાવવૃત્તિ નથી જાઈતી'. સૌથી શ્રેષ્ઠમાં શ્રેષ્ઠ ઉપાય ભક્તિ છે, સ્મરણ છે. શ્રવણ કરવું તે પણ ભક્તિ છે. સ્મરણ છે તે હરતાં, ફરતાં, દરેક કામ કરતાં કરવાથી પણ ભક્તિ છે, આસ્રવમા પણ સંવર થાય છે. ક્રોધ વખતે પણ આત્મા છે એમ સંભારાય; વઢવાડ થાય, તકરાર થાય, માંદો થાય, રોગ આવે—બધી વખતે 'આત્મા છે' એમ આત્મા જોવાય તો કામ થઈ જાય. બધાને જોનાર ને જાણનાર, બધાથી ન્યારો ને ન્યારો જ છે તે જ આત્મા છે. તે મેં જાણ્યો નથી, પણ અનંતા જ્ઞાનીઓએ અને સદ્ગુરુએ જાણ્યો છે તે મારે માન્ય છે, એમ દૃઢ કરવા યોગ્ય છે.

"હોત આસવા પરિસવા, નહિ ઈનિમેં સંદેહ;
માત્ર દૃષ્ટિકી ભૂલ હૈ, ભૂલ ગયે ગત એહ."

એમ હરતાં ફરતાં આસ્રવમાં પણ આત્મા સંભારાય તો સંવર થાય છે જ્ઞાની પાસે એવી ચાવી છે કે દરેક પ્રસંગમાં—હાલતાં ચાલતાં, બેસતાં ઊઠતાં, પગ મૂકતાં આત્મા જોવાય છે. "જગત આત્મારૂપ જોવામાં આવે, જે થાય તે યોગ્ય જ માનવામાં આવે". રોગ આવે, મરણ આવે તોપણ જ્ઞાનીને મહોત્સવ છે યોગ્યતા આવે ચાવી મળે તો આત્મા દેખાય. 'માત્ર દૃષ્ટિકી ભૂલ હૈ'. આત્મા સંભાળાય, સ્મરણ, ભક્તિ, એક શબ્દ 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ

કેવળ જ્ઞાન છે' એમ સ્મરણમાં ઉપયોગ જોડાય તો કોટિ કર્મ ખપે છે. એક શબ્દમાં ગાળના દશ હજાર વર્ષનું નરકનું આયુષ્ય તૂટે છે અને દશ હજાર વર્ષનું દેવનું બંધાય છે.

"રચના જિન ઉપદેશકી, પરમોત્તમ તીનુ કાલ;
ઇનમેં સબ મત રહત હૈ, કરતે નિજ સંભાલ."

પારકી પંચાત મૂકી જિન એટલે આત્માનો ઉપદેશ ત્રણે લોકમાં ઉત્તમ છે તેને સાંભળ અને કર લે નિજ સંભાળ.

"જિન સો હી હૈ આતમા, અન્ય હોઈ સો કર્મ;
કર્મ કટે સો જિનવચન, તત્ત્વજ્ઞાનીકો મર્મ."

જિન છે એ આત્મા છે. અન્ય સર્વ જગતમાં દેખાય છે તે પુદ્ગલ છે, કર્મ છે. જિનવચન, જ્ઞાનીના વચન કર્મ કાપવામાં સમર્થ છે એ તત્ત્વજ્ઞાનીનો મર્મ છે.

"જબ જાન્યો નિજરૂપકો, તબ જાન્યો સબ લોક;
નહિ જાન્યો નિજરૂપકો, સબ જાન્યો સો ફોક."

'આખા ગામની ફોઈ', 'પંચાતિયાનાં છોકરાં ભૂખે મરે.' એમ વિકથામાં કાળ ગુમાવી દેવામાં પોતાના રૂપને જાણ્યું નહિ તેથી જે જાણ્યું તે બધું ફોક. હવે તો તારા આત્માને સંભાળ. પર વસ્તુને ગ્રહીને બેઠા છો, તે ચોર છો. પોતાની વસ્તુ સંભાળો. સર્વ જીવ પ્રત્યે મૈત્રીભાવ, પ્રમોદભાવ, માધ્યસ્થભાવ, કરુણાભાવ ભાવો. હાલતાં ચાલતાં આત્મા જુઓ. સ્મરણ કરો.

'જોહિ દિશાકી મૂઢતા, હૈ નહિ જિનપે ભાવ;
જિનસે ભાવ બિનુ કબૂ, નહિ છૂટત દુઃખદાવ."

ભાવ જગતમાં છે તે ઉઠાવી જિન, શુદ્ધ આત્મા ઉપર કરો. જિન ઉપર ભાવ નથી, પરમાં જોવા દશા નથી તો જ દિશાની મૂઢતા છે. આત્મા સંભાળો. તે ઉપર ભાવ વગર દુઃખદાવ છૂટશે નહિ.

'વ્યવહારસે દેવ જિન, નિહચેસેં હૈ આપ;
યેહિ બચનસેં સમજ લે, જિનપ્રવચનકી છાપ."

વ્યવહારથી જિન તે દેવ છે. નિશ્ચયથી 'આપ'—શુદ્ધ એવો પોતાનો આત્મા એ જ છે. એ વચનથી જિન પ્રવચનની છાપ સમજી લે.

પરમ કૃપાળુદેવના આવા નાના નાના ટુકડામાં ઊંડા ઊંડા મર્મ ભર્યા છે, પણ પોતાની જણાતા નથી. તોપણ વિચાર અને પ્રતીતિ રાખજો. એવા પુરુષનો ઉપદેશનું પણ કામ થશે.

હાલતાં ચાલતાં, ખાતાં પીતાં, એક પછી એક પગ ભરતાં, ગમે તો આસ્રવમાં પણ તે આત્મા જોવાથી તો સમાધિભાવ થશે. જોનાર ને જાણનાર આત્મા બધાથી ન્યારો ને ન્યારો જ છે તે અજર છે, અમર છે, અવિનાશી છે, જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે, તેવો જ મારો આત્મા છે તે મારે માન્ય છે. તેમ સંભારજો.

મોટા થશે. માયાથી મૈત્રીનો નાશ હોય છે. જે સરળ છે એ ધર્મ પામવાના ઉત્તમ પાત્ર છે. 'लोहो सव्व विणासणो' લોભથી સર્વ નાશ પામે છે. લોભ છૂટ્યો તેને સમકિત પામવાનું કારણ થાય છે. ચારે કષાયોનો વિસ્તાર કરવામાં આવે તો પુસ્તક ભરાય. મોક્ષમાર્ગમાં આગળ વધનારે તે બધા મૂકવાના છે.

હર્ષ–શોક કરવો નહિ. બધાંને ચાલ્યા જવાનુ છે. સંયોગ છે તેનો વિયોગ થવાનો જ છે. આત્મા મરતો નથી. પર્યાયનો નાશ થાય છે. આત્મા અવિનાશી છે. તેની ઓળખાણ કરવાનો આ અવસર આવ્યો છે. દરરોજ નિયમિત ભક્તિ કરવી. વીસ દુહા, ક્ષમાપના, છ પદનો પત્ર, આત્મસિદ્ધિ, સ્મરણ, 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે' દરરોજ ફેરવું. "અનાદિ સ્વપ્નદશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પદની જ્ઞાની પુરુષોએ દેશના પ્રકાશી છે." તેનો અર્થ વિચારવો. ચમત્કારિક છે! ભક્તિમાં મંડ્યા રહો

આ કાળમાં એક સમકિત સુલભ છે, સહેલું છે. શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, વિશ્વાસથી પકડ કરી લો. કાળનો ભરૂસો નથી, પંખીના મેળા છે. ધર્મ થાય તેટલો કરી લો



આણુ, તા ૨–૪–૧૯૩૫, રાત્રે

'આત્મસિદ્ધિ' અને 'છ પદ'નો પત્ર ચમત્કારિક છે. લબ્ધિઓ પ્રગટે તેવું છે. રોજ ફેરવે તો પણ કર્મની કોડ ખપે છે. નવે નિધાન અને અષ્ટસિદ્ધિ એમા રહી છે.

'રાંકને હાથ રતન'—બાળકને હાથ જેમ સોનામહોર હોય અને કાંકરો હોય તો બેય સરખા છે; તેમ યોગ્યતા વિના, અધિકારીપણા વિના જીવોને તેનુ માહાત્મ્ય સમજાતું નથી. અલૌકિક ભાવે, અલૌકિક દૃષ્ટિએ જોવું જોઇએ, તે જોવાતું નથી. કૃપાળુદેવે પ્રથમ ચાર જણને જ આત્મસિદ્ધિ આપી હતી, બીજા કોઇને વંચાવવાની, સંભળાવવાની, મુખપાઠે કરવા આપવાની મનાઈ હતી. માત્ર સૌભાગ્યભાઇએ એનું માહાત્મ્ય જાણ્યુ હતું આત્મા આમાં આપ્યો છે એમ તેમને સમજાયુ હતું. અલૌકિક માહાત્મ્ય તેનું યોગ્યતા વિના લાગતું નથી. પાંચસો પાચસો ગાથાઓનો સ્વાધ્યાય કરે તેના કરતા આ સ્વાધ્યાય અલૌકિક છે! ઝવેરીને જ નંગની કિમ્મત હોય છે; બાળકને તેની કિમ્મત હોય નહિ.

આજ જેને હોય તેને મુખપાઠે કરવા આજ્ઞા મળી છે; કારણ કાળ કઠિન છે. યોગ્યતા આવે તો કામ થાય. જિજ્ઞાસા વધારો, ખામી દૂર કરો. જિજ્ઞાસા જોઇએ તેવી નથી. એનો જ ખપી થાય તો એક ગાથામા પણ ચમત્કાર છે. તેનું માહાત્મ્ય સમજાય, અલૌકિક ભાવ આવે ઓહો! આ તો મારે મોઢે છે, એમ સામાન્ય કરી નાખી ભૂંડું કર્યું છે. ગહન અર્થથી ભરપૂર છે તે કોણે જાણ્યો છે?

"છૂટે દેહાધ્યાસ તો, નહિ કર્તા તુ કર્મ;
નહિ ભોક્તા તું તેહનો, એ જ ધર્મનો મર્મ.

> એ જ ધર્મથી મોક્ષ છે, તું છો મોક્ષસ્વરૂપ;
> અનંત દર્શન જ્ઞાન તું, અવ્યાબાધ સ્વરૂપ."

તેનો વિચાર ક્યા કર્યો છે? 'કર વિચાર તો પામ.' આ લબ્ધિવાક્ય છે.

'સેવે લોકોત્તર દેવ, નમું લૌકિકથી.' એમ થયું છે. અલૌકિક ભાવે નમવું જોઈએ. અલૌકિક ભાવે જોવું જોઈએ. તેનું સામાન્યપણું થઈ ગયું છે. તેથી અલૌકિક ફળ કેમ થાય?

"અનાદિ સ્વપ્ન દશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ, મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે આ છ પદની જ્ઞાની પુરુષોએ દેશના પ્રકાશી છે. તે સ્વપ્ન દશાથી રહિત માત્ર પોતાનું સ્વરૂપ છે એમ જો જીવ પરિણામ કરે તો સહજ માત્રમાં તે જાગ્રત થઈ સમ્યગ્દર્શનને પ્રાપ્ત થાય"—સમ્યગ્દર્શન આમ સુલભ છે! પણ વિચાર નથી આવ્યો. રોજ બોલી જાય છે. પણ ઊંડો ઊતરી વિચારતો નથી

લાખો કરોડો રૂપિયા હશે પરંતુ એક પાઈ પણ સાથે લઈ જવાનો નથી. આમાનું કંઈ મુખપાઠ કર્યું હશે, રોજ ફેરવવાનું રાખ્યું હશે તો તે ધર્મ સાથે લઈ જશે



આબુ, તા ૪-૪-૧૯૩૫

ભેદવિજ્ઞાનથી શુદ્ધ આત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે આવા હથિયાર છે; પણ લઈને તાપર્યાં નથી. ચોખા અને છોડાં જુદાં છે એમ જાણે છે તે છોડાં મૂકીને ચોખાને પ્રાપ્ત કરે છે. તેમ આત્મા અને કર્મ જુદાં છે એવા ભેદજ્ઞાનના અભ્યાસથી શુદ્ધ આત્માની પ્રાપ્તિ થાય છે. આત્મા મરતો નથી, બળતો નથી; છેદાતો નથી, ભેદાતો નથી આત્મા મરતો નથી એવો નિશ્ચય થઈ જાય તો કેવી નિરાંત થઈ જાય!

આ વચનો કાને પડે છે તે કેવા મહાભાગ્ય! કોટિ કર્મ અહીં ખપે છે. આ ભક્તિ છે ભક્તિ એ જ ભવથી તારનાર છે મનુષ્યભવ મહા દુર્લભ તેથી જ કહ્યો છે. વ્યાધિ થઈ નથી, વૃદ્ધાવસ્થા આવી નથી ત્યાં સુધી આત્માની સંભાળ લઈ લે. પૈસાટકા, માનમોટાઈ, સારું નરસું એ બધી રાખ છે પોતાનો એક આત્મા છે. લાખો રૂપિયા એકઠા કર્યા તોપણ અહીં મૂકીને જશો; કોઈ સાથે લઈ ગયા નથી અને લઈ જવાના નથી.

કમાણીના હમલા અહીં અવસરમાં થાય છે. વચનો મહાભાગ્ય છે તે પ્રમાણે આત્મા પરિણમી જાય ત્યાં કોટી કલ્યાણ થાય છે નિકળો આવ્યો છે, રૂડો જોગ. લૂંટાલૂંટ લહાવો લઈ લેવાનો આ જોગ આવ્યો છે! શું કરીએ? અધિકારી નથી ખામી શાની છે? આ બધા ઊંઘે છે હજુ જાગતા નથી મોહનિદ્રામાં ઊંઘે છે તે ખામી છે. 'જાગ જાગ રે ભાઈ આતમા, નથ લાગેગો રંગ.' લૌકિક ભાવમાં ભરી નાખ્યું છે અલૌકિક ભાવ આવ્યો નહિ, અનાદિથી ઊંઘમાં ગયું હવે જાગૃત થઈને લૂંટાલૂંટ લહાવો લઈ લો. સમય માત્રનો પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. 'समयं गोयम मा पमाए.' ઉઠાડ ઉઠ્યો તો ... છૂટી જાય તેના દેહ છૂટી જશે

'સમજ્યા ત્યાંથી સવાર,' જાગ્યા ત્યાંથી ફરી ... આત્મા નો ... નહિ. ત્યારે

૬. મુમુક્ષુ—સદ્‌ગુરુએ આપેલું સ્મરણ તેમાં આત્માને જોડેલો રાખવો.

પ્રભુશ્રી—અપેક્ષાએ આપ સર્વનું કહેવું યોગ્ય છે. અને આપ સર્વ જે પ્રમાણે બોલ્યા છો તે પ્રમાણે કરશો તો કલ્યાણ થશે. પરંતુ સર્વથી મોટી વાત એક જ છે. તે અનંતા જ્ઞાનીઓએ કહેલી કહીશું, તે અમને પણ સંમત છે. 'सद्धा परम दुल्लहा' સત્પુરુષની શ્રદ્ધા એ સર્વથી મોટામાં મોટી વાત છે. જો તે થઈ ગઈ તો જપ, તપ, ભક્તિ કંઈ ન થાય તો પણ ફિકર નહિ. શ્રદ્ધા એ મહા બળવાન છે. શ્રદ્ધા છે ત્યાં જપ, તપ, ભક્તિ આદિ સર્વ છે જ. માટે એક શ્રદ્ધા આ ભવમાં અવિચળ કરી લેવી.



આ એક પકડ કરી લેશો તો કામ થઈ જશે. હજારો ભવ નાશ પામી જશે. દેવગતિ થશે. અનુક્રમે મોક્ષ થશે

કૂળધર્મ કે કોઈ માનેલા ધર્મ મારા નથી. બધા સાથે લટકસલામ રાખવી. મારો ધર્મ આત્મા છે. સગાં કુટુમ્બી, પૈસાટકા કોઈ મારું નથી. ધર્મ એક મારો છે. તે મારી સાથે આવશે રોગ થાય, વ્યાધિ થાય તો ય તેથી ભિન્ન, તેને જાણનાર એવો આત્મા જે સદ્‌ગુરુએ યથાર્થ જાણ્યો છે તે હું છું એમ આત્મભાવના રાખવી

આજથી નવો અવતાર આવ્યો છે એમ જાણવું—જાણે મરી જઈ ફરી જન્મ્યા. હવે પ્રકૃતિયુ જોઉં કાંઈ મારું નથી, તો તેમાં લેપાઉં નહીં. જે આવે તેને જોનાર–જાણનાર તેથી ભિન્ન રહું છું, એમ માની પ્રકૃતિયુ જોઉં.

સત્સંગ અને બોધ એ બે મોટી વાત છે. તેની ઇચ્છા રાખવી. તેથી સમજણ આવે છે, સાચી પકડ થાય છે સમભાવથી મોક્ષ થાય છે. સત્સંગ, બોધથી સમભાવ આવે છે.



આબુ, તા. ૫–૬–૧૯૩૫

જેણે સંકોચી લીધું છે તેને દેહમાંથી નીકળતા વાર નહીં લાગે. જેણે જ્યાં ત્યાં પ્રેમ, પ્રીતિ, વાસના વિસ્તારી છે તે રિબાઈ રિબાઇને દેહમાંથી નીકળશે.

યોગ્યતાનું વર્ણન થાય તેમ નથી. સત્ પુરુષાર્થ કર્યા રહો અને ધીરજ રાખો.

સંસારમાં દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખ છે. તમે આ નથી. તમે આ સર્વથી જુદા જ્ઞાતા–દ્રષ્ટા આત્મા છો તેને માનો. આ રાખનાં પડીકાં ઉપર પ્રેમ, પ્રીતિ, મોહ ન કરો. પ્રેમ જ્યાં ત્યાં ઢોળી નાખ્યો છે, તે સર્વ સ્થળેથી ઉઠાવી એક આત્મા ઉપર લાવો. તમે એકલા જ છો. સોય સરખી પણ તમારી સાથે આવશે નહિ. માટે પરવસ્તુઓને પર જાણી તે પ્રત્યેથી મોહ મટાડો. વિકારનાં સ્થાનોમાં વૈરાગ્ય થાય તેવો પુરુષાર્થ દૃષ્ટિ કરો



આબુ, તા. ૬-૬-૧૯૩૫

આત્મા જોયો હોય તો બધામાં આત્મા જોવાય. નહીં તો આ વાણિયો, બ્રાહ્મણ, પાટીદાર, ઘરડો જુવાન, સુખી દુઃખી, રંક રાજા, સ્ત્રી-પુરુષ. આરોગ્યતા જેમ જણાય ત્યાં કર્મ બંધાય. આત્મા જોવાની દૃષ્ટિ થયે અબંધ દશા થાય, 'નાત્ર દૃષ્ટિકી ભૂલ હૈ'

એ દૃષ્ટિ આવે ક્યાંથી? તો કે સત્પુરુષના બોધથી પુરુષાર્થ કર્યા વિના કંઈ થતું નથી તો દૃષ્ટિ ફેરવવાનો પુરુષાર્થ કરો. લવ સત્સંગનું ય માહાત્મ્ય અલૌકિક છે સત્સંગથી, સદ્બોધથી દૃષ્ટિ ફરે છે; હાડકાં, ચામડાં, લોહી, પરુ આદિ દુર્ગંધમય દેહાદિ ઉપર વૈરાગ્ય આવે છે. વૈરાગ્ય એ આત્મા છે. વૈરાગ્ય, ઉપશમ એ મુમુક્ષુના હૃદયમાં સદાય જાગૃત હોય

ઠામ ઠામ આત્મા જોવો આસ્રવના ઠામમાં સંવર થાય, દૃષ્ટિ ફરી હોય તો.



આબુ, તા. ૭-૬-૧૯૩૫

દૃષ્ટિ ફેરવવાની જરૂર છે. દૃષ્ટિ ફરે તો તેમ પરિણમાય. 'કથા સુણી સુણી ફૂટયા કાન' 'ભણ્યો પણ ગણ્યો નહિ.' બોલ્યો પણ ન બોલવા જેવું કર્યું. વિચાર કર્યો નહિ. ખામી છે યોગ્યતાની, ભાવ ફેરવવાની ભાવ ફેરવી નાખે તો કમાર્ગોના ઢગલા થાય ડગલું ભરે તો મુકામે જવાય. બેઠો રહે અને ત્યાંની વાતો કરે તો તેથી મુકામે જવાય નહિ. ચાલવા ડગલું ભરે તો મુકામ આવે. 'સાકર, સાકર' કર્યે સ્વાદ આવે નહિ; મોંમાં મૂકયે સ્વાદ આવે. તેમ સિદ્ધ સમાન છું, અજર છું એમ બોલ્યે કામ થાય નહિ ઠામ ઠામ દૃષ્ટિ પડતાં ભેદ પડે, ઠામ ઠામ દૃષ્ટિ પડતા ભેદ પડે, ભેદજ્ઞાન હોય તો જ પરમાં પરિણમાય નહિ. ભેદજ્ઞાનથી ભેદ પાડવાનો પુરુષાર્થ ન કરે ત્યાંસુધી આત્મામાં પરિણમાય નહિ

દૃષ્ટિ દિવ્ય જોઈએ. ચર્મચક્ષુથી માર્ગ દેખાય નહિ, દિવ્યચક્ષુથી માર્ગ દેખાય. ભેદજ્ઞાન થાય. તે દિવ્યચક્ષુ, તે વિચાર છે. તેની જરૂર છે. સત્પુરુષનો બોધ પ્રાપ્ત થાય છે. તેમાં ઊંડા ઊતરો. વિચાર કરો ભાવ ફેરવી નાખો. ઠામ ઠામ ભેદજ્ઞાનથી ભેદ પાડો. શત્રુ મિત્ર, બાઈભાઈ, સગાંસંબંધી, રોગશોક, ક્રોધ, માન, સંકલ્પવિકલ્પ, વગેરે જે કંઈ આવે છે તે સર્વને જાણનાર તેથી ભિન્ન એવો આત્મા જ્ઞાની સદ્ગુરુએ જાણ્યો તેવો હું છું. આવે છે ને સર્વ જાય છે. રોગ આવે, વેદની થાય, મરણ આવે તો પણ સર્વ જાય છે. તેને જોનાર હું જુદો છું. માત્ર તેને જોયા કરવું સંયોગો સર્વ આવે છે તે જશે. આત્મા કંઈ જવાનો છે? તે આત્મા માનો કે "ચંદ્ર ભૂમિને પ્રકાશે છે. તેના કિરણની કાન્તિના પ્રભાવથી સમસ્ત ભૂમિ શ્વેત થઈ જાય છે. પણ કંઈ ચંદ્ર ભૂમિરૂપ કોઈ કાળે તેમ થતો નથી એમ સમસ્ત વિશ્વને પ્રકાશક એવો આ આત્મા તે ક્યારે પણ વિશ્વરૂપ થતો નથી, સદા-સર્વદા ચૈતન્યસ્વરૂપ જ રહે છે'

એમ ભેદજ્ઞાનથી દિવ્યદૃષ્ટિએ જોવાય તો કર્મ બંધાય નહિ. અને આત્માનું સુખ પ્રાપ્ત થાય. માટે કરવા યોગ્ય તો એક જ છે. તે શું? તો કે પુરુષાર્થ. પુરુષાર્થ ખરો કરો. દૃઢ નિશ્ચય—આમ કરીએ જ. બહુ ભણ્યું હોય ને જેટલું ગ્રહ્યું તેટલું તો પ્રાપ્ત થયું જ. તેમ પુરુષાર્થ

આણુ, તા. ૧૭-૬-૧૯૩૫

આત્મા મુખ્યે ત્રણ પ્રકારે છે : બાહ્યાત્મા, અંતરાત્મા, પરમાત્મા. તેમાં પરમાત્મા છે તે સમજવા યોગ્ય છે.

'બિના નયન પાવે નહિ, બિના નયનકી બાત.'

બાહ્યની વસ્તુ જોવા જેમ ચક્ષુ જોઇએ, તેમ જ્ઞાનચક્ષુથી અંતરની વસ્તુ જોવાય. જ્ઞાનચક્ષુ વિના આત્મા જોવાય નહિ, આત્મા અરૂપી છે, એ રૂપી તો છે નહિ. દેવતા હોય તેને ચીપિયો હોય તો ઝલાય; તેમ આત્મા ચર્મચક્ષુથી ન જણાય. તો એને જોઇએ શું ? તો કે દિવ્યચક્ષુ. એ દિવ્યચક્ષુ જ્ઞાની પાસે છે. એ ચક્ષુ ચડાવે ત્યારે આત્મા દેખાય. યોગ્યતા હોય તો જ્ઞાની માર્ગે જતો હોય તેને બોલાવીને આપી દે. યોગ્યતા એટલે શું ?

યોગ્યતા એટલે ભાવ, પ્રેમ. એના ઉપર જ ભાવ પ્રેમ આવે તો કામ થઈ જાય. પૂર્વકૃત અને પુરુષાર્થથી તે થાય. કારણ વિના કાર્ય ન થાય.



શ્રી આશ્રમ, અગાસ. તા. ૧૩-૭-૧૯૩૫

ઠામઠામ આત્મા જુઓ. બેટ્ટો હોય તે બીજું જુવે. કાળું-ધોળું જોવા ગયા ત્યાં માર્યા ગયા સમજજો. આ મારો સાક્ષાત્ આત્મા, આય મારો સાક્ષાત્ આત્મા. 'તુંહિ તુંહિ' એક એ જ. આત્મા ઉપર પ્રેમ, પ્રીતિ, ભક્તિ નથી થઈ તે કરવી છે, તે માટે આ દાવ આવ્યો છે; માટે ચેતી જાઓ.

એટલો નિશ્ચય રાખજો કે આ મનુષ્ય ભવ તો સફળ થઈ ગયો, કારણ અપૂર્વ જોગ મળ્યો છે. હવે શ્રદ્ધા એક ઉપર કરવી. જ્યાં ત્યાં શ્રદ્ધા કરશો તો માર્યા જશો. સ્વરૂપને પામેલા એક સત્પુરુષ પરમ કૃપાળુ ઉપર શ્રદ્ધા દઢ થશે તો જપ, તપ, ક્રિયા માત્ર સફળ થઈ, મનુષ્યભવ સફળ થઈ ગયો, દીવો થયો, સમકિત થયુ સમજજો.

તારી વારેવાર. જેમા એક એક ગાથા ચમત્કારિક છે એવી 'આત્મસિદ્ધિ' અપૂર્વ છે ! 'છૂટે દેહાધ્યાસ તો નહિ કર્તા તું કર્મ' વિચાર ક્યાં કર્યો છે? "અનાદિ સ્વપ્નદશાને લીધે ઉત્પન્ન થયેલો એવો જીવનો અહંભાવ મમત્વભાવ તે નિવૃત્ત થવાને અર્થે જ્ઞાની પુરુષોએ આ છ પદની દેશના પ્રકાશી છે." વિચાર ક્યાં કર્યો છે ! વિચાર કરે તો હમણાં પ્રાપ્તિ થાય. **'समयं गोयम मा पमाओ.'** સમય માત્ર પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી.



તા. ૧૪-૮-૧૯૩૫, શ્રાવણ સુદ પૂર્ણિમા

આજે અહી આવ્યા છો તો કમાણીના ઢગલા થાય છે. દર્શન કરવા મળશે, આત્મહિત માટે સત્સંગમાં આત્માની વાત સાંભળવા મળશે, એવા ભાવથી સમાગમ માટે અહીં આવવા ભાવ કર્યા ત્યાં ડગલે ડગલે જગનનું ફળ કહ્યુ છે તીર્થયાત્રા ઘણી કરી, પણ સાચો દેવ કયો ? આત્મા. તે જાણ્યો છે જેણે એવા સત્પુરુષની વાણી સાંભળતાં કોટિ કર્મ ખપી જાય છે, પુણ્યના ઢગલા બંધાય છે

ભાવ તમારી પાસે છે. તે જેવા કરો તેવા થાય. આ મનુષ્યભવ મહા દુર્લભ છે. લૌકિક કાર્યોના, જગતને રૂડું દેખાડવા ઘણું કર્યું. હવે આટલો ભવ પોતાના આત્મા માટે ગળાય. તેની ઓળખાણ કરવા ગળાય તો જ મનુષ્યભવની સફળતા છે. આત્મા ઉપર ભાવ કરવા છે.

"માત્ર દૃષ્ટિની ભૂલ છે"—અવળાનું સવળું કર્યું નહિ, ભાન અવળી કરી નાખી નહિ; નહીં તો ઝેરનું અમૃત થાય. આ બાઈ, આ ભાઈ, આ સારો, આ નરસો, આ વાણિયો, આ બ્રાહ્મણ—એમ માયા જોઈ. બાહ્ય દૃષ્ટિએ ગાયું જોવાય નહિ. ઊંડા ઊતરો તો સાચું જોવાય. સાચું જોવું જોઈએ. તે શું? તો કે આત્મા.

મુમુક્ષુ—જાણ્યા વગર આત્મા શી રીતે જોવાય? તે તો જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે.

પ્રભુશ્રી—ભાવના તો કરાય. તેમ કરતાં કરતાં યોગ્યતા આવ્યે જ્ઞાની કૃપાળુ માં ચાલી કરી દેશે.

ઠામ ઠામ આત્મા જોવાય તો ઝેરનું અમૃત થઈ જાય. જ્ઞાની પાસે દીવો થયો છે. ઠામ ઠામ એક જ જોવાય એવું નિધાન છે. દૃષ્ટિ તો ફેરવવી જ પડશે. તારી વારેવાર. દૃષ્ટિ ફરે તો ફાલ, નહિ તો હજુ વાર છે.

જાગ્રત થઈ જાઓ; તૈયાર થઈ જાઓ. નગુણિયા થઈ જાઓ. દૃષ્ટિ ફેરવી નાખો. નાશવંત જગતની માયામાંથી પ્રીતિ ઉઠાવી એક આત્મા ઉપર ભાવ, પ્રીતિ, પ્રેમ કરો.

મોહનિદ્રામાં આખું જગત સૂતું છે. તેમાંથી ઢંઢોળી જાગીને જ્ઞાનીને તો તમને જગાડવા છે, હવે ઊંઘવા દેવા નથી. તમે આત્મા છો. જ્ઞાનીએ ઠામ ઠામ આત્મા જોયો છે તેવો શુદ્ધ આત્મા તે મારો છે. તે હું છું. તેથી અન્ય તે હું નથી. તેથી અન્ય તે મારું નથી. એવો વિશ્વાસ કરી દો. આત્માનું માહાત્મ્ય સમજાયું નથી, તેથી આત્મા જોવાની દૃષ્ટિ થતી નથી. સત્સંગમાં બોધ જેમ જેમ સાંભળશો, સાંભળ કરશો તેમ તેમ સમજ આવશે. સમજણ આવ્યે દૃષ્ટિ ફરે.

સાઠ વરસના મુનિ ખાય છે. ફરવા માંડી પડે તો કામ થઈ જાય. કાનમાં પડતાં મુનિના દસેય કમાડ થાય છે. પણ ફરવા માંડી પડે તો કામ થઈ જાય.

દૃષ્ટિ તો ફેરવવી જ પડશે. અનંત જ્ઞાનીઓએ એમ જ કર્યું છે. તેમ કરીને જ મોક્ષે ગયા છે. ઠામ ઠામ ઝેરનું અમૃત કર્યું છે. તમારી વારે વાર છે. તૈયાર થઈ જાઓ. દૃષ્ટિ ફેરવાય તો બધું જ; નહીં તો હજુ વાર છે.

'મારું, મારું' કરો છો તે કોને માટે? દેહ તેમ જ તમારી સાથે નહિ આવે. માટે બધું અહીં જ મૂકીને જવાનું છે. તમારો તો આત્મા છે તેને ઓળખવાનો આ અવસર આવ્યો છે. માટે તેની જતના. તેને સંભાળો. તેના ઉપર ભાવ, પ્રેમ કરો. ત્યાં દૃષ્ટિ પડે ત્યાં એક તેને જ ભાળતા જાઓ. કોઈ લેનાર દેનાર ન હોય તો ભાગ્ય મોટાં છે.

"ચિત્રકૂટકે ઘાટ પે, ભઈ સંતનકી ભીર;
તુલસીદાસ ચંદન ઘસે, તિલક દેત રઘુવીર."

તુલસીદાસ ચંદન ઘસે છે. સંતોની ભીડ છે. ત્યાં રામને ઓળખવા ધ્યાન કરી રહે છે. ચંદન ઘસીને તુલસીદાસ બધાને તિલક કરે છે—બધાંને રામરૂપ જુએ છે, એટલે જેને તિલક કરે તેને રામ જાણે છે. એમ આત્મા જોવાની દૃષ્ટિ કરો.

ભેંસને દાણનો ટોપલો મૂકવા બાઈ આવે છે ત્યાં ભેંસની દૃષ્ટિ બાઈ ઉપર નથી હોતી. તેણે કેવાં કપડાં પહેર્યાં છે, કેવાં ઘરેણાં પહેર્યાં છે, તે જુવાન છે કે વૃદ્ધ—તે કાંઈ તે જોતી નથી. તેની દૃષ્ટિ માત્ર એક ટોપલા ઉપર છે. તેમ બીજેથી દૃષ્ટિ ફેરવી એક આત્મા ઉપર દૃષ્ટિ કરવી જોઈએ.

"જેવા ભાવ તેવા પ્રભુ ફળે, ભજતા ભજન થકી ભય ટળે:
ભેખ ધર્યે જો સિદ્ધિ થાય, ભાંડ ભવૈયા વૈકુંઠ જાય."

તમારા ભાવ તમારી પાસે છે. ભાવ આત્મા ઉપર થાય તો કામ થઈ જાય.



તા. ૧૫-૮-૧૯૩૫

અવળું કર્યું ત્યા જગત દેખાયુ. સવળું કર્યું ત્યાં આત્મા જોવાયો. જે દેખાય છે તે બધું પર છે. જે ભળાય છે તેને માન્યુ છે એ જ અવળી દૃષ્ટિ. દૃષ્ટિ ફરે તો બધાને જાણનાર-દેખનાર એવો જે આત્મા તેના ઉપર દૃષ્ટિ જાય; ત્યાં પરપદાર્થોમા મારું મારું થઈ ગયુ છે તે ટળે.

બધું મૂકવું પડશે. જ્યાં જ્યાં મારુ મારું કર્યું છે ત્યાંથી ઊઠી જવું પડશે. મારો એક આત્મા છે. તે સિવાય જગતમાંની વસ્તુઓમાંથી એક પરમાણુ પણ મારું નહિ.

આત્માનો વાળ વાંકો થવાનો નથી. માત્ર તેનો નિશ્ચય કર્યો નથી, પકડ થઈ નથી. તે કરી લો. આ બીજું બધુ તો કલક છે. તેને માન્યુ છે. પુરુષાર્થ કરો. પડદો પડ્યો નથી. પડદો પડે તો બીજુ જણાય.

'જે જાણુ તે નવિ જાણુ અને નવિ જાણ્યુ તે જાણું.'

આવું તમારું સ્વરૂપ છે? કેવું અપૂર્વ તમારુ સ્વરૂપ છે! તેને કોઈ દિવસ સભાર્યું નહિ. આત્માને સૂતો મૂક્યો છે, તેને સભાર્યો નથી. તેના ઉપર ભાવ, પ્રેમ, પ્રીતિ કરવાની છે

આ બધું મેલો પડયું. જ્યા હોય ત્યા આ કલકને આગળ કરો છો તે પડયુ મેલો અને આત્માને આગળ કરીને બધું કરો. પહેલો એ ન હોય તો બીજું કાંઈ થતું નથી, તેવો આત્મા! તેના ઉપર ભાવ કરો, તેને આગળ કરો. ભાવ ફેરવવાનો પુરુષાર્થ કર્તવ્ય છે.

નિજદેશ ગયા વગર છૂટકો નથી. આ તમારો દેશ નથી. બહુ દોષ છે આ જીવમાં. આ ધોળો છે, આ કાળો છે; આ ભણેલો છે, આ સમજુ છે, આ બાઈ છે, આ ભાઈ છે—એ જોવાનુ છોડી દો. એક પોતાના ઉપર આવો. પોતાનામા અનંત દોષ છે તે હવે કાઢવા છે. માટે પોતાના દોષ જ જોવા અને કાઢવા. પારકા દોષ જોવાનું જવા દો. 'તારે દોષે તને બધન છે એ સંતની પહેલી શિક્ષા છે'

ખીલે બાધ્યુ નથી, મનને ખીલે બાંધવું જોઇએ આવો જોગ મળ્યો છે ત્યાં જીવ ખીલા પાસે આવ્યો છે, પણ હજુ બધાયો નથી. બંધાય તો નુકશાન કરતો અટકે અને માર ખાતો બચી જાય.

આત્મભાવનો પુરુષાર્થ કરો. સત્ અને શીલના ભાવ ગણો. આડું આવે છે તે કોરે કરવું. કૂતરાં પેસી જાય છે તેને મારી કાઢી કાઢો—પરભાવરૂપી કૂતરાં બોધરૂપી લાકડીથી કાઢી કાઢો.



તા. ૨૭-૮-'૩૫

જ્ઞાનીઓએ ઘણું કહ્યું છે. પણ જીવને ગરજ નથી. કહેલી વાત ભૂલી જાય છે. લક્ષમાં લઈ લે તો કામ થઈ જાય. ટૂંકામાં ટૂંકું કહી દઉં?

આસ્રવમાં સંવર થાય. વિકારનાં સ્થાનોમાં વૈરાગ્ય થાય. 'સર્વાત્મામાં સમદૃષ્ટિ દો' એમ સર્વમાં આત્મા જોવાય, આ તૂંબડું (દેહ) છે. કર્મ છે. કલંક છે તે ન જોવાય. બાઈ છે તે આત્મા છે એમ પહેલાં આત્મા જોવાની મનમાં રુચિ થાય ત્યાં કામ થઈ જાય. એનો અભ્યાસ કર્તવ્ય છે. ભાવના એક એ જ કર્તવ્ય છે.



તા. ૭-૯-૧૯૩૫

પોતાનો વહાલામાં વહાલો છોકરો મારી નાખ્યો હોય તો તેના ઉપર અંતરથી કેટલું ઝેર વર્તે? 'એનું ક્યારે ભૂંડું કરી નાખું?' એમ અંતરમાં ઝેર, ઝેર અને ઝેર વર્તે તેમ પોતાને અનંત કાળથી દુઃખના દેનારા દુશ્મનો કયા છે? પાંચ ઇન્દ્રિય, ચાર કષાય તથા મન—આ દશ. તેમના ઉપર અંતરથી ઝેર વર્તવું જોઈએ. દુશ્મનોને આવો, પધારો, એમ આવકાર કોઈ આપે? શૂર ક્ષત્રિય સ્વભાવે દુશ્મનોને મારી હઠાવવા તૈયાર થઈ રહેવું જોઈએ. અને લાગ આવ્યે ઠાર મારવા જેવું જોઈએ તો જ જય થાય. એક મન જીતતાં સર્વ જિતાય છે. અને આત્મસુખ પ્રાપ્ત થાય છે.

વિભાવ તે દુશ્મન છે, સ્વભાવ તે મિત્ર છે. વિભાવ પ્રત્યે ઝેર વર્તવું જોઈએ. અનાદિથી અહિતના કરનારા તેમને મિત્ર માન્યા તે જ ભૂલ છે. હવે તે દુશ્મન છે એમ જાણી તેમના પ્રત્યે અંતરથી ઝેર રાખવા યોગ્ય છે.

દૃષ્ટિ ફેરવવા યોગ્ય છે. હળાહળ ઝેર છે તેને અનાદિથી અમૃત માન્યું. હવે અમૃતને અમૃત માનીએ અને ઝેરને ઝેર માનીએ તો જ કલ્યાણ છે. દૃષ્ટિ ફરે તો જ ઝેર મટી અમૃત જોવાય. આસ્રવમાં સંવર થાય, દુશ્મનો ભાગી જાય, બંધન થાય નહિ. દેહ માત્ર ભાડા ખાતે.

આત્મા ઉપર પ્રેમભાવ જગાવી દેવો જોઈએ. તેનું માહાત્મ્ય લાગ્યું નથી. અમારી એ જ વાત છે. સમજીને જ કહો છો. સમજ આવ્યે આ ઝેર તે અમૃત થઈ જાય છે. ખરી અમૃતની ખૂબી જેને હોય, એ શું કહે?

આત્મદૃષ્ટિ એ જ સાચું દર્શન એમ જ્ઞાનીએ જોર પકડ્યું છે. આત્માની સિદ્ધિ. આત્માનું સુખ પ્રગટ થાય તેમ કરો.

"સમકિત સાથે સગાઈ કીધી, સપરિવારશું ગાઢી;
મિથ્યામતિ અપરાધણ જાણી, ઘરથી બાહિર કાઢી."

બહિરાત્મપણે પ્રવર્તન કર્યું છે, તે મૂકી અંતરાત્મા થવાનો આ અવસર આવ્યો છે. નિશ્ચયનયથી જેવું પોતાનું સ્વરૂપ છે, તેનો નિશ્ચય થયો નથી. તે નિશ્ચય કરી લેવો.

દરેકની શ્રદ્ધામાં ભેદ છે. સર્વને ભાવ પ્રમાણે ફળ છે. ભાવ ચડતા કરવા. પ્રેમ, સ્નેહ, ભાવ વધારી દેવા.

'પાવે નહિ ગુરુગમ વિના' ગુરુ તે દીવો છે, તેનાથી જ દીવો થશે.

*

એક ચોરને ફાંસીની શિક્ષા થઇ પ્રધાન વિચક્ષણ હતો. તેણે શૂળી ઉપર મરણની સન્મુખ થયેલા ચોરને પૂછ્યું, "તને કોઈનું શરણ છે ? સંસારમાં જે કાંઈ તારું માનતો હતો તેમાનું કોઈ અત્યારે શરણ છે ?" ચોરે કહ્યું, "અત્યારે તો મને કોઈ શરણ નથી." પ્રધાને કહ્યું, "હું એક વાત કહું તે લક્ષમાં લઈશ ? લઈશ તો તારું કામ થઈ જશે." ચોરે કહ્યું, "જરૂર લક્ષમાં લઈશ, મને કૃપા કરીને કહો." દુઃખના વખતમાં હિતશિક્ષા ઘણી આતુરતાથી ગ્રહણ થઈ શકે છે. એટલે પ્રધાને કહ્યું, "સમભાવ." ગમે તેટલું દુઃખ આવે તો આવો, મરણ આવે તો આવો, પણ હું તેને સમભાવથી સહન કરીશ. તે દુઃખ નાશ પામશે, પણ મારું સ્વરૂપ નાશ પામે તેવું નથી, માટે સમભાવમાં રહેવું.

ચોરે સમભાવનું શરણ ગ્રહણ કર્યું. તે મરણ પામી દેવગતિ પામ્યો. પ્રધાને શૂળી ઉપર ચડેલા ચોર સાથે વાત કરી, એમ રાજાએ જાણ્યું ત્યારે તેને કેદ પકડવા તથા તેનાં ઘર લુંટાવી મંગાવવા સિપાઈઓ મોકલ્યા.

સિપાઈઓ પ્રધાનને ઘેર લૂંટવા આવ્યા. ત્યાં કોઈ એક અજાણ્યો રક્ષક થઈ બેઠો હતો. તેણે બધા સિપાઈઓને મારી હઠાવી કાઢી મૂક્યા. પછી રાજા પોતે આવ્યો. તેણે જોયું કે આ રક્ષક જણાતો માણસ તે મનુષ્ય નથી, પણ દેવ છે. તેણે પૂછ્યું, "તું કોણ છે ?" રક્ષકે કહ્યું, "હું ચોર તે મરીને દેવ થયો છું. તે પ્રતાપ પ્રધાનના છે, માટે તેનું ઘર લૂંટવા નહિ દઉં." રાજા ખુશી થયો, પ્રધાનને માન આપી શિરપાવ આપ્યો.

એમ એક શબ્દ સાંભળવાથી આવું હિત થયું. તો જ્ઞાની પુરુષના શબ્દો વાર વાર સાંભળવા મળે તે કેવા મહાલાભનું કારણ થાય ! માટે સામાન્યપણું ન કરી નાખતાં અપૂર્વ અલૌકિક ભાવે જ્ઞાનીનાં વચનોનું બહુમાનપણું રાખી આત્મહિત સાધવા જાગૃત થઈ જાઓ, ચેતી જાઓ.

ॐ

તા. ૧૬-૯-૧૯૩

મરણ અચાનક આવી પહોંચશે. મરણ આવે ત્યારે આ બધું મૂકી જવું પડશે. આ ધણી થઇને બેઠો છે—દેહાદિ સર્વ પર વસ્તુનો, તે છોડવું પડશે, માટે અત્યારથી ચેતી લે. મનુષ્યભવ અને તેમાં પણ સત્પુરુષનો સમાગમ એ બહુ દુર્લભ જોગ મળ્યો છે, માટે ચેતી જાઓ.

એક આત્માને ઓળખાય તો ફિકરના ફાકા મારો. આત્મા ઓળખ્યો તે બોલી ઊઠ્યા : "અબ હમ અમર ભયે, ન મરેંગે" કાળ તો તેનો ફિકર થઈ ગયો! મૃત્યુ તેને મહોત્સવ થઈ પડે છે. એ તો તેને ઘેર વાજાં વાગ્યાં; બાકી બીજાને મરણ આવે ત્યારે જોઈ લો!

મરણ આવશે જ. ત્યારે હવે આ બધું દુઃખ ટાળવા બોલાવવો કોને? કયા સ્થળમાં જઈ રહેવું કે દુઃખ માત્ર ચાલ્યું જાય? મોટા પુરુષ હોય તે નામ ઉત્તમ સ્થાનમાં રહે છે. પાયખાનામાં રહેતા નથી; તેમ આખું જગત પાયખાનામાં રહે છે. પણ જ્ઞાનીઓનું સ્થાન કયું છે? 'સમભાવ.' આ એમનું સ્થાન છે. આ જગાનું કેટલું સુખ, કેટલી સાતા છે તે કહ્યું જાય તેમ નથી. આ જગાએ જવાથી દુઃખ માત્ર નાશ પામી જાય છે. ચંડાળ જેવા નીચ ઘેર, હલકા ભાવમાં જ્ઞાની રહેતા નથી. તેથી તેમને ભય માત્ર નાશ પામી ગયા છે

"એક આત્માને જાણ્યો તેણે સર્વ જાણ્યું." તેની શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ, પ્રતીતિ થશે પણ કામ થઈ જશે.

'છ પદ'નો પત્ર અમૂલ્ય છે. ઊંડા ઊતરવું જોઈએ; પકડ થવી જોઈએ. બધાની જરૂર કહ્યું છે. પણ 'સમભાવ'ની પકડ કરી લેશે તેનું કામ થશે



તા. ૨૮-૯-૧૯૩૫

વાત કહેવાની ઘણી છે. પણ કહેવાઈ નથી. સાંભળી સાંભળીને ફૂટ્યા કાન. સાંભળ્યું પણ ન સાંભળ્યા બરોબર કર્યું; કારણ કે ઉપયોગ, પરિણમન તેમાં ગયું નહિ. બાકી હવે પરિણમન થવું જોઈએ.

ક્ષયોપશમ જોઈએ. વિચારની ખામી છે. વિચાર ધ્યાન છે. અંતરપરિણમન વિચારથી કરવું જોઈએ. પલટાવી નાખવું જોઈએ.

હવે તો આત્મા જોવાનું કરો. બીજું જોવાનું ઘણું કર્યું છે તેથી હવેથી એક આત્મા જોવાનું કરો. દૃષ્ટિમાં ઝેર છે. તે અમૃત થાય તેમ કરો. 'માત્ર દૃષ્ટિની ભૂલ છે' જ્ઞાનીઓએ કહ્યું છે, જે કહ્યું છે, તે જ સાચું છે. કર વિચાર તો પામ. વિચાર વડે દૃષ્ટિ પલટાવી અંતર દૃષ્ટિ કરવાની જરૂર છે.



તા. ૨૯-૯-૧૯૩૫

"[illegible] દૃષ્ટિ ન દીજિયે, [illegible]" [illegible] ઉદ્યમ કર્યા કરતા છે. [illegible]

આત્મા [illegible], પ્રેમ, પ્રીતિ [illegible]

"જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞે દીઠું જ્ઞાનમાં
કહી શક્યા નહિ પણ તે શ્રી ભગવાન જો "

આવું પરમ સુખધામ આત્માનું સ્વરૂપ છે, ત્યારે આપણે અત્યારે શું કરવું?

શ્રદ્ધા. **સદ્ધા પરમ દુલ્લહા** – ભગવાનનું વચન છે. કેડ બાંધીને તૈયાર થઈ જઈ, નાચીકૂદીને પણ એક શ્રદ્ધા પકડ કરી દો. પછી જપ, તપ ત્યાગ વૈરાગ્ય બધું થશે. સૌથી પહેલી શ્રદ્ધા એ બહુ મોટી વાત છે. મહાભાગ્ય હશે તેને તે થશે.

વરસાદ તો ઘણો વરસે છે. તેમાં મઘાનાં પાણી જ્યારે વરસે છે ત્યારે સૌ ટાકાં ભરી રાખે છે, કે જેથી પછી બારે ય માસ તે પાણી વપરાય. તેમ અહીં પણ ભાજન પ્રમાણે પાણી ઝીલી લેજો. જેટલાં પાણી ઝીલી લીધાં હશે તેટલા આગળ ઘણાં કામમાં આવશે.

જ્ઞાનીપુરુષનો બોધ અદ્‌ભુત છે! મરેલાને જીવતા કરે છે! સમ્યક્‌ત્વ તેથી જ થાય છે

ખાવું ને ઊંઘવું આ ધંધો થઈ પડ્યો છે. આળસ અને પ્રમાદે જીવનું ભૂંડું કર્યું છે. ખાવું ને ઊંઘવું એ આત્માનો ધર્મ છે? બધું ખોટું છે.

દુશ્મન હોય તેના ઉપર કેટલું ઝેર આત્મામાં વર્તે છે કે ક્યારે મારી નાખું, કાપી નાખું? તો અનંતકાળથી અનંત દુ:ખના કારણરૂપ પાંચ ઇન્દ્રિયો, મન અને ચાર કષાયો એ દશ શત્રુઓ છે, એમ જાણ્યું હોય તો તેના પ્રત્યે કેટલું ઝેર વર્તે? વિભાવોમાં કે માયામાં રાગ, પ્રેમ, પ્રીતિ તે પરમ નિધાન એવા આત્મામાં રાગ નથી થવા દેતા. તો તે શત્રુઓ ઉપર કેટલું ઝેર અંતરમાં વર્તવું જોઈએ!

આત્માને હિતસ્વી એક સત્સંગ છે. તેને જ્ઞાની પુરુષોએ પણ ઇચ્છ્યો છે; કારણ કે ત્યાં જ આત્મા ઉપર ભાવ, રુચિ, પ્રીતિ, ભક્તિ થાય તેવું શ્રવણ પ્રાપ્ત થાય છે. સત્સંગ ચિંતામણિ સમાન મહા દુર્લભ છે, કારણ કે નિમિત્ત છે તે મોટી વાત છે.

*

"ફિકરકા ફાકા ભર્યા, તાકા નામ ફકીર."

સૌ ફિકરના ફાકા મારો, એક આત્મભાવમાં રહો. દુ:ખ આવે તો આવો, રોગ આવે તો આવો, ધન જતું રહે તો જાઓ; છેવટે, આ દેહ જતો હોય તો જાઓ. તેથી મારું કંઈ જવાનું નથી, મને કંઈ નુકશાન થવાનું નથી. એમાનું કાંઈપણ મારું નથી. મારું છે તે જ મારું છે 'તારું તારી પાસ છે, ત્યાં બીજાનું શું કામ?' બીજું બધું તો કર્મકલંક છે. જે આવે છે તે જવા માટે. તેથી ભાર હલકો થાય છે. દેવું પતે છે.

જ્ઞાની મહા સુખમાં રહે છે, આનંદમાં રહે છે. ફિકર માત્રના ફાકા મારો; એક સત્, શીલ અને ભક્તિમાં મંડ્યા રહો 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે.' આત્મભાવનાનો પુરુષાર્થ રાખવો.



તા. ૧૭-૧૧-૧૯૩૫

સત્ અને શીલ એ જ કર્તવ્ય છે. શીલવ્રત મહાવ્રત છે. સંસારને કાંઠે આવી પહોંચેલાને જ તે પ્રાપ્ત થાય છે. દેહ પડી જાય તો ભલે, દેહ જતા હોય તો જવા દેવો પણ બ્રહ્મચર્ય પાળવું. વૃદ્ધાવસ્થામાં પણ એ વ્રત આવે તો મહાભાગ્ય સમજવું. તેની દેવની ગતિ નિશ્ચયે થાય છે.

મરણ તો બધાને અવશ્ય આવશે જ. આટલા બધા બેઠા છો તે સર્વને કંઈ કંઈ પ્રકારની વેદની તે વખતે આવશે. બધાને એક પ્રકારની નહિ આવે. ત્યાં આટલો લક્ષ રહે તો કામ થઈ જાય—

વેદની આવે છે તેથી સુન્દર ઘણી આવો; જે આવે છે તે જાય છે. બાંધેલાં કર્મ આવીને છૂટે છે. તેને જોનાર એવો આત્મા હું છું. મેં તો એવો નિશ્ચય કરેલો છે કે હું આત્મા કોઈ કાળે મરવાનો નથી. કર્મ તો બાંધેલા બધાં આવીને જવાનાં છે. પણ જોનાર આત્મા છે. આત્મા છે. આત્મા છે. તે નિત્ય છે. નિત્ય છે, એ આદિ છએ પદનો નિશ્ચય કર્યો છે "વિશેષ રોગના ઉદયથી અથવા શારીરિક મંદ બળથી જ્ઞાનીનું શરીર કંપાય, નિર્બળ થાય, મ્લાન થાય, મંદ થાય, રૌદ્ર લાગે, તેને ભ્રમાદિનો ઉદય પણ વર્તે; તથાપિ જે પ્રમાણે જીવને વિષે બોધ અને વૈરાગ્યની વાસના થઈ છે તે પ્રમાણે તે રોગનો જીવ તે તે પ્રસંગમાં ઘણું કરી વેદે છે." બોધ અને વૈરાગ્ય એ આત્મા છે. સદ્‌ગુરુનું શરણ માને છે. સદ્‌ગુરુ એ પોતાનો આત્મા છે અને દરેકની પાસે છે. એ આત્મા જાણ્યો નથી. પરંતુ સદ્‌ગુરુએ આત્મા યથાર્થ જાણ્યો છે તેવો આત્મા તે મારો છે, તેથી અન્ય કંઈ પણ મારું નથી. 'સહજાત્મસ્વરૂપ' મહામંત્ર છે. ભાન રહે ત્યાંસુધી તેમાં ઉપયોગ રાખવો. તેને સંભારવો. ભાન ગયા પછી ફિકર નહિ પણ ભાન રહે ત્યાંસુધી સદ્‌ગુરુનું શરણ, તેનું ધ્યાન રાખવું સમકિત થવાનું એ કારણ છે. હાલતાં ચાલતાં, ખાતાં પીતાં, બેસતાં ઊઠતાં કામ કાજ આત્મા છે.

"જેવી પ્રીતિ સંસારની તેવી હર પર હોય;
ચલ્યો જાય વૈકુંઠમેં, પલો ન પકડે કોય."

આત્મા ઉપર પ્રેમ પ્રીતિ ભાવ થયો નથી; તે કર્તવ્ય છે.

"ધરમ ધરમ કરતો જગ સહુ ફિરે,
ધર્મ ન જાણે હો મર્મ જિનેશ્વર;
ધર્મ જિનેશ્વર ચરણ ગ્રહ્યા પછી,
કોઈ ન બાંધે હો કર્મ જિનેશ્વર. ધર્મ જિનેશ્વર."
"સમકિત સાથે સગાઈ કીધી સપરિવાર શું ગાઢી
મિથ્યામતિ અપરાધણ જાણી ઘરથી બાહિર કાઢી."

આત્માની ઓળખાણ કરી લો. તેની સાથે સગાઈ કરી લો. બીજી સગાઈ ફોક છે. દરેકને મૂકીને આત્માની સાથે જો સગાઈ કરશે તેનું કામ થશે



તા. ૧૯-૧૧-૧૯૩૫

આ બધાંને મરણ તો એક વખતે જરૂર આવશે. તો તે વખતે શું કરવું તે કહું છું, જેને સાંભળવુ હોય તે સાંભળજો, ગ્રહણ કરવું હોય તે ગ્રહણ કરજો, પકડ કરી લેવી હોય તે પકડ કરી લેજો. કહેનાર કહી છૂટે, વહેનાર વહી છૂટે.—

'પ્રીતિ અનંતી પરથકી જે તોડે તે જોડે એહ.'

સગાંસંબંધી પૈસાટકા, ઘરબાર, બૈરાંછોકરાં એ બધેથી પ્રીતિ ઉઠાવી, અહંભાવ મમત્વભાવ ઉઠાવી લઈ, દેહ આદિ સર્વ પ્રત્યેથી મોહમૂર્છાભાવ બાળી જાળી, ભસ્મ કરી, સ્નાનસૂતક કરી ચાલ્યા જવું છે. તો સ્ત્રી છું, પુરુષ છું, નાનો છું, મોટો છું — એ સર્વ પર્યાયદૃષ્ટિ છોડી શ્રી સદ્ગુરુએ જાણ્યો છે એવો એક શુદ્ધ આત્મા હું છુ એવી આત્મભાવના રાખવી. જ્યાંસુધી ભાન રહે ત્યાંસુધી 'સહજાત્મસ્વરૂપ પરમગુરુ' મહામંત્રનુ સ્મરણ રાખવું. ઉપયોગ બધામાંથી ઉઠાવી તેમાં રાખવો. એના જેવું કોઇ બીજું શરણ નથી. તો જ કલ્યાણ થશે. બધેથી પ્રીતિ ઉઠાવી જેટલી આત્મા ઉપર પ્રીતિ કરી હશે તેટલું કલ્યાણ થશે. આત્મા સદ્ગુરુએ જાણ્યો છે. માટે સદ્ગુરુનું શરણ, શ્રદ્ધા, તેના ઉપર ભક્તિ, ભાવ, રુચિ, પ્રીતિ વધારી હશે તે જ કામ કરશે.



તા. ૧૨-૧-૧૯૩૬

મનુષ્યભવ મહા દુર્લભ છે. જ્યાંસુધી વ્યાધિથી શરીર ઘેરાયુ નથી ત્યાંસુધી ચેતી જોઓ ધર્મ કરી લો, પછી કંઈ થશે નહીં. લૂંટંલૂંટ લહાવો લેવાનો અવસર આવ્યો છે.

ડાહ્યા થશો નહિ. જોયા કરવું, મહીં માથું ઘાલવા જવું નહિ. 'એક મત આપડી કે ઊભે માર્ગે તાપડી.'

આ રુડો છે, આ ભૂડો છે એમ કાંઈ ન કરો. સંકલ્પ-વિકલ્પે જ આ જીવનું ભૂંડું કર્યું છે. એનું એને ભારે છે. આપણે અત્યારે પ્રતિબંધ ઓછા કરી આતમભાવ કરવા યોગ્ય છે. તેમાં પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. સમય માત્ર પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. બીજો કરશે તેનું તેને ફળ. સમદૃષ્ટિ રાખવી. મૈત્રી, પ્રમોદ, કરુણા, માધ્યસ્થ ભાવના ભાવવી. જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાયાદિ સારાં નિમિત્તો જોડવાં. આત્મભાવના ભાવવા પુરુષાર્થ કરવો. સમયમાત્ર પણ પ્રમાદ કર્તવ્ય નથી. **समयं गोयम मा पमाओ.**

પરોક્ષમાંથી પ્રત્યક્ષ થશે. પરોક્ષનો અભ્યાસ વિશેષ હશે તો પ્રત્યક્ષ થતાં વાર લાગશે નહિ. માટે પુરુષાર્થ કરો. મૂકવું તો પડશે જ. અન્ય ભાવ મૂકો; આત્મભાવનો અભ્યાસ વધારો.

'જે જાણુ તે નવિ જાણુ, નવિ જાણ્યુ તે જાણુ'



તા. ૧૩-૧-૧૯૩૬

હજારો જડ પદાર્થ એકઠા કરો તોપણ તે સાંભળી શકશે? સાંભળે છે તે એક આત્મા

છે. કેવું અપૂર્વ એનું માહાત્મ્ય છે! એ ન હોય તો બધાં મડદાં છે. સર્વને જોનાર, જાણનાર અને તેથી ન્યારો સર્વ અવસ્થામાં રહેનાર આત્મા છે તેની માન્યતા થઈ નથી. વાત છે માન્યતાની. અનંત કર્મોથી આત્માની શક્તિઓ આવરિત છે. તેમાં મુખ્ય આઠ કર્મો છે. તે સર્વ એક મોહનીય કર્મને આધારે ટક્યાં છે. તે મોહનીયના દર્શનમોહ અને ચારિત્રમોહ એમ બે ભેદ છે. દર્શનમોહ એટલે વિપરીત માન્યતા. તે ટળે અને યથાર્થ માન્યતા થઈ ત્યાં કર્મ સર્વ ક્ષય થયા વિના રહેવાનાં નહિ.

'ધિંગ ધણી માથે કિયા રે, કુણ ગંજે નર ખેટ, વિમલજિન'

ધિંગ ધણી તે આત્મા. તે પામવા, ઓળખાણ કરી લેવા આ અપૂર્વ અવસર છે. પરમકૃપાળુદેવે કહ્યું હતું કે હવે શું છે? તમારી વારે વાર. તે સાચું છે. હવે તમારી વારે વાર છે.

મુમુક્ષુ—અમારી વારે વાર છે તે વાત સાચી છે. પણ અમારે તૈયાર થવા શું કરવું?

પ્રભુશ્રી—ઘેરથી કપડાં પહેરી તૈયાર થઈ આવ્યા હો તો ફરી ઘેર જવાનું કોઈ નહિ. પણ બાળકો લેવા જવાનું રાખ્યું હોય તો? તેમ તૈયાર થઈ આવ્યા હોય તો વાર નથી.

સર્વ મૂક્યા વિના છૂટકો નથી. પોતાનું છે તે મૂકવાનું નથી. બાકીનું સર્વ વહેલું મોડું મૂકવાનું જ છે. તો આજથી સર્વ પરભાવ પ્રત્યે ઉદાસીન થઈ પોતાના સ્વરૂપ તરફ ભાવ-પ્રેમ, પ્રીતિ-ભક્તિ વધારવા યોગ્ય છે. આત્મભાવનો પુરુષાર્થ નિરંતર જાગૃત રાખવા યોગ્ય છે.



તા. ૧૪-૧-૧૯૩૬

કાગડા કૂતરા, ઢોર પશુ એ બધા આત્મા છે પણ એનાથી અત્યારે કંઈ થઈ શકશે? મનુષ્યભવમાં સમજણ થઈ શકે છે. જેમ થઈ આવશે ત્યારે કંઈ બનશે નહિ. અત્યારે જાગૃત થઈ જવું. સત્સંગ અને બોધથી સમજણ આવે છે, માટે તેને હમેશાં આરાધવો.

જ્ઞાનીએ આત્મા યથાર્થ જાણ્યો છે. તેણે આત્માને માન્યો છે. તેથી અન્ય કંઈ પણ મારું નથી. આત્મા પ્રત્યે ભાવ થાય. આત્મા જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે તેવો માન્ય થાય ત્યાં કામ થાય છે. વાત છે માન્યતાની. પોતે જ પોતાની એવી માન્યતા કરશે ત્યારે થશે. બીજા તો કહી છૂટે. કરવાનું તમારા હાથમાં છે. જ્ઞાનીની 'હા' એ 'હા' અને 'ના' એ 'ના' કરનારનું કામ થશે.

મુમુક્ષુ—'હા' એ હા અને 'ના' એ ના કરવા જ નિશ્ચય છે. બીજું કંઈ કરવું નથી. તે કરવા જ બેઠા છીએ.

પ્રભુશ્રી—એમ કરવા બેઠા છો તેનું તો સારું જ થશે. પણ એમ કરવા બેઠા હોય તે આત્મા આત્મા જોશે કે આ બાઈ આ, ભાઈ, આ ભાઈ, આ વાણિયો એમ જોશે? કે જ્ઞાનીએ જેવો જોયો તેવો આત્મા સર્વે છે એમ જોશે?

'સર્વ જીવ છે સિદ્ધ સમ, જે સમજે તે થાય.'



તા. ૬-૨-૧૯૩૬

આ બધા જીવની પાસે છે શું ? ‘ભાવ’; છે કે નહિ ? ભાવ કોઈની પાસે નથી એમ છે?

શું કરવું હવે ? આ વાત જેવી તેવી નથી. ચમત્કાર છે. એક વચનમાં મોક્ષ થાય છે. નાના, મોટા—કોઈપણ કરે તો થઈ શકે તેવું શું છે ? તો કે ભાવ. ભાવ વડે જ ભૂંડું થાય છે, ભાવ વડે જ ભલું થઈ શકે છે. જન્મ, જરા, મરણ થઈ રહ્યાં છે, તે ય ભાવ વડે જ. ત્યારે હવે શું કરવું ?

"ભાવે જિનવર પૂજિયે, ભાવે દીજે દાન;
ભાવે ભાવના ભાવિયે, ભાવે કેવળજ્ઞાન."

આ ટૂંકામા ટૂકું છે. જપતપ, ક્રિયા કમાણી, સંજમ, માનવું ન માનવું એ બધું ભાવમા આવી ગયુ.

આ જીવ અનાદિનો ભમતો છે. તેના ઉપર દયા લાવી પરમ કૃપાળુ દેવે બોલાવી લખી આપ્યુ : "આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે."

આટલો જ સવાલ બસ છે પરને પોતાનુ માન્યુ છે ત્યા જ દુ:ખ થયુ છે. ‘મારું માથુ દુઃખે છે, તાવ આવ્યો છે, પેટમા દુ:ખે છે’—મહીં તણાઇને માનવા જાય છે! એ ‘તારું માથુ’ અને ‘તારી ચૂંક’ એ તારા છે ? એ તો કર્મ છે. તે બાંધેલાં આવ્યા છે તે જાય છે તેને જોનાર, જાણનાર તેથી ન્યારો આત્મા તું છે. તે આત્મા તારો છે. તેના ઉપર ભાવ એ જ ઠરીને શાંત થવાનું ઠેકાણું છે. આતમભાવ થયો ત્યા ચિન્તા, ફિકર બધું જતું રહે. કહો, આવો આતમભાવ હવે કોણ મૂકે ? આખા ગામનો ભેટ્રો હોય તે આતમભાવ મૂકે; હું તો મૂકું નહીં. આટલું જ કરવાનું છે. આમ ન કરવું હોય તો ફર્યા કર સંસારમાં.

‘સત્પુરુષના એકેક વાકયમાં એકેક શબ્દમાં અનંત આગમ રહ્યા છે તે વાત કેમ હશે! ખબર નથી તેથી ભોળો ભટકે છે. મારો દીકરો, મારુ ધન, મારું ઘર—‘મારુ મારુ’ કરો ભટકો. જુઓ છો બાહ્ય દૃષ્ટિથી.

‘કર વિચાર તો પામ’ વિચાર કર્યો નથી. આનું પરિણામ શુ આવશે ? સુખ-દુઃખ પૈસાટકા, દીકરા—છોકરાં, ‘મારું—તારું’ કશું રહેતું નથી. બધું રાખ છે આંટી ઊકલી નથી મૂકવું પડશે. સાથે લીધુ તો ઊભું થયુ. ન લે તો થાય ? આમ જુઓ, તેમ જુએ. જ્યાં જુએ ત્યાં ‘તુંહિ તુંહિ’—એક આત્મા જ જુઓ. આ ય આત્મા, આ ય આત્મા એમ આત્મા જોવા તો કામ થઈ જાય. તેને બદલે આ તો વાણિયો છે, આ તો પાટીદાર છે, સારો છે, ખોટો છે નાનો છે, મોટો છે એમ જોયુ ત્યાં ફૂટ કપાળ !

આત્મા જોયો નથી, ‘જે જાણુ તે નવિ જાણુ, નવિ જાણ્યુ તે જાણુ.’ આ બધી મર્મની વાત છે. આંટી ઊકલે તો સવળું થઈ જાય. પાછું વળવું પડશે, મૂકવું પડશે; કરવું પડશે આતમભાવના ભાવતાં પરિણામ બીજુ આવે તો કહેજે. સાકર ખાય તો અફીણનું ફળ નહિ

૧, સાકરનું જ ફળ મળશે

હવે તારા હાથમાં છે. તારી વારે વાર છે. ચેત. ચેત ભરત, ચેત. બોધ શ્રવણ કર્યો નથી—કર્યો હોય તો પણ તુંબડીમાં કાંકરા! આત્માને માની બેઠા છે આ તો કેટલાક બાઈ બેઠા છે, એ ભુલવણી છે એ જોવાનું નથી. પડદો ખસ્યો નથી ત્યાં શું ભાળે? પડદો ખસ્યો હોય તો બીજું દેખાય. આ બધામાં આત્મા નથી? શું આત્મા જ નથી? છે, છે તો કોને માનો છો? હવે કોને ગણો છો? કોને ઓળખ્યો છે? પશ્ચાત્ કોની છે? હવે ખાવું પીવું, બેસવું ઊઠવું એ તો'ય આત્મા. માર્ગ શું છે? ત્યાગ. ઉઘાડી તરવાર. બૈરાં છોકરાં, ધન, હાથપગ—બધું ત્યાગ. ત્યારે રહ્યું શું? બધું મૂકતાં બાકી રહ્યું શું? જે ન મુકાય એવું પોતાનું સ્વરૂપ તે ગમતું નથી.



તા. ૮-૨-૧૯૩૬

આત્માને ઓળખ્યો છે? આત્મા જોવાની દૃષ્ટિ કરવી છે. જ્ઞાની જ્ઞાન દ્વારા આત્મા જુએ છે. જ્ઞાની પાસે જ દિવ્યચક્ષુ છે. બીજા બધા અજ્ઞાની ચર્મચક્ષુથી જુએ છે અને તેથી કર્મબંધન કરી રહ્યા છે. જ્ઞાનીને તેથી જ બધું સવળું છે. જ્ઞાનીના ગમ્યા અને જેમ નાખ્યા તેમ ગમ્યા. જ્ઞાની ગમે તેમ વર્તે છતાં બંધાતા નથી. તેમનું વર્તન માત્ર સવળું જ થાય છે. અજ્ઞાનીનું બધું વર્તન અવળું જ છે.

ત્યારે આત્મા જોવાય શી રીતે? તે માટે શું કરવું? અનંતકાળમાં બોધ શ્રવણ કર્યો, છતાં વિચાર કર્યો નહિ. વાતે વડાં થાય નહિ. કરવું પડશે. તમારી વારે વાર છે. ત્યારે હવે કરવાનું શું છે?

આટલા બધા બેઠા છે, પણ કોઈએ એકાન્તમાં બેસીને નક્કી કર્યું છે? શ્રદ્ધા કરી છે? શ્રદ્ધાવાળો બળવાન છે. તેનું કામ થશે. એક શ્રદ્ધા દૃઢ કરી હોય તો બધું સવળું થઈ જાય. આત્માના સ્વરૂપની શ્રદ્ધા થઈ ગઈ હોય તો તેનું બધું જ સવળું થઈ જાય છે.



તા. ૨૦-૨-૧૯૩૬

નાનેમોટે સર્વ આત્મા છે. ઠામઠામ એક આત્મા જ જોવો. [illegible] પણ કોણ, સાંભળે છે? કોણ લક્ષ દે છે? કોને ગરજ?



તા. ૨૮-૨-૧૯૩૬

[illegible]

[illegible]

[illegible]

તો ઘણા જગતમાં ફરે છે. તેમને શું યથાર્થ બ્રહ્મચર્યવ્રત છે? ને તો જે મહાભાગ્ય હોય તે જ જ્ઞાની પાસેથી તે વ્રત પામે છે. જ્ઞાનીનાં વચન પ્રમાણે માન્યતા કરે કે આ હું નહિ, હું તો આ સર્વને જાણનાર, જોનાર, એવો આત્મા છું—સદ્ગુરુએ યથાર્થ જાણ્યો છે તેવો આત્મા હું છું. તે આત્મા અર્થે વ્રત પાળું છું. જગતમાં સારો, મોટો કહેવરાવવા કે પૂજા-સત્કાર પામવા કંઈ વ્રત પાળવાં નથી. મારા આત્માના હિત માટે, આત્માર્થે કરવાં છે.

ભોગ ભોગવવા, વિષયોમાં રાચવું એ ઝેર છે, કાળકૂટ ઝેર છે. 'મેં ખાધું, મેં પીધું; મેં ભોગ ભોગવ્યા!'–એ શું સાચું છે? એ તો બંધન છે. એ બધું ત્યાગવાનું છે. મારું છે તે જ (આત્મસ્વરૂપ) મારું છે. બીજું મારું નથી. ઝેરનો વાટકો પીવો, કટારી મારીને મરી જવું; પણ વ્રતનો ભંગ ન કરવો.

"નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષયનિદાન;
ગણે કાષ્ઠની પૂતળી, તે ભગવાન સમાન"

નારી કાષ્ઠની પૂતળી સમાન ગણવી. બધાં પૂતળાં જ છે આત્મા જુદો છે. એક વિષયને જીતતાં બધો સંસાર જીત્યો. મરણિયા થઈ જવાનું છે. 'એક મરણિયો સોને ભારે.'

જ્ઞાન એ આત્મા છે, ધ્યાન એ આત્મા છે વિષયથી જ્ઞાન અને ધ્યાનનો નાશ થાય છે. એક વાડથી જેમ ખેતરનું રક્ષણ થાય છે તેમ આ બ્રહ્મચર્યરૂપી કલ્પવૃક્ષનું નવ મહાવાડથી રક્ષણ થાય છે. બધી વાડ સાચવવી. મન, વચન, કાયાથી બ્રહ્મચર્યરૂપી કલ્પવૃક્ષને સેવે છે તેનો સંસાર શીઘ્ર નાશ પામે છે પાત્ર થવા માટે બ્રહ્મચર્યને બુદ્ધિમાનો નિરંતર સેવે છે.



તા. ૨૯-૧-૧૯૩૬

પત્રાંક ૫૬૯નું વાંચન :—

"સર્વ ક્લેશથી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થવાનો ઉપાય એક આત્મજ્ઞાન છે. વિચાર વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહીં અને અસત્સંગ તથા અસત્પ્રસંગથી જીવનું વિચારબળ પ્રવર્તતું નથી, એમાં કિંચિત્ માત્ર સંશય નથી."

બધી સંભાળ લીધી છે, એક આત્માને જાણ્યો નથી. હવે આ જીવને મનુષ્યભવ પામીને દુર્લભમાં દુર્લભ જોગ મળ્યો છે. તેમાં કર્તવ્ય એક આ છે, આત્મજ્ઞાન ખરું આ કરવાનું છે.

વાસના, પૈસાટકા, સામગ્રી માયાની મેળવી હોય તે આ જીવને આત્મહિતમાં કામ નથી આવતી. એ મૂર્ચ્છા છે. એથી બંધન થાય છે. મનુષ્યભવ પામીને ચેતવાનું છે. શું? તો કે આતમભાવના બીજી ભાવના થઈ પણ એ ભાવના નથી થઈ. 'પંખીના મેળા,' 'વનવનની લાકડી.' લીધો કે લેશે, મહેમાન છો. બધું અહીં પડ્યું રહેશે. સોય સરખી પણ સાથે જશે નહીં. સાથે જાય એવું શું છે તેનો ડાહ્યા પુરુષે વિચાર કરવો.

'समयं गोयम मा पमाओ' એ વીતરાગનું વચન છે. દુર્લભમાં દુર્લભ આ મનુષ્યભવનો જોગ છે. આ અવસર મળ્યો છે. તેમા સૌથી મોટી વાત, સૌથી બળવાન અમને તો સત્સંગ

લાગે છે. તેને જેવો સંગ રંગ તેવો એવો સત્સંગ જોઈએ. બોધની ખામી છે. મનુષ્યભવ પામીને કરવાનું શું છે?

'सवणे नाणे विण्णाणे, पच्चक्खाणे संयमे' અર્થાત્ સત્સંગમાં સાંભળે છે; સત્સંગથી કર્મક્ષય થઈ મોક્ષ થાય. 'હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું?'

મૂંડ મુંડાવ્યાં, સાધુ થયા, જપ તપ કર્યાં; તેનો ફળ મળ્યું. ક્રિયા કરી [illegible] નથી. મનુષ્યભવ એળેખામાં જાય છે. પશુવત્ જાય છે. શ્રવણ કરવાથી વિજ્ઞાનપણું આવે પછી ભાવના થાય. ભાવ આવ્યા પછી કરવા માંડે જપ, તપ તેમાં આવી જાય. કર્મ ક્ષય થઈ સિદ્ધિ થાય.

આવી વસ્તુ સત્સંગમાં રહી છે. સત્સંગમાં કોઈ અપૂર્વ વાત હોય છે! ગાડરિયા પ્રવાહે, રૂઢિ માર્ગે ધર્મ કહેવાય છે એવો ધર્મ ન હોય. સમ્યક્ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર તે જ આત્માનો ધર્મ છે. તે આત્માની વાત સત્સંગમાં હોય છે.

બજારમાં વસ્તુ ઘણી જાતની હોય છે. ત્યાં પોતાને જરૂર હોય તે વસ્તુ લે છે. તેમ આ મનુષ્યભવ પામીને સારું શું છે? તે જાણ્યું નથી. પહેલું તે જાણીને પછી તે પ્રાપ્ત કરવા યોગ્ય છે.

'समयं गोयम मा पमाए.' ક્ષણે ક્ષણે આયુષ્ય ઓછું થાય છે. અહીં કોઈ બેસી રહેવાના છે? બધાને ચાલ્યા જવાનું છે. ડાહ્યા પુરુષો તેની માફક ઝપ ઝપ કરવું કહે છે. પાછી [illegible] જાગૃતિ છે, ડાહ્યા છે, જાણે છે. મોટા છે એમ જોવું નહીં. વાત બધાની સાચી, કરવાનું પણ આત્માના હિતની હોય તે જ કરવું.

[illegible]

[illegible]

સત્સંગે સમાગમે વાણી સાંભળવામાં આવે છે તેથી હિત થાય છે. સત્સંગમાં આવી કંઈ લઈ જવું જોઈએ. શું ? કર્તવ્ય શું છે ? ભક્તિ. ભક્તિ જેવું કોઈ સાધન નથી. એ બહુ મોટી શ્રેષ્ઠ વસ્તુ છે.

મુમુક્ષુ—ભક્તિ યે ઘણા કરે છે. તો ભક્તિ કઈ કરવી ?

પ્રભુશ્રી—હૃદયમાં ટેક રાખવો. વીસ દુહા ભક્તિના એકાન્તમાં બેસી આખા દિવસમાં એક વાર પણ બોલવા. આ મંત્ર છે, જાપ છે. સાપનું ઝેર જેમ મંત્રથી ઉતરે છે તેમ આ જીવને ભક્તિથી કર્મનું ઝેર ઊતરે છે. "હે! પ્રભુ, હે ! પ્રભુ, શું કહું ? દીનાનાથ દયાળ" લઘુત્વ, ગરીબાઈ, ગુરુવચન એ કયાથી હોય !

આત્માનો નાશ નથી. આત્મા છે. કેવો છે ? જ્ઞાનીએ દીઠો છે તેવો. કેવો દીઠો છે! જ્ઞાન-દર્શનમય, જ્ઞાનીએ કહ્યો તેવો. તે મારે માન્ય છે. **सद्धा परम दुलहा**'—"વીતરાગનો કહેલો પરમશાંતરસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે."

ઉપયોગ એ ધર્મ છે. વાત કોઈ અજબગજબ છે! વાત જ્ઞાનીની કહેલી છે. મીઠી વીરડીનુ પાણી છે.

"સબસેં ઊંચી બાત દો નૈનનકે બીચમેં;
કીલી ગુરુકે હાથ, ભેદ ન પાવે વેદમે"

કર્યા વગર નહીં થાય. આખરે મૂકવું પડશે. વાત અજબગજબ છે! "પગ મૂકતાં પાપ છે, જોતા ઝેર છે, અને માથે મરણ રહ્યું છે, એ વિચારી આજના દિવસમાં પ્રવેશ કર."

"જગત આત્મારૂપ જોવામા આવે" આ અજબગજબ વચન પકડાતું નથી. 'પાવે નહિ ગુરુગમ વિના.' ગુરુગમ જોઇશે. ભેદી મળવો જોઈશે જ મોટું જહાજ હોય. એની સાથે આકડો ભરાવી દે છે તો નાવડાં બધા જોડે તણાયા જાય છે. આવો રસ્તો છે ખૂબી છે! વાત જયમત્યમ નથી. આ અવસરે વસ્તુ લેવા જેવી છે. વાર કેટલી છે ? તમારી વારે વાર છે. કોઈને શ્રવણ થયા વિના કામ થવાનું નથી. શ્રવણ કરશે ત્યારે જાણશે.

'एगो मे सस्सदो अप्पा, णाणदंसणलक्खणो
सेसा मे वाहिरा भावा, सव्वे संजोगलक्खणा ॥'

મોટા પુરુષો કહી ગયા છે બધું. પણ શ્રદ્ધા, પ્રતીત નથી. ભણ્યો પણ ગણ્યો નહિ. સમજ્યો તેનું કામ થશે સમજ્યે છૂટકો છે.

'સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યા વણ ઉપકાર શો ? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ.'

ધન્યભાગ્ય આપણા કે આવો જોગ મળ્યો છે. મૈત્રીભાવ, પ્રમોદભાવ, કરુણાભાવ, માધ્યસ્થ ભાવ એ ચાર આપણે ન છોડવાં. આ ભાવનાથી કામ થઈ જાય.



મૂળ માર્ગ વીતરાગ માર્ગ છે. કર્મ છે. આત્મા છે. બન્નેને જ્ઞાની જાણે છે. આત્મા જ્ઞાનીએ યથાતથ્ય દીઠો છે. જેમ કહેવાશે. ઠોકર. ટેબલ. રૈયો એ આદિ પુદ્ગલ, કર્મ છે. કર્મ તો મુકાય છે. અનંત કાળથી મુકાતાં આવ્યાં છે. કોઈને ય મુકાયા વગર રહ્યાં છે? પણ આત્માની ઓળખાણ થઈ નથી. આ બધો વ્યવહાર કર્મ સંયોગ સંબંધને લઈને કરવો પડે છે. આત્માની ભાવના તો કોઈ જ્ઞાનીએ ભાવી, તે પરિચય કરવો છે. તે પરિચય જ્ઞાની જ જાણે છે.

હેત્ર કરમના નાસિકની તે જતું થયું કર્મપુદ્ગલ જે હી તે હી તો મૂકવાનાં છે. મુકાશે. અનંતા ભવથી મૂકતો આવ્યો છે છતાં આત્મા તો તેવો જ છે તેને કંઈ થયું છે? મનુષ્યભવ દુર્લભ છે તેમાં એક સત્સંગ અને સત્પુરુષનો બોધ એ બે હોઈએ તો કંઈ ફિકર નહીં 'ફિકરકા ફાકા ભર્યા તાકા નામ ફકીર.' આત્મા શું છે? આત્મા કેવો છે? હવે કંઈ ફિકર છે નહિ. દિવસ પણ ગયા, અવસ્થા પણ થઈ. જન્મ-મરણ, એ વિકલ્પ જ ન કરવો. જન્મ-મરણ તો વ્યવહાર છે. જન્મ-મરણ હોય તો ય શું? ન હોય તો ય શું? એ તો કર્મ છે. આત્માને શું? આત્મા તો જુદો છે. નિશ્ચયથી આત્મા જેમ છે તેમ છે. તેમાં કંઈ ભેદ પડ્યો છે? આવું છે, તો પછી શું? કંઈ નહિ

મળ્યા હોય તે આગળ. હેત્ર કરમના. જે જવા નથી તો ગયા, નાસિક તો નાસિક. હે! પ્રભુ, શુંબઈએ તો તોયા. જતન કર્યો છે! કાણું ત્યાંથી એટલા બધાં માણસો આવ્યાં હતાં. સ્ટેશન ઉપર. પણ બધાને સમજણ ક્યાં?

સમજણમાં હોય તે હોય સમજણ જ કામ કરે છે. સમજી લેવાનું છે. હે! ભગવાન, શું કહું? હું તો અજ્ઞાની છું કંઈ જ જાણતો નથી; ગુરુનો જ પ્રતાપ છે! તેથી કહાય છે. [illegible] હોય તોય શું? ને ન હોય તોય શું? સમજણ તેટલી હે! ભગવાન, હું કંઈ જ જાણતો નથી. 'એક વિશ્વાસે વસીએ.' બસ થઈ ગયું! તે જ છે તે છે

આત્મા સિવાય તે બીજાને કહેવાય? આત્મા સિવાય તે બીજાને મનાય? સમજણ જેટલી હોય તેટલી ખરી. આત્માને જ કહેવાય. બીજાને કહેવાય કે મનાય? બુદ્ધિ જેટલો ક્ષયોપશમ હોય. પણ, તેમાંય ભેદ—ક્ષયોપશમમાં ભેદ પડે? ક્ષયોપશમ તે આત્મા ન હોય. જેને આત્મા જાણી લીધો છે. તે તો બધા સંયોગો આત્મા થોડા દીવાદાંડીની જ્યોત!

ત્યારે સંકલ્પ-વિકલ્પ કેમ આવે છે? સંકલ્પ-વિકલ્પ તો આવે. કર્મ હોય ત્યાં સુધી આવે. તે કર્મના. આત્માના નહિ. કર્મ ન હોય તો કંઈ નહિ; કર્મ હોય તો હોય—બધાયને વેદવાં પડે. કર્મ હોય તે બધાયને વેદવાં પડે. જેટલી નિકાચિત કર્મની હોય તે ભોગવવી પડશે. [illegible] સહન, તેમાંય પણ નિમિત્તનિમિત્ત છે. [illegible] તે તેવું જ નહિ. [illegible] જ હોય. અને બીજું તે આવ્યું હોય તે [illegible].'

આત્મા-અનાત્મા તો જાણી લે તે [illegible]. [illegible] દિવસ તે રાત [illegible] જેમ દિવસ તે દિવસ છે, દિવસ તે રાત નહિ અને રાત તે દિવસ નહિ. તેમ જ્ઞાન—

અશાતા તે આત્મા નહિ અને આત્મા તે શાતા-અશાતા નહિ—કર્મનો ભોગવટો કહેવાય છે તેને પોતાનો માની બેઠો છે. કોઈ એક સદ્‌ગુરુ મળે ને બાણથી વીંધીને મારે તો ગોંદું ઊતરી જાય.

" एगोहं णत्थि मे कोइ, नाहं अन्नस्स कस्सई ।
एवं अदीणमणसो अप्पाणमणुसासइ ॥
एगो मे सस्सदो अप्पा णाण-दंसणलक्खणो ।
सेसा मे बाहिरा भावा सव्वे संजोगलक्खणा ॥ "

આત્મા શાશ્વત છે, એનું આ કોઈ નથી એમ નિશ્ચય જાણો. એ આત્મા તો સમ્યગ્દૃષ્ટિ સમદૃષ્ટિ જ્ઞાનીપુરુષોએ જાણ્યો છે. તે જ્ઞાની પુરુષે જે દર્શાવ્યું છે, દેખાડ્યું છે તે સાચું છે. જડ તે જડ અને ચેતન તે ચેતન જડ તે ચેતન નહિ થાય અને ચેતન તે જડ નહિ થાય. એ નક્કી જાણજો

બધાય દહાડા કાઢે છે. આટલાં વર્ષ ગયા ને જાય છે. આત્મા તો છે તેવો જ છે. આત્મામાંથી શું ઓછું-વત્તું થયું? એક વાર કેટલી?-સમજણ જોઈએ.

" સદ્‌ગુરુના ઉપદેશવણ સમજાય ન જિનરૂપ;
સમજ્યાવણ ઉપકાર શો? સમજ્યે જિનસ્વરૂપ. "

સમજણ તો જોઈશે જ. આ અમારું કાલું-બોબડું બોલવું થાય છે, પણ તેમાં ફેરફાર ન જાણશો. ગુરુકૃપાથી, શરણથી સમજણમાં આવે છે. તમારો પ્રશ્ન-'ગુરુગમ શું?' એ સાંભરે છે. એનો અર્થ સમજ્યા વગર શું ખબર પડે? એ સમજણ સદ્‌ગુરુના બોધના શ્રવણે આવે. બોધ સાભળે એને થાય યોગ્યતા પ્રમાણે તે સમજી જાય છે; યોગ્યતાએ સમજાય છે, બીજાને નહિ. જીવની યોગ્યતા હોય તેટલું સમજાય છે. યોગ્યતા જોઈએ.

સૌથી મોટી વાત એ છે કે સત્સંગ અને બોધ એ બે રાખજો. ગમે તેમ ગમે ત્યાંથી એ બે લેવાં. આ જ મુખ્ય કામ છે. એમાં જ બધું છે, તો જ સમજાય. આત્મા છે; આત્માની સત્તા છે તો આ જણાય, દેખાય.

દુઃખ થાય તે કર્મ છે. કર્મ તો જાય છે, મુકાય છે, તે આત્મા નથી; પણ સમજાતું નથી, કારણ, ખામી છે. બોધ અને સમજણની જરૂર છે. બોધ જોઈએ.

'**एगं जाणइ से सव्वं जाणइ.**' એક સદ્‌ગુરુથી આત્માને જાણ્યો તો બસ, બધું જાણ્યું. આત્માને જાણી લેવો.

આ બધા તો સંજોગ છે; બાંધેલા છે. વીતરાગ માર્ગ સૌથી મોટો છે. કર્મ તો જવાનાં, જાય છે—એનો સ્વભાવ એ જ છે. આત્મા તો શાશ્વત છે. એ આત્મા જાય નહિ.

બનવાકાળ તે આટલું બોલાયું, વાત સંભળાવી. અશક્તિ એટલી છે કે બોલી શકાય નહિ. આયુષ્યની દોરી હોય તો બચે કશુંય પાંસરું નહિ. દેહ તો છૂટી જાય; આત્મા શાશ્વત છે. અમારે તો એક સદ્‌ગુરુનું શરણ છે, તેથી આત્માની વાત કરીએ તે પાછી ફરે નહિ.

आणाए धम्मो आणाए तवो।

સદ્ગુરુનાં વચનો—પરમકૃપાળુદેવનાં વચનામૃતો તે જ આધાર છે. તે જ વાંચવાં વિચારવાં અને હૃદયમાં ઉતારી દેવાં. આજ્ઞા થઈને આત્મા ઓળખ્યો. આરાધ્યો તો બસ. કહેવું કોને? અધિકારીને કહેવાય. તમે દૃષ્ટિવાળા છો તે માનશો, માન્ય થશે. એક પરમકૃપાળુદેવની જ શ્રદ્ધા પકડ કરી લેવી. તે જ એક કર્તવ્ય છે. એ ભૂલશો નહિ. તે જ પકડ કરી લેવાની. ડાહ્યા થયા વગર 'હું કંઈ જ જાણું નહિ, હું કંઈ જ ન સમજું; એણે કહ્યું તે સાચું,' એમ પકડ કરી લો. આ આવે અને પરિણમી જાય તો થાય બસ એ જ. પરમ કૃપાળુદેવની શ્રદ્ધાની પકડ કરી લો. બીજું માનશો નહિ. બીજું તો પર છે, કર્મ છે. પર્યાય છે. આત્મા નથી. બધું મૂકશો, આ છોડશો નહિ. તમે બધા એકત્ર થઈ પરમ કૃપાળુ દેવના વચનામૃતો વાંચો, વિચારો તે સત્સંગ છે. તે જ કર્તવ્ય છે.



તા. ૧૦-૪-૧૯૩૬

જાગૃતિ છે. ઠીક, બોલાય કે ન બોલાય તો શું? પુદ્ગલ-કર્મ છે. પાછળ સંજોગને લઈને કર્યો છે તેનું કંઈ નહિ. બાકી બીજી બધી જાગૃતિ છે કંઈ ફિકર નથી



ચૈત્ર વદ ૫, રવિ, સં. ૧૯૯૨, તા. ૧૨-૪-૧૯૩૬

મુખ્ય માર્ગ છે ભક્તિ. જે કરશે એ ફાવી નીકળશે. કર્તવ્ય છે. ભક્તિનું ફળ મળશે. પોતાનું કર્તવ્ય છે, આખર બીજાનું કામ નથી. ઓળખાણ જ્ઞાનીપુરુષની યથાતથ્ય તે માન્ય; મારી કલ્પના ખોટી. મારે તો શ્રી સદ્ગુરુ કૃપાળુદેવે આત્મા યથાતથ્ય જાણ્યો છે તે માન્ય છે. તેમણે આત્મા જાણ્યો છે. તે કોઈની કૃપાદૃષ્ટિ થઈ તેણે જાણ્યો, તે જાણ્યો તે યથાતથ્ય છે. તે વગર બીજું છે નહિ. મૂળ વાત-વસ્તુ આત્મા. આત્મા જેના ભણી તેમ રાગદ્વેષ કર્તવ્ય નથી. જીવ બધા રૂડા છે. પુદ્ગલ છે તે આત્મા ન હોય. આત્મા જ આત્મા છે. જ્ઞાનીએ જ આત્મા જાણ્યો છે. જ્ઞાની વગર કોઈ કહેશે કે જાણ્યો છે તે મિથ્યા છે. યાદ રાખવાલાયક છે. એક ભક્તિ માત્ર કર્તવ્ય છે. મનુષ્યભવ દુર્લભ છે

આત્મજ્ઞાની હોય તે આત્મા જાણ્યો. પકડવા લાયક છે એક વિશ્વાસ, પ્રતીતિ. [illegible] ન કરવાનું. ડાહ્યા ન થવું. વીસ ભક્તિના દુહા મહામંત્ર છે, યમનિયમ, ક્ષમાપનાનો પાઠ—ત્રણ વસ્તુ સ્મરણ કરવા, ધ્યાન કરવા, [illegible] યોગ્ય છે. આત્મા જેવો, આત્મા છે તેમ છે તેમ જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે. જ્ઞાનીએ જોયો તે [illegible] કૃપાળુ દેવે [illegible] છે તેનું [illegible] થયું છે. [illegible] આત્મા નિત્ય છે, કર્તા છે, ભોક્તા છે, મોક્ષ છે, [illegible] જ્ઞાનીએ [illegible] તે [illegible] છે તે [illegible]



ડૉકટર તો નિમિત્ત છે. કર્મ ભભકયાં છે. તે કર્મ જાણો. વહેવારે કરવાનું છે, નિશ્ચે નહિ. પ્રકૃતિ છે. સૌ સાધન બંધન થયાં છે. મનુષ્યભવ, દુર્લભ છે. સત્પુરુષ ઉપરની શ્રદ્ધા. કાલાઘેલાની વાત છે; કહેવાશે હા હા ગોટીલા. પણ સત્ જે આત્મા છે તે માનશે તેનું કલ્યાણ છે. મુદ્દે રકમ શ્રદ્ધા. 'सद्धा परम दुल्लहा'

ૐ

ચૈત્ર વદ ૬, સોમ, સં. ૧૯૯૨, તા. ૧૩-૪-૧૯૩૬

આત્માને મૃત્યુમહોત્સવ છે, એક મૃત્યુમહોત્સવ છે.

"વિશ્વભાવવ્યાપી તદપિ એક વિમલ ચિદ્રૂપ:
જ્ઞાનાનંદ મહેશ્વરા, જયવંતા જિનભૂપ."

એક આત્મા, બીજું કંઈ નહિ. તેનો મહોત્સવ, મૃત્યુ-મહોત્સવ! આત્મા, ધર્મ; આજ્ઞાએ ધર્મ—કૃપાળુદેવની આજ્ઞા. પરમકૃપાળુનું શરણ છે. તે માન્ય છે. સૌ સંપે મળીને રહેજો.

મતમતાંતર, ભેદાભેદ, પક્ષપાત નથી વાત છે માન્યાની. કૃપાળુદેવે મને કહ્યું છે એ વગર વાત નથી ગુરુદેવ સહજાત્મસ્વરૂપ રાજચંદ્રજી કૃપાળુદેવ છે. આત્મા છે, જેમ છે તેમ છે આત્મા કેને કહીએ? જ્ઞાનીએ આત્મા જોયો છે. એમણે જેને જણાવ્યો તે માન્ય કરવો, એ વગર નહિ. એક મૃત્યુમહોત્સવ છે. બીજે કોઈ ઠેકાણે મળે તેમ નથી. એક મૃત્યુમહોત્સવ. 'ધિંગધણી માથે કિયા રે, કુણ ગંજે નર ખેટ?' બીજો હવે નથી. એ વસ્તુ જેમ છે તેમ છે. તે તો તે જ જાણે છે. એની શ્રદ્ધા અને પ્રતીતિ, બસ! 'आणाओ धम्मो आणाओ तवो', મુદ્દો એ જ. વાત એ જ છે; બીજી લીધી નથી. દ્રષ્ટિની ભૂલ નથી. જે છે તે છે. સૂઝે એમ કહેજો, એક પરમ કૃપાળુદેવ. 'થાવું હોય તેમ થાજો રૂડા રાજને ભજીએ,' એ જ.

આ પુદ્ગલ છે, આત્મા નથી; સંજોગ છે, સંજોગનો નાશ છે. વિરામ પામું છું, વિરામ પામું છું. ખમાવું છું. એક આત્મા સિવાય બીજી વાત નથી. પરમ કૃપાળુદેવે કહ્યું હતું, "મુનિઓ, આ જીવને (પ્રભુશ્રીને) સમાધિમરણ સોભાગભાઈની પેઠે થશે." અને સોભાગભાઈને ધ્યાન હતું તે જ છે. બીજું કંઈ માન્ય નથી, બીજું કઈ સમજીએ નહિ પણ પરમ કૃપાળુદેવ માન્ય છે. પુદ્ગલની અથડામણી, રાખનાં પડીકાં નાખી દેવા યોગ્ય છે. બધાય પરમકૃપાળુદેવની દૃષ્ટિવાળાનું કલ્યાણ છે. ભાવના છે એ મોટી વાત છે 'ફૂલ નહિ ને ફૂલની પાખડી, કૃપાળુદેવની દૃષ્ટિ ઉપર બધા આવે છે; સૌનું કામ થઈ જશે. બીજા લાખો હોય તોય શું?

આટલી સામગ્રી પુદ્ગલની છે, આત્મા નહિ. આત્મા જે છે તે છે. આત્મા છે, નિત્ય છે, કર્તા છે, ભોક્તા છે, મોક્ષ છે, મોક્ષનો ઉપાય છે. ચમત્કારી વચન છે! દયા કરી છે. ઘણા જીવોનું હિત થશે. ઘણાના હિત સાથે પોતાનું પણ હિત છે. સૌ સારું હો! આ તો માયા છે, પુદ્ગલ છે; એ નો'ય આત્મા છે, જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે. યથાતથ્ય જ્ઞાનીએ જાણ્યો છે તે માન્ય છે. છેલ્લો સવાલ કીધો. જબરામાં જબરી વાત, તેવી બીજી કોઈ ના મળે; ખબર નથી. પકડ છે, શ્રદ્ધા છે તેનું કલ્યાણ છે. માયા છે, પુદ્ગલ છે. એક આત્મા છે, એક સત્સંગ છે. હુતો



શ્રીમદ લઘુરાજ સ્વામી

શંકામાં શંક, એના દાસનો દાસ છું. બહુ સારું થયું. મારે લેવુંદેવું નથી. સમ છે. મારે કાંઈ નથી, 'ધિંગ ધણી માથે કિયા રે, કુણ ગંજે નરખેટ?'



તા. ૧૩-૪-૧૯૩૬, સાંજના

આત્મા સિવાય બીજું કાંઈ જોવું નથી છે તે છે. કાઢયો જાય તેમ નથી. સમ વિના બીજી વાત નથી. કેવળ એક છે. તે હથિયાર. સર્વ [illegible]—[illegible], અંધારામાં. સમ એક હથિયાર છે. કોઈ ખસેડે તેમ નથી. ટકે તેમ નથી, કપાય તેમ નથી, છેદાય તેમ નથી. એક પરમકૃપાળુદેવની શ્રદ્ધા કરવા યોગ્ય છે. સમ આત્મા છે. બીજું નથી



ચૈત્ર વદ ૭, મંગળ, સં. ૧૯૯૨
તા. ૧૪-૪-૧૯૩૬, સવારે

સમ છે. દુષ્કર છે. દુષ્કર છે, દુર્લભ છે
મહોત્સવ, મૃત્યુ મહોત્સવ છે!



તા. ૧૫-૪-૧૯૩૬

(બ્રહ્મચારીને) દર્શન કરીને જાય એમ બાઈઓને કહેવું. તમારે ઉપાશ્રયમાં રાખવું. વીસ દોહરા, ક્ષમાપનાનો પાઠ, આઠ ત્રોટક છંદ, યમનિયમ, સમાધિ [illegible]. સમ છે. આત્મા છે. આત્મા જોવો, બીજું કાંઈ જોવું નહિ. પરમ કૃપાળુદેવ માન્ય છે, તે કરવા છે.



સાંજના

અવસ્થા આવી છે. દેહની કર્મ ભોગવવું પડશે. [illegible] છે, માટે 'આત્મ નિ ધરીને આવવું છે, [illegible] છે!' [illegible], "તે [illegible] નથી; તે દેહ નથી ને થવાનું નથી" (પગની સામે [illegible] કરીને) જાય [illegible]. શું ભોગવ્યો નહિ? નહિ ભોગવે તેમ છે?

[illegible]

નરકની વેદના ભોગવી છે

[illegible]

કરેલાં કર્મ ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી; બાપ કરે તે બાપ ભોગવે. દીકરો કરે તો દીકરો ભોગવે.

કર્મપુદ્ગલ તે આત્મા નથી તે નથી.



ચૈત્ર વદ ૮, સં. ૧૯૯૨, તા. ૧૫-૪-'૩૬

'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે' તે છે. મૃત્યુ મહોત્સવ, ઓચ્છવ!

પુદ્ગલ બાંધ્યાં છે બોલાય એવાં, સંબંધ છે, કર્મ છે. જે જે પુદ્ગલ-ફરસના, નિશ્ચય ફરસે છે. અન્નજળ બાંધ્યુ હોય તે લેવાય છે. એક સમ.

"તે તે ભોગ્ય વિશેષનાં, સ્થાનક દ્રવ્ય સ્વભાવ;
ગહન વાત છે શિષ્ય આ, કહી સંક્ષેપે સાવ."

"શુદ્ધ, બુદ્ધ, ચૈતન્ય ઘન, સ્વયંજ્યોતિ સુખધામ;
બીજું કહીએ કેટલું? કર વિચાર તો પામ."

કર્મ ભોગવ્યા વગર છૂટકો નહિ. બધાને કરમ હોય; ભોગવ્યા વગર છૂટકો નહિ.



ઉપદેશસંગ્રહ—૪

☆

તા. ૨૪-૫-૧૯૨૮

વીલો મૂકવો નહીં. સાતદિવસ મંત્રનું સ્મરણ કરવું અને વખત મળ્યે વાંચન પઠન કરવું. અમૂલ્ય વખત આળસમાં કે પરપરિણતિમાં ન ખોવો. નિત્ય છ પદના પત્રનું સ્મરણ કરવું અને મનન કરવું. મોટા પુસ્તક (શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર)માંથી જે જે પત્રો સમજાય તે મનન કરવા.

અઢાર પાપસ્થાનકમાંથી રતિ-અરતિ ન થાય તે ઉપર ખાસ લક્ષ આપવું. અત્યારે તો બધું સુખ છે. પરંતુ જ્યારે રોગ આવશે ત્યારે અકળામણ થશે, કંઈ ગમશે નહીં. ક્યાં જવું? શું કરવું? જીવ નીકળી જશે? એમ થશે. તે વખતે શ્રદ્ધા હશે, જ્ઞાન હશે તો સમભાવથી રહી શકાશે.

❀

તા. ૩૦-૧૦-૧૯૨૮

અત્યંત દુર્લભ પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો છે. કરોડો રૂપિયા આપતાં આ સત્સંગ મળી શકે તેવું નથી. દેહ, વૈભવ, માન પાન--બધું વિનાશી છે, ક્ષણિક છે. ઘડપણ આવશે. રોગ આવશે અને મરણ તો આવવાનું જ છે. આવા કોઈક ભાવ થયા હશે તેથી વાંચન, મનન, વિચારણા ખૂબ રાખવાં. ધર્મની શ્રદ્ધા દિવસે દિવસે દૃઢ કરવી, વધારવી, એ જ સાથે આવશે.

આવો જોગ ફરી નહિ આવે; સંસારમાં પડતાં તો અનેક પ્રકારની જંજાળ વળગે.

❀

તા. ૩-૧૧-૧૯૨૯

જાગવાનું છે. અજ્ઞાન પર્યાયરૂપ અને ક્ષણિક બધું છે.

❀

તા. ૧૦-૧૦-૧૯૩૦

[illegible]

[illegible]

આત્મા અરૂપી છે; જ્ઞાનચક્ષુથી જણાય છે.

જ્ઞાન એ યથાયોગ્ય આત્મા છે.

યથાયોગ્ય દેખવું એ દર્શન છે.

યથાયોગ્ય સ્વરૂપમાં સ્થિરપણું થવું તે ચારિત્ર છે

ઉપયોગ એ ધર્મ છે. તે આત્મા છે.

જ્ઞાન એ ચક્ષુ છે.

ઉપયોગ એ દર્શન છે.

દર્શન એ સમકિત છે.

ઉપયોગ એ આત્મા છે.

નિજરૂપ એટલે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર.

'ભાન નહીં નિજ રૂપનું, તે નિશ્ચય નહિ સાર.'

૨

તૃષ્ણા, વાસના, ઈચ્છા, વાંચ્છા તે અજ્ઞાન છે.

પરભાવના પરિણમનથી અજ્ઞાન થાય છે.

મોહનીકર્મથી વિકાર થાય છે, સંકલ્પ-વિકલ્પ થાય છે.

પરભાવમાં પ્રીતિ કરે છે તે મોહથી — અજ્ઞાન-આત્માથી થાય છે.

નિજભાવમા જાય તે જ્ઞાન અને પરભાવમાં જાય તે અજ્ઞાન.

શુદ્ધ ભાવમાં પરિણમે તે જ્ઞાન છે.

અશુદ્ધ ભાવમાં પરિણમે તે અજ્ઞાન છે.

બાહ્યાત્મા, અન્તરાત્મા, પરમાત્મા.

પરભાવમાં પરિણમે ત્યાં બંધન થાય છે.

સ્વભાવમાં પરિણમે ત્યાં મોક્ષ એટલે મુકાવું થાય છે.

પરમાં પ્રીતિ કરું નહીં.

સ્વભાવમાં પ્રીતિ કરું.



તા. ૨૩-૧૦-૧૯

બ્રહ્મચર્યનું સ્વરૂપઃ—

આત્મસ્વરૂપે રહેવું. બ્રહ્મમાં સ્થિર રહે તે બ્રહ્મચર્ય. પરભાવમાં જાય તેટલો અ

સંકલ્પ-વિકલ્પ, વિષય-કષાય, આદિમાં વૃત્તિ ન જતી હોય તે. ઇચ્છા, આકાંક્ષા, તૃષ્ણા કોઈપણ પ્રકારની થાય ત્યાં વૃત્તિમાં અપ્રમાદપણું કહેવાય.

વચન શાંત, મધુર, પ્રિય અને હિતકર બોલવું. તેથી અન્યથા થાય ત્યાં પ્રમાદપણામાં દોષ લાગે.

પાંચ ઇન્દ્રિયના વિષયને રોકવા અનાસક્ત ત્યાગથી. શરીર આત્માથી ભિન્ન છે. તેના ઉપર પૂર્ણ કાબૂ અને સંયમ રાખવો. વેદનામાં ઉદાસીનતા, નિર્મોહતા રાખવી.



આ જીવ અનાદિ કાળથી રખડ્યો અને હજુ ચેત્યો નહીં. આયુષ્ય હાથમાંથી તો જશે, લાગશે? આવા અનેક વેષ કર્યા. ભાઈ બહેન, મિત્ર, સગાં સ્નેહી—સૌમાંનું કોણ, તું કોણ?

બહેનપણું, ભાઈપણું કંઈ કરવાનું પ્રયોજન નથી. તેથી તેમના મોહનું આ જીવ અનંત કાળથી [illegible] છે. આ અમે કોઈ અપૂર્વ પુરુષને [illegible] આવી મળ્યો છે, તેને જ પકડી લેવો. તેને પછી પાછું ન [illegible]. તો જ આણી દુનિયાનો [illegible] [illegible] ત્રિકાળે મળે એમ નથી. કોઈ જાતની [illegible] ન રાખવી. [illegible] તે માટે ત્યાગ, વૈરાગ્ય અને તપ કરવું. કોઈ [illegible] તેના ઉપકાર [illegible] [illegible] છે.

આ કાળે બહુ મુશ્કેલ છે. જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ દુર્લભ છે. [illegible] [illegible] [illegible] જાય આવા [illegible] [illegible]. [illegible] નથી. [illegible], ચિંતવન, [illegible] આત્માર્થે કરવું તે જ છે. બીજું માત્ર [illegible] [illegible]. પણ તેમાં મન પરોવવું નહિ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ? [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]



તા. ૧૮-૧૧-૧૯૩૦

એક જીવ હતો. તે ઘોડાનો રખેવાળ હતો. તેમાં પોતાને પૂરો કૃતકૃત્ય માનતો અને પ્રમાદ સેવતો. પછી તે ઊંટ થયો. તે ભવમાં પણ તેમ જ વર્તતો. આમ દરેક જન્મમા આત્મા મળેલા દેહમા તદ્રૂપ થઈ રહે છે, તેથી જ્ઞાન પામવું મહા દુર્લભ છે. આ ભવ તો ખૂબ બળ કરી સાર્થક કરવો; નહીં તો અનંતભવ સુધી પસ્તાવો થશે

અનંત કાળથી આત્મા ભૂલો પડી ભમ્યો છે. કોઈમાં રાગ કે મોહ કરવા જેવું નથી. સગા-સ્નેહી કે એક સોય જેવી ચીજ પણ સાથે આવશે નહીં. આત્મા જ જ્યાં બંધનમાં છે ત્યાં તેના હાથમાં શું છે? માટે સુષુપ્ત ન રહેતાં જાગૃત થવું જોઈએ. જેટલા ભવ કર્યા તે દરેકમાં આત્માએ મમત્વ કર્યું છે. માટે આ ભવમાં દરેક બહારની વસ્તુ પરથી મમત્વ દૂર કરી શ્રી સત્પુરુષની આજ્ઞાએ વર્તવું. દરેકને રોગ આવશે, વ્યાધિ થશે, મનોવ્યથા ઉદ્ભવશે; ત્યારે આત્મશાંતિ હશે તો કામ આવશે. છેવટે આત્મા તો હૂ.... કરતાં ઊડી જશે.



તા. ૩૦-૧૨-૧૯૩૦

જીવને ભૂખ લાગી નથી. યોગ્યતા જોઇએ. સત્પુરુષનો યોગ, જિનધર્મ, વગેરે દુર્લભ છે.

સત્, શીલ, ટેક, બ્રહ્મચર્ય લોકોને બતાવવા કંઈ કરવુ નહીં. પુરુષાર્થબળ સતત કરવું દરરોજ એક કલાક ઓછામાં ઓછો આત્માર્થે ગળાય તો જ કંઈક પમાય. 'એ તો ઠીક, રોજ કરીએ જ છીએ ને? એમાં શું?' એમ કરી કાઢી નાખવું નહીં.

જ્યાંસુધી મુમુક્ષુતા પ્રગટી નથી, ભૂખ લાગી નથી, 'તુંહિ, તુંહિ'નું રટણ થતું નથી, ત્યાંસુધી બધુ ઉપરછલ્લું છે. શિષ્યને દૃઢ મોક્ષેચ્છા ન થાય ત્યાંસુધી ગુરુ શું કરી શકે?

આ જીવ અનંત કાળથી રખડયો છે, જન્મ, મરણ, જરા, રોગ, ભોગવિલાસ, અશાતા, પ્રપંચ આદિ કરતો અનેક સંકલ્પ વિકલ્પ વડે કર્મથી બંધાયેલો છે તેમાં ઘણુ દુઃખ વેઠયું છે. પણ આવું અદ્ભુત શરણ પ્રાપ્ત થયુ છે તે કોઈ દરિદ્રીને હીરાની ખાણ પ્રાપ્ત થયા જેવું થયુ છે. આવો યોગ ત્રિકાળે દુર્લભ છે તો આ દુષમકાળમાં તો તેનું માહાત્મ્ય અત્યંત છે.

રાગદ્વેષ, સંકલ્પવિકલ્પને રોકવા. મનને ભક્તિભાવમાં, મુખપાઠ કરેલું ફેરવવામા પરોવવું.

શાળાનું ભણતર બધું લૌકિક છે. એ જ્ઞાન શાશ્વત નથી. એવી કેળવણી તો ઘણા જન્મમા લીધી અને વિસ્મરણ થઈ. માટે તેમા કંઈ વિશેષતા નથી. ખરું તો આ જ્ઞાન પામવાનું છે, તેની લૌકિક કિમ્મત કરાવવાની નથી, કારણ કે એ આત્મહિત સંબંધી છે.

યોગ્યતા લાવવામા ટેક અથવા સત્ અગત્યનુ છે. આત્મામાં સત્, ટેક જોઈએ કે આમ જ વર્તવું, આમ ન જ થાય શીલ દૃઢ પાળવું. પરમ કૃપાળુ દેવે કહ્યું છે કે અલ્પ આહાર કરજે, ઉપવાસ કરજે, એકાંતર કરજે, છેવટે ઝેર ખાઈને મરજે; પણ બ્રહ્મચર્ય ભાંગીશ નહીં. કારણ, શીલ એ જ બધાનો આધાર છે.



તા. ૩૧-૧૨-૧૯૩૦

ઉત્તમ શું કર્તવ્ય છે? આત્મજ્ઞાન. શ્રદ્ધા, ભક્તિ. આટલો જન્મ તો તે માટે જ કાયા ગાળી નાખવી.

તા. ૧-૩-૧૯૩૧

ઉપયોગમાં કેટલું બધું સમાય છે!

તા. ૮-૩-૧૯૩૧

આપણે કે આજે [illegible] ગયાં. હવે કોઈ આપણા [illegible] વૈરાગ્યભાવે વર્તવું. આખું અનિત્ય છે, ક્ષણભંગુર છે, ત્યાં પ્રીતિ, હર્ષ-શોક શા માટે? [illegible] આ લાગ આવ્યો છે. તો ચેતી ચેતવું.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

તા. [illegible]

[illegible]

કરવાનું છે. આત્મજ્ઞાનની ભવ્ય ઇમારત ચણવી છે. તે કર્મક્ષય વગર કેમ થાય? તે માટે વિષયકષાયને જીતવા. એકાગ્રતાથી ભક્તિપૂર્વક આપ્તપુરુષનો બોધ શ્રવણ કરી, મનન કરી દૃઢ આચરણ કરવું. ઉપયોગ સ્થિર કરવો. ક્રમ છે તેનું દૃઢ થવું જોઈએ, સંકલ્પ-વિકલ્પ મટી સ્થિરતા આવવી જોઈએ.

'समयं गोयम मा पमाए' ક્ષણ ક્ષણ કરતાં આયુ ચાલ્યું જાય છે, ત્યાં અમૂલ્ય સમય માત્ર પણ વૃથા જવા દેવાથી ભવ હારી જવા જેવું થાય. માટે ઉપયોગ દૃઢ કરવો. મંત્રનું સ્મરણ સતત રાખવું.



તા. ૩૧-૫-૧૯૩૧

હવે પકડ કરી લેવી. દૃઢતા, નિશ્ચય, શ્રદ્ધા, વિશ્વાસ એવાં કરવાં કે કોઈ પણ પ્રસંગમાં તેનું વિસ્મરણ ન થાય અને નિઃશંકતા આવે તો મરણ સમયે નિર્ભય રહેવાશે.



તા. ૭-૯-૧૯૩૨

દરેક પ્રકારનો મોહ છોડવો. નહીં તો બંધ થશે અને તે અનંત સંસારમાં રખડાવશે. દરરોજ નિયમિત રીતે ધર્મવૃદ્ધિ કરવામાં વખત ગાળવો. તે સિવાય જે કાળ જાય છે તથા જશે એ બધો વૃથા છે. હવે તો જન્મમરણથી છૂટવું છે. તે માટે આ ભવ હાથ આવ્યો છે. કાળ ક્ષણે ક્ષણે ચાલ્યો જાય છે તે પાછો આવતો નથી. દરેક પળ અમૂલ્ય છે. તે બધી અંતર ચિંતવન, મનન તથા સદ્ગુરુસ્મરણમાં ગાળવી.

આ આત્મા એકલો આવ્યો છે, એકલો જશે. પોતાના બંધન એકલો ભોગવી દુઃખ પામશે. કોઈ બચાવી નહીં શકે.



તા. ૨૩-૧૦-૧૯૩૨

કરવાનું એ છે કે સૂક્ષ્મ પ્રકારે પણ મોહ, મમત્વ પોતામાં હોય તે વિચારી વિચારી છોડવાં. અને એક જ્ઞાનીનું અખંડ શરણું લઈ તેને જ આરાધવું. ગમે તેવા પ્રતિકૂળ સંજોગોમાં પણ ન મૂકવું.

બહુ જ સાવધાન રહેવું. કોઈનો પ્રતિબંધ ન કરવો. આ સારા, આ ખરાબ એમ ન કરવું. કોઈની સાથે માયા, પ્રીતિ, ઓળખાણ, દોસ્તી, વગેરે કરી તો બંધ થશે. અને અનેક જન્મ ભમાવી મળેલો જોગ વૃથા કરશે. માટે કોઈનો પ્રતિબંધ ન કરતાં અસંગતા પ્રાપ્ત કરવી. 'વાની મારી કોયલ' જેવું છે. એક પછી એક કાળ પૂરો કરી ચાલ્યા જવાના છે. કોઈ ફરી મળે કે ઓળખે એમ નથી. તો પછી વૃથા પ્રતિબંધરૂપી અનર્થ દંડ કરવાથી કેટલું અહિત

સાથ! એક સત્પુરુષનું જ સતત ધ્યાન કરવું. [illegible] અને તેને જ [illegible] છે તેમ આપણી દુનિયાને પણ આપણી એક સત્પુરુષમાં જ વૃત્તિને રોકવી.



તા. ૨૪-૧૦-૧૯૩૨

મુમુક્ષુ—જ્યારે સત્પુરુષ સમીપ હોય ત્યારે સદ્બુદ્ધિ, વિચાર સૂઝે છે. પાછું તે પછી ઘેર જતાં પાછી બહિર્બુદ્ધિ કેમ થઈ જાય છે?

પ્રભુશ્રી—અનાદિનો અભ્યાસ છે, તેથી તે તરફ વૃત્તિ દોરાઈ જાય છે. પર વસ્તુ પર—બાહ્ય દેખાતી અનેક વસ્તુ પર જે પ્રીતિભાવ [illegible] છે તેવો સત્પુરુષ પ્રત્યે આવ્યો હોતો નથી. મનથી માની લે છે કે હું સમજ્યો, દેહાદિ મારાં નથી, હું આત્મા છું, દેહાદિથી ભિન્ન છું; પરંતુ તે તેની કલ્પના જ છે— સમજ્યો તેવું પરિણમ્યું નથી. તેથી દશા આવી નથી. કારણ કે ઊંડા ઊતરી વિચાર્યું નથી. આ પર્યાયને આત્મપણે માનવાનો અનાદિનો અભ્યાસ છે તે છૂટવા તેવો સતત અભ્યાસ જોઈએ. સત્પુરુષનો બોધ પામી [illegible] જોઈએ, તે માટે સત્પુરુષ પર અપૂર્વ પ્રીતિભાવ પ્રગટવો જોઈએ. જેના પર પ્રીતિ હોય તે તો ઘડી ઘડી સ્મૃતિમાં આવે.



તા. ૨૬-૧૦-૧૯૩૨

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

રહેલો પાવર–આત્મસુખ. જેણે તે અનુભવ્યું છે તે જ તે સમજે અને સમજે તો પછી તેને જ ઇચ્છે છે. તે મિથ્યાદૃષ્ટિ કેમ જોઈ શકે? તે તો જરા–મરણાદિ વાળા આ સંસાર–સુખમાં લપટાયો છે તે સુખ તો ક્ષણિક છે, મહાબંધનમાં અને ચોરાશીના ફેરામાં લઈ જનાર છે. મોટા મોટા શેઠ શાહુકાર અને સુભાગના લોકો જે સુખ ભોગવે છે તે પૂર્વોપાર્જિત છે. પરંતુ તેમનું મિથ્યાત્વ ગયું નથી, તેથી તે સુખમાં મગ્ન રહી અનંત ભવ વધારે છે. તે સુખથી ભિન્ન ખરું આત્મસુખ જરા પણ જેમને પ્રાપ્ત થયું છે તે ઉપરોક્ત સુખ નહીં ઇચ્છે.

ગમે તેવો જ્ઞાની હોય અને વૃત્તિનો સંયમ ન હોય તો વૃત્તિ ફરી જતાં વાર ન લાગે અને વાત કરતાં નિયાણું થઈ જાય. એક [1]સાધુને ઇયળ થવું પડ્યું હતું. માટે વૃત્તિ ઉપર લક્ષ રાખી નિયાણું તો ન જ કરવું. સંસારમાં ચાહે તેવું સુખ હોય પણ તે આત્મા સિવાયનું છે તેથી તે ખરું નથી અને તેને ત્યાગ્યે જ છૂટકો છે.



તા. ૨૯–૧૦–૧૯૩૦

આત્મા પોતાને ભૂલી ગયો છે. સગાંસંબંધી, માબાપ તેને સારો સારો કહી પંપાળે છે. પોતે દેહને અને પોતાને એક સમજે છે. આ જગતમાં કેળાં, કેરી, દ્રાક્ષ વગેરે જેમ ફળ છે તેવાં જ આ માબાપ, સ્ત્રી, પુત્ર આદિ સંજોગ પણ ફળ છે. તે સંજોગ અમુક કાળ માટે છે. એ તારાં નથી એમ કોઈ કહે તો મનાય નહીં. પરન્તુ સત્પુરુષ મળે અને સમજાવે કે તું આ નહિ, તું સ્ત્રી નહિ, પુરુષ નહીં; ઘરડો નહિ, જુવાન નહિ; વાણિયો બ્રાહ્મણ નહીં; તું તો સિદ્ધસ્વરૂપ આત્મા છું તો મનાય. તેમના કહ્યા પ્રમાણે સમજે તો દૃઢ પ્રતીત આવે અને એ જ સમકિત. તેથી તે બાહ્યાત્મા મટી અંતરાત્મા બને અને પોતાને સર્વથી ભિન્ન જાણે. આ સંસારમાં મારું કશું નથી, બધું સ્વપ્નવત્ છે એમ માને. [2]બ્રાહ્મણનો દીકરો કોળીને ત્યાં

---

૧ એક સાધુ ઘણું પવિત્ર જીવન ગાળતા હતા. તેમને વચનલબ્ધિ પ્રાપ્ત થઈ હતી તેથી તે બોલે તે ખરું પડતુ હતુ આખર વખતે તેમણે શિષ્યોને કહ્યુ કે મારુ મરણ થશે ત્યારે વાજાં વાગશે અને મારી સદ્ગતિ થશે

મરણ–પથારી સામે એક બોરડી હતી તેના ઉપર પાકેલા મોટા બોર ઉપર તેમની દૃષ્ટિ પડી તે બોર બહુ સુંદર છે એવા વિચારમાં જ હતા અને આયુષ્ય પૂરુ થયુ તેથી તે બોરમા ઇયળ થવુ પડ્યુ. મરણ થયુ પણ વાજાં ન વાગ્યાં એટલે શિષ્યોને શંકા પડી કે ગુરુની શી ગતિ થઈ હશે.

કોઈ જ્ઞાની પુરુષ તે અરસામા ત્યા આવી ચઢ્યા શિષ્યોએ પોતાના ગુરુના વખાણ કરી તે મહાત્માને કહ્યું કે અમારા ગુરુનુ કહેલુ બધું ખરું પડતુ પણ આખરની વાત ખરી પડી નહીં

તે મહાત્માએ પૂછ્યુ કે તેમને આખર વખતે ક્યાં સુવાડ્યા હતા?

શિષ્યોએ તે જગ્યા બતાવી. એટલે મહાત્મા ત્યા સુઈ ગયા અને બોરડી તરફ એમની નજર જતાં પેલું પાકું બોર તેમણે દીઠું. તેથી તે બોર નીચે પાડ્યુ અને ભાગીને જોયુ તો તેમાથી મોટી ઇયળ નીકળી તે તરફડીને મરી ગઈ તે વખતે વાજાં વાગ્યાં અને તેમની સદ્ગતિ થઈ.

૨ એક બ્રાહ્મણ હતો તે ઘણો દરિદ્ર હતો. તેને વિદ્યાભ્યાસ કરવાની ઇચ્છા હતી. પરંતુ આખો દિવસ ભીખ માગે ત્યારે પતિ–પત્નીનુ પરાણે પૂરું થતુ

એક રાત્રે તે વહેલો જાગ્યો ત્યારે એમ થયુ કે અર્ધી જિન્દગી તો આમ ને આમ વહી ગઈ! કેટલું જીવવું

[illegible]



તા. ૩૦-૧૦-૧૯૩૨

ઇન્દ્રિયના સુખ એ ખરું સુખ નથી. પણ દુઃખ છે. એમ કેમ? સુખને દુઃખ કહ્યાં એ વિરોધ થયો તો કહેવાનું કે ઇન્દ્રિયના વિષયો પરિણામે દુઃખરૂપ છે [illegible]

[illegible]

છે કે ઊંડા ઊતરીને વિચાર: મનને વિષય-વિકારમાંથી દૂર ખેંચી લે; એ ક્ષણિક પરદ્રવ્યમાં તો અનાદિકાળથી રહ્યો અને દુઃખ પામ્યો. હવે જાગ અને તારું ખરું સ્વરૂપ ઓળખ, ધ્યાન કર તો આત્માની ઓળખાણ થાય. પણ એમ થાય ક્યારે કે ત્યાગ-વૈરાગ્ય આવે ત્યારે. તે ન હોય અને પરમાં વૃત્તિ હોય તો આત્મજ્ઞાન પામી શકાય નહીં.

જગત અનંત આત્માઓથી ભરેલું છે. તે સર્વ પરપરિણતિમાં પડ્યા છે. તેમાં આ થોડાકને પૂર્વ પુણ્યથી સત્સંગનો લાભ મળ્યો છે. તો આ દુર્લભ યોગ સાર્થક કરી લેવો. આત્મા જ ખરો છે; બાકી સર્વ નાશવંત છે, કાળે કરી નાશ થતું આવે છે. આત્મા જ્ઞાનીએ જોયો છે. તેની ઓળખાણે ઓળખાણ કરવી.



તા. ૩૧-૧૦-૧૯૩૨

સમકિતી તથા મિથ્યાત્વી બન્ને પંચેન્દ્રિયના વિષય ભોગવતા હોય ત્યારે ઉપરથી તો સરખા જ લાગે—જ્ઞાનીને ભેદ દેખાય, પણ બીજાને તો તેવો ભેદ દેખાય નહીં. પણ બન્ને સરખા હોય? તો કે એમ નથી. સમકિતીની સમજણમાં ફેર છે. તે વસ્તુને વસ્તુતાએ જુએ છે. પકવાનની થાળી ભરી હોય અને તે બન્ને જમે પણ બન્નેની દૃષ્ટિમાં ફેર છે. પછી તેને ઓકી નાખવામાં આવે તો બીજાને અભાવ થાય. સમકિતી બન્ને સ્થિતિમાં સમભાવે જુએ છે, અને તેથી ભોગવે છે છતાં નથી ભોગવતા એટલે તેમાં લુબ્ધ થતા નથી. તેમને સમભાવ છે તેવી જ રીતે દરેક બાબતમાં સમકિતીની નજર આત્મા તરફ છે અને બીજું છે તેનાથી પોતે પર છે એમ જાણે છે. તે બંધ તથા મુક્તપણાને સમજે છે. ઉદય શું તે સમજે છે. તેને ઇચ્છા ઉપાધિ નથી. આ રીતે મિથ્યાત્વી તથા સમકિતીના પરિણામમાં ઘણો તફાવત છે. મિથ્યાત્વીને માન-અપમાન, સારું-ખોટું, રાગદ્વેષ, હર્ષશોક તથા વાસના વર્તે છે. સમકિતીને કોઈ ગાળ દે તો પણ જાણે કે ક્યાં આત્માને લાગે છે. એ તો ભાષાનાં પુદ્ગલ છે. તેવી જ રીતે દરેક પ્રસંગમાં તે જાગૃત રહે છે અને એ રીતે તેના ભાવ આત્મા તરફ હોવાથી તેને કર્મથી મુકાવું થાય છે પણ મિથ્યાત્વી તપ કરતા છતાં બંધાય છે.



સમકિતી જીવ પશ્ચાત્તાપ કરે છે પણ ખેદ નથી કરતો. જે થયુ તે અજ્ઞાનથી થયુ, એમ યથાતથ્ય જુએ છે, અને ફરી એમ ન થાય એ વિચારે છે. જેમ એક માણસ આખી રાત અંધારામાં ભટક્યો હોય અને સૂર્યોદય થતાં રસ્તો મળે તો વિચારે કે હું કેટલું નકામું આથડ્યો!

સમકિત થયુ હોય તો સમભાવ હોય, કોઈ તરફ રાગદ્વેષ ન થાય; કારણ કે, પોતાને દેહથી પર જાણ્યો છે એટલે આત્મા જાણ્યો છે, તેવા જ બીજાને જુએ અને પરવસ્તુથી પર રહે. આ સારો, આ નરસો; આ ગમે છે, આ નથી ગમતું એમ ન થાય એની દૃષ્ટિ આત્મા તરફ હોય. વ્યવહારમાં વર્તતો હોય છતાં તેથી પર રહે.

અંતરદૃષ્ટિ વડે, પોતાને દેહથી ભિન્ન જાણીને [illegible] જાણે. [illegible] આત્માને [illegible] નથી પણ જાણીએ છીએ તે માત્ર માને અને જાણીએ છીએ કે [illegible] ન [illegible] તો [illegible] તેનાં ન [illegible]. પોતાનું [illegible] જાણીને [illegible]. તો જ [illegible] માટે [illegible] [illegible] છે. [illegible] થી મુકાતો નથી ત્યાં સુધી [illegible] હોવાથી [illegible] છે તે દોષો ટળી શકવાના નથી. [illegible] [illegible] જોઈએ, અને [illegible] જોઈએ.

[illegible]

સા. ૭-૧૧-૧૯૭૨

અનુકૂળ કામ [illegible], મળ્યા હોય તો મહા ઉપકારી છે.

[illegible] આત્મા [illegible]. પણ મન [illegible] કેટલે [illegible] માટે [illegible] છે [illegible] હું ભિન્ન છું [illegible] વિચાર [illegible] તેથી [illegible] મુકાય.

[illegible] તો [illegible] છે! પોતે આત્મા છે, દેહથી ભિન્ન છે [illegible] ધર્મ તે પોતાનો ધર્મ નથી. પોતે [illegible] [illegible] [illegible] થાય. આત્મા [illegible] અને [illegible] સ્થિતિ થાય ત્યારે [illegible] પણ કોઈ [illegible] કેટલું [illegible]. [illegible] પોતાનું [illegible] જોઈએ.

આત્માને તો અનુકૂળતા [illegible] છે. [illegible] તો [illegible] છે કે [illegible] છે. [illegible] પોતાને [illegible] છે તે [illegible] અનુકૂળતા [illegible] તેને [illegible] [illegible] જોઈએ. [illegible] છે. [illegible] છે. [illegible] છે.

[illegible]

તા. ૧૯-૧૧-૧૯૭૨

[illegible]

તા. ૨૨-૧૨-૧૯૩૨

આત્મા એ જ પરમાત્મા છે—એ નિશ્ચયનું તત્ત્વાગમન સાંભળી કોઈ પોતાને પરમાત્મા માની બેસે તો તે ખોટું છે. જ્યાંસુધી પરમાત્માના ગુણ ન પ્રગટે ત્યાં સુધી માત્ર મોઢેથી કંઈ ન વળે. 'સમાધિશતક' જેવું શાસ્ત્ર એટલા માટે માત્ર યોગ્યતાવાળા જીવને જ વાંચવા યોગ્ય છે. નહિ તો અભિમાન, જેને ટાળવાનું છે તે જ વધી જાય અને તરવાને બદલે બૂડે એટલા સારુ માત્ર ગુરુગમે જ રસ્તો કર્યો છે. આત્માના અનંત ગુણ જેમ જેમ પ્રગટે તેમ તેમ અહંભાવ મટી ભક્તિ, વિનયભાવ પ્રગટે.



તા. ૪-૫-૧૯૩૩

અત્યંત દુઃખે કરી આર્ત હોઈએ, કોઈ આરો ન હોય ત્યારે શરણું કોનું ? તો કે આત્માનું પોતાનો આત્મા એ જ ખરો છે. આ બધો સંજોગ છે—સર્વ સંજોગ છે. વેદની, દુઃખ ગમે તેવું આવે તો પણ જાણવું કે તે પોતાનું સ્વરૂપ નથી, તેથી જુદું છે અને કાળ પાકયે ચાલ્યું જશે. પૂર્વે કરેલાં કર્મનું તે ફળ છે. હવે ચેતવું. એક આત્માને ઉપાસવો. બીજાં બધાં ઋણસંબંધે મળ્યાં છે, કોઈથી પ્રીતિ, માયા ન કરવી, એ વિભાવ તો નાશવંત તરફ દોરી જાય છે. આ દેહ કે કોઈ મારું સ્વરૂપ નથી. હું ન્યારો છું અને મારું સ્વરૂપ જ્ઞાનીએ જાણ્યું અને બોધ્યું તેવું છે. તે એક શ્રદ્ધા રાખવી અને તેમાં જ સ્થિર રહેવું.

જગતના ઓળખીતા જીવો સગાં-સ્નેહીને માત્ર ઉપરથી મળવું; પણ તેમાં જરા પણ વૃત્તિ ન રોકવી. દુનિયામાં તો અસંખ્ય લોકો છે. થોડાની ઓળખાણ થઈ, સંજોગ થયો તેથી તેમય થઈ જવું ? પોતાના આત્માને વિસરવો ? એમ તો ઘણા ય ઉત્તમ મોટા લોકો છે જેને આપણે ઓળખતા નથી. માટે કોઈ પર મોહ, રાગ દ્વેષ ન કરવો. સર્વ પર સમાન દૃષ્ટિ રાખવી.

પરમ જ્ઞાની કૃપાળુદેવ પર સદ્‌ગુરુ તરીકે હૃદયપૂર્વક જેટલો બને તેટલો ભાવ કરવો. એ જ આત્માનું સર્વસ્વ છે, એમ આજન્મ માનવું. બીજા અનેક દેવોને છોડીને એ એકમાં જ વૃત્તિને સતત પરોવવી અને એમનામાં જ પ્રીતિને જોડવી.



તા. ૧૦-૫-૧૯૩૩

સમકિત મેળવવા મમતા મૂકવી જોઇએ. મમતા કેમ મુકાય ? સમતા આવે તો. સમતા કેમ આવે ? સત્પુરુષની ઓળખાણ યથાતથ્ય થાય ત્યારે સમતા આવે. પછી પોતાના આત્માની ઓળખાણ થાય તો તે સર્વથી ભિન્ન છે એમ જાણે, સંજોગ વગેરેને ઇચ્છે નહીં અને પરભાવમાં જાય નહીં. તે માટે સદા જાગૃતિ રાખવી જોઈએ. તે કેવી રીતે રહે ? પુરુષાર્થ કરવાથી. અનેક કામ-ધંધા માટે કરે છે, તેમ આ આત્મા માટે મંડી પડવું જોઈએ. દેહ વગેરે પારકાનું કર્યા કરે છે, કેટલી મૂર્ખતા ! હવે પોતાનું કરવું જોઈએ.

[illegible] પરંતુ [illegible]

તા. [illegible]

'[illegible]'

[illegible]

તા. [illegible]

[illegible] 'ભાઈ' [illegible]

તા. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રભુશ્રી—છ દ્રવ્ય છે તે દરેક જુદાં જ છે. તે એકમેકમાં પરિણમી શકે જ નહીં. તેથી જડ અને ચેતન પણ એકમેકમાં પરિણમે નહિ. કૃપાળુદેવે કહ્યું છે કે ચેતનનાં પરિણામ ચેતન છે અને જડનાં પરિણામ જડ છે. એક પરમાણુ છે તે ફેરવી શકાય નહીં. પરંતુ તે ત્રિકાળે તેરૂપ છે. તેમાં પર્યાયભેદ થાય છે, તે પણ જડરૂપે હોય છે. તેમ આત્માના ગુણપર્યાય ચેતન છે. કર્મનો લેપ છે તેથી કંઈ તેના ગુણ પર્યાયનો કોઈ કાળે નાશ થયો નથી, તેમ થવાનો નથી. માટે સર્વ જીવો સિદ્ધસ્વરૂપી છે એમ જાણે તો કોઈ પ્રત્યે રાગદ્વેષ ન થાય. અને રાગદ્વેષ અને મોહ એટલે અજ્ઞાનદૃષ્ટિ જાય ત્યારે પોતાના સ્વરૂપમાં સ્થિર થાય અર્થાત્ આત્મા જે સ્થિરરૂપે છે તેનો અનુભવ કરે. તેથી સર્વ પર સમાન દૃષ્ટિ એટલે સમભાવ આવે. ત્યારે તો 'આખું જગત આત્મારૂપ માનવામાં આવે, જે થાય તે યોગ્ય જ માનવામાં આવે.'

"સમતારસના પ્યાલા રે, પીને સો જાણે;
છાક ચઢી કબહૂ નહિ ઉતરે, તિનભુવન સુખમાણે"



તા. ૧૭-૧-૧૯૩૫

વાસના અને કામસેવનના અનેક પ્રકાર છે. દેહમાં આત્મબુદ્ધિ કરવી, સારાં કપડાં વગેરેથી દેહને શણગારવો, સારા સારા પૌષ્ટિક પદાર્થો દેહને પુષ્ટ કરવા ખાવા, દેહને વારંવાર નિહાળવો, તેના વિચારમાં રાચવું—એ સર્વ કામસેવનના જ પ્રકાર છે. પરંતુ દેહથી હું ભિન્ન છું; દેહ જન્મ-જરા-મરણ અને વેદનીનું કારણ છે, તેને આત્માર્થે ગાળવા કષ્ટ વેઠવું અને આત્માર્થમાં જ વૃત્તિ ક્ષણ ક્ષણ રાખવી એવી ચર્યા તે બ્રહ્મચર્ય.



તા. ૨૩-૧-૧૯૩૫

જ્ઞાની પુરુષનું ઓળખાણ થયે બધું કેમ ફરી જાય છે? અંધકાર હોય ત્યાં દીવો આવે અને બધુ યથાતથ્ય દેખાય, તેમ જ્ઞાનીપુરુષ મળ્યે જે જોવાય છે તે બધું જુદી રીતે જોવાય છે. મારાપણું મટી જાય, પોતાને ભિન્ન જાણે તેથી વિષયકષાય છૂટે. ત્યારે જીવ જે પુરુષાર્થ પ્રથમ પાંચ ઇન્દ્રિયોના વિષયો માટે કરતો હતો તેને બદલે આત્માની ખોજ કરવામાં લાગે. સંસારના સુખ તેને અગ્નિની ખાઈ જેવા લાગે તેથી તે તરફ ન જાય અને હું કોણ? ક્યાંથી થયો? મારું સ્વરૂપ કેવું છે? વગેરે જાણવા યત્ન કરે. ટૂંકામાં જીવ અનાદિથી ઊંઘે છે તે જાગે. અત્યારસુધી જે જે સાધન કર્યાં તે સર્વ નિષ્ફળ, લક્ષ વગરના બાણ જેવાં લાગે. જ્ઞાનીપુરુષને ઓળખ્યે લક્ષ ક્યાં કરવો તે સમજાય તેથી તેના સાધનો—સર્વ વ્રત, નિયમ—સફળ થાય. અત્યારસુધી આ લોકનાં સુખ કે પરલોકનાં સુખ અર્થે સાધન કર્યાં. હવે માત્ર આત્માને છોડવવા, બંધનથી મુક્ત કરવા જ્ઞાનીની આજ્ઞાએ વર્તે તો સર્વ સાધન સફળ થવા યોગ્ય છે.

અનંત જ્ઞાની થઈ ગયા તેમણે કહ્યું છે, અને હાલ જ્ઞાની છે તે પણ એમ જ કહે છે કે તારો એક આત્મા જ છે માટે એમ માનવું કે આસ્રવ, બંધ, સંયોગ-વિયોગ આવે છે ને

[illegible]

તા. ૨૪–૧–૧૯૩૨

[illegible]

કુંવર થયો હતો.

વેદની આવે ત્યારે શરીરની ચિન્તા ન કરવી કે મને શું થશે. 'વેદની થાય છે, કોઈ સારવાર કરતું નથી', વગેરે આર્તધ્યાન ન કરવું. એથી ગાઢ કર્મબંધ થાય. પરંતુ તે વખતે, પૂર્વકર્મનો ઉદય છે તેથી દેહમાં વેદના થાય છે, પણ હું એથી ભિન્ન છું, જાણનારો છું; વેદની આવી છે તેનો અંત આવશે. હું એરૂપ નથી, મારૂં સ્વરૂપ જ્ઞાનીએ જોયું તેવું છે. માટે તેમને યાદ કરું અને આત્માની શ્રદ્ધા રાખુ ' એમ સમાધિમાં રહે તો દેહાધ્યાસ છૂટે. કોઇને દોષ ન દે; પણ સહન કરીને સ્મરણમાં રહે અને દૃઢતા સેવે તો છૂટે.



જીવ જે વસ્તુ નથી ગમતી તે ત્યાગવા તત્પર થાય છે. પોતાને ગમતું હોય, પામ્યો હોય તે છોડતો નથી; તેથી તેવા ત્યાગનું ફળ પણ તેવું જ આવે. એવો ત્યાગ કરીને વનમાં રહે તોપણ વાસના છોડતી નથી અને રાગદ્વેષ ચાલુ રહી કર્મબંધ કરાવે છે. પરંતુ સમકિતીને ઘરમાં રહેવા છતા પ્રાપ્ત ભોગો પ્રત્યે વૈરાગ્ય છે. તે પોતાને સર્વેથી ભિન્ન માને છે, તેથી રાગદ્વેષ કરતો નથી અને છૂટે છે.

ખરો ત્યાગ તો સમકિતીનો જ છે. છતા જગતમાં લૌકિક ત્યાગનો પ્રવાહ ચાલ્યો છે, તે રોકાય તેવો નથી. માટે વ્યવહાર થવા દેવો અને જોયા કરવું. આત્માનો માર્ગ લૌકિક નથી, અલૌકિક છે, અંતરમાં રહ્યો છે; માત્ર બાહ્ય ત્યાગથી પ્રાપ્ત થાય એવો નથી.



તા. ૨૭-૧-૧૯૩૫

આ આશ્રમ કેવું છે! અહીં તો માત્ર એક આત્માની વાત છે. પોતાના આત્માને ઓળખો. એને જ દેવ માનો. હુ કહું તે મનાશે? આત્મા તે જ સિદ્ધ છે, તે જ દેવ છે, તેને જ પૂજવાનો છે. અનંત કાળથી જગતને રૂડું દેખાડવા પરને માટે બધું કર્યું છે, પણ પોતાના આત્માને માટે કંઈ કર્યું નથી. તેનો પ્રભાવ વધાર્યો નથી. જ્ઞાનીને તો પ્રથમ પોતાનો આત્મા દેખાય છે. તેઓ જાણે છે કે મને ઘર, માણસ, સૂર્ય, ચંદ્ર, વગેરે જે કંઈ દેખાય છે તે મારા આત્માવડે દેખાય છે તે આત્મા અનંતગુણનો ધણી છે. જ્ઞાનદર્શન-ચારિત્રમય છે. પરંતુ પરભાવમાં રહીને તેના ગુણો વિસાર્યા છે, તેથી અવરાઈ ગયા છે.

એમ લાગ્યુ કે મારા પૂછવાથી બધા મરી જાય છે એ પાપનુ કારણ છે. તેથી ભગવાન પાસે જઈને કહ્યું કે મને હત્યા લાગે તેવું આપ કેમ બતાવો છો ભગવાને કહ્યુ કે તમારે સત્સગનુ માહાત્મ્ય સમજવુ છે કે નહિ. ત્યારે નારદજીએ કહ્યુ કે સમજવુ તો છે તેથી ભગવાને કહ્યુ કે અમુક રાજાને ત્યાં કુવરનો જન્મ થયો છે તેને જઈને પૂછો.

નારદજી તે રાજાના દરબારમા ગયા. રાજાએ સન્માન કરીને તેમને આવવાનુ કારણ પૂછ્યુ કુંવરજીને મારે મળવું છે એમ જણાવ્યુ એટલે તેમને અંતઃપુરમાં લઈ ગયા. ડરતાં ડરતાં નારદજીએ કુવરને પૂછ્યું કે સત્સંગનું માહાત્મ્ય શુ. કુંવરે કહ્યુ હજી તમે ના સમજ્યા? કાંચીડાના ભવમા તમારાં દર્શન થયાં અને શબ્દ સાંભળ્યા તેના પુણ્યથી હુ પોપટ થયો હતો અને ત્યાં પણ આપના દર્શન થયાં. તેથી હું આ રાજકુમાર બન્યો છુ. આપ જેવા મહાત્માના સત્સગનુ આ ફળ છે.

જો ધર્મ કરે છે. [illegible] પરંતુ ત્યાં આત્માનું જ્ઞાન નથી ને બધું [illegible] છે. અહીં જે કરવાનું છે તે આત્માર્થે કરવાનું છે. [illegible] સુખ. અવિનાશી સુખ. સ્વાધીન સુખ પ્રાપ્ત કરવાનું છે [illegible] ઘણું દુર્લભ છે.

[illegible] તેમ છે. પરંતુ જીવની ભૂલ ક્યાં થાય છે? [illegible] છે. કારણ કે અનાદિનો એવો અભ્યાસ છે.

આત્મા તો અતીન્દ્રિય, અપૂર્વ વસ્તુ [illegible] જ્ઞાની [illegible] જોવાનું નથી. [illegible] આત્માનું [illegible] અનુભવ હોય છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સર્વથી અધિક લાગે, ત્યારે દશા પ્રગટે. મોક્ષની અભિલાષા જાગ્યે તેવા ભાવ પ્રગટે મોક્ષે જવું હોય, આત્માને દુઃખથી મુક્ત કરી અનંત સુખ પામવું હોય, સદ્‌ગતિ પામવી હોય તો સત્સંગને જરૂર ઇચ્છે અને તેનું બહુમાન કરે.



તા. ૨૯–૧–૧૯૩૫

ક્રોધ કરવો તો પોતાના કર્મવેરી પ્રત્યે કરવો. માન સત્પુરુષની ભક્તિનાં પરિણામમાં કરવું, માયા પરનાં દુઃખ નિવારણ કરવામાં કરવી. લોભ ક્ષમા ધારણ કરવામાં કરવો. રાગ સત્પુરુષ પ્રત્યે અથવા દેવગુરુ–ધર્મ પ્રત્યે કરવો. દ્વેષ, અણગમો વિષયો પ્રત્યે કરવો. વિષય-વિકારની બુદ્ધિ પ્રત્યે દ્વેષભાવ કરવો. મોહ સર્વ જીવો પ્રત્યે સમભાવ રાખવામાં કરવો. એમ એ દોષરૂપ છે તેને સવળા કરી ગુણરૂપ કરી નાખવા.

સમકિતી જીવને આત્મા સિવાય બાકી બધું પર છે, પોતાથી ભિન્ન છે, દેહ છે તે પણ પોતાનો નથી; તેથી જેમ પરવસ્તુ બળતી હોય તો આપણને કંઈ લાગે નહિ, તેમ દેહનું દુઃખ પોતાને લાગતું નથી. તે દુઃખ વખતે તેમને આત્મવીર્ય વધુ સ્ફૂરે છે તેથી દુઃખ છે તે લાભનું કારણ થાય છે. ભેદજ્ઞાનના પ્રભાવે દુઃખ છે તે સમભાવે વેદે છે તેથી બાંધેલા કર્મથી છૂટે છે અને નિર્જરા થાય છે. જે વિષમભાવ લાવે અને ખેદ, મોહ અને દેહબુદ્ધિમાં વર્તે તે નવીન બંધ કરી અશાતા ઉત્પન્ન કરે છે.



તા. ૩૦–૧–૧૯૩૫

આખું જગત સુખદુઃખની કલ્પનામાં પડ્યું છે. અનંતકાળનું પરિભ્રમણ ચાલુ છે. તેમાં આ માર્ગ હાથ આવવો એ કંઈ સામાન્ય નથી. જેનુ મહાભાગ્ય હોય તેને જ મળે છે! ત્યાં બીજાની પંચાતમાં પડે, બીજાને આ ધર્મનો લાભ અપાવવા ચિન્તા કરે તો પોતાનુ ખોઈ બેસે. માટે કુવામાં પડેલાને દોરડું હાથ આવે તે જેમ પકડી રાખે તેમ પકડ કરી લેવી કે મારો આત્મા જ ખરો છે. મને બીજું કંઈ લાગતું વળગતું નથી. આવા ભોગાદિ અનંતકાળ સુધી ભોગવ્યા પરંતુ તૃષ્ણા, ઇચ્છા ઘટી નહીં માટે બીજાની ચિન્તા ન કરતાં મને જે મળ્યુ છે તે મારે માટે વૃથા ન જાય તેની અખંડ ચિન્તા રાખવી જોઇએ. આ સારો, આ ખોટો એમ ઇષ્ટ અનિષ્ટ કોઈ જગ્યાએ ન કરવું. તેને બદલે પોતે અનંત દોષનો ભરેલો છે એમ માનવું. હે! ભગવાન, મારા જેવો કોઈ પાપી નથી, એમ અજ્ઞાન ટાળવા વિચારવું.



તા. ૧–૨–૧૯૩૫

જ્ઞાનીનું સ્વરૂપ કેવું છે તો કે આ બહાર દેખાય તે નહિ. પરંતુ તે સ્વરૂપની ઓળખાણ તો આત્મા ઓળખે ત્યારે જ થાય છે. આત્મા જ આત્માને ઓળખે છે. જ્ઞાની કેવા છે? તો

[illegible]

[illegible]

❧

[illegible]

[illegible]

[illegible]

❧

[illegible]

[illegible]

[illegible]

લાગ્યા. પણ ગૌતમસ્વામી તેમને મહાવીર પ્રભુ પાસે લઈ ગયા અને તેમને જ માનવા કહ્યું. એમ જે સત્પુરુષ ઉપકારી છે તેમના કહેવાનો આશય સમજવો અને આજ્ઞા આરાધવી; કારણ કે આ જીવની સમજણ અલ્પ છે. તેથી પોતાની મતિ-કલ્પના ન દોડાવતાં સત્પુરુષ જે સાચા છે અને જેમના પર શ્રદ્ધા છે તે કહે તેમ માનવું અને કહે તેમ કરવું.

વેદની આવે ત્યારે ગભરાવું ન જોઈએ. આના કરતાં દેહ છૂટી જાય તો સારું, એમ આકુળવ્યાકુળ ન થવું. દુઃખમાં સમતા રાખી, સદ્ગુરુની શ્રદ્ધા રાખી આત્માનું ચિંતવન દૃઢ કરવા પુરુષાર્થ કરે તો બની શકે તેવું છે. બાકી ખોટી કલ્પનાઓ કર્યે કંઈ વળે નહિ, અનેક ભવમાં આધિ, વ્યાધિ અને ઉપાધિ, જન્મ-જરા-મરણ આ જીવે ભોગવ્યાં છે. તે સર્વથી છૂટવાનો ઉપાય સમતા-સમભાવ છે અને જ્ઞાની પુરુષની આજ્ઞા આરાધવી તે છે. છૂટવાની કામના જેને મુખ્ય હોય તે દુઃખમાં સમતા ન ભૂલે. મારો આત્મા શુદ્ધ જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ છે તે જ્ઞાનીએ જોયો છે; તેવો જ સર્વ જીવોનો છે. પર્યાય વિનાશી છે, દ્રવ્ય અવિનાશી છે; માટે દ્રવ્ય તરફ લક્ષ આપી સમતા ધારણા કરવી.



તા. ૨-૨-૧૯૩૫

બહિરાત્મા, અંતરાત્મા અને પરમાત્મા એ ત્રણ પ્રકારે આત્મા પરિણમે છે. આત્મા છે તે ક્યાં રહ્યો છે? નિશ્ચયનયે તે આત્મામાં જ અથવા નિર્વાણમાં રહ્યો છે—વ્યવહારે તે શરીરી કહેવાય પરંતુ નિશ્ચયનયે તે અશરીરી, અસંગ છે.

તે આત્મા પોતે જાણ્યો નથી. જ્ઞાની દ્વારા સમજાય ત્યારે તેરૂપે પરિણમાય, જેમ દૂધ હોય તેમાં મેળવણ પડે તેથી દહીં થાય અને જામી જાય; તેમ. જ્ઞાની જ્ઞાનરૂપી અંજન કરે ત્યારે મુમુક્ષુને પોતાનું ભાન જાગે, જ્ઞાની જેરૂપે છે તેરૂપે ઓળખાય ત્યારે પોતે પણ તેરૂપ થાય. પરંતુ તે માટે ધાતુમિલાપની જરૂર છે, એટલે કે પૂર્ણ પ્રેમથી, એક રસથી તેને જ ભજે અને યથાતથ્ય જુએ ત્યારે બને એમ છે.



તા. ૩-૨-૧૯૩૫

આ સંસારભ્રમણનું કારણ શું? તો કે રાગ, દ્વેષ અને મોહ. એમાં જીવ એવો આધીન થઈ ગયો છે કે પોતાનુ સ્વરૂપ ભૂલી ગયો છે. હજી પણ તે મામા, કાકા, ભાઈ ઇત્યાદિ માન્યા કરે છે અને આ જીવનને જ મહત્વ આપી રહ્યો છે. પણ આવા તો કંઈક ભવ કર્યા અને દુઃખ પામ્યો; માટે તેથી છૂટવાના ભાવ જાગવા જોઈએ.

નજર મૂકતાં રાગદ્વેષ થયા જ કરે છે. તેને કેમ રોકવા? મેં ખાધું, પીધું, આ કર્યું, તે કર્યું એમ માને છે; પણ ત્યાંથી તેણે પાછા હઠવાની જરૂર છે. આત્માની સમજણ પ્રાપ્ત કરવા તો આ બધાથી નિવર્તવું પડશે, બધુ મૂકવું પડશે, કંઇ મારું નથી એમ માનવું પડશે. કર્મના

[illegible]



તા. [illegible]

[illegible]



તા. [illegible]

[illegible]

[illegible]

અને ઊંધી ઘસે તો કેમ સળગે ? તેમ જ્ઞાનીની આરાધના જેમ કરવાની છે તેમ જ આજ્ઞા સમજીને કરે તો તો આત્મજ્ઞાન પ્રગટે. પરંતુ સમજે નહિ અને પોતાની માન્યતા મુજબ કર્યા કરે તો ફળ આવે નહિ. બંદુકમાં સામગ્રી મળે ત્યારે ભડાકો થાય. સત્પુરુષના યોગે પાત્રતા આવ્યે માન્યતા અને પરિણામ થાય છે.

મુમુક્ષુ—માન્યતા અને પરિણામમાં શો ફેર ?

પ્રભુશ્રી—'સાકર, સાકર' કર્યે મોઢું ગળ્યું થાય ? 'રવિ, રવિ' કર્યે રજનીનો નાશ થાય ? તેમ પરિણામ છે તે અંતરનો અનુભવ છે, માન્યતા છે તેમાં અનુભવ નથી. પરંતુ યથાર્થ માન્યતા થયે તે અનુભવ પ્રગટ કરવાનો પુરુષાર્થ થાય. તેથી પરિણામનું તે નિમિત્ત છે.

પરિણામ થવામાં આડું શું આવે છે ? ધ્યાનમાં બેસે અને જ્યાં એકચિત્ત થવા જાય ત્યાં સંકલ્પ વિકલ્પ આડા આવે જ. આમથી કાઢે તો આમથી આવે; રોકાય જ નહિ. લાકડી લઇને બેસે ને કૂતરાંને હાંકે છતાં પાછાં આવે તેમ થાય છે. પરંતુ બારણાં બંધ કરી દે તો ન આવે.

મુમુક્ષુ—સાહેબ, ત્યાં બારણાં જ નથી તેથી તે કેમ રોકાય ? ન રોકાય. ચાલ્યા જ આવે.

પ્રભુશ્રી—બરાબર છે, બારણાં નથી; પરંતુ ઉપયોગ આત્માનો છે તે બહાર જાય છે. તેને ત્યાંથી ફેરવીને આત્મામાં જોડે તો એક વખત બે ઉપયોગ ન હોય તેથી બહાર જતો અટકે. એ ઉપયોગ તે મન છે; તેને આત્મામાં લગાડવાનું છે, બહારથી ખેંચી લેવું છે. 'મનડું કિમ હિ ન બાઝે' એ સ્તવનમાં કહ્યું છે કે એ બહુ મુશ્કેલ છે, ઘોડા જેવું છે. તેને જ્ઞાનરૂપી લગામથી જ્ઞાનીઓએ વશ કર્યું છે. એટલે આત્મજ્ઞાન પ્રગટે ત્યારે જ મન વશ થાય છે. જેટલા પ્રમાણમાં આત્મજ્ઞાન હોય તેટલા પ્રમાણમાં ઉપયોગ બહારથી અંતરમાં આવે. આ જ સર્વ યોગીઓને સાધવાનું હોય છે. સર્વ તપ જપ ક્રિયા આ જ અર્થે છે. જીવ છે તેનો શિવ આમ જ થાય છે. જડને તેમ ન થાય. પરંતુ જીવ છે અને ઉપયોગ આપે તો પોતાની અનંત સિદ્ધિઓ પ્રગટે અને કૃતકૃત્ય થાય આ જ સાધના છે. બાકી પુદ્ગલ, પુદ્ગલ ને પુદ્ગલની જ સર્વત્ર દૃષ્ટિ છે ! તેમાંથી ફરીને અહીં આવવાનું છે. આ મહા ગૂઢ વાત છે.



તા. ૭-૨-૧૯૩૫

દેવ-ગુરુની ભક્તિથી પુણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે. પણ જો તે આત્માર્થે થાય તો ઉત્તમ, નહિ તો મિથ્યાત્વસહિત તે પુણ્ય તો ભ્રમણ કરાવે છે. માટે સમકિત પ્રાપ્ત કરી લે તો પુણ્ય અને પાપ બન્ને સવળાં પડે-છૂટવા માટે થાય. દેવ-ગુરુની અવજ્ઞા પાપ કરાવે છે, નરક-તિર્યંચ ગતિ આપે છે. પુણ્ય અને પાપ બન્ને હોય તો મનુષ્ય ગતિ આપે. જો જીવ પુણ્ય અને પાપ બેમાંથી એકેય નથી બાંધતો તો મોક્ષ થાય છે. માટે પુણ્ય અને પાપ બંનેને મૂકવાં અને પ્રીતિ આત્મામાં કરવા સત્પુરુષમાં જોડવી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

તા. [illegible]

[illegible]

[illegible]

તા. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

વિકાર ઇત્યાદિ સત્તામાં છે તે ઉદય આવે તે વખતે સ્મરણમાં પડી જવું અને એ રીતે તેનો ક્ષય કરવો.

પ્રીતિ સત્પુરુષ કૃપાળુદેવ જે સાચા છે તેમના ઉપર જોડવી. દેહથી આત્માને ભિન્ન જાણવો. તે મેં જોયો નથી પણ જ્ઞાનીએ જોયો છે તે જ એક મારો છે, માટે તેને માટે પુરુષાર્થ કરવો. ખાવું, પીવું ઇત્યાદિ તે હું નહિ. તેથી ભિન્ન એવો અણાહારી આત્મા છે, એમ ચિંતવ્યે ઉપવાસ કરતા પણ વધુ ફળ મળે. ઉપવાસ કરે અને ખાવામાં ચિત્ત રાખે તો ભાવ તેવું ફળ મળે.

જ્ઞાનીએ આજ્ઞા આપી હોય કે રાગદ્વેષ ઇત્યાદિ ન કરીશ તો આત્માર્થી તો ઉપયોગ રાખી તે ન જ કરે. તેમ ભક્તિ, સ્મરણ જેમ કરવા કહ્યું હોય તેનો લક્ષ ન ચૂકે અને બોધ વિચારે. એમ નિરંતર આજ્ઞામાં વર્તે તો માર્ગમાં રહી શકે. જ્ઞાનીનો જોગ કંઈ નિરંતર રહેતો નથી. પરંતુ તેમણે જે કરવાનું કહ્યુ છે તે કરવું જોઈએ. તેનું જ રટણ કરે તો ભક્તિ પ્રેમ, વિયોગે પણ. બમણાં થાય અને પોતાના આત્માનું હિત સમજાય.

ભકિત જીવે કર્તવ્ય છે. સર્વ ધર્મમાં ભક્તિને પ્રધાનપદ આપ્યુ છે. વૈષ્ણવ હોય, મુસલમાન હોય, ખ્રિસ્તિ હોય કોઈ ભક્તિમાં નથી માનતા એમ નથી. એનાથી પાપનો નાશ થાય છે. પાપી છે તેને આર્તભક્તિ કરવાનો અધિકાર છે. બાકી ભક્તિના ઘણા પ્રકાર છે. બોધ સાભળવો, વાંચન, વિચારણા, સદ્‌ગુરુમાં પ્રેમ, ભાવ એવી ભક્તિ ઉત્તમ છે.



તા. ૨૭-૨-૧૯૩૫

પરમકૃપાળુદેવ પરમાત્મા પ્રત્યે અખંડ પ્રેમ, એકતારપણુ ઇચ્છતા હતા. એવી એકતાર ભક્તિ એ જ માર્ગ છે. પોતાને આત્મા જાણવો છે તે માટે જેણે જાણ્યો છે તેના સ્મરણપણે એકતાર થવાનું છે. પરમજ્ઞાની કૃપાળુદેવ એક ગાથા કલાકના કલાક સુધી એક ધૂનથી બોલતા. કોઈ બેઠું હોય તેને સાંભળવું હોય તો સાભળે. પણ બીજી વાત કરતા નહિ. એમ એક લયથી સ્વરૂપનું રટણ કરતા કે તેમના બોલવાના પડછંદા પડે. અમે પણ એવી ઉમ્મર હતી ત્યારે આવેશપૂર્વક અખંડ ધ્યાન આપતા અને અપૂર્વ ભક્તિ થતી. વનમાં એકલા જઇને, ચિત્રટની ભક્તિ કરતા. એમ એ ભક્તિની લય હતી. હવે ઘડપણને લઈને નમસ્કાર પણ થઇ શકતા નથી. થાકી જવાય છે. તમારી તો હજુ યુવાવસ્થા છે. તો થાય તેટલી ભક્તિ, ભક્તિ ને ભક્તિ કરી લો. અહીં તો લૂંટંલૂંટ કરવાની છે! જે ભાવ કરે તેના પોતાના છે. હમણાં પ્લેગ ચાલે છે તેથી માણસો મરણના ભયને લીધે ગામ બહાર તબુ ઠોકીને રહ્યા છે; પણ ભક્તિ કરતા નથી!

વીમો ઉતારી લેવો. તો પછી ફિકર નહિ. તેમ પરમ કૃપાળુદેવ સાચા છે. જેવા અનંતા જ્ઞાની થઈ ગયા છે તેવા જ તેઓ પણ યથાર્થ જ્ઞાની હતા. અને યથાર્થ બોધ કરી ગયા છે એમ માની તેમનું શરણુ લેવું અને તેમને જ પોતાનું સર્વસ્વ માનવું. પોતાના સ્વામી પણ તે જ. બાકી બધા પ્રત્યે આત્મદષ્ટિ રાખવી કે મારા કોઈ નહિ. સર્વ આત્મા છે તે સરખા છે.









આત્મા જુએ છે—તેવો ભેદ પડવો જોઈએ. ભેદ ન પડ્યો હોય ત્યાં સુધી વિશ્વાસ રાખો. વહેવારમાં આત્માને જડ પણ કહેવાય, ચેતન પણ કહેવાય; પણ નિશ્ચય લક્ષમાં રાખવો. હું દેહ નથી એટલું કહેતાં પણ અનંત સમય વહી જાય છે; પણ સમજણ તો એક સમયમાં ફરે છે. આ જીવ પાસે બધું છે; માત્ર ભાવ ફેરવવાનો છે. તે ફરે આ સંસાર તરફ દૃષ્ટિ કરે તો વૈરાગ્ય આવે જ. જ્ઞાનીએ જોયું છે કે સંસાર બળી રહ્યો છે. તે શું ખોટું છે? પણ અજ્ઞાનીને જોતાં નથી આવડતું. ભાવ કરવા તારા હાથમાં છે. ભાવ ત્યાં પરિણામ.

જન્મથી જ આ જીવ કષાયની પ્રકૃતિ લઈને આવે છે, 'હું સમજું છું' તેવું મૂળથી જ હોય છે. સ્વચ્છંદ છોડવો જોઈએ. આ સંસારમાં મુખ્ય છે બે . વિષય અને કષાય. આ જીવ આત્માને સંભાળતો નથી; લાજ વિનાનો છે, નકટો છે— દુશ્મનને પોતાને ઘેર બોલાવે છે, તેની જ સેવા કરે છે—પછી તેનું સારું કયાંથી થાય? પોકાર કરીને કહીએ છીએ કે મનુષ્યભવ અમૂલ્ય છે, ચિન્તામણિ છે. તેને કોડી માટે વેચી નાખ્યો છે

સમકિત સહેલું પણ છે અને મુશ્કેલ પણ છે. માન્યતા આ દેહની અને તેનાં સંબંધીઓની છે. માન્યતા ફેરવી નાખ. સમજણ ફેરવી નાખ. જેવા ભાવ કર્યા હોય તેવું ફળ આવે. ભાવ ફેરવી નાખ. આણે 'મને' ગાળ દીધી તેવો એક ભાવ અને આણે ગાળ દીધી પણ મને કંઈ લાગીવળગી નથી તેવો એક ભાવ; જેવો ભાવ કરવો હોય તેવો થઈ શકે. પણ તે બે ભાવમાં કેટલો ફેર?

અભ્યાસ કરી નાખવો. છોકરાઓ ઊંઘમાં પણ પાઠ બોલે છે, વેપારીને વેપાર સાંભરે છે; તેમ ભાવ કર્યા હશે તેવુ થશે. બધા સંબંધ છે તે ઝરડાં જેવા છે, ઝરડું ભરાયુ છે. આડું આવે તે કોરે કરવુ જ્ઞાનીઓને અનંત દયા હોય છે.

સમજણ કરી લેવી. ભાવ કરવો, ઓળખાણ કરવી. કોઈને કહેવાય નહિ કે તું આ કર અને આ ન કર. માત્ર, સમજણ કરવી.

આ જીવ માંદો થાય છે ત્યારે મંદવાડ સંભારે છે. તેવી રીતે સંયોગને જ સભારે છે. આત્માને સંભારતો નથી. તે તો જાણે છે જ નહીં એવી રીતનું જીવન કરી નાખે છે; નહીં તો આત્મા હાજર છે ઉપયોગ છે તો આત્મા છે. પરમ કૃપાળુદેવ સાચા છે, તે આત્મા છે; બીજે દૃષ્ટિ નાખવી નહીં. એવુ થાય તો બીજુ જાલતમાસા જેવું લાગે. વિશ્વાસ કરી નાખવો. મન, વચન, કાયાના યોગ તે મુનીમ છે, પણ શેઠ થઇ પડયા છે.

જ્ઞાનીની આગળ વિકાર આવવાની હિમ્મત કરતા નથી; પણ મિથ્યાત્વીને ત્યાં શેઠ થઈ બેસે છે, ત્યાં તેને આદર મળે છે.



મુમુક્ષુ—ઉપવાસ તપ હું કરું?

પ્રભુશ્રી—હા પણ ન કહેવાય, ના પણ ન કહેવાય. સ્યાદ્વાદ છે. 'જ્યાં જ્યાં જે જે યોગ્ય છે, તહાં સમજવું તેહ' જો કોઈ મોટો શેઠ હોય અને પાશેર ખીચડીનું દાન આપવાનું

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ચડવા માંડે છે, માટે પુરુષાર્થ કરવો. અવળા પુરુષાર્થથી વિકાર થાય છે. સવળા પુરુષાર્થથી વળ ઊકલી જાય છે તે ચાલુ રહેતો નથી; નહીં તો માવ મહેલું છે. અનાદિનો અભ્યાસ છે તે છોડવો જોઈએ, સવળો પુરુષાર્થ કરવો.

ધર્મના નામે અવળી પકડ થઈ ગઈ છે. તેથી સમજાઈ ગયુ છે કે હું ધર્મ કરું છું. દાતરડાં ગળ્યાં છે તે નીકળવા મુશ્કેલ છે. ધર્મના નામે જે અવળી પકડ થઈ છે તે અનંતાનુબંધી કપાય છે.

અમારે પણ સાચી માન્યતા થઈ તેથી બધું સવળુ થયુ. અમારો સાત પેઢીનો ઢુંઢિયાનો ધર્મ, તેની પકડ હતી. પણ સાચી માન્યતા થયા પછી તે પકડ છૂટી ગઈ. આત્માને ધર્મ માન્યો.



તા. ૯-૩-૧૯૩૪

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાની કહે છે તે માન્ય કરે તો જ રસ્તો આવે.

મુમુક્ષુ—બધું જ્ઞાની કરશે.

પ્રભુશ્રી—અમે પણ પરમ કૃપાળુદેવને આમ કહેતા હતા. તેમણે કહેલું કે પુરુષાર્થ કરવો પડશે, પોતાની માન્યતા મૂકવી પડશે એકલી સમજણ શું કામની? પરિણમવું જોઈએ. અસાર વસ્તુઓ પાછળની દોડ મૂકવાની છે. બે દ્રવ્ય જુદાં છે. ખોટી માન્યતાથી જ ફસાઈ ગયો છે, અંદર પેસી જાય છે.



તા. ૧૦-૩-૧૯૩૪

જ્ઞાનીને ભેદજ્ઞાન છે. તેમને રાગદ્વેષ થઈ જાય, પણ તેથી કરી તે એકરૂપ થઈ જતા નથી. તેમને તેવી માન્યતા મટી ગઈ છે. પાપ ને પુણ્યને દીવાસળી મૂકી સળગાવી દો. સારુ લાગે છે એટલે જીવ પોતાને સુખી માને છે, પણ તે ક્યાં રહેવાનું છે? શાનો એમા રાચે છે? એમ કરવાથી આશામા તણાઈ જાય છે. જ્ઞાનીને આશા નથી. સુખદુઃખ વખતે ભેદજ્ઞાનની સ્મૃતિ થવી જોઈએ. લડાઈમા હથિયાર વાપરવાનું સાભરી આવે તો જીતી જાય. તેમ સ્મૃતિ થવી જોઈએ. સમજ છે તે સમકિત છે. સમજ બોધથી આવે છે.

કોઈ કહેશે રોજ આની આ વાત કરે છે. હા, તેમ જ છે. અમારે સત્‌ની પકડ કરાવવી છે, ચોટ કરાવવી છે. અનાદિનો અભ્યાસ છે તેથી વિસ્મૃત થઈ જાય, પણ સમજ બીજી થઈ હોય તો કામ થઈ જાય.

મુમુક્ષુ—તેવી સમજની સ્મૃતિ રહેતી નથી.

પ્રભુશ્રી—બોધ જોઈશે. બોધ હશે તો હથિયાર મૂઠથી પકડાય તેવું થશે; નહીં તો હાથ કપાઈ જાય. સંવરથી આસ્રવ રોકાય છે. સંવર તે આત્મા. પારકી પંચાતમાં પડશે તો ભૂખે મરશે. તેમ પરની પંચાતમા પડવું નહિ. ચોટ થવી જોઈએ. પ્રતીતિ આવવી જોઈએ. 'આત્મા

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

અનધિકારીપણું શું? વાસના બીજી થઈ રહી છે, તેથી અન્-અધિકારીપણું છે. આત્મામાં ભાવ થશે તો અધિકારીપણું આવશે; ત્યાંસુધી તેની ભાવના રાખવી. જેનો અભ્યાસ થઈ ગયો હોય તે ઊંઘમાં પણ સાંભરે છે; માટે અભ્યાસ કરી નાખવો.

સમજાતું નથી તેનુ કારણ શું? મન ભટકી રહ્યું છે તેથી સમજાતું નથી. પછી અભ્યાસ થશે ત્યારે સમજાશે. મનને બાંધ્યુ કે પછી પરિણમન થશે. પરિણમન થયુ કે સમજાશે.

આ જીવને સત્સંગ અને બોધની જરૂર છે. આત્માની વાત બીજે સાંભળવા નહીં મળે. તે સાંભળવાથી મન બીજે ભટકતું અટકી જાય છે, પાપ સંક્રમણ થઈ પુણ્ય થાય છે. તે બધાનુ કારણ ભાવ ફરે છે તે છે. મન બીજે ભટકતું અટકી જાય છે. એટલે હજારો ભવ અટકી જાય છે.

તન, મન, ધન અર્પણ કરવા એટલે તે પોતાનાં ન માનવાં. ગુરુનુ સ્વરૂપ સમજવું જોઈએ. ગુરુ કંઈ લેતા નથી; પણ તેમાંથી પોતાપણું છોડાવે છે.

'વીતરાગનો કહેલો પરમ શાંત રસમય ધર્મ પૂર્ણ સત્ય છે.' વીતરાગે કહ્યો એટલે તે વાતમાં કોઈ વિરોધ આવે નહીં – રાગ નહીં કરવો, દ્વેષ નહીં કરવો તે બધાને સંમત છે. પછી બીજી મારામારી કયા રહી? ધર્મને નામે બધા ઝઘડા કરે છે તે ધર્મ નહીં. ધર્મ તો રાગ-દ્વેષથી મુકાવું તે છે. કંઈ અમારે કંઠી બંધાવવી નથી કે બીજું મનાવવું નથી. આત્માને મનાવવો છે. ઉદય પ્રમાણે આ બધું બની આવ્યુ છે. તે કંઈ મુકાય તેમ નથી; પણ મારાપણાની માન્યતા મુકાવવી છે. આત્મા અરૂપી છે, તે દેખાતો નથી; પણ જ્ઞાનીના કહેવાથી તે વાત માન્ય છે. તે માન્યતા કરાવવી છે.

વિશ્વાસ હોય તો આજ્ઞા પળાય. મોટુ ગામ હોય પણ તે કંઈ કામમાં આવે નહિ, પણ એક ઓળખાણ હોય તો ખાવાપીવા મળે. વનમા ભીલનો વળાવો હોય તો તે લુંટાય નહીં, તેમ સત્પુરુષમાં વિશ્વાસ હોય તો ધર્મને નામે ઠગાય નહીં. ઉપયોગ તો છે જ. ઉપયોગ હોય ત્યાં આત્મા છે. શ્રદ્ધા હોય તો આમનુ આમ ફરે, પશ્ચિમને બદલે પૂર્વ દેખાય. તેમ વિશ્વાસ હોય તો જડને બદલે આત્મા દેખાય એ ચમત્કાર છે, પણ વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા નથી.



તા. ૯-૬-૧૯૩૪

ગાડીને આંકડો જોડાય છે, વહાણની સાથે નાનુ વહાણ ચાલે છે; તેમ સદ્‌ગુરુનું અવલંબન હોય તો જ મોક્ષમાર્ગે જવાય છે. અવલંબન તે આંકડો છે. સદ્‌ગુરુ શું આપે છે? સમજ. સમજ ફરે છે, ભાન ફરે છે તે જ મોટામાં મોટી કમાણી છે. ફરે છે તે ખબર ન પડે. માટે વિશ્વાસ જોઈએ; વિશ્વાસ, શ્રદ્ધા, પ્રતીતિ, રુચિ આ ક્રમ છે.

છોકરો નાનો હોય અને બાપનુ કહ્યુ માને તો બધું સહેલું થઈ પડે છે, તેમ સદ્‌ગુરુનું વચન માન્ય રાખવામાં લાભ થાય છે. આત્માની વાત તો ઘણા કરે છે; પણ સદ્‌ગુરુ તો ચોટ કરાવે છે. બીજી રીતે ચોટ થતી નથી.



તે હસ્યો નહિ. પછી એક જણાએ ગોદો માર્યો એટલે તે એકલો હસવા લાગ્યો. તેવું ન થાય માટે આંખ જોઇશે.



તા. ૨૯–૮–૧૯૩૪

દેવગતિમાં માનસિક દુઃખ ઘણાં છે, એવો વિચાર સમકિતીને જ હોય છે. સમકિતી આત્મા ઉપર લક્ષ રાખે છે. આત્મા છે એવું જરૂર માનો. આત્મા છે?

મુમુક્ષુ—હા, જ્ઞાનીએ જોયો છે.

પ્રભુશ્રી—જ્ઞાનીએ તો આત્મા જોયો છે; પણ આ પ્રતીતિ આવે છે કે આત્મા ન હોય તો આ સાંભળે કોણ? તેને ભૂલવાનો નથી. મિથ્યાદૃષ્ટિ દેહ જ જુએ છે. તે ભૂલી જાઓ. આત્માની ઓળખાણ રાખો.



તા. ૩૦–૮–૧૯૩૪

સમ્યગ્દૃષ્ટિ આત્મા સિવાય કંઈ પોતાનું ગણે નહીં. ગજસુકુમારે શું કર્યું? ધીરજ. ગાંઠે બાંધી લો—ધીરજ, સમતા, ક્ષમા. વેદની વખતે વિચારવું કે મારું છે તે જવાનું નથી; અને જે જાય છે તે તડકાછાંયા જેવું છે પણ તેને મારું માનુ જ નહિ. ગજસુકુમારને જ્ઞાની મળ્યા હતા. તેમણે જે માન્ય કરાવ્યુ હતું તે જ પોતાનું માન્યું; બાકી બધું પર જાણ્યું. બધાયે જવાના છે–પર્યાયને કેમ મારા માનું?

જ્ઞાનીએ શુ કર્યું છે? રાગ, દ્વેષ અને મોહ કાઢ્યા છે. આ જીવનું ભૂડું કોણ કરે છે? પૂજાની ઇચ્છા, પુદ્‌ગલની, પારકાની ઇચ્છા શું રાખવી? હવે શામાં મોહ કરવો? મોહ કર્યો કે ફસાયો. નારકીને દુઃખ ભોગવતી વખતે કોણ બચાવવા આવે છે? કોઇ કોઇનું નથી.



તા. ૧–૯–૧૯૩૪

બધાની કાળજી કરી છે, બધાની સંભાળ રાખી છે, બધાની ચિંતા કરી છે; પણ આત્માની કાળજી, ચિંતા, સંભાળ કરી નથી. ચારે ગતિમા બધે દુઃખ, દુઃખ ને દુઃખ છે. ઋષભદેવ ભગવાન આગળ અઠ્ઠાણુ પુત્ર ગયા હતા તેમણે પૂછ્યું તે વાતના જવાબમા એક જ કહ્યું છે :

"संबुज्झहा जंतवो माणुसत्तं
दट्ठु भयं बालिसेण अलंभो
अेगंतदुःक्खे जरि अेव लोअे
सकम्मणा विप्परियासु वेइ।"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

* * *

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રભુશ્રી—દૃષ્ટિ ફરી નહિ. દૃષ્ટિ ફરી હોય તો ભવાયાનો વેષ સમજે. ખેલમાં રમવા ભળી ન જાય. આત્મા દેખાય તો મોહ રહે નહિ. બોધ સાંભળીને ભાવ કરે ત્યારે પરિણમન જુદું થાય. આત્મા ભલે ન દેખાય, પણ માને કે જ્ઞાનીઓએ તો આત્મા જોયો છે, તેવો જ છે એમ શ્રદ્ધા રાખે. વેષ ઉતારી નાખવો સહેલો છે. આપણા બાપ, તેના પણ બાપ હતા કે નહીં? છતાં અત્યારે શું મનાયુ છે? જે દેખાય છે તે મનાયુ છે. ઝાડતળે બેઠો વિસામો ખાવા ત્યાં ઝાડને પોતાનુ માની લીધું.

મુમુક્ષુ—મિથ્યા શું? જડ ને ચેતન બે જુદા છે તે બન્ને સત્ છે, પછી મિથ્યા કેમ કહ્યું?

પ્રભુશ્રી—જેમ છે તેમ સમજવું જોઈશે. જ્ઞાનીએ કહ્યું છે:

"જડ ને ચૈતન્ય બન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ ભિન્ન
સુપ્રતીતિપણે બન્ને જેને સમજાય છે"

સુપ્રતીતિપણે સમજાવું જોઈએ. સમજણ આવ્યે પરિણમન થાય. સમકિત કરી લેવાનુ છે આત્મા દેખાતો ન હોય, પણ શ્રદ્ધાએ સમકિત કહ્યું છે. આત્માની શ્રદ્ધા થયા પછી આત્મા દેખાશે. પરોક્ષનુ પ્રત્યક્ષ થાય છે.



તા. ૩-૯-૧૯૩૪

પ્રભુશ્રી—'**आणाए धम्मो, आणाए तवो**' એ પ્રકારે આજ્ઞા છે. નિશ્ચયથી ગુરુ આત્મા છે, પણ વહેવારમાં પણ ગુરુ કરવા જોઈએ. વહેવાર કાઢી નાખ્યે ચાલે તેમ નથી. માન્યતા, શ્રદ્ધા કોની કરવાની છે? કોણ કરે છે? જડ કંઈ માન્યતા કરે તેમ નથી. શ્રેણિકે શું કર્યું? 'ઝબકે મોતી પરોવી લે.'—આનો શું અર્થ?

૧. મુમુક્ષુ—અનાદિકાળથી જીવ અંધકારમાં જ ચાલ્યો આવે છે. હવે મનુષ્યભવ આદિ સામગ્રી મળી છે તે વીજળીના ઝબકારા જેવી છે. તેવામાં જો મોતી પરોવાઈ ગયુ તો ખોવાશે નહિ.

૨. મુમુક્ષુ—મોતી શું? સોય શું? ઝબકારો શું?

૧. મુમુક્ષુ—સત્પુરુષનો જોગ તે ઝબકારો. મોતી તે ભાવ. તૈયાર થઈ રહેવું જોઈએ.

પ્રભુશ્રી—ભાવ કરવાના છે. જડથી ભાવ નહીં થાય. જ્ઞાની તો સાગરવરગંભીરા છે. તેમણે તો બધે આત્મા કહ્યો. ક્રોધ આત્મા, માન આત્મા, કષાય આત્મા, અજ્ઞાન આત્મા. દુર્લભ સામગ્રી છે ચેતવા જેવું છે.



તા. ૧૩-૧૧-૧૯૩૪

જેમ દાળ અને ચોખા જુદા છે તેમ અમારે આત્મા જુદો જણાવવો છે. આત્મા છે તો આ બધુ છે. આવો દેહ દેખાય છે તે પણ આત્માને લઈને, નહીં તો બાળી મૂકે. વ્યાધિ થાય

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પુરુષોનો બોધ તે સદાવ્રત જેવું છે. તે જ આધાર છે, એવું દૃઢ થવું જોઈએ. જ્ઞાનીપુરુષનાં વચનામૃત કેવા આશયથી લખાયાં છે તે તો દશા આવ્યે ખબર પડે. તેનું તોલન કરવા જેવું આપણું સામર્થ્ય નથી. આત્મા સિવાય તેમાં બીજું કંઈ નથી. તે લક્ષમાં રાખવા જેવું છે. પરમાર્થ સમજાય નહીં અને મતિકલ્પનાથી અર્થ કરવો તે મહા ભયંકર છે. સમજવાની ભાવના રાખવી; પણ મતિકલ્પનાના કાટલે જ્ઞાનીપુરુષનાં વચનની તુલના ન કરવી. પરમકૃપાળુ દેવે ઈડરમાં કહેલું કે નીચેવાળો માણસ પહાડ ઉપર આપણે બેઠા છીએ ત્યાં શું છે તે જાણી ન શકે. ઉપર ચઢીને જુએ તો ખબર પડે. પણ ઉપરવાળો માણસ નીચે શું થાય છે તે જોઈ શકે. તેમ ઊંચી દશાવાળા જ્ઞાની બધું જાણી શકે. પણ નીચી દશાવાળાને જ્ઞાનીનો આશય સમજાય નહીં. માટે સમજવાની ભાવના રાખવી.



તા. ૨૭-૩-૧૯૩૫

મનુષ્યભવ ચિંતામણિ છે. ચિંતવ્યું હોય તે મળે. મનથી જેવો ભાવ કર્યો હોય તેવું ફળ મળે છે. ચિન્તામણિ કહેવાય કે નહિ? જીવની પાસે મન, વચન, કાયા છે, તે રૂપી છે; પણ આત્મા ન હોય તો મડદાં છે. જુઓ, આત્મા અરૂપી છે. કેવો ગુપ્ત રહ્યો છે! જીવની સાથે શું આવે છે? ધર્મ. ધર્મ ક્યાં રહ્યો છે? બધા પાસે શું છે? ભાવ. ભાવથી પરિણમન થાય છે. કાને શબ્દ પડચો તે પરિણમે છે. તેનું ફળ આવે છે.



તા. ૨૯-૩-૧૯૩૫

આત્મા અરૂપી છે. દેખાય કે નહિ? આત્માથી આત્મા દેખાય. પહેલાં ભણે; પછી વાચતાં આવડે. પરોક્ષ થવું જોઈએ. પછી પ્રત્યક્ષ થાય.

ઊંઘે છે, પરમાં મમત્વ છે, જાગ્યો નથી. ઘરમાં જાય તો બેસાય; ત્યાં સુધી ભટકવાનું છે. આ જીવ ભટકે છે – સંકલ્પ-વિકલ્પ, વાસનાથી ઉપાય શું? સમકિત. ધંધો હોય તેવું કહેવાય, દરજીનો હોય તો દરજી કહેવાય, એક આંખ ફૂટી તો બાડો કહેવાય; પણ આત્મા તેવો છે? સંયોગ છે.



તા. ૩૦-૩-૧૯૩૫

શાંતિ, સમતા, ક્ષમા ક્યાં હોય? ધર્મ હોય ત્યાં. ધર્મ ક્યાં હોય? હમણાં કહીશું; તમને ખબર છે, સામાન્ય કરી નાખ્યું છે. "ઉપયોગ તે ધર્મ છે." વિચાર કોને આવે? જડને ન આવે. ઉપયોગ રાખતાં મહેનત પડે; કારણ કે કર્મ છે, આવરણ છે, વિઘ્ન છે.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નથી. જેને તેની જાણ થઈ છે તેની પ્રતીત થઈ જાય, તેની માન્યતાએ માન્યતા બંધાઈ જાય તો દીવો થાય. તેમા બ્રહ્મચર્ય તે બહુ પાત્રતા આપનાર સાધન છે. તેથી દેવગતિ પામે. સત્ શ્રદ્ધા કરવી તે મુખ્ય વાત છે. તેવી જ આસ્થા હિતકારી છે. બીજી વસ્તુ ઉપરથી પ્રેમ છે તે ઉઠાડી એક આત્મા ઉપર પ્રેમ લાવો તો કલ્યાણ થાય. તે ઉપર લક્ષ દેવા જેવો છે. આ અપૂર્વ અવસર આવ્યો છે. આત્મા છે, ભાવના તેજ કરવાની છે. ઘણા જીવોને કલ્યાણનુ કારણ થશે. ત્યાગની બલિહારી છે! બને તેટલો ત્યાગ કર્તવ્ય છે. જીવના અનંત દોષ છે. જેટલો ત્યાગ કર્યો તે હિતકારી છે. દ્રવ્ય પચ્ચખાણ, ભાવ પચ્ચખાણ તે આત્માર્થે કરવાથી વિશેષ હિતકારી છે. ભાવ પ્રમાણે ફળ છે, તે ભગવાનનું વચન બધાને લક્ષમાં રાખવાનું છે.

ઘણાનુ કલ્યાણ થશે, કામ થઈ જશે. આત્માર્થે બધું કરવું જોઈએ. વિકલ્પનો ત્યાગ થયો એટલે અમૃત થયુ, આત્માનુ હિત થયું. બાળાભોળા જીવો ઘણા આવ્યા છે, લાભ ઘણાને થયો. કહેવાની મતલબ કે આત્માર્થે કરવું, દેહ અર્થે નહિ. ત્રણ યોગ બંધન છે, જ્ઞાનીએ જાણ્યો તે આત્મા માન્ય થાય તો કલ્યાણ છે. યોગ્યતાની ખામી છે. જીવે કરવું જોઈએ. કર્યા વગર છૂટકો નથી. સ્વભાવ પલટાવવો જોઈએ. હાસી વધારી વધે અને ઘટાડી ઘટે. જીવે સત્પુરુષાર્થ કરવો પડશે. પકાવવું તો જોઈશે. પૂર્વકૃત કંઈ જોઈએ છે. દુર્લભ શ્રદ્ધા છે. પ્રમાદ, આળસને વશ જીવ કઈ કરી શકતો નથી દિવસે કામ કરવાનુ તે અંધારામાં કરે તેથી દહાડો ન વળે. મનુષ્ય ભવમા બધુ સમજાય. જીવને જાગવું જોઈએ. જીવે પલટાવું તો પડશે 'આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળ જ્ઞાન રે' પ્રમાદ અને આળસે ભૂંડું કર્યું છે.



તા. ૧૨-૯-૧૯૩૫

પ્રમાદથી અને વૈરાગ્ય વિના અટકી પડચું છે. કરવાનુ બહુ સહેલું છે; વળી બહુ મુશ્કેલ પણ છે. માનવાનું, જોવાનુ—આટલું જ કરવાનું છે. જડ ને ચૈતન્ય બે જાણવાના છે. આટલી ઓળખાણ પડવી જોઈએ; પછી વાંધો નહિ

તમે બધા બોલી ગયા બરાબર કઈ ના કહેવાય નહિ. પણ બધું વાકુ. કરવાનુ શું? સમકિત. લોકો મથી મથીને મરી ગયા, હાથ ન આવ્યુ સમકિત થયુ કે બધું થયુ. દીવા વિના અંધારુ કેમ જાય? દીવો થયા પછી સાપ, વીંછી બધું દેખાય. ઢાકી દીધો છે, દીવો ક્યાં નથી? પ્રમાદ, આળસ અને થોથાં ખાડવામા દીવેલ બાળ્યુ! 'આત્મસિદ્ધિ' ચિન્તામણિ છે. અહો! જ્ઞાની કેવું કહી ગયા! 'જગતને, જગતની લીલાને બેઠાં બેઠાં મફતમા જોઈએ છીએ.' ભૂલ મૂકવી પડશે. 'દરવાજો, દરવાજો' કહ્યે દરવાજો નહિ આવે ચાલવું પડશે ગળિયો બળદ થઈ બેસી ગયો છે. રસ્તો ક્યાંથી કપાય? મારી કૂટીને ઊઠાડવો પડશે. કેવા ગોદા માર્યા છે! આ બધું દેખાય છે તે મિથ્યા છે, કલ્પના છે. આત્માને ઓળખો.



[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

નિશ્ચય હોય તો બાકી રહે? આ તો બધી શાતાવેદની છે; સુખ નો'ય. સુખ તો આત્માનું છે તે સાચું. તમને બધાને ભાવ, પરિણામ કરાવવાં છે. સૂતી બાજીને જગાડવી છે. દુર્લભ મનુષ્ય ભવ છે, અહીં સમકિત થાય તેવું છે. પછી ક્યાંથી લાવશો? પશુ, ઢોરના ભવમાં શું કરશો? જેમ લોકો ધન સંતાડે છે તેમ સમભાવરૂપી ધન રાખી મૂકો. તેમાંથી બધું મળશે.

સમકિત છે, ચાંલ્લો છે; પ્રમાદ ન કરો, કરી લો. જાગ્યા ત્યાંથી સવાર, સમજ્યા ત્યારથી સવાર. માટે ભૂલમા ન જવા દો. પદાર્થનો નિર્ણય થવામાં કચાશ તેટલી કચાશ માન્ય કરી લો, પકડ કરી લો.

પ્રમાદ ભૂંડું કરે છે શૂરા હોય છે તે તરવાર લઈને, દુશ્મનને મારવાની દૃષ્ટિ રાખે છે, તેમ કરવું. મેમાન છો, પંખીનો મેળો છે. એકલો જશો. હું કોણ છું? તેનો વિચાર જ નથી કર્યો. આ બધી રિદ્ધિ-સિદ્ધિ તેની જ છે અને તેને જ વિસારી મૂક્યાં છે!

હવે કરવું શુ? સાભળે છે કોણ? એક આત્મભાવનામા રહેવું. બાકી બધી કડાકૂટ છે. કંઈ જોવા જેવું નથી. પરમ કૃપાળુદેવે કહેલું, 'ભૂલી જાઓ.' સમજ્યા તે સમાઈ ગયા. બધે લાય છે. ત્યાં હવે જોવું શુ? સ્ત્રી, પુરુષ,—વેશ ભૂલી જાઓ. અંધારામાં દીવો કરો. સમભાવ. આસ્રવમા સંવર. દ્વારકા બળી ગઈ. બધું ગયુ. પછી બળદેવ કહે, "ક્યાં જઈશું?" "પાંડવ પાસે? તેનું પણ આપણે બગાડ્યું છે!" કહેવાની વાત કે સમજવાનું છે, સમભાવ. બધે લાય લાગી રહી છે. બધા ભાવ કરતા સમભાવને બોલાવો. શાંતિ કરો.



તા. ૨૮-૯-૧૯૩૫

એકલો હોય ત્યા પણ આત્મા છે. આત્મા ન હોય તો બીજું શું છે? પણ જીવને ખબર નથી. તેથી જ્ઞાનીઓએ કહ્યું છે, ઓળખાણ કરો. બાકી તો

> "સદ્ગુરુના ઉપદેશ વણ સમજાય ન જિનરૂપ;
> સમજ્યા વણ ઉપકાર શો, સમજ્યે જિનસ્વરૂપ."

આ વાત સાવ ઉઘાડી કરી નાખી છે.

લીંબુનુ પાણી બધામા ભળી જાય છે. તેમ જેવી વાત નીકળી હોય તેમાં જીવ ભળી તેવો થઈ જાય છે સત્સંગની વાતમાં તેરૂપ થઈ જાય છે. ભલે સમજ ન પડે; પણ પર્યાય પડે છે.

કામ કોણ કરે છે? શ્રદ્ધા. તેથી કહ્યુ છે કે આત્માનુ કલ્યાણ આત્મા કરે છે જીવને ખબર નથી. નહિ તો આ બધુ શુ છે? કર્મ છે, કચરો છે.

એક માણસને વેશ પહેરાવીને બેસાડ્યો હોય, સાધુ જેવો વેશ હોય, તેને જ્ઞાની કહેવાશે? તેમ ૦૦૦૦૦નું સાભળીએ છીએ. પણ છાશબાકળા જેવી વાત લાગે છે. અમારી પાસે કાંટો છે. બધા ઉપર સમદૃષ્ટિ છે. કોઈ નાનોમોટો કહેવો નથી, તેવું મનમાં થતું ય નથી. પણ સત્ ન હોય, ત્યાં સત્ કેમ કહેવાય?

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

તા. ૧-૧૦-૧૯૩૫

વીસ દોહા તે બધુ કરાવશે. તે મંત્ર છે. ઘણી મુશ્કેલીએ જ્ઞાનીઓ પાસે સાંભળવાનુ કદીક મળતું તે અમે ઉઘાડી રીતે કહીએ છીએ. ખબર ન પડે, પણ જ્ઞાનીઓ બધું કહી દે છે. આ બધુ શું છે? કર્મ ફૂટયાં છે, કર્મ ઉદયમા આવે છે; સંકલ્પવિકલ્પ આવે છે તે જણાય છે. ખાધુ હોય તેવા ઓડકાર આવે. વીસ દોહા મંત્ર છે, તેથી તેરૂપ થવાશે. ગંભીરતા, ધીરજ રાખવી. એક માણસ માંદો હોય, ગાંડો થયો હોય ને મંદવાડમાં બકે તેમ આ જીવનુ વર્તન છે. આત્મા જોવાય તો બધાયે સરખા છે, તેમાં ભેદ નથી

'હે! ભગવાન, હુ આત્માર્થે કરું છુ,' એવી ભાવના કરવી, અમે તો આત્મકલ્યાણ સિવાય બીજું કંઈ સાધન બતાવતા નથી, અમારી આજ્ઞા તે સિવાય બીજી હોય નહિ.



તા. ૨-૧૦-૧૯૩૫

બૈરાને ધણી સાભર સાભર થાય છે, તેમ આત્મા સાંભર સાંભર થવો જોઈએ. આ તો એને ભૂલી જ ગયો છે! એને લઈને આ બધું છે, એ ન હોય તો કંઈ નથી; છતાં તેને સભારતોય નથી. બધા જવાના છે, મહેમાન છે. આ બધા બોલાવે છે તે પણ શાને લીધે? એને લીધે. બધાં શાસ્ત્ર છે, છતાં આ કેમ વંચાય છે? હૈયે હોય તે હોઠે આવે. ઉદય છે. બધાને ઉદય છે; પણ તે સામું ન જુઓ.



તા. ૩-૧૦-૧૯૩૫

પત્રાંક ૪૩૦ નું વાંચન:—

"કલ્યાણ જે વાટે થાય છે તે વાટનાં મુખ્ય બે કારણ જોવામાં આવે છે એક તો જે સંપ્રદાયમાં આત્માર્થે બધી અસંગપણાવાળી ક્રિયા હોય, અન્ય કોઈપણ અર્થની ઈચ્છાએ ન હોય અને નિરંતર જ્ઞાનદશા ઉપર જીવોનું ચિત્ત હોય, તેમાં અવશ્ય કલ્યાણ જન્મવાનો જોગ જાણીએ છીએ."

આટલું ગળે ઊતરી જાય તો બસ છે. અસગપણાવાળી ક્રિયા શું તેનો જવાબ અપાય તેવું નથી. આ બધું જોવાનું નથી. અમને તો આત્માની વાત પ્રિય છે. બીજું ગમતું નથી. આ બધો કચરો છે. બધા મરી જવાના છે, પછી કોઈનો પત્તો નહીં. તેમાં શું જોવું? કેટલાય માણસો હતા. તે કયાં ગયા? આ બધું જોવું ગમતું નથી. માત્ર આત્માની વાત સાંભળતાં પ્રેમ આવે છે



તા. ૭-૧૦-૧૯૩૫

શું ભાવ કરશો? શુ પુરુષાર્થ કરવો? બધું જોઈશે. સામગ્રી જોઈશે. લાકડાં મૂકયાં હોય

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રયોગ ૨૮૧ નો સંશોધન:—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આટલું મળ્યુ કે બધું મળ્યુ—ભાવ કયા રાખવો તે મળ્યુ.

આ પત્રમાં બધું આપવાનું આપી દીધું છે. ગુપ્ત ધન આપી દીધું છે.



તા. ૧૦–૧૦–૧૯૩૫

બધું માયા છે. ઘણા ગયા. બધા જવાના છે. ચેતી જવાનું છે. માયાથી મુકાવાનું કરવું, બંધાવાનુ ન કરવું. બધુ શોકરૂપ છે. "એ તત્ત્વવેત્તાઓએ સંસારસુખની હરેક સામગ્રીને શોકરૂપ ગણાવી છે." મનુષ્ય ભવ દુર્લભ છે: તૈયાર થઈ જાઓ. આ નહીં; દૃષ્ટિ ફેરવો. વૈરાગ્યની બલિહારી છે, અમૃત છે! સત્સંગથી સુખ છે. આ બધા સંગ છે—આત્મા અસંગ છે.



તા. ૧૪–૧૦–૧૯૩૫

કર્મ તો છૂટી જ રહ્યાં છે. વિકલ્પ કરીને જીવ બીજાં નવાં કર્મ બાંધે છે, નહીં તો છૂટી જ જાય માંદા પડવાનુ, મરવાનું કર્મને લઈને છે. "આવ" કહ્યે કર્મ વધતા નથી, "જા" કહ્યે જતા નથી. છૂટવાનો ઉપાય 'સમભાવ' છે. કર્મનાં પોટલા છે તેને જીવ 'મારાં મારા' કરી ગ્રહી રાખે છે. તેથી કહ્યુ છે, 'તારી વારે વાર.' તું મારું માનવું મૂકી દઈશ તો કર્મ પાછળ પડી વળગતા નથી. તુ જ ભેગા કરવા દોડ કરે છે

'ફિકરકા ફાકા ભર્યા તાકા નામ ફકીર.' બધું જવાનું છે. 'મારું' માનીશ તોપણ જશે, રહેવાનું નથી. કોઈને કહેવાનું નથી; પણ ભાવ કરવાનો છે. થવાનુ હોય તે થાય. પૈસાનો કેફ હોય છે, સાંભળ્યા પછી સમજણનો કેફ હોય છે; તેમ ન કરવુ. જે છે તે છે કોઈને કહો કે જીવને મારી નાખો કોઈનાથી મારી નખાશે? તેને ચગદો તો ચગદાશે? પછી ફિકર શાની? માયાનુ પોટલું એકઠું કરે છે; પછી 'મારું મારું' કરી તેમાં બળવા લાગે છે.



તા. ૧૬–૧૦–૧૯૩૫

બધુ ખોટું છે. તેમા મારુ, મારુ માની શાનો રુએ છે? દુ:ખરૂપ છે તેમાં સુખ ક્યાંથી હોય? આત્મામા દુ:ખ છે? પછી શાનો બીવે છે? વેદની આવી હોય તે જોયા કર સમકિતી તેને શાતા માને છે. તે શું કરે છે? જોયા કરે છે. તેનામા શું આવ્યુ? સમજ. સમજ્યે છૂટકો છે. 'જ્ઞાનીના ગમ્મા, જેમ નાખે તે સમા,' તે શુ? જ્ઞાની જેમ છે તેમ જુએ છે. બૈરાં પારકાની કાણ પોતાને ઘેર લાવે છે અને રુવે છે; તેમ બધી દુનિયા કરે છે. પારકાને ઘેર મરણ, તેમાં મારે શું? જેની ગણતરી કરવાની છે તેની ગણતરી કરતો નથી અને પારકાની પોક મૂકે છે. છોકરુ થયુ, પછી રમાડીને સુખ માને છે! તેને કહ્યુ હોય કે આ તો તારો વેરી છે, તો હા કહે, પણ પાછો રમાડવા માંડે; તેમ જીવ કહે છે ખરો, પણ માનતો નથી. સમજીને શમાઈ જવાનુ છે કોઈને કંઈ કહેવાનું નથી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

તો ઘણા ધર્યા, તે બધાનો નાશ થયો છે. તેથી દેહ પર મોહ કરવો નહિ. એક આત્મા ઉપર લક્ષ રાખવો. આ મહામંત્ર છે.



તા. ૨૩-૧-૧૯૩૬

સત્સંગનું માહાત્મ્ય અથાગ છે. સત્સંગમાં શું છે? આત્માની શ્રદ્ધા થાય છે, પરિણમન થાય છે.



તા. ૩-૨-૧૯૩૬

મનુષ્ય ભવ દુર્લભ છે, મૈત્રી, પ્રમોદ, કારુણ્ય, મધ્યસ્થ ભાવના કરવા યોગ્ય છે. મોટામાં મોટી વાત સત્સંગ છે. સત્સંગમાં બોધ અમૃતસમ છે. ત્યાં સમાગમે કોઇ વાણી સંભળાય તો સહેજે પુણ્ય બંધાય. જ્ઞાનીપુરુષની વાણી સંભળાય અને કદાચ ન સંભળાય તો પણ પુણ્ય બંધાય. મેમાન છો; મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. "હે જીવો તમે બૂઝો, સમ્યક્ પ્રકારે બૂઝો. મનુષ્યપણું મળવું ઘણું દુર્લભ છે અને ચારે ગતિને વિષે ભય છે, એમ જાણો. અજ્ઞાનથી સદ્‌વિવેક પામવો દુર્લભ છે, એમ સમજો. આખો લોક એકાન્ત દુઃખે કરી બળે છે, એમ જાણો; અને સર્વ જીવ પોતપોતાનાં કર્મે કરી વિપર્યાસપણું અનુભવે છે તેનો વિચાર કરો." આ મારો દીકરો, આ મારી સ્ત્રી, આ મારુ ઘર એ બધું બંધન છે.

"સૌ સાધન બંધન થયા, રહ્યો ન કોઈ ઉપાય;
સત્સાધન સમજ્યો નહીં, ત્યા બંધન શું જાય?"

કઇ નહીં તો 'વીસ દોહરા' ચંડીપાઠની પેઠે રોજ બોલે તો પણ કામ થઈ જાય. સંગ બળવાન છે.

આખો લોક એકાન્ત દુઃખે કરીને બળે છે. જન્મ, જરા, મરણ જેવું કોઇ ભૂંડું નથી. રસ્તામાં જેમ મેળાવડો થાય તેમ આ મેળાવડો છે. તેમાં રાજી શાનો થાય છે? સુખ અને દુઃખ શાનાં માને છે? એ તારો ધર્મ નથી. અનંતા ભવ થયા, તો ય તેં આત્મા ન ઓળખ્યો; તો હવે ક્યારે ઓળખીશ? માટે સત્સંગ અને ત્યાગવૈરાગ્ય કર. પહેલાં સત્સંગ બહુ આકરો લાગશે; પણ એ જ અંતે સુખ આપશે. સંસારથી કર્મબંધ થાય છે, વૈરાગ્યથી હિત થાય છે. આ અવસર આવ્યો છે. સર્વ જીવ પોતાનાં કર્મોથી વિપર્યાસ ભોગવ્યા કરે છે. મનુષ્ય ભવ દુર્લભ છે. ચારે ગતિ અતિ દુઃખદાયી છે. જન્મ, જરા, મરણ—એ બધાં દુઃખદાયી છે. 'હું' ને 'મારુ' સૌ બંધન છે માર્યો જઇશ. એ તારું નહિ. આ જોગ તો કાંઇ જેવો તેવો છે? હવે ક્યારે જોઈશ? જેણે બંધનમુક્ત થવું છે તેણે આત્માને ગવેષવો. વાણિયો છે, બ્રાહ્મણ છે, પાટીદાર છે—તે કઈ નહીં.

"જ્યાલગી આતમા તત્ત્વ ચીન્યો નહી;
ત્યાંલગી સાધના સર્વ જૂઠી"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ઇચ્છા ભૂંડી છે. એમ તો ભવોભવ કર્યા કર્યું છે. આ બધું સમજ્યે છૂટકો. સમજે તો ભવ કાપી નાખે અને ન સમજે તો ભવ ઊભા કરે. હોડાહોડ કરી રહ્યા છે. જવાનું છે, એમાં ફેર નથી.

અત્યાર સુધી જીવે ચામડાંનો વેપાર કર્યો છે, આત્માનો નથી કર્યો. 'મારું', 'મારું' કરી રહ્યો છે. તેની ભાવના કરે છે મોટા પુરુષનાં વચનો છે. "જહાં કલપના-જલપના, તહાં માનું દુ:ખછાંઈ." પોતાનું નથી તેને મેળવવાની ભાવના કરે છે. આ જગતમાં ઇચ્છાનો રોગ કોઈને મટયો એમ છે? ઈચ્છા, ઇચ્છા ને ઇચ્છા કામ ક્યાં થાય છે? વિચાર કર્યે ઇચ્છાનો નાશ થાય છે.

આ બધા બેઠા છે, પણ કોઈએ આત્મા જોયો? ચમત્કાર છે! આત્મા જુઓ. આ કૂંચી. કોઈને ખબર પડી નથી. કોઇએ જાણ્યુ છે? કોઇએ માન્યુ છે? કોઇએ સ્વીકાર કર્યો છે? કોઇને મળ્યુ છે? ફક્ત આ વાણિયો, આ નાનો, આ મોટો એ વાત થઈ છે ને થાય છે. 'આત્મા છે, આત્મા છે,' એમ થયુ નથી. "સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ દો, આ વચનને હૃદયે લખો.' ભૂંડુ કોણ કરે છે? રાગ ને દ્વેષ. જગત આખું આથી દુ:ખ સહન કરે છે. સમભાવ કરો જોઈએ! જુઓ તો ખરા! હવે એનો જરા વિચાર કરો. શું થયુ સમભાવે? અજબગજબ થયુ! હજારો ભવ ટળી ગયા. કેવળજ્ઞાન થયુ. સમભાવ કરી મોક્ષે ગયા આ તો તાળી તાળી! કંઈ અજબગજબ છે! ચમત્કાર છે! ભેદી મળ્યા નથી. સાંભળી સાંભળી ફૂટયા કાન, તો ય ન આવ્યુ બ્રહ્મજ્ઞાન. જે ગણવું છે તે પડી મૂક્યું. ભણ્યો છે, પણ ગણ્યો નથી. વાત ખરી કરી. સમ એ શી વસ્તુ છે? શામાં લેશો? શામા રહે છે? જરા વિચાર તો કરો. તૂંબડીમાં કાંકરા! વિચાર નથી કર્યો, સમજ્યો નથી, ઓળભા દેવા જેવી વાત કરું છું; પણ સાચી છે. 'સમતા રસકા પિયાલા રે પીવે સો જાણે'—આમ ગાય, વાતો કર્યા કરે; પણ વાતોએ વડાં થાય? મનુષ્યભવ ચમત્કાર છે, મહા કમાણી છે. પૈસા મળ્યા-બસો, ચારસો; તેથી શું થયુ? સાડા ત્રણ હાથની જગામાં બાળી મૂકશે. ક્ષમા એ શુ છે? બોલતાં આવડયું છે, એનુ નામ દેતાં આવડયું છે; પણ એનું ભાન નથી.



તા. ૧૬-૨-૧૯૩૬

મનુષ્યભવ દુર્લભ છે. મહાપુણ્ય કર્યાં છે તો આ પામ્યા છો, સંબંધે સૌ મળી આવ્યુ છે—દેહ, પૈસો, સુખ, વગેરે. અમારુ કહેવું કંઈ બીજુ જ છે. આ માથું વાઢી નાખે, દેહ રહે કે ન રહે; પણ બીજું મારુ નહીં. અમારે તો વાત આત્માની જ કહેવી છે. કોઈ શિખામણ આપીએ તો એક આત્માની જ, બીજી નહિ.

અત્યારે હાલ વાત થાય છે તે નરદમ આત્માની છે. તમને એની કંઈ ઓળખાણ નથી. આ મારો હાથ, પગ, મોઢુ; મને દુ:ખ થયુ, સુખ થયુ એમ ગણે છે; પણ એ તો સૌ જડ છે, આત્મા નહીં. આ વાત આત્માના હિતની છે. કાગડા-કૂતરા સાભળે?

ઘૂંટડો પીને ઉતારી દો. અનંતા ભવ કર્યા અને રખડયો. પણ ત્યાં સુખ નથી. ફક્ત એક

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

કાનમાં બે સવાલ પડ્યા એ સારું થયું અને તે કામના છે. માટે ઊભા થશો તો કામનું. માંદા હોય, કામ હોય તો ખોટી થાય, પણ એક આત્મા માટે કંઇ નહીં. વાઢી નાખે તો પણ એક આત્માનું જ કામ કરવું. વિવાહ માટે, સારું લગાડવા માટે ખોટી થશે. પરણાવવાનું હોય તો નોકરીમાંથી રજા લઈને જઈ આવે. પણ આત્માને માટે ખોટી થાય નહિ. તેની જરાય કાળજી નથી. વાત બહુ સમજવા જેવી છે.



તા. ૧૧-૩-૧૯૩૬

આત્માર્થે તો કરવું જ. આત્માનો જ વેપાર-સત્સંગ. આ સંસાર જેવું ખોટું કોઈ નથી. આખું જગત ત્રિવિધ તાપથી બળે છે. સુખ ક્યાં છે? બધાં તોફાન છે, મહા દુઃખરૂપ છે. અમે તો બીજું કંઈ કહેતા નથી. આત્માની વધારે સંભાળ રાખજો. આત્માની કાળજી, સમાગમ, પરિચય કરો. 'છ પદ'નો પત્ર, વીસ દોહા, વગેરે ભણજો. કોઈ સાથે આવશે નહિ. મારો આત્મા જ કામનો, તે એકલો જ કામનો છે. આત્માર્થે કર્યું તે હિતાર્થે કર્યું, તે જ લેખામાં. માટે આત્માનો સત્સંગ કરવો ઘટે.



તા. ૧૨-૩-૧૯૩૬

"આજનો લહાવો લીજિયે રે, કાલ કોણે દીઠી છે?"

જ્ઞાનીની વાત જ્ઞાની જાણે. વાત તો સમજવાની છે. વાત તો દશાની છે.

મુમુક્ષુ—શાનો લહાવો?

પ્રભુશ્રી—બહુ તાકીદથી.

મુમુક્ષુ—એ શું?

પ્રભુશ્રી—પોતાના આત્માનુ કંઈક સાધન કરી લેવું, એ જ. જ્યાં બેઠો ત્યાં આત્મા, આત્મા ને આત્મા—એક આત્મા જ. વાત હતી ખુદ એક આત્મા સમજવાની. એ જ—આત્મા. 'સર્વાત્મમાં સમદૃષ્ટિ દ્યો' 'આજનો લા'વો લીજિયે રે, કાલ કોણે દીઠી છે?' ચિંતામણિ છે, હોં! બીજી બધી માયા છે. 'ધિંગ ધણી માથે કિયા.' એક ધણી કર્યો. બીજું કંઈ નથી. માયા, સંબંધ, પૈસોટકો, કાયા, વગેરે બધું મળવું તે કર્માધીન છે. જીવ વસ્તુ આત્મા છે તેનો નાશ નથી. માથે ધણી કર્યો એટલે થઈ રહ્યું. મૂળ વસ્તુ તો જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર તે આત્મા,' એ જ છે. એ જ ધણી છે. એને માની લેવો. એ મળી આવ્યો હોય અને વિશ્વાસ ને પ્રતીતિ આવી તો બધું મળી ગયુ. આટલો ભવ મનુષ્યનો છે. તે ચિંતામણિ છે. ખરો લહાવો ધર્મનો લેવાનો છે. કંઈ નહીં; એક ઓળખાણ આત્માની, બીજું નહીં હો! એક આત્માની ઓળખાણ થઈ તો બસ. આધળો ને અજાણ્યો બરાબર. ભેદી ખાસ બતાવે કે

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

થઈ રહ્યું છે; પણ ગુરુ કે ચેલો સર્વમાં વસ્તુ ખરી તો આત્મભાવના, ‘આતમભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાન રે.’ આ એક મંત્ર હાથ આવે તો જીવાદોરી. તો શું હાથ નહીં આવે? એક કરવો આત્મભાવ; મૂકવો પરભાવ. પરભાવથી અનંતા બંધ અને ભવ કરે છે. ભાવ અને પરિણામ મુખ્ય વાત છે. જેવા ભાવ કરે તેવા પ્રભુ ફળે. મેદી મળ્યે સિદ્ધિ થાય. પ્રસન્નચંદ્ર રાજર્ષિ અંતરમુહૂર્તમાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા. એક ઓળખાણ નથી તે થવાની જરૂર છે. એક ભૂલ છે મોટી; સત્સંગ, બોધ અને પકડ નથી. લીંબડી અને ફલાણા સંઘાડા મારા છે એમ ગણે છે. તેનું તેવું ફળ હોય. એ બધા સંબંધ છે. પહેલી વસ્તુ સમકિત છે. તે વિના ‘રુલ્યો ચતુર્ગતિ માંય.’ આ તો જ્ઞાનીપુરુષનાં વચન છે. સૌ મહેમાન છે. આત્મા જાણો. પાવે નહીં ગુરુગમ બિના.’ ‘ગુરુગમ’ કીધું તે તો ચમત્કાર! જવા દે, જવા દે, જવા દે. ખબર નથી. મહેમાન છે. વાની મારી કોયલ છે, લૂંટંલૂંટ. પકડ કરવાની છે. “ઉપયોગ એ ધર્મ, પરિણામ એ બંધ,” એ આખા ધર્મનો સાર. સત્સંગ જોઈએ કે નહીં? ગચ્છ મત, પુસ્તક, ચેલા એ સૌ મળી આવશે. પણ એ નહીં. એક ગુરુગમ; તે વગર નહીં. વિચાર તો ખરો. ખબર નથી. ગુરુગમ શું છે તે જાણવાની જરૂર છે. જાણ્યા વગર છૂટકો નથી. ‘**सद्धा परम दुलह्हा.**’ માટે સત્સંગ અને બોધ જોઈએ કે નહિ? ગચ્છ મત કંઈ નહિ. જ્ઞાનીએ ‘ગુરુગમ’ કહ્યું તેની બરોબર પકડ કરવાની જરૂર નથી? ખામી તે યોગ્યતાની, બધા સાંભળે છે. યોગ્યતા મેળવ્યા વિના થાય નહીં. આત્માના સમાગમમાં રહેજો. જીવ રૂડા છો.

આત્માને જાણવાની જરૂર છે. સૂઝે એમ કરીને પણ આત્માને જાણવો. ભાવના-બાર ભાવના કર્તવ્ય છે. હવે તો દહાડા પહોંચ્યા છે ઘણા જીવોને મળી જોયા. કશું હારે આવશે? પૈસાટકા હારે નહીં આવે. અસંગ-અપ્રતિબંધ આત્મા છે. એની રિદ્ધિ શું? અનંત ચતુષ્ટય, અનંત દર્શન-જ્ઞાન-વીર્ય-સુખ, એની રિદ્ધિ છે. સૂઝે એને પૂછો, સૌથી મોટામાં મોટી વસ્તુ તો—આત્મજ્ઞાનથી ઉદ્ધાર છે. ત્યાં શું છે? આત્માને જાણવો છે. અનંત મોક્ષ ગયા તે પ્રથમ સમ્યક્ત્વ વગર નથી ગયા. સમકિત જેવી કોઈ વસ્તુ નથી. સમકિતનાં પાંચ લક્ષણમાં ‘શમ’ કીધું, એમાં તે સુખ કેવું હશે? ભગવાન પણ વાણીમાં કહી શકયા નહિ તેવું. શમ આવ્યે સમકિત. જ્ઞાન-દર્શન તે કલ્યાણરૂપ છે. જેવો જ્ઞાનીએ જોયો તેવો આત્મા છે ચેતી લો. એક આત્માને ઓળખો. કામ થશે.



નાસિક, તા. ૨૯-૩-૧૯૩૬

સંકલ્પ-વિકલ્પ, કલ્પનાથી પર અબાધ્ય અનુભવ છે.

“જો જો પુદ્ગલ-ફરસના, નિશ્ચે ફરસે સોય;
મમતા-સમતા ભાવસેં, કર્મ બંધ-ક્ષય હોય”

“જબ જાકૌ જૈસા ઉદૈ, તબ સોહે તિહિ થાન;
શક્તિ મરોરૈ જીવકી, ઉદૈ મહા બલવાન,” (સમયસાર નાટક : બંધદ્વાર, ૭)

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આ વાંચી કહેશે, "મને આવડે છે." ભાવ આત્માનો કરવાનો છે. ઓળખાણ કરવાની ખબર નથી. ભાવ તો આત્માનો, મુદ્દે વાત આત્માની. ભાવ નો ક્યાં નથી? 'છ પદ'નો પત્ર ચિંતામણિ છે હારે આવે એવું છે. બહુ સરસ છે.

દેહ છે તે કંઈ આત્મા છે? દેહ તો નિશ્ચયે નાશવંત છે, સંબંધ છે. દેહ ટકવા માટે જરૂર પડતું કરવું.

દેહમાં આ વેદની છે તે તો કરમ છે, ગુરુના પ્રતાપે આત્માને જાણ્યો તેથી અમને તો કાંઈ લાગે નહીં. આત્માની સાથે દેહને કે વેદનીને કાંઈ લેવાદેવા નથી, જવા માટે છે. દેહ તો સૌનો પડશે જ. કોઈ નો રહેશે? કેટલીય વાર દેહ ધારણ કર્યા ને કેટલીય વાર પડ્યા. સુખદુઃખ સૌ કલ્પના છે. જન્મ, જરા ને મરણ તે ચાલતું આવ્યું છે. હાડકાં, ચામડાં, માંસ, લોહી, પરુનું બનેલુ આ શરીર તેમા 'આ હાથ મારો, પગ મારો, મોઢું મારું' એમ 'મારું મારું' કરી બેઠો છે ને મોહનિદ્રામાં પડ્યો છે.

મુમુક્ષુ—'છ પદ'ના પત્રમાં મોક્ષનો ઉપાય 'સમાધિ' કહ્યો છે; તે કેમ થશે?

પ્રભુશ્રી—સદ્‌ગુરુનો લક્ષ રાખવો અને એમનો જે લક્ષ છે તે લક્ષ રાખવો. 'આતમ ભાવના ભાવતાં જીવ લહે કેવળજ્ઞાનરે.' તે ભાવના રાખવી તો થશે.

એક મુલ્લાં હતો તે એક માણસને રોજ કુરાન સંભળાવવા જતો; પણ નવરાશ ન હોવાથી તે તેને રોજ પાછો કાઢતો. પછી તે માણસ મરી ગયો ત્યારે કબરમાં દાટતી વખતે મુલ્લાં કુરાન સંભળાવવા લાગ્યો બધા કહે, આમ કેમ કરો છો? મુલ્લાંએ જવાબ આપ્યો: "આજ સુધી તેને ફુરસદ નહોતી તેથી હવે સંભળાવું છું." ત્યારે બધા કહે કે તે તો મરી ગયો છે ત્યારે મુલ્લા કહે, "તે તો મરી ગયો છે. પણ તમે તો સાંભળો છો ને?"

પ્રભુશ્રી—(બધાને)—મરણ આવે ત્યારે શું કરવું?

૧. મુમુક્ષુ—પહેલેથી તૈયારી રાખવી. થોડે થોડે સહનશીલતાનો અભ્યાસ કરવો.

૨. મુમુક્ષુ—લડવૈયો હથિયાર વાપરતાં શીખ્યો હોય તો લડાઈ વખતે કામ આવે.

પ્રભુશ્રી—આ વાત બહુ ગહન છે. આ જીવ સમયે સમયે મરી રહ્યો છે; માટે સમયે સમયે જાગૃતિ રાખવી. એક સમયનો પણ પ્રમાદ ન કરવો. રોજ મૃત્યુ સંભારવું. તેથી મમ ત્વભાવ નહીં રહે. જીવ ઘેરાઈ જશે ત્યારે તો કંઈ નહિ બને.

જેવો ભાવ, શુભ કર્યો તો તે પ્રમાણે થશે અને શુદ્ધ કર્યો તો તે પ્રમાણે થશે. તાત્પર્ય એ કે બધાથી લઘુ થઈ જવું; વિનય કરવો. ટૂંકો રસ્તો વિનય. વિનયમા બધું સમાય છે. નમ્યો તે પરમેશ્વરને ગમ્યો. સહનશીલતા અને ક્ષમા એ મોટામા મોટો ઉપાય છે. ગમે તે થાય પણ ભાવ ક્ષમાનો રાખવો.

સમકિતીનું લક્ષણ શું? અવળાનું સવળુ કરે. 'મારું-તારું' મૂકે તો સમકિત આવે. સન્મુખ દૃષ્ટિ જોઈએ. સમકિતી પાસે રાગ-દ્વેષ જતા જ નથી. તેની સમજણ ફરી ગઈ છે. તેને ઓળખાણ પડી ગઈ છે. આડી વજ્રની ભીંત પડી ગઈ છે. સમકિતી પોતાના દોષ, દોષ ને

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

*

[illegible]

[illegible]

[illegible]

♣

[illegible]

♣

[illegible]

[illegible]

પૂના, તા. ૨-૯ ૧૯૨૪

પરમ કૃપાળુદેવે પ્રરૂપેલ સનાતન જૈન વીતરાગ માર્ગની પુષ્ટિ માટે જ આ આશ્રમ છે. આશ્રમ નજીક રહેતા સમજુ મુમુક્ષુઓને સાથે રાખી ટ્રસ્ટીઓને સંભાળવાનું છે કે આશ્રમમાં પવિત્ર સનાતન જૈન માર્ગને આંચ ન આવે. આશ્રમમાં રહેનારે બ્રહ્મચર્ય અવશ્ય પાળવું. સ્ત્રીઓએ એકલાં રહેવું નહિ. વ્યવહારશુદ્ધિ બરાબર રાખવી.

કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રની સેવાપૂજા કરવાં. અમને તો કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર પ્રત્યક્ષ જ છે. તે શ્રી કૃપાળુદેવ સિવાય અમને કશું જ નથી. રોમરોમ તે જ છે. ફક્ત તેના પ્રત્યે જ સર્વેને લઈ જઈએ છીએ.

આ આશ્રમની શરૂઆતમાં અમારી સેવાપૂજા થયેલ, પુષ્પો પણ ચડાવવામાં આવેલ. તે જ વખતે અમને તે ઝેરરૂપ જ હતું. પરમાર્થના હેતુવશાત્ તે ચલાવવામાં આવેલું. વખત આવ્યે દાવ લેવા લક્ષમાં રાખેલું. સંઘ અમારા માબાપ છે, એટલે તેમની પાસે આજે આ જણાવી દઈ અમે છૂટા થઈએ છીએ.

કૃપાળુદેવ શ્રીમદ્ રાજચંદ્રના વચનાનુસાર એક માત્ર સનાતન જૈન ધર્મની પુષ્ટિ આશ્રમમાં થવી જોઈએ. સદાચરણથી કૃપાળુદેવની આજ્ઞાએ ન વર્તવું હોય તો પછી તમારા સ્વચ્છંદે ગમે તેમ આશ્રમમાં વર્તી શકો. આશ્રમ ટ્રસ્ટીઓને સોંપી અમે તો મુક્ત થયા છીએ. સનાતન જૈન માર્ગની પુષ્ટિ અર્થે ટ્રસ્ટીઓએ નીડરપણે વર્તવું કોઈનુ પણ અસત્ વર્તન ચલાવી લેવું નહિ. સાધુને પણ સ્ત્રી-પરિચયમાં જોવામાં આવે તો આશ્રમમા સ્થાન આપવું નહિ.

અમારા દોષ પણ સંઘે અમને જણાવવા. યુવાન અવસ્થામાં અમારાથી થઇ શકે તેટલો ઉત્કૃષ્ટ ત્યાગ સેવેલો છે. વૃદ્ધાવસ્થાને લીધે કોઈ અપવાદ લીધેલ છે. પણ તેને વાસ્તે અમને પશ્ચાત્તાપ જ છે.

આ વ્યવસ્થા કરી હવે એમ એકાન્ત સેવવા માગીએ છીએ. શ્રી સંઘને વિનંતિ છે કે અમારી આજ્ઞા મળ્યા સિવાય કોઈએ અમારા સમાગમે આવવું નહિ. આશ્રમમાં કેવા પ્રકારનું વર્તન ચાલે છે તેની અમે જ્યાં હોઈશું ત્યા ખબર પડશે. અને આવવા જેવું જણાશે તો ભાવના રહેશે.



ફાગણ સુદ પૂર્ણિમા, સં. ૧૯૮૬

આજે કોઈ આંતરિક સ્ફુરણાથી, પુરાણ પુરુષની કૃપાથી અમે તમને અમારું અંતર ખોલીને વાત કરવા બોલાવ્યા છે. તે વાત નથી સંસારની કે સ્વાર્થની કે નથી વેપારની; પણ માત્ર આત્મહિતાર્થની, પરમાર્થની છે. આ દેહનો શો ભરોસો! અવસ્થા થઈ એટલે અમારું અંતર ખોલી આ ખુલ્લેખુલ્લી વાત અમે તમને જણાવીએ છીએ. આ હજુ અમે કોઇને કહી નથી. આ શબ્દો તો પ્રથમ કહેવાયા હોય, પરંતુ જે તે અવસરની પ્રેરણાશક્તિ અને તેનું યોગબળ એ નવું છે. તમને કહેવા યોગ્ય જાણી કહેવા પ્રેરણા થવાથી આજે ચારપાંચ દિવસ બોલાવું બોલાવું એમ થતું હતું અને આજે અવકાશ મળતાં બોલાવ્યા છે. આ અમે કહીએ છીએ તે

નાશવંત છે. માટે તે કોઈ મારાં નથી. મારા તો એક સત્સ્વરૂપી પરમ કૃપાળુદેવ છે, અને તેમણે જે આજ્ઞા કરી છે અને કહ્યો છે તેવો સહજાત્મસ્વરૂપી એક આત્મા જ છે. તે સહજાત્મસ્વરૂપ આત્મા છે, નિત્ય છે, એ આદિ છ પદ જે પરમ કૃપાળુદેવે કહ્યાં છે તે સ્વરૂપવંત છે. એ મારો છે એમ માનવું. અત્યારથી તૈયારી કરી રાખવી કે મરણ સમયે આ આજ્ઞા જ માનીશ, બીજું કંઈ નહિ માનું. એ માનવાથી જ, એ માન્યતા રહેવાથી તે સાથે જે મરણ છે તે સમાધિમરણ છે. જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમય સહજાત્મસ્વરૂપ આત્મા એ જ આપણો છે, એમ માનવું. જીવ પોતાની મેળે શ્રદ્ધા, ભાવના કરે એના કરતાં આ તો સાક્ષી થઈ, અમારી સાક્ષીયુક્ત થયુ.

એક ચક્રવર્તી રાજા હોય તો તે જીતી શકવો અઘરો છે, તો આ તો ચાર ચક્રવર્તી—ક્રોધ, માન, માયા, લોભરૂપ—રાજ ચલાવી રહ્યા છે. તે કષાય અને વિષયરૂપી કર્મરાજાની અનીતિ સામે ખરો સત્યાગ્રહ કરવાનો છે. અને તે વિષય-કષાયથી જુદું મારુ સ્વરૂપ તો પરમકૃપાળુદેવે જે કહ્યું છે તે આજ્ઞા સહજાત્મસ્વરૂપ જ છે. એમ સમયે સમયે દૃઢ શ્રદ્ધાપૂર્વક વર્તવું અને તેમ કરતાં જે કંઈ આવે તે સહન કરવું. સહનશીલતાનો માર્ગ છે, અને એ પ્રકારનો સત્યાગ્રહ તે ખરો સત્યાગ્રહ છે, અને તે કરવાનો છે. આપણે આ સત્યાગ્રહમાં સ્વયંસેવક તરીકે નામ નોંધાવવાનું છે. ખરો આત્મકલ્યાણરૂપ આ સત્યાગ્રહ કરો. પરમકૃપાળુદેવ-પ્રબોધિત આજ્ઞા સહજાત્મસ્વરૂપ એ જ આત્મા છે અને તે જ મારો છે, એમ ભાવના, દૃઢ શ્રદ્ધા પરિણામ કરો.

પાંચ સમવાય કારણ[1] મળે ત્યારે કાર્ય-નિષ્પત્તિ થાય છે; અને તેમાં પુરુષાર્થ શ્રેષ્ઠ છે. માટે પુરુષાર્થ એ કર્તવ્ય છે. આજ્ઞા ઉપાસવી અને તેમ કરતાં સદા આનંદમાં રહેવું. મારું સ્વરૂપ તો જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રમય આત્મા એ જ છે. અને તેનાથી અન્ય છે તે વિનાશી છે, તો તેનો ખેદ શો? માટે ખેદ ન કરતા સદા આજ્ઞામા લક્ષ-ઉપયોગ રાખી વર્તતાં આનંદમાં રહેવું. આ જ કરવું છે એમ નિશ્ચય કરવો. અને આ જ ખરું વ્રત છે. આજ્ઞામાં ઉપયોગ, તેની ઉપાસના એ જ ખરું વ્રત આરાધવા યોગ્ય છે. અનંતા જ્ઞાની જે થઈ ગયા છે તેનો બધાનો આ જ માર્ગ છે, આ જ આજ્ઞા છે; અને તે જ પ્રત્યક્ષપણે પરમકૃપાળુદેવે જણાવી છે માટે પરમકૃપાળુદેવની આજ્ઞા આરાધતા સર્વ જ્ઞાનીની ઉપાસના આવી જાય છે.

આ બરાબર સ્મરણમાં રાખશો; ઉપયોગમાં રાખશો અને એ જ માન્યતા એવી તો દૃઢ કરવી કે મરણ સમયે તે જ આપણને હો! એ જ લક્ષ રાખવો. આ રોજ પ્રત્યે સંભારશો, વિચારશો. અમારી આ જ તમને સૂચના છે; અને એ જ કરવાનું છે. આ કોઈ પુરાણપુરુષની અત્યંત કૃપા છે.



---

૧ "કાલ સ્વભાવ ઉદ્યમ નસીબ, તથા ભાવિ બળવાન:
પાંચે કારણ જબ મિલે, તબ કાર્યસિદ્ધિ નિદાન"

જાણે છે અને તે જ કહી શકે. આપણાથી 'આત્મા છે' એમ જાણ્યા વગર ન કહી શકાય. પણ જ્ઞાનીએ જાણ્યું છે એ શ્રદ્ધાએ કહે તો વાંધો નથી. બ્રહ્માગ્નિ છે ત્યાં બધું બળી જાય છે; કર્મો નાશ પામે છે. ઉપયોગ, વિચાર જો આત્મા પર ગયો તો કરોડો કર્મ નાશ પામે છે. આ મુનિએ તો બધું કરી લીધું છે. ક્ષમાપના પણ સર્વ જીવ પ્રત્યે માગી લીધેલી છે. સારા વખતમાં કરી લેવું. પરવશતાએ કંઈ થશે નહિ.



શ્રાવણ વદ ૦)), સં. ૧૯૮૮

આત્મા ત્રણ લોકમાં સાર વસ્તુ છે. આત્મા શા વડે ગ્રહાય ? ઉપયોગ વડે ગ્રહાય. આત્મા જ્ઞાનીએ જાણ્યો તે મારે માન્ય છે. આ શ્રવણ, બોધ પ્રત્યે અવિચલ શ્રદ્ધા રહેશે તેનું કલ્યાણ છે.

પર્યાયદૃષ્ટિ એટલે દેહ, વચન, મન અને તેથી ગ્રહાયેલ પૌદ્‌ગલિક ભાવ. તે હું નહીં. પર્યાયદૃષ્ટિ છોડવી.

પર્યાયદૃષ્ટિમાં ઉપયોગ પરોવાય તે સમયે દેહાદિ તજી મરવું સારું છે. અને ઉપયોગ આત્મદૃષ્ટિ ઉપર જતો હોય તો દેહને રત્નના કરંડિયા સમાન ગણી સાચવવા યોગ્ય છે.

ઘર સળગવા લાગે તે વખતે વિચક્ષણ પુરુષ સાર વસ્તુ બહાર કાઢી લઈ બાકી ન બચાવાય તે બળી જવા દે છે; ને અણસમજુ જીવો નજીવી વસ્તુઓ કાઢી લેવા પ્રયત્ન કરે છે. તે દૃષ્ટાન્તે આ મનુષ્યદેહ છે તે ક્રોધાદિ ભાવથી બળતો છે અને ક્ષણભંગુર છે. તો તેમાંથી રત્નત્રયરૂપી ત્રણ રત્ન સાધ્ય કરી લેવા યોગ્ય છે.

કંઈ ન સમજાય તો મારા ગુરુએ કહ્યું તે મારે માન્ય છે, એમ ઉપયોગ રાખવો. અંજન આદિ ચોર મહાપાપના કરનારાઓનો પણ તે શ્રદ્ધાથી ઉદ્ધાર થયો હતો; માટે વચન પ્રત્યે અડગ પ્રતીતિ રાખવી.



નવસારી, મે, ૧૯૩૩

આસ્રવમાં સંવર થાય એવી કોઇક રમત જ્ઞાની પુરુષ પાસે છે તે જે જે જુએ, જે જે કંઇ કરે ત્યા પ્રથમ આત્મા જુએ છે તેના વિના તરણાના બે કટકા પણ થઈ શકે તેમ નથી. પરમકૃપાળુ દેવે જણાવ્યુ છે કે આત્માને મૂકીને કંઇ થતું નથી. મારી નાખ આત્માને, તે મરી શકશે ? માત્ર ઓળખાણ નથી. ઝવેરીને હીરાની ઓળખાણ છે તો તેની કિમ્મત સમજાય છે. કઠિયારાના હાથમાં રત્નચિંતામણિ આવે તો તેને પણ કાંકરો જાણીને ફેંકી દે છે. રત્નચિંતામણિ તો આ મનુષ્યભવ છે. આવો યોગ પુણ્યાઇનું ફળ છે, તે પણ જોઇએ. પુણ્યાઇ છે તો અત્યારે આ નિવૃત્તિના યોગે આત્માની વાત કાનમાં પડે છે અને પરિણમે છે. પરિણામ પરિણામમાં પણ ઘણા ભેદ છે. ભાવ અને પરિણામ વારવાર કહીએ છીએ તે વિચારવા યોગ્ય છે. આત્મસિદ્ધિ શાસ્ત્ર બહુ અમૂલ્ય છે, રિદ્ધિ–સિદ્ધિઓ અને ચમત્કારોથી ભરેલ છે ! પણ સમજાય

"જાણુ આગળ અજાણ્યુ થઈએ, તત્ત્વ લઈએ તાણી;
આગલો થાય આગ, તો આપણે થઈએ પાણી "

આત્માની વાત કાઢી હોય તો તે થાય અને બીજી વાત કાઢી હોય તો તે નીકળે; માટે જેટલી કાળજી સંસારની રાખે છે તેટલી કાળજી આત્માની રાખે તો જન્મમરણ ટળે.



આબુ, તા. ૪–૬–૧૯૩૫

કર્મરૂપી વાદળાં ગોટેગોટ આવે છે ત્યાસુધી અંધારું; પણ વાદળાં ખસી ગયાં એટલે અજવાળુ. સત્સમાગમ થાય એટલે કર્મરૂપી વાદળાં ખસી અજવાળું થાય જ્ઞાનીપુરુષો કહે છે કે આત્મા સૌથી છૂટો છે, બંધાયેલો નથી. પણ અજ્ઞ એવા ઓડકાર આવે છે. નવરો બેઠો બેઠો કલ્પના કર્યા કરે છે. કલ્પનાનો કોથળો છે. બધું ખોટું છે; એ માનવા જેવું નથી. જ્ઞાની જે બોલે તે માન્ય, પ્રમાણ છે. જે મળ્યુ તેનાથી સંતોષ રાખવો. દેહનો નાશ થશે, પણ આત્માનો નાશ નહી થાય. માટે આત્માની ઓળખાણ કરવી. બીજું બધું તો અનંતી વાર જોયુ સારમા સાર શુ છે? રાજા હો કે રંક હો, પણ સારમાં સાર ભક્તિ છે. એ હારે જશે. બીજુ બધું તો પંખીના મેળા જેવું છે. તો બીજુ કંઈ જોવુ નહિ. જ્યાં લગી આત્માને જાણ્યો નહી ત્યાસુધી બધી સાધના જૂઠી છે. લાખો કરોડો રૂપિયા મળે પણ આ નહીં મળે. રાજા હો કે રંક હો પણ બધા આત્મા સરખા છે. આખરે સર્વને દેહ મૂકવો પડશે; કોઈનો રહ્યો નથી. માટે જ્ઞાનીનુ એક વચન પણ પકડી લેવું, તો કામ થઈ જશે. ઘરડો જુવાન, નાનો મોટો એ તો પર્યાય છે. મોહ અને અજ્ઞાન એ દુ.ખ દે છે. એ જ મારુ ધન, મારી સ્ત્રી, મા, ઘર, વગેરે કરાવે છે એ તો માયા છે માટે ચેતજો. અવસર આવ્યો છે. પકડે એના બાપનું છે. હૈયે તે હોઠે આવશે. માટે આત્માની ભાવના રાખવી; તો કર્મની કોડ ખપશે. આ જ્ઞાનીનાં વચન છે. જ્ઞાની આનું ભલું થાય, આનુ ભૂંડું થાય એમ ઈચ્છતા નથી; સર્વનું ભલું જ ઈચ્છે છે.



આબુ, તા. ૫–૬–૧૯૩૫

જીવને દુ:ખ, દુ:ખ ને દુઃખ છે. સુખ ક્યાય નથી પગ મૂકતાં પાપ છે; જોતાં ઝેર છે. બધું વાંકુ વાંકુ ને વાંકુ છે, સીધું કશું નથી. વિઘ્ન ઘણા છે વિશ્વામિત્રે યજ્ઞ કર્યો ત્યારે રાક્ષસોએ વારે વારે વિઘ્ન કરી યજ્ઞ નિષ્ફળ કર્યો. પણ જ્યારે રામ આવ્યા ત્યારે બધું સફળ; એ જ રામ છે. જ્યાસુધી દિવસ ઊગ્યો ન હોય ત્યાસુધી અંધારુ જ રહેશે. જ્યારે દિવસ ઊગશે ત્યારે અજવાળું થશે. જીવને સ્ત્રી–પુત્ર, ધનમાલ, કુટુબ–પરિવાર મળ્યાં એટલે એ સુખ માની બેસે કે બસ થયુ. પણ એ તો દુઃખ દુ:ખ ને દુ:ખ છે. શ્રેણિક રાજા જંગલમાં ઘોડે બેસી ફરવા ગયા ત્યાં એક મુનિનુ વચન સાંભળ્યુ એટલે બધુ ફરી ગયુ. દી ઊગ્યો; અંધારું મટી અજવાળુ થઈ ગયુ, સમકિત થયુ. કોને કહેવું? અને કોને સંભળાવવું?

જ્ઞાની પુરુષ પાસેથી જે કંઈ સ્મરણ કે સાધન થોડું પણ મળ્યું હોય તેટલું શ્રદ્ધા રાખી કર્યા કરે તો તેનું ફળ કોઈ જુદું જ આવશે, ઠેઠ લઈ જશે. 'બહુ પુણ્ય કેરા પુંજથી' એ પદ જીવે વિચારવું.

બ્રહ્મચર્ય વ્રત આવ્યું તો મનુષ્યપણાનું સફળપણું છે. તે વ્રત લઈને કોઈની સાથે પ્રતિબંધ, દૃષ્ટિરાગ કે પ્રસંગ કરવા નહીં, જાગ્રત રહેવું. કદી એ વ્રત લઈ ભાંગવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે પેટમાં કટાર મારી કે ઝેરનું પવાલું પીને મરી જવું, પણ વ્રત ભાંગવું નહીં—આટલો ટેક રાખવો. વ્રત લઈને ભાગે તો નરકની ગતિ થાય. આ વ્રત પાળવાથી પાત્રતા, સમકિત, વગેરે આવશે; કેમકે, તમને ખબર નથી પણ જેની સાક્ષીએ વ્રત લીધું છે તે પુરુષ સાચો છે, માટે દુઃપચ્ચખાણ નથી પણ સુપચ્ચખાણ છે–જાણીને આપેલું છે. લક્ષ એક આત્માર્થનો રાખવો.

*

કૃપાળુદેવનું વચન છે કે જીવને સત્સંગ એ જ મોક્ષનું પરમ સાધન છે. ઉપદેશ, સત્સંગ જેવું સંસારથી તરી જવાને બીજું કોઈ સાધન નથી. સત્સંગના યોગે તિર્યંચગતિના જીવો પણ સત્પુરુષના બોધે દેવ–ગતિ પામી, સમકિત પામી મોક્ષપ્રાપ્ત થયા છે. તેવી શાસ્ત્રમાં કથાઓ છે. માટે જીવને સત્સંગ જ કર્તવ્ય છે. તેથી સમકિત આવે છે અને મોક્ષ પણ થાય છે. સત્સંગ પ્રાપ્ત થયા છતાં જીવને તે સત્સંગની ઓળખાણ થઈ નથી. તેનો જીવે વિચાર કર્યો નથી. વિચાર કરી નિશ્ચય કર્યો નથી કે આ જ આત્મા છે. જીવે શ્રવણ કરી તે વચનોનું પરિણમન કર્યું નથી; નહીં તો ફળ આવ્યા વિના રહે નહીં. ખામી યોગ્યતાની છે.



તા. ૯–૨–૧૯૩૬

આત્માની ઘાત કરનાર આરંભ અને પરિગ્રહ છે. આ જગતમાં કંઈ નથી. એક આત્માની ઓળખાણ કરવાની છે છોકરાં ન હોય તો તેની ઇચ્છા, ધન ન હોય તો તેની ઇચ્છા, ધણી ન હોય તો ધણીની ઇચ્છા રાખ્યા કરે છે. સુખ–દુઃખને જાણનાર આત્મા છે. બંધ અને મોક્ષ પણ તેથી થાય છે. આરંભ અને પરિગ્રહથી જીવનું ભૂંડું થયું છે. જીવ માત્ર આથી અટક્યો છે. તેની ઇચ્છા છે, માયા છે એ મૂકવા જેવી છે. તે ઘણી હાનિ કરનાર છે. જેને આરંભ અને પરિગ્રહ ઉપર મમતા અને મૂર્ચ્છા છે તે ઘણો દુઃખી છે. આટલા મનુષ્યભવમાં ચેતવા જેવું છે. વાની મારી કોયલ છે. પંખીનો મેળો છે. 'મારા બાપ, મારી મા, મારું ધન, મારું કુટુમ્બ' એ માયા છે. ભૂંડામાં ભૂંડી તૃષ્ણા છે.

"ક્યા ઇચ્છત ? ખોવત સબૈ ! હૈ ઇચ્છા દુઃખમૂલ;
જબ ઇચ્છાકા નાશ તબ, મિટે અનાદિ ભૂલ."

ઇચ્છાનો નાશ કરવાનો છે. સમજણ હોય તો ભવનો નાશ થાય છે. તેનું ભાન નથી. જેને માટે પોતે મોહમૂર્ચ્છા કરી દોડાદોડ કરી રહ્યો છે તે જવાનું છે તેનું ભાન નથી. આ

કહીએ છીએ. આ જગા ઉપર બેઠા છીએ તો આટલું જાણીએ છીએ. અહીંથી આગળ આગ ઉપર હોય એ કંઈ ભળાય? દશા વધે તો વિશેષ દેખાય. એક કરવાનું છે રાગના અને દ્વેષના. મોઢામાં સાકર નાખી હોય તો ગળ્યું થાય, પણ ઝેર નાખ્યું હોય તો? કેટલી વાર છે? તો કે તાળી વારેવાર. તૈયાર થઈ જાવ. અંતર્મુહૂર્તમાં સમકિત, અંતર્મુહૂર્તમાં કેવળજ્ઞાન થાય છે કે નહિ? ઓળખાણ નથી. 'ભાન નહીં નિજરૂપનું તે નિશ્ચય નહીં સાર.' 'જ્ઞાનીના ગમ્મા, જેમ નાખે તેમ સમા.' આમ નાખે કે આમ નાખે—જ્ઞાનીનું બધું સવળું છે, દૃષ્ટિ ફરી ગઈ છે. એ કેવી ખૂબી છે! કંઈ ફેર તો ખરોને? આ ચક્ષુએ જોવું અને દિવ્યચક્ષુએ જોવું એમાં ફેર તો ખરોને? જરૂર છે. થઈ જાઓ તૈયાર, ચેતો, જાગૃત થાઓ, ખાધું એ ખરું. વાતોએ વડાં નહિ થાય, કરવું જોઈશે.

આ બધી વાતો ઉપર ઉપરથી કરી. એમાં કંઈ સાર છે કે નહિ? આ બધા જીવનું કલ્યાણ થશે, લેતાં આવડવું જોઈએ. શ્રદ્ધા હશે તેનું કામ થશે. જગતમાં જબરી આટલી વાત છે—એક શ્રદ્ધા. આટલું નક્કી કરી લેવાનું છે; એ કર્યું નથી. એક જ વચન 'શ્રદ્ધા' છે. તે જપતપ બધું છે. તો આટલા ભવમાં હવે અવસર આવ્યો છે તો ભૂલવું નહિ. જરૂર શ્રદ્ધા કરી લેવી, સત્સંગ અને સત્પુરુષાર્થ કરવો.



૧૭. આત્માથી આત્મા ઓળખવો છે. જેવો સિદ્ધનો આત્મા છે તેવો જ મારો છે.

૧૮. 'સહજાત્મસ્વરૂપ' એ તો ચૌદ પૂર્વનો સાર છે.

૧૯. જગતમાં શું છે? જડ અને ચેતન બે. તેમાં જડ જાણતું નથી, જાણે છે તે ચેતન

૨૦. જડ કોઇ કાળે ચેતન થશે? ચેતન કોઈ કાળે જડ થશે? એ બે જુદાં છે કની? તે પછી હવે અધિક શું કહેવું?

૨૧. મારી પાડોશમાં કોણ છે? શરીર છે. તેને ને મારે કોઈ સગાઈ નથી. તે મારાથી ભિન્ન છે.

૨૨. નામથી આત્મા ઓળખાશે નહીં. અંતરદૃષ્ટિ કરો; ચર્મચક્ષુથી તો આત્મા નહિ જોવાય.

૨૩. 'અંતર્વૃત્તિ રાખતાં અક્ષોપદ પાવે.'

૨૪. ભાવ તે આત્મા છે, પરિણામ તે આત્મા છે.

૨૫. જીવ નરકે જવાનો હોય પણ જરાક ભાવ કરી લે તો દેવગતિમાં જતો રહે. (બળતો સાપ શ્રી પાર્શ્વનાથે બચાવી ધરણેન્દ્ર કર્યો.)

૨૬. મન ના જોઈતા વિકલ્પ કરતું હોય તો તેને જૂઠું ગણી કાઢી નાખવું.

૨૭. દેહ મારો, ભાઇ મારો, બાપ મારો, કાકો મારો, ઘર મારું એમ કહેતાં, માનતાં ગળામાં ફાંસી આવશે.

૨૮. મોક્ષ એ શું હશે? સર્વથી મુકાવું તે મોક્ષ. મૂકે તે કેટલો ભાગ્યશાળી!

૨૯. સઘળાનું સ્નાનસૂતક કરી દહાડો–પવાડો કરી ચાલ્યા જાઓ. મરણિયા થઈ જાઓ.

૩૦. 'ખાંડાની ધારે ચઢવું છે, સત્ સંગ્રામે લઢવું છે.'



શ્રીમદ્ લઘુરાજસ્વામી—પ્રભુશ્રી

ઉપદેશામૃત

સમાપ્ત